

MEGYE-RENDSZER

HAJDAN ÉS MOST.

TÖRVÉNY-TÖRTÉNET- OKLEVELEK- S EGYÉB ROKON
KUTFŐK UTÁN.

ELŐADJA

IFJ. PALUGYAY IMRE.

NEGYEDIK KÖTET.

MEGYE STATISZTIKA.

DUNÁN INNENI S DUNÁN TULI MEGYÉK, ÉS SZABAD
KERÜLETEK.

PEST,
GEIBEL KÁROLY.
1848.

MEGYE STATISZTIKA.

DUNÁN INNENI S DUNÁN TULI MEGYÉK, ÉS SZABAD
KERÜLETEK.

ELŐADJA

IFJ. PALUGYAY IMRE.

Korunkban, midőn hazánk minden értelmességei politikai kifejlődésünkre törekedésben pontosulván össze, midőn indítvány indítványt üz, és javaslat javaslatot, hazánk statisztikája legfőbb szükségseink közzé tartozik, és szellemi működéseink mindennapi kenyerének tekinthető.

I. Századunk 1842-ik évi 58-ik szám.

PEST,
GEIBEL KÁROLY.
1848.

MEGYE-STATISTIKA.

A két kötetben tárgyalt „MEGYE STATISZTIKA“

T a r t a l m a.

		kötet		lap			kötet		lap
<i>A) Vármegyék.</i>									
Árva	II	6			Poson	II	95		
Abauj	I	33			Posega	II	175		
Arad	I	115			Sáros	I	68		
Bács Bodrogh t. e.	II	9			Somogy	II	178		
Baranya	II	146			Sopron	II	182		
Bars	II	24			Szathmár	I	163		
Békes	I	125			Szepes	I	85		
Beregh	I	43			Szerem	II	191		
Bihar	I	132			Temes	I	177		
Borsod	I	47			Tolna	II	195		
Csanád	I	141			Torna	I	95		
Csongrád	I	145			Torontál	I	184		
Esztergam	II	37			Trenchény	II	115		
Fehér	II	152			Turócz	II	121		
Gömör	I	56			Ugocha	I	187		
Győr	II	159			Ungh	I	99		
Heves s Külső-Szolnok					Vas	II	199		
tör. egy.	I	63			Verőcze	II	205		
Hont	II	44			Veszprém	II	210		
Komárom	II	166			Zabolch	I	190		
Közép-Szolnok	I	152			Zala	II	213		
Krassó	I	154			Zaránd	I	193		
Kraszna	I	157			Zemplén	I	103		
Liptó	II	55			Zólyom	II	125		
Máramaros	I	159							
Moson	II	172			<i>Horvátország.</i>				
Nógrád	II	59			Kőrös	II	217		
Nyitra	II	64			Varasd	II	221		
Pest Pilis Solt t. e.	II	71			Zágráb	II	228		

B) sz. k. városok.

	kötet	lap
Arad	I.	122
Bártfa	I.	75
Bazin	II.	98
Bakabánya	II.	47
Bélabánya és Selmecz	II.	51
Beszterczebánya	II.	128
Breznóbánya	II.	131
Buda	II.	75
Debreczen	I.	137
Eperjes	I.	79
Eszek	II.	208
Esztergam	II.	41
Felsőbánya	I.	175
Fehérvár	II.	156
Győr	II.	163
Kassa	I.	38
Kézsmárk	I.	90
Kismárton	II.	184
Komárom	II.	170
Korpona	II.	133
Körmöczbánya	II.	30
Köszegh	II.	201
Libetbánya	II.	136
Lőcse	I.	92
Modor	II.	101
Nagybánya	I.	171
Nagyszombat	II.	104
Pécs	II.	149
Pest	II.	81
Poson	II.	107
Posega	II.	177
Ružst	II.	187
Selmecz és Bélabánya	II.	51

	kötet	lap
Sopron	II.	189
Szabatka	II.	16
Szokolcza	II.	68
Szathmár németi	I.	166
Szeben	I.	82
Szeged	I.	148
Szentgyörgy	II.	112
Temesvár	I.	181
Trenchén	II.	119
Ujbánya	II.	34
Ujvidék	II.	19
Zólyom	II.	138
Zombor	II.	22

Horvát országi sz. k. városok.

Károlyváros	II.	230
Kaproncza	II.	219
Kőrös	II.	221
Varasd	II.	225
Zágráb	II.	232

C) Szabad kerületek.

Hajdú kerület	II.	277
Kövár vidék	I.	195
Jászkún kerület	II.	281
Szepesi XVI város	II.	292
Magyar tengerpart	II.	304
Bukkari	II.	305
Fiume	II.	304
—	—	—
Túrmező	II.	235
—	—	—
Függelék	II.	307

Dunáninneni vármegyék:

**Árva, Bács-Bodrog, Bars, Esztergám, Hont, Liptó,
Nógrád, Nyitra, Pest-Pilis-Solt t. e. Posa, Turóc,
Trencsén és Zólyom.**

Az úrbér behozatala alkalmával a dunáninneni kerületben (1082¹⁷/₂₀ □ m. földön) találtatott összesen használható föld 7474817 hold. Megyék szerint: *Árvában* (37⁶/₂₀ □ m.) 162,388 h.; *Bács-bodrogban* (170⁸/₂₀ □ m.) 1205692 h.; *Barsban* (49⁷/₂₀ □ m.) 370584 h.; *Esztergamban* (19²/₂₀ □ m.) 149,638 h.; *Hontban* (46²/₂₀ □ m.) 347,871 h.; *Liptóban* (42³/₂₀ □ m.) 297,790 h.; *Nógrádban* (77¹⁴/₂₀ □ m.) 614,514 h.; *Nyitrában* (121 □ m.) 953,243 h.; *Pest-Pilis-Solt-ban* (191⁸/₂₀ □ m.) 150,4700 h.; *Pozsonyban* (82⁸/₂₀ □ m.) 646,000 h.; *Turóczban* (21⁶/₂₀ □ m.) 158821 h.; *Trencsénben* (87¹⁸/₂₀ □ m.) 685,390 h.; *Zólyomban* (50¹²/₂₀ □ m.) 378,186 h.; *Jászku* kerületet (85¹³/₂₀ □ m.) ide nem értve.

Az 1827-ik évi országos összeíró választmány egyik munkás tagja *Hegedüs Pál* egy □ m. f. 13,333 holdjával, egy holdat pedig 1200 □ öllel számítva, az egyes megyék területét, következőleg határozta meg: *Árvában*: haszonvehető föld 162,338, haszonvehetlen 330,983, összesen 493,321 hold. *Bácsban*: haszonvehető 1,205,696, haszonvehetlen 1,060,914, összesen 2,266,610 hold. *Barsban*: haszonvehető 370,584, haszonvehetlen 282,733, összesen 653,317 hold. *Esztergamban*: haszonvehető 149,638, haszonvehetlen 103,689, összesen 253,327 hold. *Hontban*: haszonvehető 347,871, haszonvehetlen 265,447, összesen 613,318 hold. *Liptóban*: haszonvehető 297,790, haszonvehetlen 262,196, összesen 559,986 hold. *Nógrádban*: haszonvehető 614,512, haszonvehetlen 412,129, összesen 1,026,641 hold. *Nyitrában*: haszonvehető 953,243, haszonvehetlen 660,050, összesen 1,613,293 hold. *Pestben*: haszonvehető 1,504,705, ha-

szonvehetlen 1,029,898, összesen 2,534,603 hold. *Posonban*: haszonvehető 646,000, haszonvehetlen 447,306, összesen 1,093,306 hold. *Turócban*: haszonvehető 158,821, haszonvehetlen 121,172, összesen 279,993 hold. *Trencsínben* haszonvehető 685,390, haszonvehetlen 474,581, összesen 1,159,971 hold. *Zólyomban*: haszonvehető 378,186, haszonvehetlen 368,462, összesen 746,648 hold. Tehát a dunáninneni kerület összes területében haszonvehető 7,474,774, haszonvehetlen 5,819,560, összesen 13,294,334 hold.

A haszonvehetőbőli jobbágy birtok állomány, pedig a fentebbi orsz. választmányi munkás tag által következőleg határoztatott meg: *Árvában*: szántóföldben 100,430, rétben 4,275, összesen 104,705 hold. *Bácsban*: szántóföldben 388,296, rétben 202,744, szőlőben 8,836, szilvásban 9, összesen 599,885 hold. *Barsban*: szántóföldben 49,872, rétben 7,384, szőlőben 1,165, összesen 58,424 hold. *Esztergomban*: szántóföldben 44,291, rétben 3,066, szőlőben 3,665, összesen 51,022 hold. *Hontban*: szántóföldben 49,087, rétben 9,518, szőlőben 2,070, szilvásban 28, összesen 60,705 hold. *Liptóban*: szántóföldben 24,304, rétben 3,381, összesen 27,685 hold. *Nógrádban*: szántóföldben 80,647, rétben 14,514, szőlőben 2,354, összesen 97,515 hold. *Nyitrában*: szántóföldben 135,352, rétben 15,991, szőlőben 5,522, szilvásban 1, összesen 156,866 hold. *Pestben*: szántóföldben 197,141, rétben 43,092, szőlőben 20,793, szilvásban 8, összesen 261,034 hold. *Posonban*: szántóföldben 111,654, rétben 31,676, szőlőben 5,395, szilvásban 43, összesen 148,768 hold. *Turócban*: szántóföldben 19,024, rétben 1,122, összesen 20,146 hold. *Trencsínben*: szántóföldben 129,657, rétben 9,695, szőlőben 162, összesen 139,514 hold. *Zólyomban*: szántóföldben 19,841, rétben 4,245, összesen 24,086 hold. S így a dunáninneni kerületben összesen szántóföldben 1,349,596, rétben 350,706, szőlőben 49,962, szilvásokban 89, és e szerint az összes haszonvehető jobbágybirtok állomány 1,750,353 hold.

Melly adózás alatti úrbéri állományt a földesúri kézen lévő *Árvában*: 57,633, *Bácsban*: 605,811, *Barsban*: 312,160, *Esztergomban*: 98,616, *Hontban*: 287,168, *Liptóban*: 270,105, *Nógrádban* 516,997, *Nyitrában*: 796,377, *Pestben*: 1,243,671, *Posonban* 497,232, *Turócban*: 138,675, *Trencsínben*: 545,776, *Zólyomban*: 254,100, s így az összes dunáninneni kerületben 5,724,121 hold mennyiséggel egybevetve, az egyes megyék haszonvehető földterületének p. o. *Árvában*: 162,338; *Bácsban*: 1,205,696, *Barsban*: 370,584, *Esztergomban*: 149,638, *Hontban*: 347,871, *Liptóban*: 297,790, *Nógrádban*: 614,512, *Nyitrában*: 953,243, *Pestben*: 1,504,705, *Posonban*: 646,000, *Turócban*: 158,821, *Trencsínben* 685,390, *Zólyomban*: 378,186, s így az egész dunáninneni kerületben összesen 7,474,774 hold számával

Adózás alatt van a haszonvehető földterületnek *Árvában* $\frac{2}{3}$, földesúri kézen pedig $\frac{1}{3}$ része. *Bácsban* adózás alatt $\frac{1}{2}$ földesúri kézen $\frac{1}{2}$ része. *Barsban* adózás alatt $\frac{1}{6}$ földesúri kézen $\frac{5}{6}$ része. *Esztergomban* adózás alatt $\frac{3}{4}$ földesúri kézen $\frac{1}{4}$ része. *Hontban* adózás alatt $\frac{1}{5}$ földesúri kézen $\frac{4}{5}$ része. *Liptóban* adózás alatt $\frac{1}{11}$ földesúri kézen $\frac{10}{11}$ része. *Nógrádban* adózás alatt $\frac{1}{20}$ földesúri kézen $\frac{19}{20}$ része. *Nyitrában* adózás alatt $\frac{1}{6}$ földesúri kézen $\frac{5}{6}$ része. *Pestben* adózás alatt $\frac{1}{6}$ földesúri kézen $\frac{5}{6}$ része. *Posonban* adózás alatt $\frac{1}{4}$ földesúri kézen $\frac{3}{4}$ része. *Turóczban* adózás alatt $\frac{1}{8}$ földesúri kézen $\frac{7}{8}$ része. *Trencsinben* adózás alatt $\frac{1}{5}$ földesúri kézen $\frac{4}{5}$ része; tehát az egész dunáninni kerületben adózás alatt $\frac{1}{21}$ földesúri kézen pedig $\frac{20}{21}$ rész létezik.

Ellenben legközelebb *Barándy János*, mint maga mondja: nagyobb részt az 1785-ki birtokbevallások szerint, egy □ m. földet 10,000 holddal, egy holdat 1600 □ öllel számítva, az egyes megyék területét, p. o. *Árváét* 374,000 holdra, *Bácsét* 1,708,000 *Barsét* 492,000, *Esztergomét* 191,000, *Hontét* 461,000, *Liptótét* 424,000, *Nógrádét* 777,000, *Nyitráét* 1,210,000, *Pestét* 1,914,000 *Posonyét* 824,000, *Turóczét* 213,000, *Trencsinét* 878,000, *Zólyomét* 506,000 *Jászkunkerületét* 856,500 holdra, összesen a dunáninni kerület területét 10,825,500 holdra határozván — ebből;

Árvában: ház- s udvartelekre 3,480 holdat termőföldre összesen: 244,150 hold (ugymint szántóföldre 134,200 rétre 20,800, kertre 580, erdőre 88,570, összesen 244,150 hold) s így haszonvehető földterület öszvegül 247,630 holdat. *Bácsban*: ház- s udv. telk. 62,000, termőföldre összesen 1,205,692 hold (u. m. t. f. 559,325. r. 144,880, k. 20,000, szől. 61,984, leg. 219,982, erd. 199,521 h.) s így haszonvehető földter. öszvegül 1,267,692 holdat. *Barsban*: ház- s udv. telk. 12,250, termőf. összesen 370,584 h. (u. m. term. f. 138484, r. 24,200, k. 3,420, szől. 1,320, leg. 8,712, erd. 194,448 h.) s így hasznv. földt. összesen 382,834 holdat. *Esztergomban*: ház- s udv. telk. 6,000 termf. összesen 149,638 h. (u. m. sz. f. 63,906, r. 13,840, k. 3,600, szől. 9,854, leg. 3,788, erd. 54,650 hold.) s így hasznv. földt. összesen 155,638 h. *Hontban*: ház- s udv. telk. 10,500, termf. ösz. 347,880 h. (u. m. sztf. 137,432, r. 31,180, kertre 6,800, szől. 13,880, erd. 10,864 hold) s így haszn. földter. öszvegül 358,380 hold. *Liptóban*: ház- s udv. telkre 4,600 termf. összesen 297,790 h. (u. m. sztf. 62,600, r. 18,800, kertre 3,200, leg. 28,038, erd. 186,152 hold s így haszonvehető földterület öszvegül 302,390 h. *Nógrádban*: ház- s udv. telk. 16,800, tmf, ösz. 616,510 h. (u. m. sztf. 248,086, r. 44,440, k. 10,400, szől. 20,054, leg. 3,000, erd. 290,530) s így hasznv. földt. öszvegül 633,310 h. *Nyitrában*: ház- s udv. telk. 33,000, termf. öszv.

789,200 h. (u. m. sz. f. 390,560, r. 8,860, k. 17,600, szől. 3,800, leg. 8,640, erd. 280,000 h. s igy haszonv. földter. öszvegül 822,200 h.) *Pestben* ház- s udv. telk. 68,200 termf. ösz. 1,504,700 h. (u. m. sz. f. 799,440 h.) s igy haszonv. föld. öszv. 1,572,900 holdat. *Posonyban*: ház- s udv. telk. 247,000, termf. összesen 676,300 h. (u. m. szf. 509,826, r. 63,060, k. 8,014, szől. 15,000, erd. 80,400 h.) s igy haszonv. földt. öszvegül 70,1000 h. *Turócban*: ház- s udv. telk. ösz. 1,800, termf. ösz. 158,830 h. (u. m. szt. f. 62,442, r. 10,780, k. 1,851, erd. 83,757 h.) s igy haszonv. földt. öszv. 160,630 holdat; *Trencsinben*: ház- s udv. telk. öszv. 8,800, termf. ösz. 685,390 h. (u. m. sz. f. 306,400, r. 64,400, k. 6,600, szől. 1,770, erd. 306,220 h.) s igy haszonv. földt. öszvegül 694,190, holdat; *Zólyomban*: ház- s udv. telekr. 3,970, termf. ösz. 387,220, (u. m. szt. f. 157,400, r. 26,480, kert. 2,600, erd. 200,740 hold.) s igy haszonv. földt. öszv. 491,190 h. *Jászkunkerületben*: ház- s adó telk. 27,600, termf. öszvegül 748,000 h. (u. m. szt. f. 340,000, r. 88,8000, k. 8,800, szől. 7,400, leg. 300,000, erd. 3,000 h.) s igy haszonv. földt. öszv. 775,600 holdat. — E szerint öszvesen a dunáninneni kerületben ház- s udv. telekre 283,700, termőföldre öszesen 8,181,884 h. (u. m. szántóföldre 3,910,101, rétre 708,460, kertre 119,265, szőlőkre 188,642, legelőre 728,264, erdőre 2,527,172 h.) s igy haszonv. földt. öszv. 8,465,584 holdat számított.

E mennyiségből az úrbér behozátala alkalmával összeirt jelesen: *Árvában* 4,474, *Bácsban* 6,426, *Barsban* 2,868, *Esztergomban* 1,779, *Hontban* 4,876, *Liptóban* 1,636, *Nógrádban* 4,926, *Nyitrában* 7,940. *Pestben*, 7,274, *Posonyban* 6,232, *Turócban* 1,234, *Trencsinben* 6,672, *Zólyomban* 2,537, öszvesen 58,874 h. úrbéri telek állományául *Árvának* szántóföldben 134,200, rétb. 20,800, öszvesen 155,000, *Bácsban* szántf. 225,000, rétb. 64,260, öszv. 279,260, *Barsban* sztf. 94,680, r. 13,340, öszv. 108,020, *Esztergomban* sztf. 58,800, rétb. 8,940, öszv. 67,740, *Hontban* sztf. 97,600, r. 24,380, öszv. 121,980, *Liptóban* sztf. 32,800, r. 9,800, öszv. 42,600 h. *Nógrádban* sztf. 118,000, r. 28,500, öszv. 146,500 h. *Nyitrában* sztf. 174,700 r. 38,800, öszv. 213,5000 h. *Pestben* sztf. 218,000, r. 42,740, öszv. 260,740 h. *Posonyban* sztf. 124,600, r. 31,160, öszv. 155,760 h. *Turócban* sztf. 24,700, r. 5,000, öszv. 29,700 h. *Trencsinben* sztf. 133,500, r. 52,360, öszv. 185,860 h. *Zólyomban* szántóföld. 56,000, r. 12,470, öszv. 68,470 h. s igy öszvesen a dunáninneni kerületnek szántóf. 1,492,580, rétb. 332,560, öszvesen 1,825,140, (1,200 — *Bácsot* kivéve, hol 2,000 □ öllel számított) holdat jutott.

Jelenleg — figyelmezőleg a már eszközlött s folyamatban rendezések- s tágosításokra — egyegy □ m. f. szinte 13,333 holdjával lévő egy holdat 1,200 □ öllel számítva van *Árvának* ha-

szonvételes 206,000, haszonvétlen 287,321, öszvesen 493,321 h. *Bácsnak* haszv. 1,400,300, n. haszn. 866,310, öszv. 2,266,610 h. *Barsnak* hasz. 400,500, n. hasz. 252,817, öszv. 653,317 h. *Esztergomnak* hasz. 175,000, n. hasz. 78,327, öszv. 253,327 h. *Hontnak* hasz. 380,500, n. hasz. 232,818, öszv. 613,318 h. *Liptóban* hasz. 300,000, n. hasz. 259-986, öszv. 559,986 h. *Nógrádban* hasz. 625,500, n. h. 401,141, öszv. 1,026,641 h. *Nyitrában* hasz. 980,200, n. h. 633,093, öszv. 1,613,293 h. *Pestben* hasz. 1,650,000, n. h. 884,603, öszv. 2,534,603, h. *Posonyban* hasz. 670,500 n. h. 422,806, öszv. 1,093,306 h. *Turóczban* haszonv. 165,200, n. h. 114,793, öszv. 279,993 h. *Trencsinben* haszonv. 693,250; n. h. 466,721, öszv. 1,156,971 h. *Zólyomban* h. 400,100, n. h. 346,548, öszv. 746,648 h. *Jászkunkerületben* h. 850,200, n. h. 273,104, öszv. 1,123,304 h. s így a dunáninneri kerületben öszvesen 8,897,250 haszonvételes, 5,520,388 haszonvétlen, öszvesen 14,417,638 holdnyi területe.

Ezen területből nevezetesen a haszonvehető földmennyiségből a jobbágyok birnak *Árvában* szántóföldben 110,000, réteken 6,000, bensőségben 4,924, öszvesen 120,924 hold. *Bácsban* sztf. 250,000, r. 80,000, bens. 12,526, öszv. 342,526 holdat. *Barsban* sztf. 65,000, r. 15,000, bens. 3,103, öszv. 83,103 h. *Esztergomban* sztf. 48,000, r. 6,000, bens. 2,129, öszv. 56,129 h. *Hontban* sztf. 60,080, r. 12,000, bens. 5,020, öszv. 77,020 h. *Liptóban* sztf. 30,600, r. 8,200, bens. 1,921, öszv. 40,721 h. *Nógrádban* sztf. 95,300, r. 20,000, bens. 5,926, öszv. 121,226 h. *Nyitrában* sztf. 148,200, r. 22,000, bens. 11,140, öszv. 181,340 h. *Pestben* sztf. 210,000, r. 50,000, bens. 16,674, öszv. 276,674 h. *Posonyban* sztf. 120,000, r. 38,000, bens. 7,582, öszv. 165,582 h. *Turóczban* sztf. 19,024, r. 1,122, bens. 1,584, öszv. 21,730 h. *Trencsinben* sztf. 130,200, r. 10,000, bens. 7,122, öszv. 147,322 h. *Zólyomban* sztf. 20,000, r. 4,300, bens. 2,729, öszv. 27,029 h.

Melly úrbéri állomány öszvegnek a fentebb kitett haszonvehető földöszvegből levonásával *földesúri* birtokul maradna *Árvában*: 85,076, *Bácsban*: 1,057,774, *Barsban*: 317,397, *Esztergomban*: 118,871, *Hontban*: 303,480, *Liptóban*: 259,279, *Nógrádban*: 504,274, *Nyitrában*: 798,860, *Pestben*: 1,373,326, *Posonyban*: 504,918, *Turóczban*: 143,470, *Trencsinben*: 545,928; *Zólyomban*: 373,071, s így a *dunáninneri* kerületben összesen 6,385,724 hold. — Minthogy azonban az úrbér telek-állományi szántóföld s réteken kívül a jobbágytelek úrbéri állomány kiégéséhez tartozik még a közlegelőben rejlő jobbágyrész, mellynek elkülönözése s telek utáni felosztása főleg mos van folyamatban: ez okból az imént kitett földesúri állomány öszveg-

ből úrbéri legelő fejében házhelyenkint s illetőleg 5 házas zselélt egy egész jobbágy telek után számítva tekintettel a jobbágyok helyenkinti javadalmaikra is 15 holdat véve egyremásra: *Árvában*: (e megyére 4 hold vétetett.) 18,796, *Bácsban*: 142,140, *Barsban*: 45,615, *Esztergomban*: 30,000, *Hontban*: 70,000, *Liptóban*: 26,638, *Nógrádban*: 80,000, *Nyitrában*: 141,975, *Pestben*: 140,200, *Posonban*: 104,312, *Turóczban*: 20,000, *Trencsinben*: 103,455, *Zolyomban*: 39,435; tehát *dunáninneni* kerületben összesen 962,566 holdat levonván — a valóságos úrbéri és földesúri birtokimigy állna: *Árvában*: úrbéri birtok 139,720, földesúri birtok 66,280, együtt 20,600 hold. *Bácsban*: u. b. 484,666, f. u. b. 915,634, e. 1,400,300. *Barsban*: u. b. 128,718, f. u. b. 271,782, e. 400,500, *Esztergomban*: u. b. 86,129, f. u. b. 98,871, e. 175,000. *Hontban*: u. b. 147,020, f. u. b. 233,480. e. 380,500. *Liptóban*: u. b. 67,359, f. u. b. 232,641, e. 300,000. *Nógrádban*: u. b. 201,226, f. u. b. 424,274. e. 625,500. *Nyitrában*: u. b. 323,315, f. u. b. 656,885, e. 980,200. *Pestben*: u. b. 416,874, f. u. b. 1,233,126. e. 1;650,000. *Posonban*: u. b. 269,894, f. u. b. 400,606, e. 670,500. *Turóczban*: u. b. 41,730, f. u. b. 123,470, e. 165,200. *Trencsinben*: u. b. 250,777, f. u. b. 442,473 e. 693,250. *Zolyomban*: u. b. 66,464, f. u. b. 333,636, együtt 400,100; s így a *dunáninneni* kerületben összesen az úrbéri birtok 2,623,892, földesúri birtok 5,423,158, együtt 8,047,050 holdat tenne, melyhez hozzáadván a dunáninni megyék összes haszonvetetlenségét, u. m. 5,247,284 holdat, úgy szinte a Jászkunkerületek összes 1,123,304 h. területét, kijön az egész *dunáninneni* kerületnek összes terjedelme t. i. 14,417,638 hold

I.

Árva vármegye hasonnevű régi vártól vette nevezetét, melybe záratta Holló Mátyás királyunk kalocsai érsek Pétert, a közbeszéd szerint e szavakkal: „*arva fuisti Petre, arva eris, et in Árva morieris*“; 1808-dik évben egészen leégett, s víz nem léte miatt a tűz két hétig is tartott.

Szomszédai: éjszak- és keletről Galliczia — délről Liptó — nyugottról Trencsén Turócz vármegyék s Galliczia egy kis része.

Területe $37\frac{3}{20}$ □ m. földet tevén, megyéink között e tekintetben a 40-dik — hossza 6 — széle 3 m. — 1000—2200 láb-

bal magasabban fekszik mint Pest vármegye. Úrbériségét illetőleg lásd a 1—6 lapon előadottakat.

Egész jobbágytelkes bír 1-ső osztályban 24, — másodikban 26, harmadikban 32, negyedikben 40 hold szántóföldet, rétből 1-ső osztályban 6, másodikban 8 kaszálót; — ilyen egész jobbágytelek 4471.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 földes úri polgárváros	260	ház s	1,560	lélekkel.
5 bérlős mezőváros	1,704	„ „	8,240	„
93 falu	11,496	„ „	83,550	„
33 népes puszta	370	„ „	2,200	„
magánlak	70	„ „	400	„

össz. 132 lakhely 13,900 ház s 95,950 lélek.

minden □ mérföldre 2,580 lélek esik; — ellenben *Fényes* szerint 91,049 lélekből minden □ mérföldre 2465 lélek jut: — a két számítás közti különbség 4,901 lélek. — Elágazik e népesség:

a) vallásra	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
romai katolikus	92,400	80,029
ágostai v. t. t.	12,800	8,687
zsidó	1,700	2,333
összesen	106,900	91,049
b) nyelvre	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
törzsökös magyar	1,400	—
magyaros	2,000	—
tót	92,550	88,716
zsidó	—	2,333 *)
összesen:	95,940	91,049

Az 1827-ik évi összeírás szerint volt e megye népessége 90,682 lélek; — 1830-ba 86,098, s 1839-be 85,948 lélek; — az 184 $\frac{2}{3}$ évi rovatos összeírás szerint 91,049 lélek.

Finemessége az 1785-ik évi országos összeírás szerint 932 volt, — s összes nemessége 3,061 személy; — az egész nemesség mostani hihető száma 2,708 lélek, kik közt ha fejenként kiosztatott volna a nemzeti színházra tett ajánlatból e megyére jutott 3859 ifrt 13 $\frac{10}{16}$ krt tevő öszveg, egy személyre 1 frt. 27 kr. esendett.

Van területében 1 kath. norm, 39 kath. 5 prot. és 4 zsidó alsó elemi iskola.

Börtöneiben a közlebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett

*) 1785-ben csak 115 zsidó volt e megyében.

1,704 rab közül 945 rendes — 759 uradalmi bíróság által, és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1,461 — félévi s azon tuli rabságra 243 ítéltetvén, a tiz évi összes rabszámból 170 — a fél évi s azon tul raboskodókból 24 esik középszámitással egy évre.

Ujjonczokat a 33-dik magyar gyalog ezredhez állít, az 1840-dik évi ujjoncz állításkor 367 katonát adott.

A legutóbbi országos kivetés szerint

54 nádori porta után hadiadó fejében	37,178 frt.	22 ¹⁴ / ₁₆ kr.
s hadfogadókra	648 —	14 ³ / ₁₆ —

évenkint összesen fizet:	37,826 frt.	37 ¹ / ₁₆ kr.
tartomány biztossági hivatalnokok évi járandósága	148 —	36 —

évenkinti összes hadiadója tesz	379,751 —	13 ³ / ₁₆ —
1843-ki Mindszent hó 31-dik napján volt hadi adóbeli hátramarádásához	36,548 —	36 —
az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 30-áig	18,913 —	18 ¹⁹ / ₁₆ —

tevő adójárandóságát hozzáadván	55,461 frt.	54 ¹ / ₁₆ —
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett	19,046 —	53 ¹⁹ / ₁₆ —

s e szerint 1844-ki sz. Györgyhó 30-kán volt 36,415 frt. 1 kr. hátramarádását az előbbi félévihez vetve, az az utóbbi fél év alatt 133 frt. 35 kral kevesbedett.

Házi pénztára kiadásait az I. sz. atatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főltörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a II. sz. alatti tábla.

E megye szülötte Csaplovics Lőrincz több megyei táblabíró, és gr. Zichy István levéltárnoka 63 évet számláló koráig, minden szorgalmát könyvgyűjtögetésre szentelvén, a már több mint 20,000 munkára felrugó könyvtárát, 1839-ik évi april 5-ik napján Posonyban költ levele mellett Árva megyének ajánlotta, mellynek is Posonyból Alsó-Kubinybai átszállítását a megye rendei nemesi közköltészen eszközlék; e jelenleg *Csaplovics-féle közkönyvtár* fentartási alapja megvetésére gr. Zichy Ferencz a könyvtár boltozataira kellő ingyen adott fákon kívül évenkinti 200 váltó frtal első járult, a megye akkori főispánya Tarnay János pedig az asztalos és lakatos munka fedezésére és könyvek átszállítására 1000 v. forinttal járult, s a megye rendei azonnal a közgyűlés alatt 500 v. frtot adtak. A könyvek Posonyból mintegy 22 szerkérral Alsókubinyba átszállítván, jelenleg több mint 50,000 kötetet számláló könyvtárt képeznek.

Politikai kormányzás tekintetéből 4 főbirói járásra oszlik, melyek ezek: I. Árvai, II. Kubinyi, III. Nameszlói, s IV. Trsztennei.

Tartomány biztossági tekintetben a zolyomi- közoktatósira a posoni kerülethez, egyházilag a szepesi püspökséghez tartozik.

Székhelye Alsókubiny.

Pecsete oklevélileg következő leírás szerinti: „Agnellum in insigni praefert geminas inter Palmas pacificum. Scuti apicem, casside et corona illustrem, Leo medius coronatus tenet.“ Jelenleg következő körirattal van ellátva: „ÁRVA VÁRMEGYE PECSETJE. 1837.“

Vérhatalmi joggal a vármegyei közönségen kívül, a királyi kamara, herczeg Eszterházy, gr. Erdődy, gr. Csáky, gr. Zichy s egyéb a Thurzó családból származott nemes családok árvai köz uradalma bir.

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekkint van rendszerezve:

a) *Tisztikar*: Főispán 800 — első alispán 600 — m. alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 300 — m. aljegyző 200 — pénztárnok 500 — 2 adászedő (150 fval) 300 — levéltárnok 200 — számvevő 200 — 4 fő szolgabíró (300 fval) 1,200 — 4 al szolgabíró (150 fval) 600 — fő ügyész 300 — al ügyész 150 — 8 esküdt (100 fval) 800 — 3 irnok (1×100, 2×80 fval) 260 — összesen: 7,210 frt.

b) *Szegődöttek*: főorvos 450 — útigazgató 250 — mérnök 300 — 4 sebész (200 fval) 800 — gyógyszerész 200 — 4 bába (1×130, 3×100) 430 — 2 katonai biztos (65 fval) 130 — 2 hajdú őrmester (75 fval) 150 — 1 hajdú káplár 50 — 2 lovas katona (48 fval) 96 — 28 hajdú (48 fval) 1,344 — 2 ménló felügyelő (20 fval) 40 — 2 lovász (48 fval) 96 — postás 60 — 2 postalegény (1×30, 1×25 fval) 55 — 12 pandur (10 fval) 120 — kéményseprő 32 — összesen: 4,643 frt.

A tisztikar évi illetősége 7,210 frt.

• Szegődöttek évi bére 4,643 —

Együtt teszen: 11,853 frt.

II.

Bács (Bodrogh t. e.) vármegye hasonnevű, már sz. István király korában létezett, 1526-ik év után a török által elfoglalt, 1697-ben ezektől visszavett, végre 1703-ban a Rákoczi népei által felgyújtott, később pedig a császáriaktól egészen szét hanyatott, s mind ez ideig omladékokban heverő vártól

vette nevezetét. — 1518 és 1519-ik évben országgyűlések tartottak itt. *)

Szomszédai keletről: Torontál s a Csajkások kerülete — délről: Szerem, — nyugodtról: Verőcze és Baranya — északról: Pest és Csongrád vármegye s a kis Kunság. — Bodrogh vármegye hajdan északi részét tette e megyének s határja mintegy Szentától Földvárig lehetett, de ez újabb időkben bizonyosan soha sem tudatván, igen sok határbeli villongásokra adott alkalmat, miglen 1802-dik évben a két megye törvényesen egyesítetett.

Területe: $170\frac{15}{20}$ □ m. földre tétetvén, e tekintetben 4-dik megyénk között, hossza 17, — széle pedig 13 német m.

Ürbériségét illetőleg lásd az 1—6 lapokon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt 1-ső osztályban 32, másodikban 36, negyedikben 38 holdat; — rétből minden különbség nélkül 22 kaszálót. Illyen egész jobbágytelek számláltatik 6,426.

Van benne *Bárándy* szerint:

3 szabad királyi város	10,850	ház s	87,700	lélek
4 kamarai polgár város	5,490	„ „	42,520	„
1 földesúri „ „	2,150	„ „	26,310	„
5 bérlős mezőváros	3,904	„ „	26,310	„
7 úrbéri „	7,074	„ „	44,380	„
86 falu	30,972	„ „	245,650	„
31 népes puszta	1,120	„ „	7,800	„
magánylak	440	„ „	3,040	„

összesen: 137 lakhely 62,000 ház s 472,500 lélek minden □ mértföldre esik 2,745. — Ellenben *Fényes* számítása szerint 458,622 lélekből minden □ mértföldre 2,682 lélek esik, a két számítás közti különbség 13878 lélek.

Elágazik e népesség:

a) <i>Vallásra</i>	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
Romai catholicus	320,400	292,674
Görög „	7,400	6,484
Görög n. e. ó hitű	105,000	95,583
Ágostai v. t. t.	26,800	35,566
Helvétiai v. t. t.	18,200	21,184
Zsidó	6,000	7,131

összesen: 483,800 458,622

*) „Regio Bodroghiensium — így ír b. Barkoczy Ferencz (l. „Ungaria suis cun Regibus compendio data“ 129 l.) 1729-ik évben: — quemadmodum e viciniae circum propter diuturnam turcicae tyrannidis dominationem, multum vastitatis et solitudinis, plurimum confusionis habent. Sublata namque sub harbaro illo Comitatum divisione, lites subinde emerserunt, e jurgia de veteri terrarum partitione. — Bodrogiensis plaga sive ab arcibus nominis, sive a Castello denominatur.“

b) nyelvre:

Törzsökös magyar	170,000	} 172,577
Magyaros	106,500	
Német	80,000	91,200
Tót	6,000	9,615
Rácz	110,000	95,183
Shokacz	—	82,516
Görög	—	400
Zsidó	—	7,131

összesen: 472,500 458,622

Az 1827-dik évi országos összeírás szerint e megye népessége volt 428,018. 1830-dik évben 358,672. s 1839-ben 362,091 lélek, — Az 184 $\frac{1}{2}$ -ki rovatos összeírás szerint 458,622 lélek.

1785-dik évben e megye nemessége állott 3,200 személyből, kik közül férfi 1598 volt, jelenleg összes nemessége lehet 5,322, kik közt személyenkint felosztván a nemzeti színházra e megyére eső rész, 20,525 frt. 28 $\frac{1}{16}$ kr. egyre esedett 3 frt s mintegy 52 kr.

Az 1845-dik évi május hó 7-én tartatott tisztválasztás alkalmával 3,527 szavazó nemes iratván össze, az egész megyei nemesség száma legfeljebb 14,000 főre mehet.

A legutóbbi országos kivetés szerint 290 nádori porta után hadi adó fejében 199,661 frt. 40 $\frac{19}{16}$ kr.
s hadfogadókra 3,481 — 23 $\frac{3}{16}$ —

Évenkint összesen fizet: 203,143 frt. 3 $\frac{1}{16}$ kr.
tartománybiztossági hivatalnokok járandóságára 283 — 2 —

s így évenkinti hadiadója tesz 203,426 frt. 5 $\frac{1}{16}$ kr.
1843-ki mindszenhó 31-én volt hadi adóbeli hátramaradása 290,933 ft. 14 $\frac{2}{16}$ kr.
ehhez az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 20-káig 101,571 — 31 $\frac{30}{16}$ —

tevő adójárandóságot hozzáadván . . . 392,504 ft. 46 $\frac{23}{16}$ kr.
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett 60,818 — 56 $\frac{1}{16}$ —

s e szerint sz. Györgyhó 30-kán volt . . 331,685 ft. 50 $\frac{13}{16}$ kr.
hátramaradását az elébbi félévihez vetve, az az utóbbi félév alatt 40,752 ft. 35 $\frac{2}{16}$ krral szaporodott.

1824-dik évtől 1839-dik évig a katonai veszteség e megyében tett 1,690,077 ft. 59 $\frac{1}{8}$ krt váltó cz. 1840-ik év végével e megyének adótartozása tett 175,335 ft. 10 $\frac{29}{32}$ krt.

1841-dik évi augusztus 21-én tartott közgyűlésben a számvévő által beadott 1841-ik évre készített adó lajstrom szerint, hadi adó a megye telkeire	155,176 ft. 32 $\frac{3}{8}$ kr.
Házi adó	80,494 — 35 $\frac{3}{8}$ —
A katonai kerületre pedig hadiadó	50,700 — 32 $\frac{1}{8}$ —
Házi adó	26,532 — 13 —

Összesen: 312,903 ft. 53 $\frac{3}{8}$ kr.

1841-iki katonai év végével e megye házi pénztárának állapota következő volt:

1. Készpénzben	4,770 ft. 41 kr.
2. A megyebeli helységek tartozása	99,372 — 30% —

Összesen: 104,143 ft. 11 $\frac{3}{8}$ kr.

Lehuzván ebből a megyebeli helységek által fizetett felesleget 5,030 ft. 47 $\frac{3}{8}$ kr.

E szerint tett a házi pénztár állapotja	99,112 ft. 24 kr.
1841-dik évben a hadi „ „	199,661 ft. 40 kr.
„ „ a házi „ „	101,137 ft. 48 kr.

Összesen: 300,799 ft. 28 kr.

184 $\frac{1}{2}$ -ik évben a kivetési kulcs következő volt; I-ső rendű teletől 13 ft. 50 kr. — II-ik rendűektől 13 ft. 2 kr. — III-dik rendűektől 12 ft. 14 kr. — IV-ik rendűektől 10 ft. 36 kr.

Házi pénztára kiadásait a III. alatti tábla mutatja, mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a nmgú k. udv. fő törvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a IV. alatti tábla.

Az 1830-ik évbeni koronázási ajánlatból 1841-dik évi aug. 24-kéig e megyére 8,402 ft. 23 $\frac{16}{32}$ krból csak 4,273 ft. 20 $\frac{30}{32}$ kr. volt beszedve, még hátra maradt 4,129 ft. 2 $\frac{13}{32}$ kr.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett 10,000 rab közül 4,963 rend. 5,032 u. s 5 rögtöni bíróság által és pedig per alatt, felmentve s félévi rabságon alól 8,133, fél-évi s azon tuti rabságra 1,867 ítéltevé, a tíz évi összes rabszámból 1000-a félévi s azon túl raboskodókból 187 esik közép számitással egy évre. Ezek között gyilkos volt 105, gyermekgyilkos 4, történetes gyilkos és vérengező 171, rabló gyilkos 250, gyújtogató 18, marhalopó 436, tolvaj 378, a többi kisebb vétségű. — A felmentetteken kívül 1501, nő 131, 16 éven alól férfi 20, nő személy egyses; 16 évtől 24-ig férfi 434, nő személy 50; — 24-től 40-ig férfi 794, nő személy 71, — 40 éven túl férfi 252, nő személy 10. — Ezek között nemes volt 386, előkelő 22, a többi nem nemes. — Romai cath. 1017. Ágostai val-

lású 46. Helvetiai 124, egyesült görög 3, nem egyesült 421, zsidó 21. Büntetési rabság időre nézve fél éven alól 658; féltől egyig 412, 1 évtől 3-ig 424, 3 éven túl 138; — rögtön ítélet előtt állott 7, felakasztatott 5, rendes pör útjára utasított 2, — továbbá e megyében Szabadka, Újvidék, Zombor, sz. kir. városok, úgy az Apathini, Bácsi, Bajai, Kulai, Palánkai s a Koronai kerület vérhatalommal bíró uradalmak rabjainak száma 4963-ra mehetvén, 10 év alatt egész Bács megye rabjainak száma 9920-ra szökken.

Az 1841-ik évi június 21-től július 3-ig tartott törvényszék előtt állott gyilkos 4, haramia és szökött rab 2, vérengző 6, zsaroló 1, rabló 33, tolvaj 59, orgazda 2, gyujtogató 9, halálos lövést tevő 1, lázító 4, káromló 2, hamis tanu 1, utlevél hamisító 2, csalfalkodó 1, kobar szökevény 11, közhatalom ellen szegülő 7, sorshuzás elöl megszökött 11, ujjonczállításkor újat csonkító 1, lógázolási vigyázatlanság által halált okozó 4, összesen 151 rab. Ezek közül elítéltetett 126, és pedig halálra 3 gyilkos. (ugyan ezen alkalommal a polgári törvényszéken 80 per intéztetett el.)

1842-dik évi jannár 17-én tartott fenyítő törvényszéken 140 rab közül 87 ítéltetett el, 5 halálra, 13 botra, összesen 403 ütleget évnegyedenként veendő.

Az 1846-dik évi janaár hó 1-ső napjától kezdve az ugyan ezen évi decemher hó utolsó napjáig a Bács Bodrog megyei börtönben megfordult 630 rab. Ezek közül volt utonálló 13, gyilkos 50, rabló 84, tolvaj 154, gyujtogató 6, verekedő 47, egyéb csekélyebb vétségűek száma 276. S ezek közül az ellenük hozott fenyítő törvényszéki ítéleteknél fogva, részint bizonylatok elégtelenségéből felmentetett, részint pedig a reájok szabott csekélyebb nemű büntetések elszenvedése után, még ugyan azon évben kiszabadult 372. Meghalálozott 9, összesen 381. A többi 249 rab közül elítéltetett s pöre fölebb vitetett 100, marasztaló ítélet következtében tölti idejét 66, ítéletét a fölebb kitett év befejeztével várta 83. Ezen kívül 1846. évben fenyítő per indított gyilkosságért 12, gyujtogatásért 2, rablásért 8, lopásért 12, orgazdaságért 4, lopás és orgazdaságért 1, vérengzésért 10. Káromlással összekapcsolt vérengzésért 1, vétkes el-lenszegülésért 2, csalfalkodásért 1.

Ezen perek közül nemések ellen van intézve 23, nem nemések ellen 26, nemes és nem nemések ellen vegyest 4. A pörbe fogott egyének száma, s nevezetesen nemeseké 47, nem nemeseké felrug 62-re. Feltűnő itt a nemesek és nem nemesek közti nagy aránytalanság,

Ugyan ezen évi sept. 26-kán tartott közgyűlésben a főispán által előterjesztett megyebeli mindkét nemű s külön vallású tanítványok kivonatos jegyzéke szerint volt

Római Catholicus . . .	11,877	fiu s	7,386	leány.
Görög egyesült . . .	569	„ „	214	„
Görög nem egyesült . . .	2,776	„ „	457	„
Agostai v. t. t. . . .	2,586	„ „	1775	„
Helvetiai v. t. t. . . .	1,642	„ „	1779	„
Zsidó	59	„ „	7	„

Összesen: 19,499 „ „ 11,418 „

1841-ik évben a megye 5 járásában 11,601 gyermekbe oltatván be a himlő, az oltási járandóság 1-től 2 ezüst garast számítva 1,160 ft. 6 kr. p. p. tett. Ebből kivonva a vagyonosabbaktól beszedett összevet 24 frt. 30 krt. az adózók pénztárából fizetendő maradt 1,135 ft. 36 kr.

Mennyire jövedelmez e megyében a felsőbb rendelkezések folytán megyei felügyelés alatt levő selyemtenyésztés? kitetszik onnan, miszerint a megye selyemtenyésztési felügyelőjének 1841-ik évi jelentése szerint a megyének felső és közép járásában a mondott évben 30,683 $\frac{3}{4}$ font galétával több tenyésztetvén mint a múlt évben; ugyan is az egész mennyiségre nézve volt jobbféle galéta 108,609 font, alábbvaló 87 $\frac{1}{4}$ font, összesen 108,697 font, mellyért fizettetett 48,570 ft. 9 kr. azon személyek, kik az említett galéták körül való munkákkal foglalkoztak, kaptak 17,487 frtot, szóval a mondott 1841-ik évben a selyemtenyésztésből e megyében maradt p. p. 74,221 ft. 22 $\frac{1}{2}$ kr. — úgy szint 1842-ik évben az Apathini felügyelő biztos tudósítása szerint beszolgáltattott 99,778 $\frac{3}{4}$ font galétáért 52,124 ft. 40 $\frac{3}{4}$ kr. s a Palánkai biztos jelentése szerint 32,356 fontért 15,361 ft. 18 kr. Összesen tehát 132,135 font galétáért 67,485 ft. 58 $\frac{3}{4}$ kr.

Ujjoncokat az 52-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, és a volt Lichtenstein herczeg nevet viselő huszár ezrede potolja. Az 1841-ik évi ujjonc állításkor 1,624 katonát állított és pedig a megye

felső járásából . . .	353	keresztény	4	zsidó	összesen	357
közép járásából . . .	306	„	4	„	„	310
alsó járásából . . .	336	„	4	„	„	340
telecskai járás . . .	256	„	3	„	„	259
tiszai járás . . .	354	„	4	„	„	358
összesen: . . .	1605	„	19	„	„	1624

állítatott; kik közül ez úttal 300, a Reusz Kösztritz nevű huszár ezredbe, a többi 1324 Ferencz Károly gyalog ezredébe soroztatott; azonban az 1634 ujjoncz közül 1588 helyettesítetett, kiknek helyettesítési díja 185,664 ft. 30 krba került p. p.

Vérhatalmi joggal a megye közönségén kívül a Zombori, Palánki, Kulai és Szántói királyi kamarai uradalmak, — úgyszinte a tiszai királyi kamarai kerület, — továbbá a kalocsai érsek, s hg. Grassalkovics bajai uradalmi birnak.

Politikai kormányzás tekintetében 5 főbirói járásra oszlik, mellyek ezek: I. Felső, II. Közép, III. Alsó, IV. Telecskai, V. Tiszai járásokra.

Tartomány biztossági tekintelben a pécsi — *közoktatásira* nézve a budai kerülethez — *egyházilag* pedig a kalocsai érsekiséghez tartozik.

Székhelye: Zombor.

Pecsete Oklevéllileg következőleg iratik le: „Sigillum, cum Ecclesiae Cathedralis Signo, S. Paulo Gentium Doctori sacrum est. Integra Divi effigies: gladium dextra Martyrii thesseram, laeva librum praedicationum memnosynon de more exhibet.“ következő körirással van ellátva: BÁCS-BODROGH VÁRMEGYÉK PECSÉTJE 1699: MEGUJITTATOTT 1837.

Tisztikara s szegődöttei száma évi fizetése, s illetőleg bérjárandósága ekkint van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 ft. első alispán 800 — másod alispán 400 — 6 táblabíró (150 fval) 900 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 200 — pénztárnok 600 — 4 adószedő (200 fval) 800 — 5 fő szolgabíró (400 fval) 2000 — 5 alszolgabíró (200 fval) 1000 — főügyész 400 — első alügyész 200 — másod alügyész 250 — számvevő 300 — levéltárnok 300 — 10 esküdt (100 fval) 1000 — 7 őrök (100 fval) 700 — összesen: 12150 ft.

b) *Szegődöttek*: főorvos 560 ft. — mérnök 400 — segédje 200 — középponti sebész 270 — 3 sebész (200 fval) 600 — 4 bába (100 fval) 400 — 5 batorbiztos (200 fval) 1000 — 5 katonai biztos (1×200, 4×150 fval) 800 — 3 élelmtári biztos (150 fval) 450 — 2 selyemfelügyelő (130 fval) 260 — várkapitány 180 — őrmester 84 — 24 mezei őr (120 fval) 2880 — 15 huszár (120 fval) 1800 — 64 hajdú (70 fval) 4480 — 4 kertész (50 fval) 200 — bakó 80 — összesen 14,164.

A megyei tisztikar évi fizetése 12,150 ft.

S szegődöttek évi bére 14,164 —

Együtt teszen: 26,314 ft.

Bács megyében kebeleztetnek a következő sz. kir. városok; u. m.:

Szabadka : a zentai ütközet után sánczokkal megerősítetvén, fő helye lett a törökök ellen huzott fegyveres határszélnek, 1743-ban kincstári szabadalmas, 1779-ben sz. királyi várossá lön — s 1791-ben törvénybe czikkelyeztetett.

Népessége Fényes szerint 32,984 lélek.

Az 1840-dik évi ujonczállításakor 157 katonát állított, az összeírottak száma 1350-re ment, minden 8 után esett egy, 138 önkéntes 110 pfjával állítatott; — és pedig ekként:

	<i>Önkéntes</i>	<i>köbor</i>	<i>sorshuzás</i>	<i>által</i>	<i>makacs</i>	<i>összesen</i>
magyar . . .	66	2	1	6	75	
rom. cath. . .	31	—	2	5	41	
ó hitű rácz . .	5	—	—	—	5	
tót . . .	20	1	1	2	24	
német . . .	4	—	—	—	4	
czigány . . .	1	—	—	2	3	
oláh . . .	1	—	—	—	1	
zsidó . . .	4	—	—	—	4	
összesen : 535	3	4	15	157		

A nemzeti színházra 327 ft. 29 $\frac{5}{16}$ krt fizetett.

Az 1840-ik évi bünbeli jegyzőkönyv száma 673, raboké 534, ezek között gyilkos 6, verekedő 83, lótolvaj 38, juhlopó 42, különféle tolvaj 188, apróbb vétségű 89, órgazda 7, káromkodó 15, marhalopó 10, rabló 29, hamis levélíró 4, szökevény 4, kétnős 2, leányrabló 6, polgári útra tartozó 10, gyújtogató 1. (ezek közt nős 1) Per alatt volt 40, elítéltetett 393, felmentetett 101, összesen 534. Ezekhez tartozott a korábbi évekről maradt 75 rab, közülök 1840-ik évi szent Jakab hó 1-ső napjáig per alatt volt 20 (folyamatban 15, felvételben 5, fogva 3, a többi kezességén) raboskodott 14, ezekből s néhány később befogattakból maradt 1841-ik évre 21 rab. Visszatérve 10 évre 1831-dik évben volt e város börtönében gyilkos 3, rabló 20, marhatolvaj 13, tolvaj 26, apróbb vétségű 18, polgári útra tartozó 10, per alatt 112, elítélve 191, felmentve 40, férfi 71, nő 16, összesen mintegy 243. Egyébiránt börtöneiben a közlelbi tiz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 3903 rab közül per alatt, felmentve s félévi rabságon alól 2872 — félévi s azontuli rabságra 1031 itéltetvén — középszámitással a tiz évi összes rabszámból 390 — a félévi s azontul raboskodókból 103 esik egy évre.

Pecsete a régibbet megerősítő 1845-dik évről kelt kir. szabadalom levélben ekként iratik le: „kerek alakú pecsét, ebben széllent oszlott álló vitéz vért, felsőbb kék osztálya jobb szélén a boldogságos szűz Máriával vörös, köntösbeé kék felső uszálylyal ülve s bal karján a kis Jézust tartva, ki miként szent

anyja balra fordulva a város védasszonyát, sz. Thereziát, a feléje barna apácza öltözetben fénykörüsen, bal kezét mellére téve, jobbját pedig a mennyei felhőkben megjelenő boldogságos szűz felé nyújtva közeledőt tárt karokkal készült megölelni, alsó vörös osztályában pedig tátott torkú, kivetett vörös nyelvű, hátra emelt két ágú farkú, s jobb markában csapásra mért arany markolatú kivont kardot tartó hátulsó lábaira állott arany oroszlánnal. A vértlen felül arany korona van, s a pecsét területén két arany vonal között e körirat áll: „SZABADKA SZABAD KIRÁLYI VÁROS. 1845.“

46 nádori porta után hadi adófejében	31,670 ft. 28 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	552 — 12 $\frac{1}{2}$ % —

évenként összesen fizet 32,222 ft. 41 $\frac{5}{16}$ kr.

Ezenfelül	
Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	37 — 44 —

s így évi hadi adója tesz	32,260 ft. 25 $\frac{5}{16}$ kr.
1843-ki Mindszenthó 3-dik napján hadi adóbeli hátramaradása tett	68,769 ft. 36 kr.
ehéz az e naptól 1844-diki sz. Györgyhó 30-áig	16,111 — 20% —

tevő adójárandóságát hozzáadván, összes tartozásából a mondott fél év alatt valólag lefizetett	84,880 ft. 56% kr.
	16,087 — 20% —

s így 1844-diki sz. Györgyhó 3-kán volt . 68,793 ft. 36 kr. hátramaradását az előbbi félévihez vetve, az az utóbbi fél év alatt 24 ft. — krral szaporodott.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 18-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: Bíró 600 — polgármester 600 — kapitány 500 — 10 tanácsnok 400 — főjegyző 500 — 2 aljegyző 300 — alkapitány 250 ft. 25. m. zab 365 széna részlet; főügyész 300 — alügyész 200 — uradalmi ügyész 200 — tisztii szekerezésre 100 — levéltárnok 300 — ígtató 300 — kiadó 300 — 2 írnök 200 — 4 járulnok 150 — számvesső 500 segéde 350 — írnök 200 — kamarás 450 — alkamarás 300 — ellenőr 300 — hadipénztárnok 450 — ellenőr 300 — gyámtya 300 — ellenőr 200 — telekbíró 300 — segéde 200 — épílnök 400 — mérnök 400 — segéde 200 — szőszöllő 200 — előfogati biztos 150 f. őrhadnagy 150 ft. erdészlet felügyelő 200 ft. 365 zab s széna részlet; kórházi felügyelő 50 — 2 főorvos 400 ft. 6 öl fa in. ill. 1460 széna r. 2 sebész 200 — kórházi sebész 200 — bába 180 ft. 2

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás csíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	25477	4%.	25474	4%.	25474	4%.	25474	4%.	31670	28%.	31670	%.
Hadfogadókra	444	10	444	10	444	10	444	10	552	11%.	552	11%.
Hadi pénztárt illető fizetésekre	37	44	37	44	37	44	37	44	37	44	37	44
„ „ napidijakra	399	20	500	44	521	12	520	—	616	12	600	—
„ „ terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	993	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	41	—	80	—	30	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	41	—	—	—	117	24	100	—	69	2	70	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	325	47	300	—	517	48	350	—	150	—	150	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	7362	46	17064	56	12183	27	9311	2	9263	10	9200	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	206	29	200	—	97	46	80	—	467	8	500	—
A házi pénztár vegyes költségeire	5	45	10	—	22	36	20	—	1041	17	1050	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölős kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseinek fedezésére	1000	—	1000	—	—	—	1000	—	—	—	—	—
Összeg	36290	17%.	45110	54%.	41215	41%.	37337	%.	14132	3%.	43830	24%.

öl fa in. ill. másik 100 ft. s 20 ft. sz. bér; *piac felügyelő s vásárbíró* 100 — *ajtónok* 80 — *tömlöcztartó* 80 — 8 *rendőr-biztos* 100 — *kertész* 150 — *tégla felügyelő* 20 — *óraigazító* 100 — *raktári ispán* 185 ft. 10m. buza s 730 széna r. *örmester* 160 ft. 12 m. búza; *gyámházi gazdasszony* 30 — 2 *káplár* 75 ft. 12 m. búza s sz. ruh. *alkáplár* 65 ft. 12 m. búza sz. r. 62 *pandur* 55 ft. 12 m. búza sz. r. *dobos u. a. mezei káplár* 100 ft. 12 m. búza, 365 zab és széna r. 23 *mezei lovas kerülő* 80 ft. 12 m. búza 365 zab és széna r. 1 *dolmány*, 1 pár *nadrág*, 1 pár *csizma*; 4 *ökörpásztor* 60 ft. 12 m. búza, 2 pár *csizma*; 4 *erdő rét csösz* 25 ft. 6 h. sz. föld; 4 *más* 30 ft. 6 sz. föld; *kocsis* 60 ft. 12 m. búza, 1 *dolmány*, 1 *mellény*, 2 pár *csizma*, 2 *évre* 1 *kalap*, s 3 *évre* 1 *köpöny*; 3 *káplár* 65 ft. 1 *dolmány*, 2 pár *nadrág*, 2 pár *csizma*, 2 *évre* 1 *sapka*, 3 *évre* 1 *köpöny*; 3 *toronyőr* 50 ft. 12 m. búza, 2 pár *csizma*, 2 *évre* 1 *kalap*, s 3 *évre* 1 *köpöny*. Összesen: *évi fizetés járandóságra* 25175 ft. 20 ft. *szállásbér* fejében, *tiszti szekerezésre* 100 ft. 66 *egyénnek szabad ruházat*, 8 öl fa in. ill. 1216 m. búza, 25 m. zab 2555 széna, 9540 zab s széna részlet, 48 hold *szántóföld*, 27 *dolmány*, 29 pár *nadrág*, 45 pár *csizma*, 1 *mellény*, 2 *évre* 3 *sapka*, 4 *kalap*, s 3 *évre* 7 *köpöny*.

Tárnokmesteri illetőség fejében 51 ft. *altárnoknak* 7 ft. 36 kr. *tárnokszéki jegyzőnek* u. a. összesen 66 ft. 12 kr.

Egyházi egyénekre: Rc. *lelkész* 1000 ft. 100 h. sz. föld 25 öl fa in. ill. *rabok lelkésze* 40 ft. g. n. e. *lelkész* 184 ft. *egyházi zenekar igazgató* 300 ft. t. sz: 9 *zenész* 75 — *orgonás* 24 — *egyházfi* 80 — *harangozó* 100 — 3 *sírásó* 20 — összesen: *évi fizetés járandóságra* 2483 ft. *egynek természetiszállás*, 100 h. sz. föld, 25 öl fa in. ill.

Közsoktatási személyzetre: *iskolaigazgató* 200 — *vallás-tanító* 100 — 6 *latán iskola tanító* 200 — *nemzeti iskola igazgató* 100 — *vallástanító* 200 — 2 *elemi iskola tanító* 225 — *leány tanító* 180 ft. 30 ft. sz. bér. *leány tanítóné* 80 — 7 *külvárosi tanító* 180 — *rajzmester* 225 — 2 g. n. e. *tanító* 180 — 19 *iskolaszolga* 10 — *gymnasiumi gondnok* 100 ft. 36 ft. sz. bér; összesen: *évi fizetés járandóságra* 4645 ft. s 66 ft. *szállásbér* fejében. E szerint összesen:

Készpénzbeli kiadásai: 32,555 ft. 12 kr. *természeti szállás* 1, *szabad ruházat* 66 *egyénnek*, 33 öl fa in. ill. 1216 m. búza, 25 m. zab, 2555 széna, 9540 zab s széna részlet, 148 h. *szántóföld*, 27 *dolmány*, 29 pár *nadrág*, 45 pár *csizma*, 1 *mellény* 2 *évre*, 3 *sapka*, 4 *kalap*, s 3 *évre* 7 *köpöny*.

Számit 176 *fizetett egyént*.

Ujvidék 1751-dik évben lön szabad kir. várossá.

Pecséte oklevelileg így iratik le: „Sigillum civitatis in scuto caeruleo, continens tres turres argenteas rotundas ad medium et

apicem primatas ex fundamentis divaricatas et lapidibus caemen titii operis dentibus intra distractis, portis clausis fenestrisque a jaculandum adaptatis, et apertis juxta rippam Danubii per pratua viride fluentis et fluctuantis in ordine seriatim positas, quarum media modice est amplior et altior, et supra quam volitat columba Noemi dicta.“ körirata következő: „SIGILLUM REGIAE LIBERAE CIVITATIS NEOPLANTENSIS.“

Népessége Fényes szerint 16,978 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 78 katonát állított, s nemzeti színházra 1572 ft. $16\frac{10}{16}$ krt fizetett.

Börtöneiben a közelebbi tiz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 797 rab közül per alatt, felmentve s félévi rabságon alól 633, félévi s azontúli rabságra 164 ítéltetvén, középszámítással a tiz évi összes rabszámból 80 a félévi s azontúl raboskodókból 16 esik egy évre.

22 nádori porta után *hadí adó* fejében 22,031 ft. 38 kú s *hadfogadókra* 384 — $7\frac{1}{2}$.. —

évenként összesen fizet: 22,115 ft. $45\frac{1}{16}$ kú

Ezenfelül

Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára 23 — 34 —

s így évi *hadí adója* tesz 22,439 — $19\frac{1}{16}$.. —
1843-dik évi Mindszent hó 31-dik napján *hadí adóbeli hátramaradása* tett 510 — $59\frac{1}{2}$.. —
ehhez az e naptól 1844-diki sz. Györgyhó 30-áig 7,705 — $25\frac{1}{2}$.. —

tevő *adójárándóságát* hozzáadván, összes . 8,216 ft. $24\frac{2}{16}$.. kú
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett 7,008 — $23\frac{1}{2}$.. —

s így 1844-diki sz. György hó 30-án volt 1,208 ft. $1\frac{1}{2}$.. kú hátramaradását az elébbi félévihez vetve, az az utóbbi félév alatt 697 ft. $2\frac{1}{2}$.. krral szaporodott.

Hadí pénztárának kiadását lásd a 21-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *Bíró* 40 — *pölgármester* 400 — *kapitány* 350 — 9 *tanácsnok* 300 — *fi jegyző* 400 — 2 *aljegyző* 200 — *főügyész* 250 — *alügyész* 100 — *ügyész hivatali írnök* 200 — *tollnok* 200 — *levéltárnok* 300 — *ígtató* s *egyszermind kiadó* 200 — *számvevő* 200 ft. 6 öl fa i ill. 8 font gyertya, *alszámvevő* 160 ft. 4 öl fa in. ill. 8 fo gyertya, *írnök* 140 — *másik* 130 — *harmadik* 100 — *negyedik* 80 — *hadí pénztárnok* 350 — *kamarás* 300 — *pénztári segéd* 20

— *gazda* 200 — *erdész* 250 — *telekbíró* 200 — *ellenőr* 150 — *szószólló* 100 — *gyámatya* 300 — *segéde* 140 — *mérnök* 300 — *főorvos* 400 ft. 120 ft. szállásbér 6 öl fa in. ill. 8 halmaz széna, 2 *sebész* 150 — 2 *bába* 100 — (az elsőnek természeti szállás, a másíknak szállásbér 24 ft.) 2 *kormányzási hadnagy* 200 — 2 *városi hadnagy* 170 — 2 *vásárbíró* 100 — *selyemtenyészési felügyelő* 60 ft. t. sz. *ajtónok* 120 ft. ruhára 20 ft. *órafelhúzó* 60 — *vízi-puska felügyelő* 20 — *örmester* 120 ft. ruhára 50 ft. *kapitány* 100 ft. ruhára 40 ft. 4 természetményi részlet *behordó* 100 — 4 *huszár* 60 ft. 40 m. zab, 540 széna részlet, szab. ruh. 6 lovas *kerülő* u. a. *tömlőcztartó* 200 ft. t. sz. 27 *pandur* 60 ft. sz. ruh. széna magtár *felügyelő* 60 — 4 *vadász* 60 — 3 *fűzfa erdei csósz* 40 — 2 *mezei csósz* 60 — 4 *éji őr* 36 — *kéményseprő* 34 — *bakó* 140 ft. t. sz. s 3 halmaz széna; összesen: *évi fizetés járandóságra* 15,438 ft. s 144 ft. szállásbér fejében, ruhára 110 ft. *természeti szállás* 4, s *szabad ruházat* 37 egyénnek, 16 öl fa in. ill. 16 *font gyertya*, 11 halmaz széna; 5400 széna részlet, s 400 m. zab.

Tárnokmesteri illetőség fejében 32 — *altárnoknak* 4 ft. 48 kr. *tárnokszéki jegyzőnek* u. a. összesen 41 ft. 36 kr.

Egyházi személyekre: Rc. *lelkész* 1400 ft. *írószerekre* 186 ft. s 6 *font gyertya*, 3 *káplán* 60 — *örmény lelkész* 200 — összesen *évi fizetésjárandóságra* 1780 — *írószerekre* 186 ft. s 6 *font gyertya*.

Közüoktatási személyzetre: Rc. *iskolaigazgató* 100 — *g. n. e. iskolaigazgató* 100 — *r. c. vallástanító* 75 — 2 *r. c. tanító* 200 ft. 50 ft. sz. b. 5 öl fa in. ill. 3-dik *tanító* 250 ft. 50 ft. sz. bér 5 öl fa in. ill. *g. n. e. vallástanító* 75 — 2 *g. n. e. tanító* 200 ft. 50 ft. sz. bér 5 öl fa in. ill. 3-dik *tanító* 250 ft. 50 ft. sz. bér 5 öl fa in. ill. összesen: *évi fizetés járandóságra* 1650 ft. 300 ft. sz. bér, és 30 öl fa in. ill. — e szerint összesen:

Készpénzbeli kiadásai: 19649 ft. 36 kr. *természeti szállás* 4 — s *szabad ruházat* 37 egyénnek — 46 öl fa in. ill. — 22 *font gyertya* — 11 halmaz és 5400 részlet széna, — s 400 m. zab. Számit 124 fizetett egyént.

Zombor: hajdani állapotáról keveset lehet tudni, Zsigmond alatt már serviai ráczok lakták, a törökök birtoka idejében kerített hely vala, s őrizet volt benne, 1733-ban csekély falucska, utóbb kincstári mezőváros, 1751-ben pedig sz. kir. várossá lön.

Pecskéte az 1749-ki böjtelő hó 17-ről kiadott kir. szabadelomlevélben következő szavakkal iratik le: „Scutum militare erectum rubeum, in quo e solo prasino seu viridi castrum exurgit argenteum triturrítum, primatis muris et fenestris ad defensionem compositis et apertis quarum media altius assurgens, e fe-

nestrīs superioribus ostentat hinc brachium rubicundum, districta fræma extensum, versus stellam auream octangulam, in angulo dextro scuti, inde vero vexillum caeruleum in aere fluitans, in quo inter colligatos binos lauri ramos cernitur numerus ternarius auro tinctus ad portam apertam clathra cuspidata ferrea sursum elevata adstant, seu invigillant bini excubitores viri militares, hic a dextris amictu per totum caeruleo bombardam dextra tenens, pileo Hajdonico ocreis nigris — ille vero a sinistris amictu pariter caeruleo, caligis rubris, et ocreis aureis, pileo hungarico rubeo a capite deorsum pendente, strictam tenens frameam. Scuto incumbit galea tornearia, coronata clausaque, unde assurgit aper Leo nativi coloris, cauda a tergo projecta, lingua rubicunda exerta falculis tenens vexillum et frameam scutariam, laciniae utrinque argenteae et rubrae, ipsam vero scuti peripheriam ambit inscriptio: „SIGILLUM REGIAE LIBERAEQUE CIVITATIS ZOMBORIENSIS. 1749.“

Az 184 $\frac{7}{8}$ -dik évre megkívántató írószereket, úgy szinte a város szolgálainak szükséges egyenruházati czikkeket folyó évi auguszt 3-án tartandó árlejtés útján kívánta beszerezni: a beszerzendő czikkek a következők: 20 köteg közönséges papiros, 10 font spanyolviaszk, 10 tuczet író ón, 10 font szárga, 80 kölés toll, 30 rőf viaszos vászon, 400 rőf kék pokovai posztó, 500 rőf vászon bélésnek, 65 rőf vörös rása, 12 font czérna, 32 garnatér gomb, 38 duczet gomb mellénnek, 370 pár kapocs, 76 strengl teveször, 84 pár csizma.

Népessége Fényes szerint 18,865 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 94 katonát adott, s a nemzeti színházra 2144 ft. s $1\frac{1}{16}$ krt.

30 nádori porta után hadi adó fejében	20,654 frt.	39 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	330 —	8%.. —

Évenként összesen fizet:	20,984 frt.	47 $\frac{10}{16}$ kr.
tartománybiztossági hivatalnokok járandóságára	30 —	39 —

s így évenkénti hadiadója tesz	21,015 frt.	26 $\frac{10}{16}$ kr.
1843-ki mindszenthó 31-én volt hadi adóbeli hátramaradása	24,436 ft.	12 $\frac{2}{16}$.. kr.
ehez az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 20-káig	10,507 —	23 $\frac{23}{16}$.. —

tevő adójárandóságot hozzáadván	34,943 frt.	36 $\frac{21}{16}$.. kr.
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett	10,531 —	58%.. —

s e szerint sz. Györgyhó 30-kán volt 24,411 ft. 38 $\frac{1}{16}$.. kr.
hátramaradását az előbbi félévhez vetve, az az utóbbi félév alatt 24 ft. 34 $\frac{10}{16}$.. krral kevesbedett.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 1620 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1533, félévi s azontúli rabságra 87 ítéltetvén, középszámitással a tíz évi összes rabszámból 162 — a félévi s azon túl raboskodókból 9 esik egy évre.

Hadi pénztárának kiadását lásd a 25-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai következők: bíró 450 — polgármester 400 — kapitány 350 — 10 tanácsnok 300 — főjegyző 400 — aljegyző 200 — főügyész 300 — alügyész 200 — szószóló 80 — hadi pénztárnok 400 — ellenőr 250 — számvevő 400 — segede 250 — kamarás 400 — ellenőr 250 — pénztári segéd 250 — gyámtya 250 — telekbíró 300 — ellenőr 200 — lajstromzó 200 — gyámhivatali segéd 150 — írnok 150 — másík 120 — más két írnok 110 — járulnok 80 — gazda 150 — mérnök 300 — főorvos 300 — sebész 100 — bába 100 — katonai lakra felügyelő 50 — rendőr biztos 100 — mezői rendőrbiztos 150 — út hid felügyelő 150 — ajtónok 60 — erdész 250 — órás 60 — 4 szállásmester 120 — őrmester 60 — 4 porostó 50 — 19 pandur 50 — dobos 50 — selyemtenyésző 25 — téglacsősz 15 — gyepmester 20 — 3 vadász 100 — 4 éji őr 50 — 3 kocsis 60 — 3 ökörpásztor 50 — összesen: 14,450 ft.

Tárnokmesteri illetőség fejében 41 ft. 30 kr. altárnoknak 6 ft. 14% kr. tárnokszéki jegyzőnek u. a. összesen: 83 ft. 58% kr.

Egyházi egyénekre: 2 lelkész 25 ft. összesen 50 ft.

Közüktatási személyzetre: 6 nemzeti iskola tanító 200 ft. s 25 ft. szállás bér. g. n. e. elemi iskola tanító u. a. cath. elemi iskola tanító 100 ft. s 25 ft. sz. bér. iskolaseprő 30 — összesen évi fizetés járandóságra: 1530 ft. s szállásbér fejében 200 ft. e szerint összesen:

Készpénzbeli kiadásai 16,283 ft. 58% kr.

Számit 108 fizetett egyént.

III.

Bars vármegye eredetét Zólyom vármegyeével együtt írta le Béla királyunk névtelen jegyzője e szavaiban: „Hi quatuor Domini, inaito inter se consilio, per petitionem incolarum sibi fideium constituerunt, ut tertia pars de exercitu cum incolis terrae irent in sylvam *Zouolon*, qui facerent in confinio regni munitiones fortes, tam de lapidibus, quam etiam de lignis, ut ne aliquando Boemi vel Poloni possent intrare causa furti et rapinae in regnum eorum. Tunc communi consilio hac de causa missus est

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183 ^{ik} évi számadás szerint		183 ^{ik} évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183 ^{ik} évi számadás szerint		183 ^{ik} évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184 ^{ik} évi számadás szerint		184 ^{ik} évre előlegesen kivetett	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
	Hadi adó-járandósága fejében	15835	14%	15835	14%	15835	14%	15835	14%	20654	39%	20654
Hadfogadókra	276	6	276	6	276	6	276	6	360	8%	360	8%
Hadi pénztárt illető fizetésekre	480	39	480	39	480	39	480	39	672	17	1680	39
" " napidijakra ,	108	27	73	24	108	27	108	27	85	4	61	25
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	1044	—	732	2	647	48	346	30	241	44	241	44
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	7419	—	8643	36	2967	18	2678	36	5441	50	4313	28
A névtelen behajthatlan s elengedett adóra	125	54	95	54	117	—	117	—	985	12	300	—
A házi pénztár vegyes költségeire	208	56	39	43	12	—	12	—	306	—	100	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott főtós kiadásait	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségelneik fedezésére	4699	30	4769	48	4699	30	3640	36	—	—	—	—
Összeg	30197	46%	30946	26%	25144	2%	24195	8%	28746	54%	36529	51%

Borsu filius Bunger, cum suis militibus, et cum equitarent juxta fluvium Gron, cervus fuga lapsus ante eos cacumina montium ascendit, quem *Borsu* celerrimo cursu prosecutus, icibus sagittarum in vertice montium interfecit, et tunc *Borsu* cum montes illos in circum aspexisset, in memoriam duxit, ut ibi castrum construeret. Et statim congregata multitudine civium, in vertice unius altioris montis castrum fortissimum construxit, cui nomen suum imposuit proprium, ut castrum *BORSU* nuncupatur, et inde cum exercitibus suis, usque ad sylvam *Zouolum* perrexit, et maximam munitionem de lapidibus facere praecepit, quod nunc castrum *Bors* seu *Zouolum* vocatur“ e várnak napjainkban csak romjai láthatók.

Szomszédai keletről: Hont s Zólyom — nyugottról: Nyitra — délről: Esztergam s Komárom — s északról: Nyitra és Turóc vármegyék.

Területe $49\frac{20}{100}$ □ m. földet tevén, megyéink között e tekintetben a 36-dik — hossza északról délre 11, — széle déli részen 4, — északi részén 5 geographiai mértföld. Urbériségét illetőleg lásd a 1—6 lapon előadottakat.

Egész jobbágytelkes bir 1-ső osztályban 18, — másodikban 20, harmadikban 22, negyedikben 24 hold szántóföldet, rétből 1-ső osztályban 6, másodikban 8 kaszálót; — ilyen egész jobbágytelek 2868.

Van benne *Bárándy* szerint:

2 sz. kir. város	924	ház s	7,850	lélekkel.
1 szabad polgár város	240	„ „	1,700	„
2 földes úri polgár város	1,140	„ „	6,850	„
8 bérlős mezőváros	2,092	„ „	11,500	„
1 úrbéri	270	„ „	1,600	„
200 falu	12,964	„ „	98,380	„
48 népes puszta	170	„ „	1,120	„
magánlak	550	„ „	3,400	„

Ösz. 262 lakhely 18,350 ház s 132400 lélek.
minden □ mérföldre 2,640 lélek esik; — ellenben *Fényes* szerint 122,748 lélekből minden □ mérföldre 2440 lélek jut: — a két számitás közti különbség 9,652 lélek. Elágazik e népeség:

a) vallásra	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
romai katolikus	128,800	186,520
görög n. e. ó hitű	10	5
ágostai v. t. t.	3,000	2,573
helvetiai v. t. t.	13,800	13,109
zsidó	—	546
összesen	145,610	122,748

b) nyelvre	Bárándy szerint	Fényes szerint
törzsökös magyar	40,000	} 36,213
magyaros	12,400	
német	10,000	12,900
tót	70,000	73,984
görög	—	5
zsidó	—	546
összesen: 132,400		122,748

Az 1827-ik évi összeírás szerint volt e megye népessége 116,983 lélek; — 1830-ba pedig 100,862, s 1838-ba 98,662 lélek; — az 184 $\frac{2}{3}$ évi rovatos összeírás szerint 122,748 lélek.

1785-ben a megye összes nemessége volt 3,722 lélek, kik közül férfi 1280 az egész nemesség mostani hihető száma 5,314, lélek, kik közt személyenkint kivetttven a nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére jutott 6289 frt 6 $\frac{1}{2}$ % kr egyre 1 ft. 12 kr. esendett.

Van területében 3 kath. norm. 80 kath. 22 prot. alsó elemi iskola.

Börtöneiben a közelebbi tiz év (1831—1840) alatt létezett 1,226 rabközül 746 rendes — 480 uradalmi bíróság által, és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1,020 — félévi s azon tuli rabságra 206 ítelttven, a tiz évi összes rabszámából 123 — a fél évi s azon tul raboskodókból 21 esik középszámításal egy évre.

A legutóbbi országos kivetés szerint
88 nádori porta után hadiadó fejében . . . 60,586 frt. 59 $\frac{1}{16}$ % kr.
s hadfogadókra 1,056 — 24 —

évenkipt összesen fizet: . . . 61,643 frt. 23 $\frac{1}{16}$ % kr.
tartomány biztossági hivatalnokok évi járandósága 319 — 8 —

évenkinti összes hadiadója tesz . . 61,962 — 31 $\frac{1}{16}$ % —
1843-ki Mindszent hó 31-dik napján volt hadi adóbeli hátramaradásához 72,146 — — —
az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 30-áig . . 30,821 — 41 $\frac{1}{2}$ %.—

tevő adójárandóságát hozzáadván . . . 102,967 frt. 41 $\frac{1}{2}$ %.—
tartozásából a mondott félév alatt valólag
lefizetett 20,129 — 11 $\frac{1}{2}$ %.—

s így 1844-ki sz. Györgyhó 30-kán volt 82,838 frt. 30 kr. hátramaradását az elébbi félévhez vetve, az az utóbbi fél év alatt 10,692 frt. 30 kral szaporodott.

Házi pénzlára kiadásait az V. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét lásd a 29-dik lapon.

Vérhatalmi joggal a vármegyei közönségen kívül, a Sassekeői és Revistyei királyi kamarai — Szent Kereszti Zolyom-püspöki — s nagy sallói Esztergami érseki uradalmak — továbbá gr. Keglevich kis tapolcsányi — Migazzi gróf aranyos maróthi, herczeg Eszterházy lévai, Simonyi család simonyi — s az Esztergami főkáptalan sz. Benedek nevű uradalmaikban bírnak.

1841-dik évi június 28-kán tartott közgyűlésben az 183 $\frac{3}{40}$ évi országgyűlési költség (5897 ft. 20 kr.) s a nemzeti színházra tett ajánlatból e megyére jutott rész (6289 ft. 6 kr.) és a fölkelő nemes sereg országos pénztára által e megyétől követelt 1791-kí és 1801-diki hátramaradások (6988 ft. 18 kr.) kivetési kulcsában munkálkodó választmány végjelentést tön s következő adatokat nyújtott volt:

	képzelti telek.	Nemes személy	Tisztesb Rendüeknek 50 ft. jövedelme egy képzelti teleknek véve.	összesen képzelti telek
Oszlányi járásban	767	124	59	950
Garamiban	1992	124	1274 $\frac{1}{2}$	3390 $\frac{1}{2}$
Lévaiban	4661 $\frac{1}{2}$	750	522	5933 $\frac{1}{2}$
Tapolcsányiban	3017 $\frac{1}{2}$	289	220	3528 $\frac{1}{2}$
Verebélyiben	1346	721	198	2265
összesen:	11784	2008	2275	16067 $\frac{1}{2}$

így a nemes személy s a tisztesb személynek 50 frtnyi jövedelme szintannyiban rovatván, mintegy képzelti telek, az érdekeltt összegek 16067 $\frac{1}{2}$ felé osztvák, úgy hogy az első és második tételre a nemesség, s a tisztesbbek, az utolsóra egyedül a nemesség adózik. És behajthatlanság tekintetéből valamicskével bővebben kellvén számítani, minden 50 frtnyi jövedelemtől a tisztesb 31 krt, a nemes pedig személye után 46 krt és minden képzelti telek birtoka után szinte 46 krt fizetett.

Ujjoncokat a 33-dik magyar gyalog ezredhez állit, az 1840-dik évi ujjonc állitáskor 446 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből 5 főbirói járásra oszlik, mellyek ezek: I. Oszlányi, II. Garami, III. Lévai, IV. Kis Tapolcsányi, V. Verebélyi.

Tartomány biztossági tekintetben a zolyomi-*közoktatásira* a posoni kerülethez, *egyházilag* pedig az esztergomi érsekséghez, és a zolyomi püspökséghez tartozik.

Székhelye Aranyosmarot.

Év	Per		Alperes		Nemes		Nememes		Férő		Nő		Az alperesek között volt		I. 1450 Bir. Curia által ítéltett		II. osztály-beli bűn.		III. oszt. bűn		IV. oszt. bűn.		V. oszt. bűn	
	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.	szám.
1821	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1831	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
1837	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Oszveg	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
1837	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1837	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Együtt:	7	7	2	5	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Szent Kereszti Uradalom.

Verebélyi Nemes szék.

*Pecse*te következöleg iratik le: „Decurrit e scuti parte dextra superiori ad imum sinistrae fluvius *Iranus*, cujus in rippis ex adverso respondentibus aedes genuinae turritae, inde superne *O Bars*, inferne *Új Bars*, unaque templum aliud cum *duabus turribus* situm obtinent. *Gemina* scutum *cruz* exornat: altera a vertice, *coronam* infra, pendula defluit, latere altera sinistro refulget.“

Tisztikara s szegödöttei száma, évi fizetése s illetöleg hárjárandósága ekként van rendszerezítve:

a) *Tisztikar*: Főispán 1500 — első alispán 700 — m. alispán 350 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — m. aljegyző 150 — pénztárnok 400 — m. pénztárnok 300 — 5 adószedő (2×250, 3×200 fval) 1100 — számvevő 200 — levéltárnok 250 — fő ügyész 300 — al ügyész 150 — 5 fő szolgabíró (1×320, 4×300 fval) 1500 — 10 alszolgabíró 1×160, 9×150 fval) 1160 — 16 esküdt (100 fval) 1600 — 3 irnak (100 fval) 300 ft. összesen: 10,710 ft.

b) *Szegödöttek*: mérnök 400 — 2 orvos (450 fval) 900 — 7 sebész (200 fval) 1400 — 6 bába (100 fval) 600 — selyemfelügyelő 100 — katona biztos 100 — kálnai hidfelügyelő 50 — várnagy 100 — káplár 100 — 5 huszár (150 fval) 750 — 34 hajdú (70 fval) 2380 — levélhordó 72 — kéményseprő 24 — kovács 14 — összesen: 6,990 ft.

A tisztikar évi illetősége	10,710 ft.
Szegödöttek évi bére	6,990 —

Együtt teszen: 17,700 ft.

Bars vármegyében kebeleztetnek: *Körmöcz* és *Újbánya* sz. kir. városok.

Körmöcz mikor építettet? nem tudatik; annyi bizonyos: hogy már Kálmán alatt kir. várossá lön, mint ez az I. Károly, 1342-ben Visegrádon kiadott okleveléből látható; mostani szabadságát pedig I. Károlynak 1328-dik évről köszönheti, ki a várost körülbelöl 2 mértföldnyi területű földdel ajándékozta meg. Felette sokat szenvedett, levéltárában két igen régi oklevél található, egyikben Likavár várától seregek kéretnek 1129-ben, másik a II-dik Endre aranybulláját tartalmazza 1222-ről.

*Pecse*te következöleg iratik le: „praefert in insignibus scutum in tres campos partitum. Superior *caeruleus rotam mediam* cum littera C superne posita *cuspidibus ferreis* horrentem *cum orbita aurea*, inferior dexter *rubeus* fluvios regni quatuor, sinister autem *lilia quinque* ridentibus objcit. Ad latus scuti dexterum abducta est effigies S. Catharinae corona, sanctitatisque tessera redimitae, manu dextro ensem evaginatam tenentis, sinistra vero tantisper scuto, in quo attributa sigilli cernuntur. In

peripheria totius sigilli leguntur verba : „SIGIL. LIB. REG. MONT. PRIM. CIVITATIS CREMNICZIENSIS 1737.“

Népessége Fényes szerint 5052 lélek.

Az 1840-dik évi ujonczállításakor 42 katonát állított s a nemzeti színházra 571 ft. 44 $\frac{1}{6}$ krt fizetett.

Börtöneiben a közelebbi tiz (1831—1840.) évközben létezett s rendes bíróság által elítélt 56 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 28 — félévi s azontuli rabságra 28 ítéltetvén — középszámitással a tiz évi összes rabszámából 6 — a félévi s azontul raboskodókból 3 esik egy évre.

8 nádori porta után hadi adó fejében	5507 ft. 54 $\frac{3}{16}$ krt.
s hadfogadókra	96 — 2 $\frac{3}{4}$. —

évenként összesen fizet . . .	1603 ft. 56 $\frac{1}{16}$ krt.
-------------------------------	---------------------------------

Ezenfelül

Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandságára	28 — 17 —
---	-----------

s így évi hadi adója tesz	1632 ft. 13 $\frac{1}{16}$ krt.
-------------------------------------	---------------------------------

1843-dik évi mindszenhó 31-dik napján hadi adóbeli hátramaradása tett.	2093 ft. — krt.
--	-----------------

ehez az enaptól 1844-ik sz. Györgyhó 30-káig	2801 ft. 58 $\frac{1}{2}$ %. —
--	--------------------------------

tevé adójárandóságát hozzáadván, összes tartozásából a mondott fél év alatt valólag	4894 ft. 58 $\frac{1}{2}$ %. krt.
---	-----------------------------------

lefizetett	1548 — 58 $\frac{1}{2}$ %. —
----------------------	------------------------------

s e szerint 1844-ki sz. Györgyhó 30-án volt 3346 ft. — krt. hátramaradását az elébbi félévihez vetve, az az utóbbi félév alatt 1253 ft. — krral szaporodott.

Hadi pénztárnak kiadásait lásd a 32 lapon

Házi pénztárának kiadásai következők: Biró 600 — Polgármester 600 — kapitány 500 — 5 tanácsnok 400 — főjegyző 500 — aljegyző 300 — számvető 400 ft. 2 szekér széna, 2 m. búza, segéde 150 — hadipénztárnok 500 — ellenőr 300 másik ellenőr 250 — tiszti ügyész 250 — gyámatya 200 — szószólló 100 ft. 1 sz. széna 1 m. búza, vál. községi tollcivő 30 — őrök 250 — másik 200 — 2 járulnok 100 — epítőnök 100 ft. javadalmi czim alatt 29 ft. 27 kr. 3 fertálmester 10—12 káplár 5 — akoló 28 ft. 23 kr. — 2 tanács szolga 140 — hajdukáplár 73 ft 36 kr. javadalmi czim alatt 5 ft. 7 kr. — 10 hajdú 65 ft. s 6 ft. sz. bér; — 7 toronyőr 78 — fűtő 15 — 10 éji őr 73 ft. 20 kr. — tömlöcztartó 65 — órafelügyelő 79 ft. 48 kr. kéményseprő 100 — csatornász 59 — másik 15 — erdész 130 ft. javadalmi czim fejében 57 ft. 27 kr. (ezenkívül faraktári pénztárból 40 ft.) s 10 m. zab. — vadász 78 ft. jav. czim alatt 9 ft. 45. kr. — másik 78 ft. jav. cz. alatt 10 ft. — segéde 1 ft. 40 kr. — raktárnok 4 — Solergrund raktárnok 3 ft. 48 kr. — 2 éji őr 2 ft. — toronymester 130 ft.

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettett	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	6196	23 ^{1/2} %	6196	23 ^{1/2} %	6196	23 ^{1/2} %	6196	23 ^{1/2} %	5507	54 ^{1/2} %	5507	54 ^{1/2} %
Hadlogadókra	108	2	108	2	108	2	108	2	96	2%	96	2%
Hadi pénztárt illető fizetésekre	289	5	289	5	289	5	289	5	310	17	310	17
„ „ napidíjakra	91	3	95	—	96	58	95	—	132	30	142	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	49	28	30	—	33	32	20	—	30	—	20	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megterítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	232	59	250	—	220	8	130	—	100	—	25	—
A házi pénztár vegyes költségeire	98	—	98	—	98	—	98	—	98	—	95	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseinek fedezésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Öszveg	7065	%	7066	30%	7042	8 ^{1/2}	6936	30 ^{1/2} %	6274	43%	6199	13%

jav. cz. alatt 36 ft. 50 kr. — 3 *legény* 104 — *dobos* 4 — *főorvos* 200 — *sebész* 150 ft. jav. cz. alatt 16 ft. 12 kr. — *bába* 150 ft. jav. cz. alatt 10 ft. 48 kr. *másik* 39 ft. jav. cz. alatt 15 ft. 30 kr. — *Uradalmi tisztek s szolgák: uradalmi felügyelő* 312 ft. 6 öl fa in ill. 2 m. búza, 4 m. rozs, 104 m. zab, 180 m. széna. *urad. ügyész* 100 ft. 12 öl fa in. ill. 24 m. széna — *magtárnok* 200 ft. 30 öl fa in ill. 15 m. rozs, 30 m. zab, 90 m. széna, 20 font sajt. — *Ispán* 150 ft 20 öl fa in ill. 15 m. rozs 30 m. zab 90 m. széna 10 font sajt — *Irnök*, 100 ft. 16 m. széna. — *turcseki ispán* 250 — *szubnai adószedő* 12 — *alsó szubnei gazda* 6 ölfa in. ill. 2 m. búza 40 m. széna 100 font só — *muthinkei gazda* u. a. — *kolbeni gazda* u. a. — *glaserhaji gazda* u. a. — *hajeni gazda* 40 ft. 12 öl fa in ill. 25 m. búza 100 font só 20 font sajt s üszökrára felügyelésért 7 ft. — *turcseki üsző pásztor* 4 m. zab 4 m. búza 5 m. széna — *juhász* 39 ft. 10 kr. 5 öl fa in ill. 3 m. árpa 38 m. búza 50 font só, — *pásztor* 13 ft 27 kr. 4 m. búza — *hajeni juhász* 39 ft. 10 kr. — *ó szubnai pásztor* u. a. — *pásztor* 13 ft. 27 kr. 6 m. zab. — *glaserhaji pásztor* u. a. — *hajeni pásztor* u. a. — *muthinkei juhász* 11 ft. 1 m. árpa, 10 m. buza, 11 font só — *pásztor* 2 ft. 6 kr. 4 m. búza, 3 m. zab, — *meddő juhok pásztora* 13 ft. 20 kr. $\frac{1}{4}$ m. árpa, 8 m. búza, 12 $\frac{1}{2}$ font só, bocskor fejében 1 ft. 30. — *üsző pásztor* 40 ft. 6 öl fa in. ill. 1 $\frac{1}{2}$ m. búza, 2 m. árpa, 20 m. kevert búza, 25 font só, 15 font sajt, bocskorra 3 ft. — 2 *hajeni és glaserhaji hajdú* 26 ft. (s a többi rendes hajdúk járandóságaiba részesülnek) 2 *ó szubnai hajdú* 26 ft. 6 öl fa in. ill. 15 búza, 15 font sajt, 25 font só, 6 nyomásban gabonavetés, — 2 *ó szubnai és glaserhaji erdőpásztor* 15 ft. (a szubnainak még 5 m. gabona. 20 font sajt, 20 font só) — *új szubnai útfelügyelő* 2 ft. 24 kr. — *hajeni kórházi gondnok* 17 ft. 36 kr. 12 öl fa in. ill. 3 m. búza, 3 m. árpa, 48 m. kevert búza, 60 font só, 30 font sajt, — *hajeni sörfőző* 24 m. széna, 100 öl fa in. ill. 12 nyomásban gabonavetés, — *szubnai vadász* 20 m. zab, 48 m. széna — *bergeni bíró* 4 m. gabona. — *ó szubnai bíró* 5 m. rozs 5 m. széna. — *új szubnai bíró* 8 m. rozs, 5 m. széna. — *Glaserhaji bíró* 9 m. rozs 5 m. széna — *hajeni bíró* 5 m. rozs. 5 m. széna — *kremocsnói bíró* 3 m. rozs 4 m. széna — *felső turcseki bíró* 4 m. rozs 5 m. széna — *altó turcseki bíró* u. a. — *ó szubnai éji ör* 6 ft. 3 m. búza — *glaserhaji éji ör* 1 m. búza — *badeni sebész* 8 öl fa in, ill. 4 m. búza 3 nyomásban gabonavetés — *mezei csósz* 6 ft. 5 m. búza — *mutinkei csósz* 6 ft. 3 m. búza. — *polkstein* u. a. — *glaserhaji* u. a. — *hajeni* u. a. — *kremocsnói mezei csósz* 3 ft. 2 m. búza — *szubnai vendégfogadás* 6 öl fa in. ill. 12 nyomásban gabonavetés — *alsó hajeni vendégfogadás* 6 m. széna — *felső hajeni vendégfogadás* 12 öl fa in ill. 6 nyomásban gabonavetés — *új szubnai vendégfogadás* u. a. s 6 m. széna — *alsó turcseki vendégfogadás* 30 ölfa in. ill. *felső turcseki vendégfogadás* 20 öl fa in. ill. — Összesen évi fi-

zetés járandóságra, 13220 ft. 17 kr. — szállásbér fejében 60 bocskorra 4 ft. 30 kr. — javadalmi czim alatt 190 ft. 39 kr. 179½ m. tiszta — 68 m. kevert búza — 659 mázsa és 3 szek széna — 369 öl fa in. ill. 9 m. gabona — 66 m. rozs — 1 m. árpa — 213 m. zab — 145 font sajt — 728 font só — és nyomásban vetés.

Egyházi egyénekre: Lelkész 685 ft. 45 kr. — másik 107 54 kr. javadalmi czim alatt 5 ft. 9 kr. — Lutkai lelkész u. a. — Honozói lelkész 166 ft. 52½ kr. — Blaufuszi lelkész 230 ft. 1 szekér széna. — Bergeni lelkész 114 ft. 30 kr. 3 m. rozs 1 m. búza 40 zab. — Káplánja 150 ft. — Konosovi lelkész 90 ft. 50 kr. 1 sz. széna. — Káplán tartására 90 ft. — Káplán 250 ft. — Kórházi lelkész 25 — tót káplán 75 ft. *) — hajeni lelké. 26 ft. bor s sör fejében 36 ft. — Sztubnai lelkész 97 ft. 57 kr. — szklemei lelkész 27 ft. segélykép 12 ft. 14 kr. — Körmöczi sze. Ferencz szerzet 52 m. búza. — Solnai szent Ferencz szerzet ft. 30 kr. 4 m. búza 30 font sajt. — Privigyei ajtatos szerzet ft. — Irgalmas barátok 2 — egyházkar igazgató 150 ft. jav. c. alatt 8 ft. 6 kr. — Orgonás 127 ft. 20 ft. sz. bér, jav. cz. ala 16 ft. 30 kr. — tenorista 40 — hegedűs 19 ft. 30 kr. jav. cz. ala 16 ft. 9 kr. — más két hegedűs 26 ft. — discantista 23 ft. 2 kr. — altista u. a. — egyházi 104 ft. — Blaufusi kántor 26 — hajeni kántor 8 ft. 6 m. búza 12 m. széna s vetés 4 szántó te lekben. — Összesen: évi díj járandóságra: 2877 ft. 57¼ kr. — Szállásbér fejében 20 ft. javadalmi czim alatt 51 ft. 3 kr. kr. szekér és 12 mázsa széna — 3 m. rozs — 63 m. búza — 4 m. zab és 3 font sajt.

Közzoktatási személyzetre: 2 iskolatanító 208 ft. — elen iskolatanító 300 — leánytanító 300 ft. 10 öl fa in. ill. — rajz mester 30 — rajziskolafűtő 8 — iskolákra rendelt érték 300 ft. — Összesen: évi díj járandóságra: 846 ft. 10 öl fa in. ill. s 30 ft. mint iskolákra rendelt érték. — E szerint összesen

Készpénz kiadásaj: 20570 ft. 26¼ kr. — 242½ tiszta é 68 m. kevert búza — 671 mázsa és 5 szekér széna — 379 öl f in. ill. 9 m. gabona — 69 m. rozs — 11¼ m. árpa — 217 m. zab — 148 font sajt — 728 font só — és 39 nyomásban vetés.

Számit 184 fizetett egyént, s 60 vál. polgárt.

Újbánya. E várost kir. várossá I. Lajos tette 1345-ben később Mária királyné s Corvinus Mátyás gyakran meglátogatták, s ezért e város a Corvinusok czimerét, t. i. egy hollót aran gyűrűvel szájában viselt czimerén. — Arany bányái azon időbe

*) Ezenfelül ha a mellék kápolnába hivatik 10 ft.

olly gazdagok voltak, hogy közbeszéd szerint a bányász legények csupán a bányákban rájuk szált arany porral fizetettek ki. Utóbb ezen gazdagság nagyon megcsökkent, sőt majd egészen semmivé lett s csak ez újabb időben kezd a bányászság ismét valamennyire emelkedni. 1764-dik évben a törökök szalmát vetvén a bánya üregekbe, s azt meggyújtván 500 embernél többet megfojtottak, s még többet fűztek rablánczra.

Pecsete ekként iratik le: „*Insignis loco Virginem DEI-Parentem cum Pignore Divino, Sceptro ac Diademate illustrem, inque campo purpureo consistentem statuit. A dextris eidem S. Stephano Protorege coronato, in pallio regali flexo genu sinistro aurum de arcula DEO-Filio offerente, quod ab Eo manu expansa prehenditur et acceptatur. Summitatem globus terraqueus cum Cruce inter stellas geminas tenet.*“ — Köirata következő: „SIEGEL DER KÖNIGLICHEN FREYEN BERGSTADT KÖNIGSBERG.“

Népessége Fényes szerint 2822 lélek

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 17 katonát állított s a nemzeti színházra 142 ft 56 $\frac{1}{16}$ krt fizetett.

Börtöneiben a közelebbi tiz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 50 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 37 — félévi s azontuli rabságra 13 itéltvén — középszámítással a tiz évi összes rabszámból 5 — a félévi s azontul raboskodókból 1 esik egy évre.

2 nádori porta után hadi adó fejében	1376 ft. 68 $\frac{10}{16}$ krt.
s hadfogadókra	24 — $\frac{8}{16}$ —

évenként összesen fizet . . . 1400 ft. 59 $\frac{7}{16}$ krt.

Ezenfelül

Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	4 — 43 —
--	----------

s így évi hadi adója tesz 1405 ft. 42 $\frac{2}{16}$ krt.

1843-dik évi Mindszent-hó 31-dik napján hádiadóbeli hátramaradása tett — — — —

ehez az e napról 1844-ki sz. Györgyhó 30-káig 700 — 29 $\frac{13}{16}$ %. —

tevő adójárandóságát hozzáadván, összes tartozásából a mondott félév alatt valólag 700 ft. 29 $\frac{13}{16}$ %. krt.

lefizetett 324 — 40 $\frac{13}{16}$ %. —

s e szerint 1844-ki sz. Györgyhó 30-kán volt hátramaradását az elébbi félévihez vetve, az az az utóbbi félév alatt 375 ft. 49 krral szaporodott.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 36 lapon

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 1837-ik évi számadás szerint		1837-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 1837-ik évi számadás szerint		1837-ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
	58%		58%		58%		58%	
Hadiadó-járandóság fejében . . .	1376	58%	1376	58%	1376	58%	1376	58%
Hadifogadókra	24	—	24	—	24	—	24	—
Hadi pénziárt illető fizetésekre . . .	446	43	446	43	446	43	446	43
„ „ „ napidíjakra . . .	32	45	50	—	40	37	40	—
E várost terhelő s a hadi pénziárt illetőtől kelt kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—
E város terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajlatlan s elengedett autóra	17	30	25	—	15	45	15	45
A házi pénziár vegyes költségeire .	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénziárnak a múlt évi számadásból származott főlts kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénziár szükségéinek fedezésére	1245	5%	1247	18%	1292	16	904	46
Összeg	3143	2	3170	—	3196	19%	2827	27%
					3118	16%	3546	38%

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: Biró 250 ft. Kapitány 180 — 6 tanácsnok 150 — főjegyző 250 — s gyertyára 8 — aljegyző 200 — ügyész 250 — számvevő 200 — hadi pénztárnok 200 — segéde 100 — ellenőr 150 — lajstromozó 120 — szószóló 40 — gazda 120 — 2 írnök 100 — gyámatya 150 — orvos 300 ft. s 30 ft szállásbér — bába 60 — 4 segéd bába 2 — őrmester 10 — ajtónok, 19 — sörházi kádár 52 ft. fa szerzéséért 1 ft. 30 krt. óra huzó 31 ft. 12 kr. — kéményseprő 80. — vadász 65 ft. fakijeleléseért 1 ft. 30 kr. csizmára 6 ft. s minden 2 évben gubára 6 ft. — rét csósz 4 ft. (s termés behordási idő alatt hetenkint 1 ft. 30 kr. v. cz.) 4 éji ör 39 — 6 hajdú 65 ft. ruhára 30 ft. éji örködésért 10 ft. — tanácsszolga 52 ft. term. sz. 4 kocsi fa, vagy e helyett 10 ft. — Csatornász 44 ft. 12 kr. — Halottnéző 40 — tanácssházi fűtő s seprő 10 — juhász 10 — 2 tár- s égetőházi szolga 7 ft. 30 kr. — Kocsis 78 ft. 1 pár nadrág, 1 pár bocskor, minden 2 évben egy szűr és szabad ruházat. Összesen évi fizetés járandóságára: 4757 ft. 24 kr.; szállásbér fejében 30 — gyertyára 8 — ruhára 180 — csizmára 6 ft. s minden 2 évben gubára 6 ft. 4 kocsi fa, vagy helyébe 10 ft. 1 pár nadrág, 1 pár bocskor s minden 2 évben egy szűr, — és egy egyénnek szabad ruházat, s egynek természeti szállás.

Egyházi egyénekre: lelkész 722 ft. 24 kr. — Segéde 50 — egyházi zenekar igazgató 104 — Discantista és Altista 100 — 2 zenész 56 — harangozó 32 ft. 30 kr. s 1 akó ser. Összesen: évi fizetés járandóságára 1238 ft. 54 kr. s egy akó sör.

*Közüoktatási személyzetre: első elemi iskolatanító 150 ft. — másik 238 ft. 12 ft. sz. bér s 12 ölf. in ill. — leány iskolatanító 100 ft, 40 ft. sz. bér, 12 öl fa in. ill. — iskolafűtő s seprő 4 ft. iskolai ifjuság szórakozására 30 ft. *) Összesen: évi fizetés járandóságára 372 ft. szállásbér fejében 56 ft. s 24 öl fa in. ill. — E szerint összesen*

Készpénzbeli kiadásai: 6659 ft. 18 kr. természeti szállás 1. — szabad ruházat 1 egyénnek, 4 kocsi s 24 öl fa in ill. 1 akó sör, 1 pár nadrág, 1 pár bocskor; s minden 2 évben 1 szűr.

Számít 63 fizetéses epyént, és 62 vál. polgárt.

IV.

Esztergam vármegye hasonnevü régi vártól neveztetik; e várnak eredetét sűrű homály fedi, csak annyit tudunk: hogy sz. István királyunk itt született s koronáztatott meg.

*) 1828-dik évi 4275 cz. alatti k. felsőbb rendelmény következtében.

Szomszédai keletről: Honth és Pest, — délről: Komárom és Pest, — nyugodtról: Komárom — végre északról: Bars és Hon vármegyék.

Területe: 19 $\frac{20}{100}$ □ m. földre tétetvén, e tekintetben 45-dik megyéink között, hossza 5, — széle pedig 3 mértföld.

Úrbériségét illetőleg lásd az 1—6 lapokon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt 1-ső osztályban 20, másodikban 22, harmadikban 24 hold szántóföld. Rétből első osztályban 6, másodikban 8, harmadikban 10 kaszálót 800 □ ölével. Ilyen egész jobbágytelek számláltatik 1,779. Az 1826-k összeírás szerint volt e megyében 60,397 hold úrbéri szántóföld s ebből több az első és második osztályhoz tartozott.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szabad királyi város	1,396 ház s	13,400 lélek
2 bérlős mezőváros	242 „ „	1,290 „
1 úrbéri „	296 „ „	2,030 „
45 falu	6,020 „ „	44,640 „
5 népes puszta	52 „ „	300 „
magánylak	44 „ „	240 „

Összesen: 54 lakhely 8,050 ház s 61,900 lélek minde □ mértföldre esik 3,180. — Ellenben *Fényes* számítása szerint 61,346 lélekből minden □ mértföldre 3,128 lélek esik, a két számítás közti különbség 554 lélek.

Elágazik e népesség:

a) <i>Vallásra</i>	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
Romai catholicus	54,800	51,194
Görög n. e. ó hitű	80	69
Ágostai v. t. t.	400	318
Helvétiai v. t. t.	8,300	9,025
Zsidó	720	740

összesen: 64,300 61,346

b) *nyelvre:*

Törzsökös magyar	49,900	} 46,984
Magyaros	4,000	
Német	4,000	6,820
Tót	4,000	6,733
Görög	—	69
Zsidó	—	740

összesen: 61,900 61,364

Az 1827-dik évi országos összeírás szerint e megye népessége volt 55,301, — 1830-dik évben 44,104, — s 1839-be 42,351. — Az 184 $\frac{3}{100}$ -ki rovatos összeírás szerint 61,346 lélek.

Területében 1 kath. *normalis*, 31 kath. 11 prot. 3 zsidó *alsó elemi iskola* van.

1785-dik évben e megye nemessége állott 500 személyből, kik közül férfi 247 volt, jelenleg összes nemessége lehet 815, — kik közt személyenkint felosztatván a nemzeti színházra e megyére eső rész, 4,002 frt. 9¹/₁₆ kr. egyre alig esendett 30 kr.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett 1591 rab közül 1519 rendes, — 72 uradalmi bíróság által — és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1503 — félévi s azon tuli rabságra 88 ítéltevé, — a tíz évi összes rabszámból 159 — a félévi s azon túl raboskodókból 9 jut középszámítással egy évre.

A legutóbbi országos kivetés szerint

56 nádori <i>porta</i> után <i>hadí adó</i> fejében	38,555 ft. 21 ³ / ₁₆ kr.
<i>s hadfogadókra</i>	672 — 14 ¹ / ₁₆ —
<hr/>	
évenkint összesen fizet	39,227 ft. 36 ³ / ₁₆ krt
tartománybiztossági hivatalnokok évi jár- randósága	113 — 13 —

évi hadi adója tesz 39340 ft. 49³/₁₆ krt

Vannak e megyében helységek, mellyek soha sem képesek adózásaikat lefizetni, p. o. Béla, Gyíva, Csév, Kesztlöcz, Dák. *Hadi pénztára* kiadásait a VI. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821 1831 s 1837-dik években a nmgú k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek jegyzékét lásd a 40-dik lapon.

1841-dik évben a megye minden néven nevezendő hírosága előtt összesen 32 per volt folyamatban, s a megye börtönében 8 rab.

Ujjoncokat az 32-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, és a 3-dik számú huszár ezredet pótolja. Az 1840-ik évi ujjonc állításkor 197 katonát állított.

Politikai kormányzás tekintetében 2 főbírói járásra oszlik, mellyek ezek: I. Esztergomi, és II. Párkányi.

Tartomány biztossági tekintelben a budai kerülethez — *egy-házilag* pedig az esztergami érsekséghez tartozik.

Székhelye: Esztergam.

Pecsete oklevélileg következőleg iratik le: „Sigillum, D. Adalberto eodem Provinciae, quo Archi-Dioecesis, *Tutelari* gloriatur. *Baldachinum* alis utrinque expansum, atque apice in *coronam* desinens *Sanctum Praesulem* habitu Pontificio *considerentem*, dextra *lanceis* tribus, sinistra pedo insignem spectandum objicit.“ — 1836-dik évben újra vésett pecsétének körirata ez: „**ESZTERGAM VÁRMEGYE PECSÉTJE** 1836.“

Tisztikara s szegődöttei száma évi fizetése, s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 ft. első alispán 600 — második alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 300 — második al-

jegyző 200 — levéltárnok 250 — pénztárnok 500 — másod pénztárnok 300 — számvevő 250 — 2 fő szolgabíró (400 fval) 800 — 2 alszolgabíró (200 fval) 400 — 4 esküdt (100 fval) 400 — fő-ügyész 300 — alügyész 150 — 4 írnok (100 fval) 400 — összesen: 7,150 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 200 — orvos 450 — 3 sebész (2×200, 1×100 fval) 500 — 2 bába (100 fval) 200 — utigazgató 150 — porkoláb s hajdú káplár 150 — 3 huszár (120 fval) 360 — 18 hajdú (70 fval) 1260 — levélhordó 30 — 2 pandur (70 fval) 140 — bakó 47 — összesen 3,487 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 7,150 ft.

S szegődöttek évi bére 3,487 —

Együtt teszen: 10,637 ft.

Esztergam megyében kebelezik Esztergam sz. kir. város.

Esztergam városnak eredetét, viszontagságait sűrű homály fedi, s csak annyit tudunk, hogy hazánk első századában Pannoniának legszebb, leggazdagabb városa s lakhelye vala fejedelminknek, királyinknak, a minthogy sz. István apostoli királyunk is itt született, s koronáztatott meg. E dicső virágzását Esztergomnak legelőbb a tatárok tiprák el 1241-ben, a midőn házeit felgyújtván a váron kívül mindent elpusztítottak; és semmivé tettek. Igyekezett ugyan IV. Béla királyi bőkezűséggel helyre állítani a várost, de elébbeni fényébe soha vissza nem hozhatta, királyaink elébb Vizsegrádot, majd Budát választák lakásul; sőt 1545-ben a törököktől elfoglaltatván, s ez által számtalan véres ostromokat, pusztításokat öldökléseket szenvedvén, miután az érsek és káptalan is oda hagyá, egészen elaljasodott, s oda lett. A török kiűzetetvén újra kezdé éledni Esztergam, s 1708-ban királyi városi rangra jutván, továbbá 1720-ban az érseket Posonból, a káptalant Nagyszombatból visszanyervén, ezentúl ha nem régi fényét, legalább polgári gyarapodását alaposan remélheti.

Jelenleg tulajdonképen 4 városra osztatik, u. m. 1 szabad királyi városra, 2 a vízi vagy érseki városra, 3 és 4 sz. Tamás és sz. György mező városokra. Határja a városnak tágas, és 3051 hold szántóföldből; 1622 hold rétből, 4548 legelőből 1,137 hold szőlőhegyből és 3277 hold erdőből áll, a Dunaliget-jei s berkei is bele számítottván. A királyi várostól keletre egy hegyoldalban fekszik sz. Tamás mező város, mely hajdan a helybeli prépostság, most pedig a főkáptalan birtoka. Sz. György város a vártól keletre a Duna parton húzódik el, s hajdan gazdag prépostsággal, s káptalannal birt. Jelenleg a primás birja, 717 h. szántóföldje, 127 h. rétje, és 1213 h. szőlőhegye.

Pecsete szabadalmi levelében ezen szavakkal iratik le: „Scu-

tum erectum, quatuor praecipuos Regni Hungariae fluvios, ve ac gemina ejusdem Regni insignia denotantes, in se continetur utrumque illius latus singulo propugnaculo e solidis et quadrat lapidibus firmam et constantem ipsorum civium in regem et patriam fidem innuentibus exstructo ac utroque suo speciali tur rubris tegulis tecta ambiente. Cujus quidem scuti summa pars alias ternas turres, primis duabus nonnihil altiores, ac similit rubris tegulis tectas, omnes omnino suo debito ordine dispositas, et fenestras patulas, repellendo ab ingressu inimico acced modas habentes sustinere, per medium autem earum porta in ipsa civitatem pendulis de eadem pro more cataractis aperta pete visuntur.

Népessége Fényes szerint 7,898 lélek.

Az 1840-dik évi ujonczállításakor 31 katonát állított, 23 polgárfi ment ez alkalommal összeírásba, sorshuzásra szükség nem volt, mert 21 vagyonosabb polgár, családját biztosítandó, egy helyettes állított, egy önkénytesen állott be, a többi 9 kállítására a családtyákat 14 pft részvény aláírásra szólította fel az összeíró választmány, más napra 114 részvényes irt alá, egy önkénytesnek 100 pft díj szabatott, s 24 órai toborzás után ki voltak az ujonczok állítva. — A nemzeti színházra 571 frt 44 krt. fizetett.

Börtöneiben a közelebbi tiz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 270 rab közül per alatt felmentve, s fél évi rabságon alól 258, félévi s azon túli rabságra 11 elítéltetvén, középszámitással a tiz évi összes rabszámból 27, félévi s azon túl raboskodókból 1 esik egy évre

8 nádori porta után hadi adó fejében 5,507 ft. 54¹/₁₆ k
s hadfogadókra 96 — 2%.

évenként összesen fizet . . . 1,603 ft. 56¹/₁₆ k
tartománybiztossági hivatalnokok évi járandósága 18 — 52 —

s így évi hadiadója tesz 1,622 ft. 48¹/₁₆ k

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 43-ik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: bíró 30 ft. 2 öl fa in. ill. polgármester 300 ft. 4 öl fa in. ill. kapitán 250 ft. 2 öl fa in. ill. 8 tanácsnok 200 — főjegyző 300 ft. 6 öl in. ill. aljegyző 150 ft. 3 öl fa in. ill. ügyész 100 ft. 4 öl fa in. ill. alügyész 1 öl fa in. ill. — hadi pénztárnok s kamarás 250 ft. öl fa in. ill. — ellenőr 200 ft. 1 öl fa bérfizetés mellett. — pénztári segéd 100 ft. 1 öl fa in. ill. — számvető 300 ft. 2 öl fa in. ill. — lajstromzó 100 ft. 1 öl fa in. ill. — igtató u. a. — írnök 80 ft. 1 öl fa in. ill. — más írnök 60 ft. 1 öl fa in. ill. — szószóló 80 ft. 2 öl fa in. ill. — gyámtya 165 — ellenőr 125 — gazda 11

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.
Hadfogadókra	96	2	96	2	96	2	96	2	96	2	96	2
Hadi pénztárt illető fizetésekre . .	18	53	18	53	18	52	18	52	18	52	18	52
" " napidijakra	49	4	60	—	60	33	80	—	56	4	60	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatának fizetésére . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére .	—	—	20	—	20	—	13	40	20	—	1100	—
Iroszerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	502	57	320	—	330	36	864	46	91	26	200	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	502	—	524	—	442	—	480	—	214	30	200	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	73	10	30	—	13	—	30	—	30	4	34	6
A házi pénztár vegyes költségeire .	985	22	2276	51	2467	48	1500	—	958	50	1200	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	—	—	2405	24	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeg	7755	22%.	11259	4%.	8956	45%.	10783	52%.	8216	48%.	10135	56%.

— *gyámhivatali írnök* 60 — *mérnök* 200 ft. 4 öl fa in. ill. — *főorvos* 150 ft. 150 ft. sz. bér, 8 öl fa in. ill. — *sebész* 50 ft. 2 öl fa bérfizetés mellett — *másik* 10 — *bába* 40 — *segéde* 10 — *téglaégető ház felügyelő* 20 — *húsrá ügyelő* 10 — *hegybőr* 30 ft. segélykép 20 — *útbiztos* 30 — *gabona ár ügyelő* 4 — *sóra ügyelő* 8 — *postamester* 250 — *doroghi postamester* 20 — 2 *hegymester* 15 — *erdész* 150 ft. t. sz. 8 akó bor. 32 m. búza 18 m. széna (ezen kívül a bevett erdei birságoknak $\frac{1}{3}$ része) 3 *vadász* 52 $4\frac{1}{2}$ öl fa in. ill. — 4-*dik vadász* 52 ft. 2 öl fa in. ill. — *rendőrbiztos* 30 — *pattantyús* 3 — *órahuzó* 120 — *kéményseprő* 55 — 6 *negyedes* 36 — *örmester* 120 ft. t. sz. — 12 *rendőr* 60 — 6 *éji r* 32 ft. 48 kr. — *dobos* 36 — 3 *kerti csősz* 30 ft. (egynek fára 8 ft.) *sziget csősz* 15 ft. s *mint hajós* 60 — 10 *szőlőcsősz* 36 — *ajtónok* 60 ft. 1 öl fa bfm. — 2 *kocsis* 40 — *postakocsis* 40 — 60 *választott polgárnak* egy egy öl fa in. ill. — 5 *mezei lovas kerülő* 42 ft. (évenként Szentgyörgyhó 1-től Mindszenthó utolsó jáig számítva) *lódagbér* 2 ft. 1 m. búza — 2 *gyalog mezei csősz* 20 — 2 *cséplőkerti csősz u. a.* — 1 *csapati kertész* 24 — Összesen: *évi fizetés járandóságra* 8565 ft. 48 kr. *szállásbér* fejében 150 ft. *lódagbér* 10 — *fára* 81 — 2 *egyénnek t. szállás*, 18 m. széna — 8 akó bor — 37 m. búza, — 119 $\frac{1}{2}$ öl fa in. ill. s 4 öl fa bérfizetés mellett.

Egyházi egyénekre: Rc. *lelkész* 257 ft. 11 kr. 14 öl fa in. ill. s 4 öl fa bfm. — 2 *káplán* 180 — *egyháziszenekar igazgató* 223 ft. 4 öl fa in. ill. — 4 *zenész* 10 — összesen: *évi fizetés járandóságra* 880 ft. 18 öl fa in. ill. és 4 öl fa bfm.

Központatási személyzetre: *nemzeti iskola igazgató* 25 ft. 2 öl fa in. ill. — 2-*dik elemi iskola tanító* 150 ft. 2 öl fa in. ill. — 1-*ső elemi iskola tanító* 150 ft. 4 öl fa in. ill. — *varrómes-terné* 40 ft. 1 öl fa in. ill. — *iskolafűtő* 6 f. — összesen: *évi fizetés járandóságra* 371 ft. 9 öl fa in. ill. E szerint összesen :

Készpénzbeli kiadásai: 9984 ft. 48 kr. egy *egyénnek természetű szállás*, 18 m. széna — 8 akó bor — 37 m. búza — 146 öl fa in. ill. és 8 öl fa bfm.

Számit 107 fizetett egyént, s 60 vál. polgárt.

V.

Hont vármegye szent István királyunk alatt hazánkban költözött Hunt nevű german lovagtól, ki Páznán társával nevezett királyunkat az akkori szokás szerint a Garan vizénél loagnak ütötték. — „Hunt et Páznán, qui S. Stephanum regem in flu-

mine Garan gladio theutonico accinxerunt“ (mond Thuróczy *) — veszi nevezetét.

Szomszédai keletről: Nográd, — nyugottról: Esztergam s Bars, — délről: Esztergam s Pest — végre északról: Bars és Zólyom vármegyék.

Területe $46\frac{2}{20}$ □ m. földet tevén, megyéink között e tekintetben a 37-dik — hossza délről északra 12, — széle alól 3, közepén 6, — legfelső északi részén 2 geographiai mértföld. Urbériségét illetőleg lásd a 1—6 lapon előadottakat.

Egész jobbágytelkes bir 1-ső osztályban 18, — másodikban 20, harmadikban 22 hold szántóföldet. Rétből ha kétszer kaszálható 6, ha egyszer kaszálható 8 kaszallót — 800 □ ölével. Illyen egész jobbágytelek számláltatott 4846.

Van benne *Bárándy* szerint:

3 sz. kir. város	2580	ház s	20,650	lélekkel.
1 földes úri polgárváros	300	„ „	1,540	„
8 bérlős mezőváros	1,940	„ „	11,114	„
174 falu	7,916	„ „	82,856	„
46 népes puszta	248	„ „	1,640	„
magánlak	1,116	„ „	6,000	„

Ösz. 232 lakhely 14,000 ház s 123800 lélek, minden □ mérföldre 2,640 lélek esik; — ellenben *Fényes* szerint 103,326 lélekből minden □ mértföldre 2246 lélek jut: — a két számítás közti különbség 20,474 lélek. Elágazik e népeség:

a) <i>vallásra</i>	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
romai katolikus	95,400	70,713
görög n. e. ó hitű	20	15
ágostai v. t. t.	32,200	25,554
helvetiai v. t. t.	9,400	6,730
zsidó	20	314
összesen	137,040	103,326
b) <i>nyelvre</i>	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
törzsökös magyar	50,000	} 44,059
magyaros	27,000	
német	6,000	8,138
tót	40,000	50,800
görög	—	15
zsidó	—	314

összesen: 123,800 103,326
volt e megyében 1830-ban 78232, 1838-ban 79,868, s az 184 $\frac{3}{8}$ -ki összeírás szerint 103,326 lélek.

*) Chron. P. II. Cap. 13.

Finemessége az 1785-ik évi országos összeírás szerint volt 1775 összesen nemes személy 3550. Az egész nemesség mostani hihető száma 5,423 lélek, kik közt személyenkint kivettétven a nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére jutott 5145 ft. 38% kr. egyre alig 1 ft. esendett.

Van területében 2 kath. 1 prot. norm. és 60 kath. 50 prot. alsó elemi iskola.

Börtöneiben a közelebbi tiz év (1831—1840) alatt létezett s rendes bíróság által elítélt 913 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 818 — félévi s azon tuli rabságra 95 ítéltetvén, középszámítással a tiz évi összes rabszámából 91 — a fél évi s azon túl raboskodókból 10 esik egy évre.

1841-dik évben a rabok statisticája következő volt: befogott összesen 98, kik között tolvaj 63, verekedő 15, rabló 2, gyanús gyilkos 2, gyermek gyilkos 2, csavargó s a t. 15, előbbi évről maradt gyermekgyilkos 4, ember gyilkos 1, gyűjtőgató 1.

1841-ik év első év negyedében törvényszék elébe állított rabok száma (a mezei, és egyéb kihágásokat is betudva) volt 74, kik közt bűnre nézve gyilkos 2, gyermekgyilkos 2, gyűjtőgató 3, vérengző 3, verekedő 14, tolvaj 35, csavargó 1, tébolyodott 1, süketnéma 1, szökevény katona 5, ujjonczállítás elől megszökött 3, katonának tartatott 1, vegyes vétségű 3. Vallásra nézve: Romai cath. 62, protestans 10, zsidó 2, cigány 2, nemes kettő, mester ember 2, paraszt 52, férfi 67, nő 7, 15 éven alól 3.

Az 1840-dik évi pörlevéltári jegyzék szerint lefolyt perek összes száma 338, ezekből adóssági 158, zálogos 52, hatalmaskodó 18, ellentállási 17, helybenépesítési 3, vegyes 43, leg-régibb per volt 1818-ik évről zálogos.

A legutóbbi országos kivetés szerint

72 nádori porta után hadiadó fejében	49,571 frt. 10% ¹⁶ kr.
s hadfogadókra	864 — 19% ¹⁶ —

évenként összesen fizet:	50,435 frt. 30 kr.
tartomány biztossági hivatalnokok évi járandósága	370 — 19 —

évenkinti összes hadiadója tesz	50,805 — 49 —
1843-ki Mindszenthó 31-dik napján volt hadi adóbeli hátramaradásához	151,317 — 36 —
az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 30-áig	25,217 — 45 —

tevő adójárandóságát hozzáadván	176,535 frt. 21 —
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett	23,888 — 1 —

s így 1844-ki sz. Györgyhó 30-kán volt 152,647 frt. 20 kr. hátramaradását az előbbi félévhez vetve, az az utóbbi fél év alatt 1,329 frt. 44 kral szaporodott.

Házi pénztára kiadásait az VII. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét lásd a 48-dik lapon.

Ujjoncokat a 33-dik magyar gyalog ezredhez állít, az 1840-dik évi ujjonc állításkor 350 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből 4 főbírói járásra oszlik, melyek ezek: I. Bozóki, II. Ipolyi, III. Selmeczi, IV. Báthi.

Tartomány biztossági tekintetben a zolyomi-*közoktatásira* a posoni kerülethez, *egyházilag* pedig az esztergomi érsekséghez tartozik.

Székhelye Ipolyságh.

Pecsete következőleg iratik le: „*Manus Heroa* distingens ensem, summum imumque scuti *casside*, et *corona* redimiti, medium *stella* tenet“ következő körirással ellátva: „SIGILLUM COMMITATUS HONT ABROGAT. ANNO 786 REVINDICAT. ANNO 790.

Vérhatalmi joggal a vármegyei közönségen kívül herczeg Koburgh bir csábrági és szitnyai uradalmaiban.

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: Főispán 1500 — első alispán 700 — m. alispán 350 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — m. aljegyző 150 — levéltárnok 300 — 2 pénztárnok (400 fval) 800 — 4 adószedő (150 fval) 600 — számvevő 200 — fő ügyész 300 — al ügyész 150 — 4 fő bíró (300 fval) 1200 — 12 esküdt (100 fval) 1200 — 4 irnok (100 fval) 400 ft. összesen: 9,800 frt.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — útgazgató 200 — fő orvos 600 — másodorvos 400 — gyógyszerész 100 — 5 sebész (150 fval) 750 — 4 bába (120 fval) 480 — bátorbiztos 100 — 4 katonai biztos (80 fval) 320 — várnagy 200 — porkoláb 80 — káplár 120 — 5 huszár (150 fval) 750 — 42 hajdú (70 fval) 2940 — 3 lovász (70 fval) 140 — 4 pandur (50 fval) 200 — kéményseprő 80 — összesen: 7,860 frt.

A tisztikar évi illetősége 9,800 frt.

Szegődöttek évi bére 7,860 —

Együtt teszen: 17,660 frt.

Hont vármegyében kebelezettnek: *Bakabánya*, *Bélabánya* és *Selmecz* sz. kir. városok.

Bakabánya. A szabad kir. városok sorába 1686-dik év táján I. Leopold alatt jött a midőn egyszersmind felényire erős köfállal és sánczokkal körülvétetett, melyek azonban a törökök

Év	Per		Az alperesek között volt			I. oszt. bűn.		1. ö. Bir. által ítéltett			II. osztálybeli bűnök:		IV. oszt. bűn.		I. bír. által ítéltetett		V. oszt. bűn								
	szám.	Alperes	Nemes	Nememes	Férfi	Nő	Ismételve bűnhődött	Gyilkos	Gyermekek gyilkos	méregkeverő	Halálra	3 éven felül	8 napnál 3 évig	Felmentett	Halálra	3 éven felül	8 napnál 3 évig	Felmentett	Hamis pénz csináló	Gyilkos rabló	3 éven felül	8 napnál 3 évig	3 éven felül	8 napnál 3 évig	
1821	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1831	4	6	—	6	4	2	—	3	2	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1837*)	4	9	—	9	7	2	—	4	2	—	1	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeg	9	16	1	15	11	5	—	7	4	1	—	4	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*) Egy gyermekgyilkos, kit az első bíróság 3 évre ítél, a Curian halált kapott.

pusztításaitól meg nem örzék. A Bocskai, Bethlen, Rákóczy, Tököly belső háborúiban szinte sokat szenvedett.

Pecsete ekként iratik le: „Sigillum ejus in duas partes divisum superne refert effigiem S. Nicolai tanquam Civitatis Patroni in Campo nigro, inferne vero visitur petra, cujus sinum ac venas fossoriae operae repetitis maleorum ictibus rimari conspiciuntur“, köirata következő: „Sigil. liberae regiae ac Montanae Civitatis Bakabánya Anno 1686.“

Népessége Fényes szerint 2597 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 11 katonát állított s a nemzeti színházra 124 ft. 56 $\frac{1}{40}$ krt fizetett.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840.) évközben létezett s rendes bíróság által elítélt 8 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 7 — félévi s azontuli rabságra 1 ítéltetvén — középszámitással a tíz évi összes rabszámból 1 esik egy évre.

2 nádori porta után hadi adó fejében	1376 ft. 58 $\frac{10}{16}$ krt.
s hadfogadókra	24 — 8 $\frac{1}{16}$ —

évenként összesen fizet . . .	1420 ft. 59 $\frac{3}{16}$ krt.
-------------------------------	---------------------------------

<i>Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandságára</i>	3 — 31 —
--	----------

s így évi hadi adója tesz	1424 ft. 30 $\frac{3}{16}$ krt.
-------------------------------------	---------------------------------

1843-dik évi mindszenhó 31-dik napján hadi adóbeli hátramaradása tett	— ft. — krt.
ehez az enaptól 1844-ik sz. Györgyhó 30-káig	700 ft. 29 $\frac{13}{16}$ —

tevő adójárandóságát hozzáadván, összes tartozásából a mondott fél év alatt valólag lefizetett	700 ft. 29 $\frac{13}{16}$ krt. 513 — 43 $\frac{13}{16}$ —
--	---

s így 1844-ki sz. Györgyhó 30-án volt . . . 186 ft. 46 krt. hátramaradását az elébbi félévihez vetve, az az utóbbi félév alatt 186 ft. 46 krral szaporodott.

Hadi pénztárának kiadásait lásd az 50. lapon:

Házi pénztárának kiadásai következők: *Bíró* 250 ft. — *kapitány* 180 — 3 *tanácsnok* 150 — *főjegyző* 200 — *aljegyző* 120 — *írnok* 100 — *szószóló* 30 — *Házipénztárnok* 200 — *hadipénztárnok* 200 — *számvevő* 200 — *gazdaság felügyelő* 60 — 2 *alkapitány* 6 — *orvos* 200 — 2 *éji őr* 30 — 4 *hajdú* 70 — *útbiztos* 40 — *ügyész* 100 — *órafelhuzó* 24 ft. — *Összesen: évi díjjárandóságra* 2466 ft.

Egyházi személyzetre: lelkész 400 — *segéde* 220 — 2 *hárangozó* 20 — *kántor* 100 *összesen: 760 ft.*

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	1376	58 ¹⁰ ⁄.	1376	58 ¹⁰ ⁄.	1376	58 ¹⁰ ⁄.	1376	58 ¹⁰ ⁄.	1376	58 ¹⁰ ⁄.	1376	58 ¹⁰ ⁄.
Hadi adókra	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—
Hadi pénztártartó fizetésekre	203	31	203	31	203	31	203	31	203	31	203	31
„ „ napidíjakra	49	30	60	—	37	53	60	—	76	15	76	15
E várost terhelő s hadi pénztártartó tőkék kamatainak fizetésére	12	—	12	—	12	—	12	—	12	—	12	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	46	—	18	38	44	—	14	—	14	—
Irószerekre	17	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A metakín behajthatlan s elengedett adóra	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségeire	37	4 ¹ ⁄.	50	—	36	22	48	—	2	47	5	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeg	1720	55 ¹ ⁄.	1784	29 ¹ ⁄.	1700	22 ⁷ ⁄.	1818	29 ¹⁰ ⁄.	1700	32 ¹ ⁄.	1711	43 ¹ ⁄.

Közköztatási személyzetre: 2 tanító 200 — harmadik 250 ft. — Összesen 650 ft.

Készpénzbeli kiadásai: 3876 ft. **fizetett egyéneinek száma** 33 — **Választott polgáraié:** 46 ft.

Bélabánya a 14-dik században Selmechez tartozott, de később tőle elszakadt. Rudolf 1572-be kir. bánya városnak tevő, de Selmecczel majd ismét egyesült, jelenleg is egy tanács alatt áll, bár portája külön van.

Pecsete ekként iratik le: „Sigillum ejus refert consvetas tesseris fodinarum, metallique scrutantium arma, utpote Thoracem pelliceum nigrum, geminosque super eo Malleos aureos in cruce oblique positos cum globis itidem aureis 4. ex angulis respondentibus, geminos denique ad latus duplex ligones in campo caeruleo.“

Népessége Fényes szerint 1740 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor Selmeccz városával együtt 33 katonát állított, s a nemzeti színházra 125 ft. 4 kr.

1% nádori porta után hadi adó fejében 1204 ft. 51¹/₁₆ krt. s hadfogadókra : 21 — ⁷/₈ —

évenként összesen fizet 1225 ft. 51¹⁴/₁₆ krt.

Tartomány biztossági hivatalnokok évi járandóssága 2 — 56 —

így hadi adója évenként 1228 ft. 47¹⁴/₁₆ krt.

Hadi és házi pénztárainak kiadásai Selmecczbánya városéival együtt fordulnak elő.

Selmeccz városának építői s lakosi morvák voltak, sz. István németeket hívott ki bánya mivélésre, s ez virágzó karban is volt egész IV. Béla idejéig, a mikor a tatárok a várost egészen elpusztiták, s felégeték, a lakosok pedig szét szorítva sűrű erdőkben rejtettek el. Ezen elszéledt lakosokat IV. Béla nagy nehezen vissza édesgette, jeles kiváltságokkal megajándékozta, s az ezekről szóló oklevelet német nyelven adatá ki, melly annyival különösebb, hogy azon időben ilyenek csupán deák vagy görög nyelven irattak. Első Lajos Gerad, Karlig, Siegelsberg, Seken, Kulpach falukat, a városnak adta. Zsigmond alatt a Husszitták itt nagy nyughatatlanságot okoztak; továbbá Erzsébet királyné Giskrát tette bánya főfelügyelővé, — 1442-ben sokat szenvedett a Rozgonyi László seregétől. Második Lajos idejében sokat virágzott a bánya mivélés. Ugyan ezen király adott a szegényebb polgároknak úgy nevezett „Moratoria“ levelet, nehogy őket a hitclezők tüstént kivetkeztethessék. Rudolf 1572-ben kir. városá tette, 1680-ban maga körül kőfalat emelt, melly 40,000 forintba került, s mellynek nyomai mai napig is

látszanak. Rákóczy Ferencz elfoglalván a bányavárosokat, és így Selmecezt is, zendülés ütött ki mivel a bányász legényeket rézpénzzel akarták fizetni. 1710-ben 6000 embert ragadt el a pestis, 1760-ban a bányászakademia felállított, s 1809-ben az erdőszeti iskola is hozzá járult.

Pecsete így iratik le : „Moenia super moute extracta, prominentibus hinc atque inde ad latera portae lignonibus qua malleis.“

Népessége Fényes szerint 17479 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állitáskor Bélabánya várossal együtt 33 katonát adott s a nemzeti színházra 786 ft. $8\frac{1}{16}$ krt.

Börtöneiben az utóbbi tiz (1831 — 1840) év közben létezett, s rendes bíróság által elítélt 112 rab közül per alatt felmentve, s félévi rabságon alól 66 — félévi s azontuli rabságra 46 ítéltetvén, közép számitással a tiz évi összes rabszámból 11 — a félévi s azontuli raboskodókból 5 esik egy évre. (Bélabányából is ide számitva.)

11 *nádori porta* után *hadi adó* fejében 7573 ft. $22\frac{1}{16}$ krt. *hadfogadókra* 132 — $2\frac{1}{2}$ %. —

évenkint összesen fizet 7705 ft. $25\frac{1}{16}$ krt.
Partománybiztossági hivatalnokok évi járandósága tesz 30 — 39 —

s így *hadi adója* évenkint 7736 ft. $4\frac{1}{16}$ krt.
1843-diki mindenszenthó 31-dikén *hadi adóbeli hátramaradása tett* 9904 ft. — krt.
ehez az e naptól 1844-dik sz. Györgyhó 30-káig 4465 — $38\frac{1}{4}$ %. —

tevő *adójárandóságát* hozzáadván összesen 14369 ft. $38\frac{1}{4}$ %. krt.
tartozásából a mondott fél év alatt valólag lefizetett 2821 — $38\frac{1}{4}$ %. krt.

s így 1844-ki sz. Györgyhó 30-kán volt . 11548 ft. — kr.
hátramaradását az elébbi félévihez vetve, az az utóbbi félév alatt 1644 ft. — krral szaporodott.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 52. lapon :

Házi pénztárának kiadásai pedig ezek : *Bíró* 600 ft. *Polgármester* 600 — *kapitány* 500 — 9 *tanácsos* 400 — *főjegyző* 700 — *aljegyző* 300 — *ügyész* 300 — *levéltárnok és lajstromozó* 300 — *számvevő* 400 — *számtiszt* 300 — *pénztárnok* 500 — *ellenőr* 400 — *első pénztári segéd* 300 — *másik* 250 — *tisztírnok* 150 — 2 *írnok* 250 — *más* 200 — *járulnok* 150 — *gyámtya* 200 — *szószolló* 100 — *építész* 200 — *bányász gyakorló* 156 — *főorvos* 300 — 2 *bába* 100 — *kórházi sebész* 100 ft. *szállásbér* 15 ft. — *hodrusbányai sebész* 20 — *piaczi biztos* 13 — *kéményseprő* 115 — *örmester* 137 ft. *szab. ruházat* — 8 *éji*

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadiadó-járandóság fejében	10843	41 ^{1/2} ‰	10843	41 ^{1/2} ‰	10843	41 ^{1/2} ‰	10843	41 ^{1/2} ‰	8778	13 ^{1/2} ‰	8778	13 ^{1/2} ‰
Hadifogaókra	189	5	189	5	189	5	189	5	153	3‰	153	3‰
Hadi pénziárt illető fizetésekre	33	35	33	35	33	35	33	35	33	35	33	35
„ „ napijáakra	123	5	130	—	106	5	120	—	89	22	150	—
E várost terhelő s a hadi pénziárt illető tőkék kamatainak fizetésére	314	—	314	—	314	—	314	—	314	—	314	—
E várossterhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	34	46	35	—	3	12	10	—	13	25	30	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	—	—	60	—	—	—	60	—	—	—	—	—
A házi pénziárt vegyes költségeire	—	—	—	—	—	—	—	—	12	58	30	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott főlős kiadásai	8	—	10	—	1	25	8	—	—	—	—	—
A kamarai-pénziárt szükségéinek fedezésére	—	—	—	—	—	—	—	—	14	23	10	—
Összeg	11546	12‰	11615	21^{1/2}‰	11491	3‰	11578	21^{1/2}‰	9409	‰	9498	51‰

őr 48 — újbábi 2 éji őr 91 ft. term. szállás, 2 ölfá in. ill., s gyertyára együtt 2 ft. 24 kr. — harmadik 78 ft. term. szál. 2 öl fa in ill. — tanács szolgál 40 ft. term. szál. — 4 fertálymester 40 — 35 káplár 5 — hodrusbányai fertálymester 50 — másik 10 — 8 káplár 2 — 2 kürtös 2 — dobos 2 — steffolti fertálymester 30 — alfertálymester 5 — 2 káplár 2 — schiterisbányai fertálymester 30 — al 5 — 2 káplár 2 — belabányai fertálymester 60 — 2 éji őr 30 — bába 9 — másik 4 ft. 30 kr. — 3 vári éji őr 65 — biró ajtónoka 91 — hajdukáplár 78 — 13 hajdú 65 — tömlőztartó 91 — vichneyi ispán 116 ft. 14 kr. — erdei csősz 78 ft. term. szállás, ruházat — belabányai hajdú 4 ft. sz. bér — hodrusbányai hajdú 4 ft. sz. bér. — Összesen évi díj járandóságra: 11007 ft. 8 kr. 3 egyénnek természeti szállás, kettőnek ruházat, s 6 ölfá ingyenilletmény.

Egyházi személyzetre: Selmeczi lelkész 2000 ft. — Hodrusbányai lelkész 156 ft. 4 m. tiszta 16 m. kevert búza, sör helyett 50 — fa helyett 22 ft. 36 kr. — káplán 150 ft. — steffolti lelkész 400 — káplán 150 — vichnei lelkész 31 sör helyett 44 ft. bor helyett 4 ft. széna helyett 4 ft. — káplán 150 ft. — Belabányai lelkész 202 ft. sör helyett 53 ft. — német templomi orgonás 78 ft. — 2 szolgára 100 — tót templomi orgonás 78 — óra felhuzó 17 — belabányai orgonás 58 ft. 24 kr. óra igazító 12 ft. 30 kr. fa helyett 8 ft. 15 kr. — templom zenekari igazgató 130 ft. t. sz. — kántor 104 ft. t. sz. — órás 104 ft. — harangozó 31 ft. — Összesen évi díj járandóságra: 4242 ft. 25 kr. 4 m. tiszta 16 m. kevert búza.

Közüoktatási személyzetre: Nemzeti iskola igazgató 60 ft. — elemi iskola tanító 200 ft. 30 ft. szállás bér — 3-dik elemi tanító 200 ft. 30 ft. szállás bér, fa helyett 30 ft. — rajzmester 200 ft. term. sz., fa helyett 31 ft. — hodrusbányai elemi iskola mester 93 ft. ter. sz. fa helyett 21 ft. — steffolti 26 — schitrisbi 25 ft. fa helyett 19 ft. 4 font gyertya — belabányai nemzeti iskola tanító 149 ft. ter. sz. 4 font gyertya, fa helyett 13 ft. 30 kr. — másik 149 ft. term. sz. 4 font gyertya. — Összesen évi járandóságra: 1796 ft. 30 kr. természeti szállás 2 egyénnek, 12 font gyertya.

Készpénzbeli kiadásai: 17046 ft. 3 kr. természeti szállás 5 egyénnek, ruházat kettőnek, 6 ölfá ingyen illetmény, 4 m. tiszta, 16 m. kevert búza, 12 font gyertya.

Fizetett egyéneinek száma 166 — választott polgáraié: 100.

VI.

Liptó vármegyének mitöli nevezetése bizonytalanságát ekként írja le Timon: „Totus tractus Liptovia vocatur, ungarice *Liptó*. Quamvis vocabula haec arcis limes in omni tractu castellum; aut oppidum postulare videantur, et Andreas II. Rex in decretis suis Praefectos provinciales communiter Comites castrorum apellet, tamen ea ratio non omnino omnibus convenit; siquidem *in hoc tractu nec pagus quidem est, qui Liptó dicatur*. Memoria oppidi aut castelli obliterari non potuit, quae in regionibus crebro ab hostibus vastatis permansit. Ex populis, qui Liptaci vocantur vel ex habitatore perantiquo iam olim nominatus fuerit. Accedit: quod Colomannus rex Decretorum Lib I. cap. 37 comitatus *Megas* idest limites Comitum appellare videatur, qui limites describi poterant sine arcibus ubique inductis.“*)

Szomszédai keletről Szepes — délről Gömör és Zolyom, — nyugotról: Turócz, és északról: Arva vármegye s Galliczia.

Területe: 42 $\frac{1}{20}$ □ mőöldet tesz, s e szerint 41-dik a vármegyék közt — hossza 15 — széle 3—4 mőöld.

Urbériségét illetőleg lásd a 1—6-dik lapokon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt első osztályban 18, másodikban 20, harmadikban 24 hold szántőföldet. Rétből első osztályban 6, másodikban 8 kaszállót. Ilyen telek volt 1636.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 kir. kam. polgár város	340	ház s	2,700	lélek
2 földes úri „ „	920	„ „	5,540	„
9 bérlős mezőváros	1,894	„ „	10,034	„
127 falu	5,372	„ „	10,246	„
32 népes puszta	104	„ „	650	„
magánlak	520	„ „	3,530	„

összesen: 171 lakhely . 9,150 ház s . 82,700 lélek
minden □ mértföldre 1,970 lélek esik; ellenben a *Fényes* szerinti 79,753 lélek népességből minden □ mértföldre 1,898 lélek jut; — a két számítás közti különbség 3,047 lélek.

Elágazik e népesség:

Bárándy szerint

Fényes szerint

a) vallásra			
romai catholicus	48,800	42,794
ágostai v. t. t.	42,800	35,338
helvetiai v. t. t.	—	2
zsidó	1,200	1,619

összesen: . . . 92,800 79,753

*) *Immago novae Hungariae Cap. II.*

b) *nyelvre*

törzsökös magyar	2,000	—
magyaros	1,700	—
német	1,000	—
tót	7,800	78,134
zsidó	—	1,619

összesen: 82,700 79,753

volt 1830-ban 66,027 — 1839-ben 62,628 — s az 181 $\frac{2}{3}$ -diki rovatos összeírás szerint 79,753 lélek.

A nemesség száma az 1785-dik évi országos összeírás szerint 3,326 — férfiaké 1,663, — az egész nemesség mostani hihető száma 4,852, — kik között ha személyenkint vettettet volna ki a nemzeti színházrai országos ajánlatból e meggyére jutott mennyiség 2,429 ft. 53 kr. — egyre 43 kr. sem jutandott.

Van területében 2 kath. norm. és 38 kath. prot. 1 zsidó alsó elemi iskola.

A legutóbbi országos kivetés szerint

34 nádori porta után hadi adó fejében	23,408	frt.	36 $\frac{10}{16}$	kr.
s hadfogadókra	408	—	9%.	—

Évenként összesen fizet:	23,816	frt.	47 $\frac{10}{16}$	kr.
tartománybiztosági hivatalnokok járandóságára	121	—	28	—

s így évenkénti hadiadója tesz	23,938	frt.	14 $\frac{3}{16}$	kr.
1843-ki mindszenhó 31-én volt hadi adóbeli hátramaradása	12,950	ft.	6	kr.
ehez az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 30-káig	11,908	—	23%.	—

tevő adójárandóságot hozzáadván	24,858	ft.	29%.	kr.
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett	9,332	—	58%.	—

s e szerint sz. Györgyhó 30-kán volt 15,525 ft. 31 kr. hátramaradását az előbbi félévihez vetve, az az utóbbi félév alatt 2,575 ft. 25 krral szaporodott.

Házi pénztárának kiadásait a VIII. sz. alatti tábla mutatja, mint szinte

1821, 1831 s 1837-ik években a nmgú k. udv. főtörvény-székre felküldött s megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét lásd az 58-dik lapon. Egyébiránt börtöneiben az utóbbi tiz (1831 —1840) év közben létezett 339 rab közül 224 rendes, 115 u-

radalmi biróság által és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 232, — félévi s azontúli rabságra 107 ítéltevé, — a tiz évi összes rabszámból 34 — a félévi s azontúli raboskodókból 11 esik középszámítással egy évre.

Ujjonczokat a 33-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, az 1840-ik évi ujjoncz állításkor 285 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből 4 főbírói járásra oszlik: melyek ezek: I. nyugoti, II. északi, III. déli, IV. keleti.

Tartományi biztosság tekintetében a zolyomi, — *közoktatásilag* a posoni kerülethez — *egyházilag* a szepesi püspökséghez tartozik.

Székhelye: Sz. Mikós.

Pecsete következőlcg iratik le: „*Aquillam monocipitem alis explicatis erectam* refert: Illam inde a dextris *luppus*, hunc *gryphus* a leva, diadema gestantes *coronant*. Scutum superius in *cassidem* itidem *coronatam alis aquillae* utrinque *eminentibus* desinit.“ körirata következő: „LIPTÓ VÁRMEGYE PECSÉTJE 1680 MEGÚJÍTTATOTT 1837.“

Vérhatalmi joggal a megye közönségén kívül a hradeki, lykavai kir. kam. uradalmak — továbbá német-Lipcse, Rosenberg és Hibbe szabadalmazott városok községei élnek.

Tiszti kara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága következőlcg van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1000 — első alispán 600 — m. alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — másod aljegyző 150 — levéltárnok 300 — pénztárnok 450 — másod pénztárnok 350 — 2 adószedő (150 fval) 300 — számvevő 200 — 4 főszolgabíró (300 fval) 1200 — 8 alszolgabíró (150 fval) 1200 — főügyész 300 — alügyész 150 — 8 esküdt (100 fval) 800 — 4 irnok (100 fval) 400 — összesen: 8,450 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 550 — útigazgató 300 — főorvos 300 — 4 sebész (1×300, 2×200 fval) 900 — 2 bába 1×150, 1×100 fval) 250 — 2 katonai biztos (100 fval) 200 — várnagy 100 — porkoláb 70 — 33 hajdú (60 fval) 1980 — 2 huszár (60 fval) 120 — kéményséprő 60 — órás 12 — nagyolaszi hid felügyelő 10 — bakó 40 — összesen 4,892.

A megyei tisztikar évi fizetése 8,450.

S szegődöttek évi bére 4,892.

Együtt teszen 13,342.

Év	Per		Alperes } szám.		Az alperesek között volt		I. 1só Bir. által ítéltett		Curia		II. osztályb. bűnök		1. bir. által ítéltett		III. oszt. bűnök:		IV. oszt. bűn.		V. oszt. bűn					
	Nemes	Nemnem	Férfi	Nő	Ismételve bűnbödött	Gyilkos	Testvérgyilkos	Gyermek gyilkos	Halálra 3 éven felül	8 napról 3 évig	Halálra 8 napról 3 évig	Szülevérő	Vérgengző, vere-	kedő, csonkító	8 napról 3 évig	Felmentett	8 napról 3 évig	Felmentett	Tolvaj	Orgazda	Felmentett	Felmentett		
1821 *)	1	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1831 **)	5	9	5	4	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1837	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Öszveg	7	12	7	5	10	2	1	1	1	1	1	2	1	1	5	6	—	—	—	2	1	3	3	
<i>Hradeki Uradalom.</i>																								
1837	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Hybbei Uradalomban.</i>																								
1837	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Nemes Lipcsei Uradalomban.</i>																								
1837	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Együtt:	10	15	7	8	12	3	2	2	1	2	1	3	—	3	2	1	6	6	1	6	1	—	—	—

*) Két alperes szinte vérgengészért már volt büntelve.
 **) Egy magyar nemes, anyagyilkos, ki a Curian is halált kapott, fejzsével levágván anyjának fejét, darabonként ásta földbe.

VII.

Nográd vármegye, Istvánffy szerint Kálmán királyunk alatt a Russus-ok által épített ma már csak romjaiban látható hasonló nevű vártól vette eredetét.

Szomszédai: keletről: Gömör s Heves, — nyugodtról: Hont, — délről: Pest, — s északról: Zolyom és Gömör Vármegyék.

Területe: $74\frac{1}{20}$ □ mdfre terjedvén, e tekintetben honunk közt a 21-dik helyet foglalja el. — Legnagyobb hossza 12 — széle 7 geographiai m.

Urbériséget illetőleg lásd a 1—6 lapon előadottakat.

Egész jobbágy telkes bir első osztályban 20, másodikban 22 harmadikban 24, negyedikben 26 hold szántóföldet. Rétből első osztályban 6, másodikban 8, harmadikban 10 kaszállót. Illyen egész jobbágy telek volt 4926.

Van benne *Bárándy* szerint:

2 földes uri polgár város	1500 ház	s	11234 lélekkel
6 bérlős mező város . . .	1754	„ „	9390 „
3 úrbéri „ „ . . .	1032	„ „	6170 „
252 falu	16574	„ „	164906 „
130 népes puszta	1270	„ „	7700 „
maganylak	270	„ „	1600 „

Összesen 393 lakhely . . . 224000 ház 210000 lélekkel.
minden □ mértföldre 2690 lélek esik. Ellenben *Fényes* szerint — 181841 lélekből minden □ mértföldre 2555 lélek esik.

Elágazik e népszerűség

a) vallásra:	<i>Barándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
romai catholicus	148400	123592
görög n. e. ó hitű	60	71
ágostai v. t. t.	64000	50596
helvetiai v. t. t.	5800	3967
zsidó	4000	3615

összesen :	222260	181841
b) nyelvre	<i>Barándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
törzsökös magyar	135000	} 118203
magyaros	25000	
német	1000	1042
tót	40000	58910
görög	—	71
zsidó	—	3615
összesen :	201000	181841

Volte megye népessége 1830-ba 78232, 1839-be 153682 s az 184 $\frac{2}{3}$ -ki rovatos összeírás szerint 181871 lélek.

Az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt e megyében 6324 nemes személy, kik közül férfi 3162, az egész nemesség mostani hihető száma 10133, kik közt személyenkint kivetttven a nemzeti színházrai országos ajánlatból e megyére jutott 7146 fr. 13 kr egyre 43 kr. esendett.

Területében 1 kath., 1 prot. normalis- és 75 kath., 46 prot. 6 zsidó alsó elemi iskola van.

A legutóbbi országos kivetés szerint 100 nádori porta után hadi adó fejében 68848 ft. 51 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra 1200 — 26 $\frac{1}{16}$ —

évenkint összesen fizet 70049 ft. 17 $\frac{13}{16}$ kr.

Tartománybiztossági hivatalnokok járandósága 271 ft. 11 kr.

s így évi hadi adója tesz 70320 ft. 28 $\frac{1}{16}$ krt.

1841-dik év october végével a hadi kormányval tett számvetés szerint hadi adóbeli hátra maradása tett 113242 ft. 22 kr. a helységeknel azonban a számadások szerint volt csak 913656 — 24 —

és így hibázott 21885 ft. 40 kr.

A hadi pénztárt illetőleg a visszautazott muszka sereg tartására tett költségeknek hátralévő részét t. i. eredetileg 47910 ftot ó-bankóban, jelenleg 9487 ft. 7 $\frac{95}{160}$ kr. e megye folyvást a haditár számadásaiban képezeletileg bevételbe s kiadásba véteti csupán azért, hogy a szemmel tartást el ne kerülhesse — ugy szinte másik követelése a hadi tárnak 1817-dik évről támadott a nemesi pénztáron, melly tesz ezüstben 10131 ft. 28. krt.

A hadi adó hátra maradásai járásonkint 182 $\frac{1}{2}$ -től 184 $\frac{39}{40}$ -ig

Év	Kékkői járásban		Szécsényi járásban		Füleki járásban		Losonczy járásban	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
182 $\frac{1}{2}$	34951	21	31861	45	18415	12	29078	39
182 $\frac{3}{4}$	29394	30	36193	18	20169	50	28612	30
183 $\frac{1}{4}$	29779	47	47178	12	26269	4	33352	19
183 $\frac{1}{2}$	28185	55	53095	21	30233	3	33479	57
183 $\frac{2}{3}$	23348	11	54023	15	29247	3	32485	15
183 $\frac{3}{4}$	16856	22	51369	35	28692	50	31334	7
183 $\frac{1}{2}$	12393	5	59958	43	29741	57	31104	30
183 $\frac{3}{4}$	7499	24	47183	16	29802	48	29272	51
183 $\frac{1}{2}$	6888	15	44197	8	30723	41	27135	30
183 $\frac{3}{4}$	5955	43	40176	5	28662	22	25527	22

Házi pénztárának kiadásait a IX. sz. alatti tábla mutatja; egyébiránt a honi adó hátramaradása járásonként 182%-tól 183%-ig évig következő volt:

Év	Kékkői járásban		Szécsényi járásban		Füleki járásban		Losonczi járásban	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
182 ² / ₉	2955	39	13039	26	353	33	1195	21
182 ³ / ₁₀	2717	44	15256	29	860	57	1008	33
183 ¹ / ₁	3728	—	21423	16	2486	17	2504	48
183 ¹ / ₂	1968	14	23453	12	1694	26	2854	48
183 ² / ₃	1585	36	20828	48	1079	41	2576	39
183 ³ / ₄	1405	44	22279	36	938	37	3027	45
183 ⁴ / ₅	1011	15	21637	52	2005	52	3253	41
183 ⁵ / ₆	1077	37	20123	25	2905	52	3413	59
183 ⁶ / ₇	1503	27	22072	40	2959	56	4149	53
183 ⁷ / ₈	1750	18	22849	5	3640	22	4670	22

A tisztí fuvar bevételei az utóbbi 10 év alatt következők voltak:

Év	Losonczi járásban		Füleki járásban		Szécsényi járásban		Kékkői járásban		Ezüstben összesen		
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	
183 ¹ / ₂	1376	36	2656	16	4290	24	3987	38	12310	54	
183 ² / ₃	1155	17	1880	2	3218	30	2768	36	9022	25	
183 ³ / ₄	1110	26	2008	31	3036	—	3028	18	9183	15	
183 ⁴ / ₅	1354	37	1985	49	3681	35	3027	48	10094	49	
183 ⁵ / ₆	1480	15	2059	43	3402	25	3654	1	10596	24	
183 ⁶ / ₇	1350	7	2072	42	3152	53	2670	28	9249	10	
183 ⁷ / ₈	1225	29	2100	37	3350	44	2686	14	9363	4	
183 ⁸ / ₉	1239	1	2040	49	3696	23	3368	20	10344	33	
183 ⁹ / ₁₀	1339	11	1822	40	3621	47	2902	59	9686	37	
184 ¹ / ₁	1497	54	1866	9	3783	31	3321	33	10469	7	
Összesen . . .										100275	18

Ellenben a visszavetett nyugtatókból ugyanezen 10 év alatt összesen 157 ft. 34 kr. jött be a megyei pénztárba. Ugy szinte a rabtartási költségekből ugyan ezen idő alatt összesen 576 ft. 39 kr. jött be.

A katonai magtárak egy évi szükségei körül belől 4977 kila búzát 16626 kila zabot, 13316 — 8 fontos széna, s aránylagos szalma részletet tesznek egy éven át; — minden 30 ló részlet után ott hol a katonaság fekszik téli hónapokban 1, nyáriakban $\frac{1}{2}$ font gyertya, rendeltetett 1841-dik évben kiadatni.

Az e megye kebelében létező *segedelmi magtárak* eredete 1830-dik szükség idejéről való, midőn azon évben a tisztikar évi fizetésének negyed részét, a táblabírák pedig egész egy évi törvényszékektől járó napi bérciket (összesen 7337 ft. 30 kr.) az akkori szükség felsegállítására felajánlották. E megyei segedelmi magtárak állapota 1841-dik év tavaszán részint természetben részint kin levő tartozásban következő volt:

Füleki magtárban	1477	kila	30	ittze
Séchényi	2679	„	54	„
B. Gyarmathi	1421	„	24	„

Összesen 5578 kila 36 itcze.

A szinte 1830-dik év óta létesült rabdolgoztató intézet értéki állapotáról 1836-dik évi 341 sz. a beadott tudosítás szerint ez intézet 4 és $\frac{1}{2}$ évi munkalodás alatt 17308 ft. 59 $\frac{1}{2}$ kr-ra növekedett, melyből az ajánlások 11103 ft. 1 $\frac{1}{2}$ krt.

tévének ezek lehozásával maradt tiszta szaporodás 6205 ft. 58 kr. ebből a rabok tartása fejében naponkint 5 $\frac{18}{228}$ kr. v. cz. térítetik meg a honni pénztárnak, a fennmaradt nyereség az intézet értékének szaporításául maradván, 1841-dik évben az el nem adott készítmények s feldolgozandó gyapjú értékével együtt mint egy 26423 ft. 33 $\frac{3}{4}$ krt v. cz. tett. Van ez intézetnek 60 fonó, 10 kártoló és 3 szövőszéke, mellyeken naponkint — 60—70 megítelt raboskodók gyapjúkártolással, fonással, szövással foglatoskodtatnak, kiki nyárban naponkint 3, télen két font gyapjút megfonni, vagy 10—7 fontot megkártolni tartozván — 1836-dik évi 924 sz. alatt a raboskodóknak naponkint olvasásban számvetésben oktattatása rendszeresítetvén, naponkint egy óráig e végre fogadott tanító által oktattatnak, s évenkint gyűlések alkalmával probatételek adatnak.

1841-dik év kezdetén folyamatban volt az alispányi és szolgabírói székek előtt 740 pör ezek közül 27 tagosztály és arányossági, 30 hatalmaskodási, 2 határozási 17 visszahelyezési, 10 régi csődületi, 376 adossági, 92 zálogos, 20 örökösödési és osztályos, 26 becstelenítési, 28 ellentállásbeli.

A megye börtönében a legközelebbi 10 év alatt létezett 3092 rab közül 2690 rendes — 402 uradalmi bíróság által, és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 2278 — félév s azontul rabságra 814 ítéltevé, a tíz évi rabok összes számából 309 — a félévi s azontul raboskodókból 81 esik egy évre. Egyébiránt a vérhatalommal bíró uradalmak börtöneiben raboskodottaknak ugyan azon tíz évröli jegyzéke következő:

Vér-hatalommal élő Uradalmak	Rabos- kodó	Ezek között		
		Pör alatt	felmen- tett	elítélt
Váci püspöki uradalom börtöneiben	79	28	7	44
Kékkői uradalom börtöneiben	4	2	2	—
Divényi „ „	211	6	40	165
Bujáki „ „	31	8	30	20
Széchényi „ „	11	2	—	9
Füleki „ „	66	1	—	65
Összesen	402	47	52	303

az esztergami érsekségi uradalom rabjai esztergam megye által ítéltevének el,

1821, 1831 s 1837-ik években a nmgú k. ndv. főtörvény-székre felküldött s megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a X-dik szám alatti tábla mutatja.

Ujjoncokat részint a 32-dik részint a 33-dik számú magyar gyalogezredhez állit. Az 1840-dik évi ujjonc állitáskor 684 katonát állitott,

Politikai kormányzás tekintetben 4 főbirói járásra oszlik mellyek ezek: I. Losonczy, II. Füleki, III. Széchényi, IV. Kékkői.

Tartomány biztosság tekintetben a budai — közoktatási-lag a posoni kerülethez — egyházilag az esztergami érsekséghez tartozik.

Székhelye: Balassa-Gyarmath.

Pecsétje: „Refert Heroum cataphractum cristatum, dextra gladio, sinistra regni insignia, humo innixa tenentem.“

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése, s illetőleg bérjárandósága következőleg van rendszeritve

a) Tisztikara: Főispán 1500 ft. — első alispán 700 — másod alispán 350 — főjegyző 500 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 150 — levéltárnok 250 — segéde 200 — két pénztárnok (400 ft.val.) 800 — két adószedő (150 ft.val.) 300) — szám-

vevő 300 — Főügyész 300 — alügyész 150 — 4 főszolgabíró (300 fval) 1200 — 10 alszolgabíró (150 fval) 1500 — 8 esküdt (100 fval) 800 — 6 őrnök (150 fval) 900 — őrnökkiadó 200 — összesen: 10,400 frt.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — útigazgató 300 — fő orvos 500 — 7 sebész (150 fval) 1500 — 4 bába (120 fval) 480 — selyemfelügyelő 150 — középponti biztos s várnagy 100 — mezei 100 — 4 katonai biztos (140 fval) 560 — 4 úti biztos (120 fval) 480 — 4 útszínáló (60 fval) 240 — porkoláb 80 — 8 huszár (100 fval) 800 — 27 hajdú (50 fval) 1850 — sütő 10 — kéményseprő 15 — összesen: 7,475 frt.

A tisztikar évi illetősége . . . 10,400 frt.
Szegődöttek évi bére . . . 7,475 —

Együtt teszen: 17,875 frt.

VIII.

Nyitra vármegye honnét vette légyen nevezetét? biztos nyomaira nem akadhatni; — Béla királyunk névtelen jegyzőjénél is csak azt olvashatjuk: miszerint „*Dux Arpád* Hubam fecit Comitum Nitriensem et aliorum castrorum, et dedit ei terram propriam iuxta fluvium Sytuna usque ad sylvam Tursoe.“ (I, cap. XXXV—XXXVII) némellyek Nyitra vártól, mások ellenben ezzel együtt hasonló folyótól akarják nevezetelni. — E várban tartotta sz. István királyunk Vazul hercezet fogságban, — itt szuratta ki szemét s töltetett őnt fülébe a nevezetnek, Gizela királynőnk Sebus meghitje által, Péter öcsének biztosítandó a thront. — III-dik Henrik császár Salamont visszaakarván a királyságba tenni, Nyitra várat sikertelen ostromlotta; — szerencsésebb volt Trenchéni Máté, ki a várat elfoglalta s felégette. — Holló Mátyás királyunk Kázmér lengyel királyt, a némelly nyugtalanok által a magyar thron elfoglalására behivott, ide beszorítván, magát feladás, s az országbóli rögtöni kitakarodásra készítette. Később Bocskay s majd Bethlen seregei elfoglalták; — sőt 1663-dik évben Érsekújvár eleste után 6000 török elébb a várost, azután pedig magát a várat is, annak német commendása hűtelen árulása következtében, magáévá tette; de a következő tavasszal Souche tábornok a városiak egyetértésével visszafoglalta. Végre 1704-ik évben Bercsenyi által elfoglaltván, mind-

addig birtokában maradt, míg a háborúnak vége nem leve. Most a legkiebbebb püspöki lak.

Szomszédai keletről: Thurócz, Bars, Komárom: — nyugodtról: Poson vármegye, Morva s kis rérzben Ausztria — délről: Komárom és Poson vármegye; — végre északról Morvaország s Trenchin vármegye.

Területe: 121 □ m. földre tétetvén, e tekintetben 6-dik a többi vármegyék között; legnagyobb hossza 14½, — legnagyobb széle pedig 12¾ □ m.

Urbériségét illetőleg lásd az 1—6 lapokon előadottakat.

Égész jobbágytelkes gazda bir itt 1-ső osztályban 16, másodikban 18, harmadikban 20, negyedekben 22, ötödikben 24 hold szántóföldet. Rétből első osztályban 6, másodikban 8, harmadikban 8 kaszálót. Illyen égész jobbágytelek számláltatik 7940.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szabad királyi város	896	ház	s	6,400	lélek
1 püspöki polgár város	640	„	„	5,000	„
6 földesuri polgár város	3,780	„	„	29,420	„
24 bérlős mezőváros	9,902	„	„	67,510	„
9 úrbéri „	2,680	„	„	17,610	„
413 falu	28,432	„	„	243,020	„
74 népes puszta	360	„	„	2,500	„
magánylak	310	„	„	2,040	„

összesen: 528 lakhely 47,000 ház s 373,500 lélek minden □ mértföldre esik 3,070. — Ellenben *Fényes* számítása szerint 345,546 lélekből minden □ mértföldre 2,832 lélek esik, a két számítás közti különbség 27954 lélek.

Elágazik e népesség:

a) Vallásra	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
Romai catholicus	318,200	267,100
Görög n. e. ó hitü	50	52
Ágostai v. t. t.	58,800	52,986
Helvétiai v. t. t.	6,800	5,608
Zsidó	21,600	19,800
összesen:	405,450	345,546

b) nyelvre:

Törzsökös magyar	60,000	} 51,300
Magyaros	61,500	
Német	12,000	15,731
Tót	240,000	258,663
Görög	—	39
Zsidó	—	19,800
összesen:	373,500	345,546

Volt e megyében 1830-ban 296,040, 1837-be 278,390, s az 184%-ki rovatos összeírás szerint 345,546 lélek.

Területében 5 kath. 5 prot. *normalis*, és 164 kath. 25 prot. 48 *zsidó alsó elemi iskola* van.

1785-dik évben e megye nemessége állott 9620 személyből, kik közül férfi 4810 volt, jelenleg összes nemessége lehet 15121, — kik közt személyenkint felosztván a nemzeti színházra e megyére eső rész, 16,008 frt. 38 $\frac{3}{16}$ kr. egyre esendett 1 ft. s 4 kr.

A legutóbbi országos kivetés szerint

224 nádori <i>porta</i> után <i>hadi adó</i> fejében	154,221 ft. 26 kr.
s <i>hadfogadókra</i>	2,689 — 2 $\frac{1}{16}$ —

évenként összesen fizet	156,910 ft. 28%. krt
tartománybiztossági hivatalnokok évi járandósága	728 — 15 —

évi <i>hadi adója</i> tesz	157,638 ft. 43 $\frac{1}{16}$ krt
1843-ki Mindszenthó 31-dik napján volt <i>hadi adóbeli hátramaradásához</i>	339,380 — 26 $\frac{1}{16}$ —
az e naptól 1844-ki sz. Györgyhó 30-áig	78,455 — 14 $\frac{1}{16}$ —

tevő adójárandóságát hozzáadván	417,835 frt. 40%. —
tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett	74,533 — 5 $\frac{1}{16}$ —

s így 1844-ki sz. Györgyhó 30-kán volt 343,301 frt. 46 $\frac{3}{16}$ k. hátramaradását az előbbi félévihez vetve, az az utóbbi fél év alatt 3,921 frt. 20 kral szaporodott.

Hadi pénztára kiadásait a XI. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821 1831 s 1837-dik években a nmgu k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek jegyzékét a XII. szám alatti tábla.

1842-ik évi martiusban tartott törvényszéken 96 rab közül 49 ítéletet várt; — közülök 37 végkép elítéltetett, 12 perre s további vizsgálatra utasított, ezek között volt rabló 2, férjgyilkos 1, gyermek gyilkos 1, verekedés közt halált okozó 5, lótolvaj 1, egyéb tolvaj 2,

1841-dik év június hó elején a raboskodók összes száma 54 volt, ezek között férfi 51, nő 3 s nemes 10, nem nemes 44. — Vétségre nézve gyilkos 10, tolvaj 31, gyujtogató 2, kétnős 1, rabló 2, gyermek ölö 1, fertőző 1, csavargó 1, kicsapongó 5. (nemes) elítélve: 40, vizsgálat alatt 8, ujdón behozott 6.

Börtöneiben a közlebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett 2883 rab közül 2707 rendes — 176 uradalmi bíróság által és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 2463, — félévi s azon tuli rabságra 420 ítéltvén, középszámítással a tíz évi

összes rabszámból 288 — a fél évi s azon tul raboskodókból 42 esik egy évre.

Tartomány biztossági s közoktatási tekintetben a pozsoni kerülethez — *egyházilag* a nyitrai püspökség s esztergami érsekséghez tartozik.

Ujjoncokat a 2-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, az 1841-ik évi ujjonc állításkor 1266 katonát állított. És pedig a megyei összeírás szerint 297,624 lélekből körülbelöl minden 235 főre 1 esett, Zsidó 62 állíttatott.

Vérhatalmi joggal a megye közönségén kívül bírnak: az esztergami érsek érsekújvári — a nyitrai püspök — herczeg Grassalkovich komjáthi — gróf Berchtoldt nagy surányi — gróf Károlyi surány megyeri — gróf Forgách gymesi — gróf Erdödy — gróf Pálffy hajmóczi — gróf Apponyi apponyi — gróf Traum nagy tapolcsányi — gróf Berényi kaposmérői és bodoki — gróf Révai és báró Zay csejteji — gróf Forgách temetvényi, — gróf Apponyi, báró Pongrácz és Motesiczkyak korlátai — Bossányi család n. Bossányi uradalmakban; — továbbá a cs. kir. Holicsei és Sassinyi — semplé és séljei ájtatos alapítványi uradalmak, végre a berencsi közbirtokosság.

Politikai kormányzás tekintetében 6 főbírói járásra oszlik, melyek ezek: I. Szokolczay, II. Vágújhelyi, III. Bodoki, IV. Bajmóczi, V. alsó- VI. Felső-Nyitrai.

Székhelye: Nyitra.

Pecsete az 1838-dik évről kiadott s magyar körirat használhatását engedélyező szabadalmi levélben ezen szavakkal iratik le: „Scutum videlicet militare in figura sigilli orbiculari erectum exhibens in campo coelestini coloris Divum Ladislaum gloriosum olim Hung. Regem Cataphractum nitita ex toto armatum caput Regio diademate redimitum, qui solo viridi insistens, et manuum laeva Parmulae erectae Insignia Regni Hungariae praeseferenti innixus, dextra strictam securim ad versus Gentilem, rubra tunica et caeruleis caligis amictum, caput. itidem rubra nitra, cujus ora pellita tectum supine humi jacentem proculcatumque vibrare visitur. Ipsi porro scuto superincumbentem Galeam torneariam clathratam coronatamque, ac monili de Torque colulum ambiente aureo pendulo decoram, a cujus cone circumfunduntur ad latera scuti Lemnisci utrinque argentei sed hinc rubro isthinc vero caeruleo mixtim ac Symetre reflexi, congruam eidem venustatem adferentes. Peripheriam denique totius sigilli cingit Limbus candidus filo aureo interne et externe praetextus cui sequens Epigraphe Hungarica: „NYITRA VARMÉGYE PECSÉTJE 1606. MEGUJÍTTATOTT 1838.

Tisztikara s szegődöttei száma évi fizetése, s illetőleg bérjárandósága ekkéig van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 ft. első alispán 800 — másod

Alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második aljegyző 200 — 2 pénztárnok (300 fval) 600 — 6 adószedő (200 fval) 1200 — számvevő 200 — levéltárnok 300 — lajstromzó 300 — főügyész 400 — 2 alügyész (200 fval) 400 — 6 főszolgabíró (400 fval) 2400 — 12 alszolgabíró (200 fval) 2400 — 35 esküdt (100 fval) 3500 — 7 irtok (100 fval) 700 — öszszesen: 16,200 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — második mérnök 300 — 2 főorvos (450 fval) 900 — 7 sebész (100 fval) 700 — 6 bába (100 fval) 600 — selyemfelügyelő 300 — selyem gyakornok 100 — várnagy 130 — hajdú káplár 144 — 10 huszár (100 fval) 1000 — 57 hajdú (24×140, 33×68 fval) 5604 — 6 mezei őr (60 fval) 360 — 7 utcsináló (25 fval) 175 — kéményseprő 15 — bakó 50 — összesen: 10,774 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése	16,200 ft.
S szegődöttek évi bére	10,774 —

Együtt teszen: 26,974 ft.

Nyitra megyében kebeleztetik Szakolcza sz. k. város.

Szakolcza eredetét némellyek még a Marahánusok idejére teszik, de hogy 1316 előtt még puszta volt, kitetszik II-ik Endre leveléből, ki azon hely birtokában Tamás Nyitrai főispán, Sebus és Sándor bazini és szentgyörgyi grófokat ujjolag megerősítette, s hogy ezen említett grófok népesítették meg ezt, látható IV. Béla 1256-dik évi adományleveléből, mikor szabadult fel ezeknek birtoka alól? nem tudhatni, de a 14-dik század vége felé királyi helység volt, s szabad királyi várossá I. Lajostól tétetett 1372-ben. Szakolcza is sokat szenvedett, kivált a Huszitáktól. Holló Máttyás Podiebrád ellen menvén seregével itt 5 napig pihent. 1605-ben Bocskai vezére Dengeleghi elfoglalta, hanem a császáriak rohanással visszavették s felgyújtották. A Bethlen háborújában Rauber nevű császári commendáns árulással ezeknek átadta, s csak a nicolsburgi békekötéssel jött vissza 1682-ben. Tököly hirtelen meglepven, seregét ezen környékről pótolgatta. Az utolsó Rákoczy zendüléskor pedig Ricsán császári tábornok a morvákotl segítetve elüzvén a városból a Rákoczycakat, a város falait ledöntette, s a katonák a házakat feldulva hammuvá tették.

Népessége Fényes szerint 6,499 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 26 katonát állított, s a nemzeti színházra 357 ft. 20³/₄ krt fizetett.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által és pedig per alatt felmentve s félévi rab-ságon alól elítélt 73 rab közöl középszámítással 7 esik egy évre.

5 nádori porta után hadi adó fejében	3,442 ft. 26 ³ / ₁₆ kr:
s hadfogadókra	60 — 1 ³ / ₄ . —

évenként összesen fizet: 3,502 ft. 27¹⁴/₁₆ kr^t

Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	11 — 47 —
--	-----------

s így évi hadi adója tesz	3,514 — 14 ¹⁴ / ₁₆ —
1843-dik évi Mindszent-hó 31-dik napján hadi adóbeli hátramaradása tett	— —
ehéz az e naptól 1844-diki sz. Györgyhó 30-áig	1,751 — 13 ³⁰ / ₁₀₀ . —

tevő adójárandóságát hozzáadván, összes tartozásából a mondott félév alatt valólag lefizetett	1,751 ft. 13 ³⁰ / ₁₀₀ . kr. —
---	---

s így 1844-diki sz. György hó 30-án volt — ft. — kr. hátramaradását az előbbi felévihez vetve, az az utóbbi félév alatt — ft. — krral szaporodott.

Pecsete a magyar körirást engedelmző 1844-dik évről kelt oklevélben ekként iratik le: „Scutum militare erectum formae ovalis in figura sigilli rotunda, in campo rubro crucem duplicem patriarchalem argenteam supervirescentibus tribus collibus, fundum scuti occupantibus eminentem profert. Ipsam sigilli peripheriam definit limbus candidus interne filo aureo, externe vero seroto lauri aureo conclusus, körirata következő: „SZABAD KIRÁLYI SZAKOLCZA VÁROS PECSETJE 1844.“

Hadi pénztárának kiadását lásd a 70-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *Bíró* 350 4 öl fa in. ill. — *polgármester* u. a. — *kapitány* 300 ft. 4 öl fa in. ill. — 9 *tanácsnok* 150 ft. 4 öl fa in. ill. — *főjegyző* 250 ft. 4 öl fa in. ill. — *aljegyző* 160 ft. 4 öl fa in. ill. — *ügyész* 100 ft. 4 öl fa in. ill. — *szószólló* 70 ft. 4 öl fa in. ill. — *számvevő* 250 — *segéde* 100 — *leveltárnok* 100 — *hadi pénztárnok* 250 — *segéde* 100 — *ellenőr* 250 — *gyámatya* 100 — *segéde* 50 — *írnok* 100 *másik* 80 — *mérnök* 150 — *főorvos* 300 — *sebész* 140 — 2 *bába* 100 — *tisztartó* 100 — 3 *raktárnok* 30 — *erdész* 150 ft. 4 öl fa in. ill. 4 m. búza, 16 m. rozs, 48 m. zab, 36 m. széna 150 köt. szalma, ezenkívül a polgároknak kiadott minden öl fától 3 kr. 200 csomó galyfa. — *vadász* 45 ft. tehéntartásra 4 ft. 240 csomó galyfa, 8 m. rozs. — *hegymester* 20 — 5 *bányász* 5 — *órás* 300 — *piacbiztos* 16 — 2 *husra felügyelő* 5 — 5 *szállásra ügyelő* 8 — *tanács szolga* 3 ft. — 3 *cámszedő* 23 — *tömlőczartó* 30 — *ajtónok* 48 — *dobos* 24 — 9 *poroszló* 60 — 2 *gazdasági poroszló* 30 — 6 *éji őr* 24 — *városi szolga* 24 — *levélhordó* 25 — *kémény-*

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183 $\frac{2}{3}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{2}{3}$ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183 $\frac{2}{3}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{2}{3}$ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		184 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.
Hadfoglókra	60	1	60	1	60	1	60	1	60	1	60	1
Hadi pénztártartás költségére . . .	752	36	520	48	518	29	518	24	641	32	1104	30
„ napidíjakra	85	46	85	46	88	33	88	33	142	38	142	38
E várost terhelő s a hadi pénztártartás költségére	24	—	24	—	24	—	24	—	—	—	—	—
E várost terhelő kamatainak fizetésére	—	—	400	—	—	—	400	—	—	—	—	—
Írószerekre	19	54	65	—	59	29	30	—	10	50	10	50
Laktanyák s más katonai épületek javítására	115	44	100	—	46	13	60	—	50	—	50	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	759	45	2045	20	1035	44	1489	51	3204	2	1664	47
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	20	31	30	—	16	6	40	—	89	3	100	—
A házi pénztártartás költségére	1325	52	3137	42	1859	7	2506	48	502	48	570	46
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztártartás költségének fedezésére	150	—	150	—	300	—	150	—	150	—	150	—
Összeg	6456	35%.	10061	3%.	7450	8%.	7810	3%.	8407	4%.	7292	58%.

seprő 26 — gyepmester 18 — összesen: évi fizetés járandóságra 6528 ft. egy egyénnek *tehtartásra* 4 ft. — 67 öl fa in. ill. s 440 csomó galyfa — 4 m. búza, 24 m. rozs, 48 m. zab, 36 m. széna, 150 kötet szalma.

Tárnokmesteri illetőség fejében 16 — altárnoknak 2 ft. 24 kr. tárnokszéki jegyzőnek u. a. összesen 20 ft. 48 kr.

Egyházi személyekre: lelkész 70 ft. 30 kr. — orgonás 120 — harangozó 22 ft. 20 kr. — sírásó 3 — tenorista 56 — bassista 34 — első hegedűs 25 ft. és 5 ft. szállásbér fejében — 2 más hegedűs 20 ft. és 5 szb. — flotás 40 ft. és 10 ft. szb. — discantista 11 — altista 11 — összesen évi fizetésjárandóságra 477 ft. 30 kr. szállásbér fejében 20 ft.

Közüktatási személyzetre: nemzeti iskolaigazgató 100 — 3 nemzeti iskola tanító 300 ft. term. sz. 6 öl fa in. ill. — 1-ső el. oszt. tanító 140 ft. t. sz. 6 öl fa in. ill. — leányiskolamester 240 ft. t. sz. 6 öl fa in. ill. varrómesterné 50 ft. 6 öl fa in. ill. — vallástanító 50 ft. — összesen: évi fizetés járandóságra 1540 ft. 7 egyénnek t. sz. és 42 öl fa in. ill. — e szerint összesen:

Készpénzbeli kiadásai: 8590 ft. 18 kr. 7 egyénnek természeti szállás 109 öl fa in ill. és 440 csomó galyfa, — 4 m. búza — 24 m. rozs — 48 m. zab — 36 m. széna — 150 kötet szalma. Fizetett egyénei számra 104. Választott polgáraié 40.

IX.

Pest-Pilis- és Solt törvényesen egyesített vármegyék hasonló helyektől neveztetvék. Mikor egyített Pest Pilissel? ki nem nyomozható; — Solt némelyek szerint hajdan Fehér megye kerületét tevő; s csak miután Fehérvár s Buda török kézre került, a solti kerület lakosai között keletkezett zavarok kiegyenlítése főispán biróságát szükségel, törvény által rendeltetett: hogy a soltiak ügyei Pest megye főispánjai által döntessenek el, miként ezt az 1569-ki 52. t. cz. szavai tanúsítják. Solt nevét Thuroczy (c. 69) Solt nevű vártól eredtetik.

Szomszédai: a Duna két egyenetlen részre osztván határai is különbözök, a sokkal kisebb rész, a hajdani Pilis vármegye a Duna jobb partján terül el s nyugodtról Esztergam s kis részben Komárom — délről Fejér vármegye — észak és keletről pedig a Duna keríti be, észak felé elválasztván Hont és Nógrád vármegyéktől; a nagyobb rész, vagy is a régi Pest és Solt vármegye a Duna balpartján fekszik, s határos vele északról: Nógrád; — keletről Heves és Csongrád vármegye, a Jászság,

Kis-Kunság; — délről ismét a Kis-Kunság, Bács s kis, részben Baranya, — nyugotról Tolna s Fejér vármegyék.

Területe 191 $\frac{1}{20}$ □ m. földet tevén, megyéink között e tekintetben a 2-dik — legnagyobb hossza 24 — széle felül s derékban 9, — alól 5—6 □ m. Űrbériségét illetőleg lásd a 1—6 lapon előadottakat.

Egész jobbágytelkes bir 1-ső osztályban 24, — másodikban 26, harmadikban 28, negyedikben 30 hold szántóföldet. Rétből első osztályban 8, másodikban 10, harmadikban 12 embervágot. Illyen egész jobbágytelek a régikimérés szerint 7274 találatott.

Van benne *Bárándy* szerint:

2 sz. kir. város	8,490	ház s	127,200	lélekkel.
2 püspöki polgárváros	2,260	„ „	18,000	„
2 kir. kamarai „	360	„ „	3,500	„
2 szabad „ „	7,580	„ „	58,000	„
8 bérlős mezőváros	5,504	„ „	40,452	„
10 úrbéri	8,160	„ „	48,680	„
164 falu	31,846	„ „	236,368	„
152 népes puszta	2,950	„ „	20,600	„
magánlak	1,050	„ „	7,200	„

összesen: 342 lakhely . 68,200 ház s 560,000 lélek.
minden □ mérföldre 2,914 lélek esik; — ellenben *Fényes* szerint 511,260 lélekből minden □ mertföldre 2680 lélek jut: — a két számítás közti különbség 48,740 lélek. Elágazik e népeség:

a) vallásra	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
romai katolikus	382,400	324,351
görög n. e. ó hitű	7,000	57
ágostai v. t. t.	44,800	46,074
helvetiai v. t. t.	140,200	115,608
zsidó	20,400	20,943
összesen	594,800	511,260
b) nyelvre	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
törzsökös magyar	354,000	} 328,685
magyaros	66,000	
német	100,000	116,098
tót	30,000	34,121
rác	10,000	5,474
shokacz	—	5,636
görög	—	300
zsidó	—	20,943

összesen: 560,000 511,260
volt e megyében 1839-ben 358,223, s az 184 $\frac{2}{3}$ -ki összeírás szerint 511,260 lélek.

Az 1785-ik évi országos összeírás szerint 7,462 nemes személy, kik közül férfi 3,731, az egész nemesség mostani hihető száma 12,314 lélek, kik közt személyenkint kivetttven a nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére jutott 17,482 ft. 32¹/₂ kr. egyre 1 ft. 26 kr. esendett.

Területében 5 kath. 5 prot. 2 zsidó *normalis* — 129 kath. 14 g. n. e. 90 prot. 28 zsidó *alsó elemi iskola van*.

A legutóbbi országos kivetés szerint
244⁵/₁₆ nádori porta után hadiadó fejében . 168,421 frt. 30³/₁₆ kr.
s hadfogadókra 2,936 — 40⁴/₁₆ —

évenkint összesen fizet: . . . 171,358 frt. 10¹⁰/₁₆ kr.
tartomány biztossági hivatalnokok évi járandósága 417 — 29 —

évenkinti összes hadiadója tesz . 171,775 — 39¹⁵/₁₆ —

Házi pénztára kiadásait az XIII. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a XIV. szám alatti tábla.

E megyében 1721-ik évig a hadi és házi adó külön választva nem volt, s csak ez évben kezdődik a hadi és házi péázárnak egy pénztárnok általi külön kezelése. — Egész 1736-dik évig nincs nyoma hogy a megye házi szükségeinek fedezése végett a községekre porták vagy rovások után valami vettetett volna. Ez évi január 18-kán költ közgyűlési határozat következtében számitattott minden rovat után 36 denár, tehát a megyének akkori 27176 rovata után 9783 ft. 36 denár, azért: mivel (így szól a határozat) a házi költségekre az akkori alap elegendő nem vala. Ez idő óta — kivéven néhány évet, mellyekben a pénztári maradvány a szükségét tökéletesen fedezte, — s ez okból e cím alatt új kivetés nem is történt — házi adó fejében folyvást mostanig hol kisebb hol nagyobb öszveg vettetett az adózó községekre. 1740-ben 12004 ft. 1750-ben 10082 ft. 1760-ban 12000 ft. 1770-ben 22528 ft. 1780-ban 50035 ft. 1790-ben 114749 ft. 1800-ben 381130 ft. 1812-ben 166,120 ft. 1819-ben 294,806 ft. 1826-ban 129,734 ft. 1836-ban 140,000 ft. 184¹/₂-ben 143,000 ft. 184³/₄-ban 129,000 ft.

183³/₄-dik évben a megyében szállásoló katonaságnak Jászberényben fegyvergyakorlás végetti összevonuláskor annak számára magány vállalkozók által kiszolgáltatott 23,918 kenyér, 19,703 zab, és 19,816 széna részletért 11,612 ft. 54 kr. fizettetett, melly kiszolgáltatásért a megye pénztárának katona szabály szerint 2771 ft. 20 kr. térítettvén meg, a veszteség 8841 ft. 43 krt. tett.

A hivatalos fuvar és kézi munka cím alatti kiadás; legelő-

szőr az 177 $\frac{1}{2}$ -ik évi számadásban fordul elő 1890 ft. 38 $\frac{1}{2}$ krral; mely öszveg előbb készpénzül lön kifizetve, később azonban a tisztviselők nyugtatványaira katona szabályszerintű áron számítottatott a házi adóba, s mennyisége évenként növekedvén 180 $\frac{1}{2}$ ben 10,756 ft. 36 $\frac{1}{8}$ krra hágott.

Az 184 $\frac{1}{4}$ -iki fuvar jegyzék szerint teszen:

a) rendszerinti tisztviselők és kiküldések számára szolgálta- tott előfogatok bére	16,400 ft. 44 kr.
b) tiszteletbelieké	2,900 — 6 —
c) a közszekeresek s kézi munkák bére	7,758 — 54 $\frac{1}{4}$ —

összesen: 27,058 ft. 44 $\frac{1}{4}$ kr.

Börtöneiben a közelebbi tiz év (1831—1840) alatt létezett 8480 rab közöl 8015 rendes, 459 uradalmi, 6 rögtöni bíróság által — és pedig per alatt felmentve s félévi rabságon alól 6674 — félévi s azon tuli rabságra 1806 íteltetvén, — a tiz évi összes rabszámból 848 — a félévi s azon túl raboskodókból 181 jut kö-
zépszámítással egy évre.

Ujjoncokat a 32-dik számú magyar gyalog ezredhez állit, az 1840-dik évi ujjonc állitáskor 1606 katonát adott. Öszszeiratván ekkor a megyébeni férfiak száma tett 171766, s így minden 107 férfi után egy ujjonc jutott.

Politikai kormányzás tekintetéből 5 főbirói járásra oszlik, mellyek ezek: I. Pilisi, II. Váci, III. Pesti, IV. Kecskeméti, V. Zsolti.

Tartomány biztossági s közoktatási tekintetben a budai kerülethez, — *egyházilag* pedig az esztergomi és kalocsai érsekség- s váczai püspökséghez tartozik.

Székhelye: Pest.

Pecské következőleg iratik le: „*Leo coronatus super Tricollis Hungariae geminis collium, seu prtrarum cacuminibus pede gemino postremo insistit; anteriore dextro Diadema, sinistro pomum aureum cum Cruce praefert.*“ körirata következő: „PEST-PILIS ÉS SOLT, TÖRVÉNYESEN EGYESÜLT VÁRMEGYÉK PECSÉTE 1836.“

Vérhatalmi joggal a vármegyei közönségen kívül Albert ő cs. kir. főherczegése ráczkevi — herczeg Grassalkovich gedellői, és hg. Eszterházy turai — hg. Koburgh kecskeméti — báró Révai zsolti uradalmaikban. Továbbá a kalocsai érsek és váczai püspök, magyar királyi kamara óbudai és visegrádi, végre az egri főkáptalan monori uradalmaikban.

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar:* Főispán 1500 — első alispán 800 — m. alispán 400 — 2 főjegyző (600 fval) 1200 — első aljegyző 300 — második és harmadik (200 fval) 400 — negyedik aljegyző 150 —

levéltárnok 300 — hadi pénztárnok 600 — házi pénztárnok 400 — számvevő 400 — m. számvevő 300 — 5 adószedő (200 fval) 1000 — középponti főszolga bíró 200 — 5 fő sz. bíró (400 fval.) 2000 — 15 al. sz. bíró (200 fval.) 3000 — 2 főügyész (400 fval) 800 — 2 alügyész (200 fval) 400 — 15 esküdt (100 fval) 1500 — 11 irtok (200 fval) 2200 — összesen 17450 ft.

b) *Szegődöttek*: 2 mérnök (400 fval) 800 — főorvos 500 — másodorvos 300 — 6 sebész (222 fval) 1332 — 6 bába (egy 25 és öt 150 fval) 775 — 2 selyem felügyelő (100 fval) 200 — várnagy 220 — középponti biztos 300 — 10 katonai biztos (150 fval) 1500 — 4 csend biztos (200 fval) 800 — 5 élelemtári biztos (egy 80, négy 60 fval) 320 — fegyveres 100 — hajós 200 — hidfelügyelő 100 — 2 tömlőcz őr (egy 122, egy 84 fval) 206 — 21 huszár (138 fval) 2898 — 2, Buda és Vörösvár közti utra felügyelő lovas katona (120 fval) 240 — 52 pandúr (80 fval) 4160 — haldúkáplár 96 — 50 hajdú (84 fval) 4200 — rabszakácsné 60 — kéményseprő 32 — bakó 43 — összesen 23282 ft.

A megyei rendszeresített tisztikar 17450 ft.

S szegődöttek évi járandósága 23282 —

Együtt teszen: 40732 ft.

Buda. Hogy a mostani ó Buda helyén egész a 4-dik század végeig nevezetes római város lett légyen, *Acincum* vagy *Aquin-cum* név alatt, ezt mind a régiségek, s a földgyamrában található épületek maradványai eléggé bizonyítják. Az említett század utolján a világhodító Attila, s későbbben a hunnosok megaláztatása után más vándorló népek foglalták el: miglen a diadalmas Árpád 896. táján Csepel szigetéből jöven, ezen várost is végképen kezére keríté. Sz. István ide nagy templomot építtetett sz. Péter és Pál tiszteletére, s Gizela királynénak kedves lakhelye vala; valamint sz. Lászlónak is, ki itt káptalant s prépostságot II Géza idejében pedig a prépost várat emelt a mostani *Neustift* külvárost környékén egy felemelkedett helyen, III. István III. Béla alatt sokat épült s nagyobbodott ó Buda; s már Béla névtelen jegyzője Budavárnak vagy Budvárnak nevezi, IV. Béla után kezdett Buda honni történeteinkben nevezetesbb szerepet játszani. 1304-ben Venczel cseh király fiát Lászlót, a magyar koronát, a hivatalától megfosztott budai bírót több tanácsbélielkkel együtt fogságba Prágába vitte; s bírónak Pétermant tevé, 1307-ben említett László nevű bíró kiszabadulván s a Trencsényi Máté se-regeivel hazajöven: északa Budára belopodzott; itt Pétermant kirezzentette, Herman és Martin tanácsbelieket pedig lófarkára köttetvén, ugy hurczoltatta szét az utcákon. 1309-ben jan. 14-dikén I. Károly a Mária templomában megkoronáztatott, a mikor László, a főbíró Comes Budensisnek nevezetik. 1331-ben a vá-

ros vásári szabadalmat nyert 1352-dik körül I. Lajos Visegrád-ról Budára teszi lakását; itt ölte meg 1385-ben Forgács Balás, Erzsébet s Mária királynék ingerléseire, a szerencsétlen s csak 39 napig uralkodott II. vagy Kís Károly királyt, 1387-ben Zsigmond a Budai várba beereztetvén, s magyarországi királynak martius 30-án Sz.-Fehérvárott meg is koronáztatott. Ez a Zsigmond volt első építője a várhegyen lévő pompás királyi palotának, mellyett 1419-ben francia s olasz építő mestereket híván ki nem csak egészen bevégeztetett, hanem nagy fényüzéssel fel is ékesített; ugyan ezen Zsigmondnak tulajdoníthatni a sz. György piacznál álló hajdani Sigmond templomát, ki ehhez nagy klastromot építtetett, s roppant jószágokkal megajándékozott, de hogy ő emelte prépostságra bizontalan. Azonban a most említett sz. György piacznál egyszersmint 32 fő magyar urak lekonczoltatásával (kik közt volt hedervári Konth István is) mocskolá be. 1405-ben a királyi városokat, az ország Rendjei között felakarván venni, ezeknek Budára gyűlést hirdetett; mellyre mindnyájan meg is jelentek. 1438-ban Albert uralkodása alatt véres zenebona ütött ki Budán, oka vala ennek a következő esett. Már Károly, I. Lajos, és Zsigmond királyok nagyon pártolák a német polgárokat, úgy annyira hogy ezek kiakarák rekeszteni a magyarokat a minden második esztendőben, nemzeti nyelv szerint, felváltva történendő birói választás jogból. Különösen varami Ötvös nevű magyar polgár elleneszegezte magát, a németek mindinkább tovább harapódzo erőszakoskodásainak. Történik azonban; hogy ez egyszer csak eltűnván, kevés kereset után holt teste sebhelyekkel megrakva a dunában feltaláltatik. Ekkor a magyarok ennek halálát egyenesen a németeknek tulajdonítván: dühösen megtámadják a német polgárokat; ezeket öldösek, s a királyi palotába futott tanácsbeliek házait kirabolják, 1441-ben némelly budai polgárok halállal büntetettek; minthogy I. Ulászló ellen alattomban Albert özvegyével Erzsébettel tartottak. 1457-ben martius 16-kán estve, után született László fejét véteti a már említett sz. György téréen a 24 esztendőös Hunyady Lászlónak. Holló Mátyás volt az ki a Zsigmondtól Budára építtetett királyi várat újra kijavíttatta, s ezt leirhatlan fényüzéssel, mindenféle olasz és francia remek mivekkel felékesítette annyira hogy azon időben, ez minden királyi lakhelyeket pompájával felül haladt. Egy szóval neki köszönhetjük hogy Buda koronája lett minden Europai városoknak, a minthogy Vernher is így fejezi ki magát: „Buda urbium atque arcium per Europam celeberrima. 1490-ben aug. 9-kén a Mátyás halála után választott II. Ulászló király 10 ezer lovastól, s 5 ezer gyalogoktól kísértetvén, Prágából Budára érkezik. Ennek uralkodása alatt, Buda régi fényéből tetemest vesztett, 1514. a budai Zsigmond templomában adta által Bakács Tamás esztergami érsek a Romá-

ből hozott, s nagy bársony kereszttel kivarrott fejez zászlót Dósa Györgynek a török ellen felültetett kereszties paraszt had vezérének; ki ezzel visszaélvén, fegyverét a nemesség ellen fordította, s Pest, Bács, Csongrád, Csanád, Temes vármegyéket elpusztítván: végre Zápolya János által Temesvárnál meggyőzetett. Ugyan ezen évben erősített meg a Verbőczytől kidolgozott *Hármas törvény könyv.* 1516-ban Ulászló halála után a 10. eszt. II. Lajos foglalá el a trónt, kinek gyöngye uralkodása alatt, valamint az ország nagy zürzavarba jött: úgy Buda is több ízben szenvedé, a pórnép és katonaság lázadásaitól; — az 1523-diki budai országgyűlésen halálos és jószág elkoboztatási büntetés hozott Luther követői ellen: 1526-ban a mohácsi ütkélet után, Soliman Budát felgyújtatta de a királyi palotával kedvezően hánt, csupán Apollónak és Herculesnek rézből öntött képeit vivén magával, utóbb Zápolya János foglalta el Budát, de belőle I. Ferdinánd 1527. kirezzentette, 1529. Soliman Bécsbe igyekeztvén, Budát a német őrsereg hitlensége által könnyen kezére hajtá, s miután Bécsből vissza futna: ezt a koronával s más királyi ékességekkel Zápolyának mint magyarországi királynak átadta. 1541. Roggendorf Ferdinand vezére ismét ostrom alá vette Budát s Izabella Zápolya özvegye maga egyetértvén Ferdinánddal öszveesküvést eszközölt, mellynek fejei Bornemissa Tamás budai biró, Palczán Péter, Ac nád János, Bácsy Ferencz tanácsbeliek voltak, s céljok hogy ejszaka a Roggendorf titkon beeresztett magyar katonainak a várkapuit átadják, azonban Roggendorf fejességéből nem magyar hanem német katonákat küldvén be: ez által az öszveesküvés kiudatott, s Bácsy Ferenczet (a többiek elszaladván); Martinuzius négy felé vágatta, s Izabella lengyel udvari embereit a városból kiüzette. Ezek alatt a török segéd sereg Mehemet Jahiogles alatt megérkezett, ki Roggendorfra ráütvén, annak csak nem egész seregét levágta, ágyuit butorait elfoglalta s Roggendorf maga is halálosan megsebesített. Kevéssel ezután Soliman szinteelérkezett két fiával s tábornok utván Buda alatt Isabellától azt kívánta, hogy a kisdet királyfit azon magyar főurakkal együtt kik a várat olly dicséretesen oltalmazták, u. m. Martinuzius Györgyel, Török Bálinttal Petrovics Péterrel, Battány Orbánnal és Verbőczy Istvánnal küldje hozzá. Izabella engedni kénytelenítvén, kisdedet a főemberekkel együtt leküldte; kit is Soliman nagy nyájassággal fogadott. Azonban ezalatt a törökök mintha nézés volna céljok, csoportosan mentek fel a várba, s mikor már elegen lennének, a várkapuit egyszerre csak elfoglalták, s kihírdették hogy Buda ezután nem Isabelláé, hanem Zolimané. Illy csel által jött Buda török jaromba, melyet 145. eszt. kénytelenítetett hordozni, sikeretlenek lévén az 1542, 1598, 1599, 1602 1683-diki ostromok. Végre az 1686-ki

september 2-dikán a lotharingiai herceg Budát, mint egy 65 ezerre mennő austriai, brandenburgi, bajor és magyar fegyveresekkel három hónapi szakadatlan ostrom s igen elszánt kemény ellentállás után rohanással megvette; Petneházy alatt a magyarok lévén legelsők a köfal meghágásában. Visszakerülvén a vár és város I. Leopold minden polgári vagyont összeiratott, s 17 évig a kamara igazgatása alatt volt. De 1703 october 30-án királyi várossá tétetett, s jelenlegi szabadságait ezen oklevélnak köszönheti. Azonban 1538. Zápolya szabadság leveléből kitetszik, hogy már régente IV. Béla III. András Zsigmond Mátyás s a t. királyok igen nevezetes kiváltságokkal s jószágokkal ruházták fel Budát. Igy p. o. a stappeljognál fogva az idegen kereskedőket kényszerítheték, hogy bizonyos határ napig portékáikat áruba bocsássák, s Sássad, Solmár Kiskovácsi helységeket birta. 1689, 1692, 1710, 1723, 1738-ban pestis sanyargatta a várost, 1706-ban Rákoczy seregei a várkapuig nyomulván, sok marhát elhajtottak s szőlő hegyeket pusztítottak. 1715-ben III. Károly parancsára a vár köfalai újabban kijavítottak, de egészen, úgy mint most állanak csak Mária Theresia alatt végeztek be; 1723-ba a várat s a viziváros egy részét tűz emésztette el — 1732 és 1775-ben a Duna annyira kiöntött, hogy a tabán s vizivárosokban csolnakokon kellett járni, s a viz akkori állása, a harminczad épületén most is feljegyezve találtatik — 1780-diki junius 25-kén a. m. egyetem Nagyszombathól lehozatván: itten innepélyesen megállapittatik. 1792. I. Ferencz királyunknak felette pompás koronáztatása, szinte Budán ment végbe. 1810 az egész tabán s viziváros a kapnczinusokig láng prédájává leve, s 600 ház elégvén a kár az akkori bankóczédula szerint 6 millió forintra becsültetett. A város határában van 5334 hold, vagy is 8000 fertály (1 fertály 800 1 holdat 1200 □ ölével számítván) szőlőhegy — 1681 hold szántó föld, 3750 h. rét és polgári magány erdőség, 1757 városi erdő, azaz, a város egész földterjedése 14,162 hold, ide nem számítván a mocsárokat utakat s a t. a város birtokához tartozik még 200 holdnyi Duna-sziget, és a Dunának fele; az esztergami érsek káptalan és a fehérvári püspöknek járó bor tized helyett fizet a város az érseknek 12500 vfrt, a püspöknek 10000 ft. évenkint, a káptalannal végre évről évre teszen kötet.

Pecséte a „*corographia Hungariae*“ czimű munkában ezen szavakkal iratik le: „*praeterquam, quod signo suo moenia cum ternis turribus, portamque cataractis ferreis suspensis patulam aliarum more civitatum referat, ipso eminus signi vertice patrium regni scutum, velut principe sibi jure proprium defixisse videtur. Utroque e scuti sinillatis latere racemi penduli lemniscorum vicem obeunt, unaque soli hoc loco vitiferi prae-cellentiam indicant.*“

Népessége Fényes szerint 31,245 lélek.

Az 1840-dik évi ujonczállításakor 121 katonát állított, s a nemzeti színházra 2,715 ft. 45¼ krt. fizetett.

Börtöneiben a közlebbi tiz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 2,175 rab közül per alatt felmentve, s fél évi rabságon alól 2,065, félévi s azon túli rabságra 110 ítéltetvén, középszámítással a tiz évi összes rabszámból 218, — a félévi s azon túl raboskodókból 11 esik egy évre.

38 nádori porta után hadi adó fejében 26,162 ft. 33¹⁴/₁₆ kr. s hadfogadókra 456 — 10%. —

évenként összesen fizet . . . 26,618 ft. 44⁷/₁₆ kr
tartománybiztossági hivatalnokok évi járandósága 103 — 47 —

s így évi hadiadója tesz 26,722 ft. 31¹⁴/₁₆ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 80-ik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: polgármester 600 — bíró 600 — kapitány 500 — alkapitány 300 ft. s 60 ft. sz. bér. — 9 tanácsnok 400 — főjegyző 500 — másik 400 — 2 aljegyző 300 — szószóló 200 — tollnok 250 — levéltárnok 300 — kiadó 300 — 6 írnök 200 — tanácsigató 300 — törvényszéki igtató 250 — főügyész 300 — alügyész 250 — számvevő 500 — számvevő tiszt 400 — segéde 300 — gyámatya 400 — ellenőr 250 — pénztárnok 500 — ellenőr 400 — kamarás 500 — ellenőr 400 — alellenőr 200 — 2 segéde 120 ft. 50 ft. sz. bér — járulnok 150 — futár 130 — szolgáló 120 — telekbíró 360 — ellenőr 220 — járulnok 100 — mérnök 300 — hegymester 200 — főorvos 400 — másik 300 — harmadik 200 — sebész 90 — vári bába 100 — 2 bába 50 — más bába 25 — 4 vásárbiztos 150 — szállásmester 125 ft. t. sz. 1 pár csizma — kútmester 300 — 2 szolgálója 65 ft. ruhára 1 ft. 36 kr. — csatornász 120 — 9 inasa 96 — őrmester 191 ft. 12 kr. t. sz. — őrhadnagy 150 ft. t. sz. — börtönfelügyelő 84 ft. t. sz. ruhára 10 — 2 belső tanácsi szolgáló 100 — drabant 86 — másik 2 drabant 74 — 8 fertálymester 103 ft. 12 kr. — 62 hajdú 88 — újvidéki vámnál hajdú 88 ft. s. sz. r. — vámkházi hajdú 88 — kertész 150 — lovas kerülő 100 — erdész 60 — erdőmester 250 — 3 vadász 160 ft. 4-dik 80 ft — 3 mezei kerülő 100 — 8 szállókerülő 100 — 2 mezei lovas kerülő 120 — újvidéki mező felügyelő 50 — 6 hegykerülő 60 — vizivárosi bíró 36 — 4 ülnök 18 — jegyző 60 — ország vagy királyi bíró 36 — 5 ülnök 18 — jegyző 50 — újvidéki bíró 36 — 4 ülnök 18 — jegyző 50 — szolgáló 40 — krisztina városi bíró 36 — 2 ülnök 18 — jegyző 30 — rácsvárosi görög bíró 36 — 4 ülnök 18 — jegyző 50 — szolgáló 40 — vári őraigazító 40 — vízi-

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás csíme:	Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-dik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%-ik évi számadás szerint		184%-dik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adójárandóság fejében	27539	32%.	27539	32%.	27539	32%.	27539	32%.	26162	33%.	26162	33%.
Hadifogadókra	480	11	480	11	480	11	480	11	456	10%.	456	10%.
Hadi pénztárt illető fizetésekre	1143	47	1143	47	1143	47	1143	47	1243	47	1243	47
„ „ „ napidíjakra	220	—	144	—	144	—	144	—	144	—	144	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	1312	48	1427	15	1427	15	1427	15	2659	15	2659	15
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Irószerekre	280	—	280	—	280	—	280	—	260	—	260	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	18365	26	22114	56	20511	32	18762	—	17989	30	17152	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	2753	35	2650	—	3427	3	2800	—	2995	13	1000	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	19	34	50	—	55	47	50	—	25	15	30	—
A kamarai pénztár szükségjeinek fedezésére	45	8	40	13	45	6	33	2	132	43	45	—
	13219	56	20196	54	12133	7	9193	1	11382	—	6030	57
Összev	65379	57%.	76066	48%.	67187	20%.	61832	48%.	63450	27%.	55183	43%.

városi óraigazgató 36 — hegyvámszedő 10 ft. 20 kr. — útbiztos 72 — csatornász 120 — 9 szolga 96 — Összesen: évi fizetés járandóságra 29583 ft. 8 kr. szállásbér fejében 160 ft. term. szállás 4 — sz. ruházat 1 egyénnek — ruhára 11 ft. 36 kr. s egy pár csizma.

Tárnokmesteri illetőség fejében 166 ft. 24 kr. — altárnoknak 24 ft. 57 $\frac{1}{2}$ kr. tárnokszéki jegyzőnek u. a. összesen 216 ft. 19 $\frac{1}{2}$ k.

Egyházi egyénekre: vári lelkész 1000 — 2 káplán 100 — vizivárosi lelkész 600 — 3 káplán 100 — újvidéki lelkész 360 — káplán 100 — rácsvárosi lelkész 220 — 3 káplán 100 — krisztinavárosi lelkész 260 — káplán 100 — újvidéki templomgondnok 6 — vári egyházizenekar igazgató 10 zenészszel összesen 925 ft. — 2 énekes 60 — vizivárosi egyházi zenekar igazgató 50 — 2 énekes 20 — összesen: évi fizetés járandóságra 4581 ft.

Közoktatási személyzetre: 4 nemzeti iskolatanító 300 ft. 80 ft. sz. hittanító 100 — segéde 200 — vári leány iskolatanító 300 — rajzmester 100 — hangázkarnok 200 — szolga 30 — vizivárosi tanító 260 ft. s t. sz. — ugyanott sz. Jánosféle iskolatanító 260 — ország- vagy királyúti tanító 230 — újvidéki tanító 230 — rácsvárosi tanító 260 — illyr tanító 60 — görög vallástanító 20 — krisztinavárosi tanító 260 ft. s t. sz. — vizivárosi magyar tanító 332 — összesen: évi fizetés járandóságra 4042 ft. szállásbér fejében 240 ft. s két egyénnek természeti szállás. E szerint összesen

Kézzpénzbeli kiadásai: 38,674 ft. 3 $\frac{1}{2}$ kr. természeti szállás 6, s szabad ruházat egy egyénnek s 1 pár csizma.

Számít 281 fizetett egyént, s 84 vál. polgárt.

Pest eredete felől szétágaznak az írók véleményei, legtöbbek szerint már Flavius Vespasianus idejében létezett itt egy római telep, körülbelül a mai ördög malma tájékán, s úgy szólván szemközt a túlparton a mostani Ó Buda helyén állott erősséggel, melyet oltan a második számú római legió emelt, s a közelében levő számos gyógyforrásokról Acquincumnak nevezetett. — Ezen régi telep neve többek szerint Transacquincum volt, s hogy az nem volt bizonyos körbe szorított város, hanem több egymástól távol fekvő védvárakból — melyeket a legio a dunántúli részeknek a barbarok elleni védelmezésére emelt — állott legyen, igen valószínű abból, mivel a mostani kegyes szerzeti épület helyén, s más helyeken is találtak romok, melyek építési módoruk után Roma uralkodása korából maradtaknak ismértettek el. — Ezen csekély tudomáson kívül egyebet nem őrz meg Pestről a történetirat, s ez a hunnok korában csak a mostani Budáról emlékezik, melly akkor már létezett, s nevezetes város volt, olly annyira, hogy a hagyomány szerint

egyedül azért ölette meg Etele Budát, mivel a várost, melyet ő Eteclvárnak akart neveztetni, ön nevével akarta felruházni. E népmondának nem sok hitelt adhatni, mert bár lehetséges is, hogy Etele Budát, ha ez az által, hogy a székvárosnak ön nevét adá — a még akkor egyenlő joggal országló testvéri viszony szétválásával — csakugyan némi felsőbbiséget követelt volna, előlette vala, e népmonda alapja semmivé lesz, ha meggondoljuk, hogy Etele testvére Bléda s nem Buda nevet viselt; s így valószínűbb az, hogy a Buda név eredetét az *Acquincum* nevezetnek, a később itt lakozott szláv nemzetek által ön nyelvükre Vodára lett fordításában kell keresnünk, mely aztán bevándorlott őseinktől Budának idomittatott át; mi annál hihetőbb, mivel a győri káptalan által Papuch falvának, Omode által a szent szűzeknek lett ajándékozása iránt 1309-ben, ugy nagy Lajos által kiadott 1356-ban költ oklevelek nyíltan Wudensis zárdát s káptalant emlitenek. Hogy azonban Pest helyén a magyarok bevándorlásakor város állott legyen, kétségtelen; mert mind Béla névtelen jegyzője, mind Kéza Simon említik, hogy őseink a dunaparton felfelé vonulván Surkusáron (Soroksáron) felül a Dunán átkeltek, a helyet, hol átszálltak a folyamon, a névtelen jegyző latin kitétele szerint *Portus mozernek* nevezvén. Világos továbbá abból is, hogy a névtelen jegyző későbbben szólván *Pestről* annak eredetéről bizonyost nem ad elő, mit ő, ki a magyarok által alapított városokról rendszeren szokott értekezni, kétségtelenül teendett vala, ha Pestet a magyarok alapították volna. Ugyan Béla névtelen jegyzője szerint Pest, s a Duna táját őseink bevándorlásakor maraháni slávok lakták, s ha a város nevét tekintjük, ezeket kell alapítójaikint tekintenünk, mivel Pest az ő szláv nyelven kemenczét jelent. De legyen bár mikint — az kétségtelen, hogy Pest őseink bejöveletekor létezett, noha e név alatt csak Takson alatt kezd előfordulni, ki is a bolgárföldről bevándorlott ismaeliták vezéreinek Billa és Bucsunak ajándékozta Pest várát, s vidékét, később német gyarmatosokkal szaporodván az akkori körülményekhez képest nevezetessé, virágzóvá tették Pestet, mely sz. István korában már a szabad városok közé soroltatott, s mint ilyen nyerte a szent királytól a tatárjárás idejében elveszett kiváltságos levelet. — Hogy Pest sz. István idejében szabad város volt, világos Szapolyai, vagy Zápolya István nádornak 1496-ban költ ítélőleveléből is, melyben ő világosan mondja: *... „civitates Albensis, Pestiensis, sat. temporibus s. regis Stephani ... ab omni exactione exemptas ac liberatas fuisse“* s midőn az ország megyékre osztatott, egy Pesttől kölcsönzé nevezetét; egyébkint Pest a mostani új Budát is magában foglalta, nevezetesen a sz. Gellérthegy alját, mi több kútfőkből világos, mert noha itt állott a sz. Gellérthegy

tiszteletére emelt templom, azt számos a 11, 12 és 13-dik században kelt oklevelek „in parvo Pest“ fekvőnek állítják; sőt Robert esztergami érsek (1236) levelében nyíltan olvasható, hogy ezen Pest, hol a sz. Gellért temploma áll, a tulparton — ultra Danubium — feküdt legyen; azonban ugyan e kápolnát IV. Béla 1296-diki levele Kraynfeldben fekvőnek állítván, e városrész hihetőleg az ott letelepedett karinthiaiaktól Kraynfeldnek is nevezteték, mely nevezet azonban több a veszprémi káptalan levéltárában levő okiratok nyomain néha Kereinfeld, sőt Creenfeld-del is cserélteték fel hihetőleg az írók hibájából. Péter s Aba koraiából nincsenek Pestről történeti adatok. Endre alatt a pogánysághoz szító tömeg Krainfelden dühöngve a hegy ormáról löké le Csanád püspökét, kinek emlékére az érintett templom emelteték. — Geiza, és Salamon Pest környékén eldöntő csatát vívtak. — A következő királyok nem lakván még Budán, emelést sem találunk Pestről II. Geizaig, ki a pesti kerepesi vízvámot 1148-ban a budai káptalannak ajándékozta, mely oklevélből következtetik némellyek, hogy akkor a Dunának egyik ága Pestet körülfolylá; mert ha a kisdud Rákoson kívül nem lett volna más folyó a kerepesi oldalon, miféle vámról szólhatott volna ez oklevél, mely szerintök a Rákos mezején folyó — ugy nevezett kerepesi — dunaág vámjáról szól; Szerdahelyi Gábor 1702-ki topographiája is tesz erről említést. II. Endre király a sz. földre költözvén a pesti izmaelita, s német kereskedők által fizetett adót is Jolanta hitvesének köté le halála esetére; IV. Béla pedig a pesti újváros jövedelmét az általa alapított nyúlzigeti apáczaárdának ajándékozta; minthogy pedig ezen apáczaak a homályos értelmű oklevél nyomán a pesti vásár jövedelmét is követelték, az István kiváltságaira hivatkozó pestiek velök perbeszálltanak, melyben 1313-ban (tehát ekkor is jó hosszúk voltak a perek) végre az apáczaak részére hozatott kedvező ítélet Tamás esztergami érsek által. IV. Béla alatt a Sajónál győztes tatárok Kálmán herceget üldözvén, ez új csatát vitt Pest alatt; s csak a pestiek hős védelmének köszönheté, hogy kevés néppel menekülhetett a tul partra, míg a tatárok Pest lakóit, s a hadsereg innenmaradt részét lekonzolván, a Dunán átkeltek; ekkor veszett el a városnak sz. Istvántól nyert kiváltságlevele is, mint ezt Béla a város szabadalmait megerősítő oklevelében nyilván elismeri. (1244.) Ugyan Béla tapasztalván, hogy a hegyeken épült erősségek nagyrészt ellenálltak a tatárok dühének, a mostani Budavár helyén egy erősséget kezdé építeni, mely körül számos népség gyülekezvén egybe, ezen illykép jól emelkedett tömeg, mint feljebb láttuk, olly népes vásárokkal bírt, hogy ennek jövedelme ajándok-alapul szolgálhatott. — Az Arpádok kiholtáig ismét nem találunk nevezetes eseményt Pest történetében; azonban III. Endre halála után pártokra szakadván

a nemzet, egy rész Venczelt a cseh királyfit kiáltá ki királynak, ki azonban Robert Károlytól a pápai kegyencztől szorongattatván atyját hívá segélyül: megjelent ez, s Pestnél telepedett le táborával, hová fia is magával vivé a sz. koronát; mire őt atyja ezen nemzeti kincscsel együtt országába vivé, azt vélvén, hogy ez által kényszeríteni fogja a nemzet ellenkező részét, Venczelt királynak elismerni. Azonban csalódott, mert előbb Otto a bajor herczeg, s ennek rövid országlása után Robert Károly lön Magyarhon királyává, ki a Pest szomszédságában fekvő Rákos mezőn választaték el Gentil bibornok, s az Omode párt feszült törekvései következtében honunk királyává. — Azonban egyelőre Csák Mátét a hatalmas trenchéni grófit kelle legyőznie, ki hatalmának ellenszegülve Pestig nyomult elő, dúló táborával. Nagy Lajos az újpesti hegyen királyi lakhelyet építvén, mivel az év legnagyobb részét itten tölté, ezen újabb telep naponkint inkább emelkedett, s bár a tulparti anyaváros viselte is a terhek legnagyobb részét, bár eredetileg annak adattak a kiváltságok, ugyanezeket kérdőbe vonta, sőt csak önkebléből akart tanácsot választani, az anyavárost is kormányzandót. E terhek Cronner Lenárd kassai jegyző által (1560) kiadott budavárosi régi statutumok szerint a két parton fekvő Pest részéről következők valának: 4000 aranyforint a királynak, a királynénak 21 márk feldolgozott ezüst, a tárnoknak 15 veres forint, a királyi főudvarnoknak 6 veres forint évenként. A jogkorlátolás körüli ezen villongások Zsigmond által egyenlítették ki, olykép, hogy ő a két városrészt szétszakítván mindkettőt külön szabad városi rangra emelte, mire, és Zsigmond olly sok más kedvezéseire, okot Cronner szerint az e fejedelem örökös pénzzüksége adott. — Zsigmond ugyanis 1000 ftot kért kölcsön az újpestiektől, mit ezek nem teljesítvén az ópestiek ajánlották magokat ezen öszlet ajándékképeni megadására, ha a király őket szabadá teszi az új telep ama jogtalan elnyomásától, melly szerint évenként kebeléből tol egy birót, s két tanácsnokot nyakukra, mire Zsigmond őket, sz. kir. városi rangra emelvén megengedte, hogy egy birót, s hat tanácsnokot választhassanak magoknak. Ez eljáráskor Pest eredeti szláv nevét megtartván az új telep német lakosi — kik a kemence szót németre lefordítván, már a Cronner által előhozott statutumokban magát az anyavárost (a mai Pestet) Altofen, telepüket pedig Neuofennek, új Pestnek nevezték — most is Ofen nevet adtanak városuknak, míg a magyarok az ó Budáról ez új királyi várost új Budának nevezték. Nem felesleges itten megemlíteni, mikép Cronner Lenárd e tárgybani kutfő világos tanúságtétele szerint e tanácsot az összes polgárság választá, melly már Kun László, s IV. Béla által biztosítatván az iránt, hogy a fejedelem nem fogja a választás szabadságát korlátolni, évenként sz. György napja tá-

ján egybegyűlt, s miután az addigi tanács hivataláról lemondott, közakarattal új tanácsnokokat, bírót, s jegyzőt választott, kik az esküt letevén a királynak bemutatattak. Cronner szerint a bírónak németnek, ellenben két tanácsnoknak magyaroknak kellett lenni, s az előbbinek ugyan Cronner által leírt esküjében arra kellett magát kötelezni, hogy nemzeti különbség nélkül mondand mindenkinek igaz ítéletet. Szinte Zsigmond, ki az arisztocrazia ellen a városokban keresett védelmet, ezeknek, s köztük Pest képviselőit először hívta meg az országgyűlésre, s e képviselőket szinte az összes polgárság választá. Szinte Zsigmond alatt (1439.) vette eredetét a pesti híres vásár, s ugyan ő akarta e várost a tulparttal egy köhid által egybekapcsolni, de szándokában halál, vagy pénzszüke által meggátoltatott. — E hidmunka romjai valának ama kövek, mellyek nemrégiben a kereskedői épülettel szemközt a parton láthatók valának; — — mellyek azonban némelylek szerint nem hid, hanem a két parton állt tornyok romai, mellyeket az okból emeltetett Zsigmond, hogyha szükség, általuk a folyót erős lánczokkal zárhassa el. Zsigmondnak e kiváltsága, a királyi udvarnak gyakori Budán mutatása, s a szomszéd Rákoson tartott országgyűlések által tetemesen gyarapodott Pest, mellynek szomszédjában tartott gyűlések közt nevezetesebbek az 1439-diki Albert alatt, kinek holta után Pest Ulászlót pártolván, ennek Várnánál történt szerencsétlen halála után 1444-ben ismét tartatott Rákoson országgyűlés, mellyben a Hedervárypárt azon törekvése ellenében, hogy vagy köztársaság alapitassék honunkban, (természetesen a velencei mintára) vagy belföldi király választassék, Hunyady a körülményeket bölcsen fel tudta fogni, s kivitte, hogy Albert fia, az atyja holta után született V. László emeltesék hazánk trónjára, kinek ezen, s más számos, Europaszerte híres érdemeit azzal jutalmazta László, hogy idősb fiát Budán Ráhérbárd által ölte el. De 1458-ban januar 24-kén a magyar nemzeti erő egyik legszébb jelenetét látta Pest; e nap emelé ugyanis a nemzet Hunyady Jánosnak a nagy bajnoknak fiát az ártatlanul lemészárlott Lászlónak öcscsét, a később oly nagygyá lett Mátyást élte 15-dik évében honunk királyi székébe. I. Mátyás alatt kezdé korlátok közé szorittatni a polgárság választási joga; ekkor ugyanis már 50 vagyonos polgár választatott, kik minden czéhből 3, vagy 4 egyént magok közé vevén választották a tanácsot; s hihetőleg ezen, e korban csak egy tisztujításra megbízott választók későbbben huzamosb időre kezeik közé ragadván a választói hatalmat tették le a — az összes polgárság kizárásával választó — kültanács alapját, mi annál könnyebben történhetett, mivel minden tisztujításkor czéhenkint 3 vagy 4 egyed jeleltetvén ki, oly végre, hogy a mesteremberi munkák iránt támadandó panaszokra nézve őket a tanács meghallgassa, ezek a nép-

szabadságot nem épen pártoló Matyás, s később az aristocratiai, vagy inkább olygarchiai párt által korlátozott Ulászló, s Lajos alatt könnyen kezeikhez ragadhatták a kizáró választói hatalmat, melly azonban a nemzet tetszését akkor sem bírta, mert épen e korban szerkeszté Verböczy törvénykönyvét, mellyben ő a városi jogokat egyenesen az összes polgárságnak tulajdonítja. II. Ulászló alatt 1505. Pesten ismét országgyűlés volt, mellyen a Rendek törvényt hoztak, hogy ha a király simagzat nélkül halna el, többé nem fognak külföldit emelni a trónra; mit épen nem csodálhatni, mert akkor már nem egy olygarcha volt olly hatalmas, hogy titokban sovár szemeket merészlett emelni a szent koronára. Ulászló alatt a pór nép felriadván Pest vidékén is dúlt, de itt irtóztatós koncziót vitt végbe Bornemisza. 1523-ban újra Pesten tartatván az országgyűlés, mivel ekkor lön betöltendő a Perényi halála által megürült nádoriszék, mind a két párt feszített erővel álla szemközt, s az olygarchiai Báthory-párt, melly ellen Tolnán, s Bácscon megszorító törvények hozattak, akart átjöni Budáról, hol a király körében egybe vonult; mire a Zápolyával tartó, s Verböczy által felingerlett kis nemeség Budára akart áttörni, de e szándokában Tomory Pál várvezér által akadályoztatván Zápolya mindentiltakozása daczára Báthory István választaték nádorrá; mire a Zápolya-párt Hatvanra vonulván, s az ott történeteinkből eléggé ismeretes zajgó országgyűlés alatt mindinkább előre nyomulván Szolimán, elvégre átlátták a király, s nagyok, hogy tovább nem halaszthatni a hon védelmét s II. Lajos csekély számu népével elibe vonula: ámde a mohácsi vért nap előlé a királyt, s honunk nemessége virágát, s Szolimán győztesen vonult előre, s személyesen Pestre érkezett. — A zultán távozta után Zápolya János, kit hívei Tokajban királylyá választanak, jöve Pestre, melly egyelőre részére állt; de a pozsonyi országgyűlés után Ferdinandnak hódolt meg, mire János hatalmába került, ki alatt a törökök már be kezdték magokat fészkelni. János halála után Fels Leonard, Ferdinand fővezére, foglalá vissza, ki által Budára nézve fontos fekvése miatt megerősítettven 1541-be sükkerel állott ellen Török Bálint ostromának. Később Roggendorf Buda alatt megveretvén Pest is a törökök hatalmába került, kiktől 1542-ben Joachim brandenburgi herczeg vissza akarván foglalni, Vitellius olasz, Perényi és Zrínyi Miklós magyar tábornagyokat küldé Pest ostromára, kik ugyan lelkesen ostromlák e várost, s a kirohant védőket visszaverve mármár feltűzék a falakra zászlóikat, midön a német katonaság egy ujlag előre nyomuló török sereg által visszaveretve futásnak eredt, mire az olaszok s magyarok is visszavonulván, bármit akartak is ezek uj ostromot merni, Joachim visszavonulást parancsolt, sőt Perényit, ki abeli gyávaságát szemére lobbantá, fogságba küldé, hol ez meg is halt. Békésen bírták ez-

után 1598-ig Pestet a törökök, midőn Budával együtt ostromlatott, de siker nélkül, s csak 1602-ben hódítá meg Roswurm fővezér, ki benne számos élelmi s hadi készületeket talált, s mivel Budára nézve fontosságát ismérte, ujonnan megerősíté, s hősileg védelmezte Haszszán basa ellen, ki Pestet 30,000 emberrel ostromlá, de célját nem érthetvén ez uttal az ostrommal felhagyott. De később visszatérvén újra a törökök, a megrettent Jugenreiter nevű kapitány a várost gyáván odahagyá. 1605-ben itt jött össze Bocskay a nagyvezirrel, a midőn, mint Bocatius írja, Pest undok, ronda város vala. — Későbbben diadallal nyomulván előre Leopold serege, miután az ozmánok a váczai diadalnak híret vevék, minden vagyonukkal a budai várba vonultak, s Pestet csak 300 jancsár ótalmára bízták, mit megértvén a lotharingi herczeg, azonnal sereget küldött Pest ellen, mire a jancsárok is odahagyták az előbb felgyújtott várost, melyet a császáriak elfoglaltak, s a tüzet, a mennyire lehetett, eloltván, a hidon által Budára akartak átnyomulni, de az ozmánok a tulpárti hajókat felgyújtván a terv nem sikerült; melly alkalommal a pestiek 30 hajót szerencsésen megmentettek. — A törökök azonban új erővel áttámadván a császáriakat visszaverték, kik kénytelenek voltak Pestről elvonulni; mire a törökök a hidat újra helyre állíták: azonban Leopold seregei győzedelmesen közeledvén az ozmánok ismét Budára vonultak, a hidat szinte felgyújtván. Ekkor (1686) jutott ismét Pest vissza Leopold birtokába, s azóta ellenséget nem láttak falai. A város, midőn visszafoglaltaték, a bástyafalak által volt körülveve s a mostani hatvani s kecskeméti kapukig, a váczai utcának a német színház felé szolgáló végeig terjedő épületei rondák, s többnyire romokban heverők valának; azonban helyzete, melly főleg a hadsereg számára szükséges szállások tekintetében felette kedvező vala, több görög s német kereskedőket csalt ide, kiknek szorgalma, s a számos bevándorlások által emelkedve 1703: october 23-kán I. Leopold Pestet ismét szabad kir. városi rangra emelé. — E korban 1687—1703-ig 412 egyén lön polgárrá, kik közt számos magyar névre, s még maiglan is virágzó családok elődeire találunk. I. Leopold király kiváltságlevelé egyenesen az összes polgárságnak, sőt a nempolgár lakosoknak (cives, hospites et incolae) adja a választási-jogot, nyí ván kimondván, hogy a szavazatok (singillatim a civibus collegendorum) egyoukint szedessenek be a polgároktól. — Azonban ezen általános szavazati-mód nem sokáig divatozott; mert mert már 1725-ben hozatott egy tanácsvégezés, melly azon okból, mivel a polgárok összejövetelei inkább károsak, mint hasznosak (!) sa nemzetiségek összeütközésire adnak alkalmat, a már megvolt 24 tagból álló kültanács mellé 100 választó polgár választását rendelé, kik azonban minden tisztujításakor újra választattak; melly szokás azonban lassan eltörültevé, a mai válasz-

polgársági rendszer fejlett ki. 1769-ig két szószóló volt, t. i. egy magyar, s egy német, mi sok kellemetlenségre adott alkalmat; ez időtől fogva csak egy választatott. Tisztújítások a menyire kitudhatni, 1767-től 1780-ig rendszeren minden két évben; tovább 1790, 1793, 1796, 1798, 1800, 1802, 1807, 1813, 1819, 1822, 1824, 1826, 1829, 1834, 1836, 1838, s legujabban 1843-dik években voltak. Megszaporodván a perek száma 1767, egy 4 tagból s jegyzőből álló, s albiró elnöklete alatt ülő törvényszék alakítatott. 1769-ben létesítettek a külvárosi bíróságok, ugyan ezen évben neveztetett ki az első kapitány, ki 1773-ban tanácsnoki rangot nyert. Szinte ez évben választatott az első polgármester, ki is a tanács elnöke lön, a törvényszéki elnökség a főbírónak adatván, az albiróság eltöröltetvén. Azonban e törvényszék 1813-ban a tanács egy osztálya volt, s csak akkor nyert tökéletes függetlenséget. 1843-ban május 17-kén alpolgármesteri hivatal létesítetvén, illykép a tanács a polgármesterrel, bíróval, főkapitánnyal, s alpolgármesterrel 16 tagból áll. (l. Világ 1844-diki 10—12-dik számát Remellay után).

Pecsete ekként iratik le: „*moenia cum porta patente, cataractisque pendulis, e portae summo Turris vetusta Parochialis Ecclesiae, DEIparae Virgini sacrae assurgit, inferne Scutum gemino cornu copiae venuste cingitur.*“

Pest a külső telekkel egész határ 18862 holdra megyen, nevezetesen van 941 szántóföldje, 4885 hold rétje, 1268½ hold szőlője, erdők kiosztott térsége 415 hold, a város erdeje tesz 308, a Duna sziget 200, a legelő, utak, mocsárok stb. 8975 holdat.

Népessége Fényes szerint 109,861 lélek.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 240 katonát állított, s a nemzeti színházra 5717 ft. 22¼ krt fizetett.

E városnak fenytő bizottmánya 4 van, három tagból álló, s havonkint változókból t. i. egy tanácsnok, s 2 ügyvédből; az elnökséget a tanácsnok, a jegyzői tollat az egyik (rendszen tiszteletbeli) ügyész viszi, 4-dik tag a kapitány, ki mind rendes tagja a bizottmánynak. E bizottmány rendeltetése főleg abból áll, hogy 24 órán túl kihallgatatlanul egy rab se maradjon el. E bizottmány élébe 1836-ban 1056, 1837-ben 1388, 1838-ban 1276, 1839-ben 1536, 1840-ben 1748, összesen: 7007 rab állíttatott.

1825—1832-ig 7038 rab ítéltetett el, s tartásuk 135,644 ft. v. cz. került, azaz egy évre 879 rab, és 16956 ft. tartási költség esik. Egyébkint börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 11244 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 10668 — félévi s azon túli rabságra 576 ítélletvén, közép számítással a tíz évi összes rabszámból 1124 — a félévi s azon túl raboskodókból 58 esik egy évre.

A *szépítési* biztosság feje s pártfogója a Nádor, továbbá van benne 3 tanácsbeli több választó polgár építő s ácsmester 1 jegyző, 1 ügyész, 1 mérnök, 1 pénztárnok, 1 ellenőr, 1 gazda, 2 írnok. Pesten új házat senki sem építhet vagy javíthat, mielőtt ezen biztosságtól helyben nem hagyatik.

Pesti polgárságért fizet: házbirtokos 50, kereskedő vagy kézműves 12, polgár fia 6 ft. ezüst pénzben.

Jóltevő intézetei között megemlítendő a városi tisztviselők nyugpénzi intézete. Tagja lehet minden 60 évet nem haladó városi tiszt, ha egészséges test alkotását megmutathatja. A felvételi díj 10 ft. továbbá mindenik beléptekor 24 évtől 30-ig fizet évenként 6 ft. 30-túl de csak belépte ideéig 12 ft. azontúl 8 ft. c. pénzben. Nyugpénzre számot tarthat kiki, ha hivatal viselési tehetetlenségét bebizonyítja. Az özvegyek is megtarthatják addig, még férjeik nevét viselik, sőt az árvák is 20 éves korukig. 183⁴⁰-dik évi bevétele tett 425957 ft. 10³⁷/₆₀ krt. Kiadása ellenben 321203 ft. 50 krt. s e szerint tiszta jövedelme tett 104743 ft. 20⁵³/₆₀ krt.

80 nádori porta után *hadi adófejében* 55,079 ft. 5 kr. s *hadfogadókra* 960 — 22¹/₂%. —

évenként összesen fizet 56,039 ft. 27¹/₂%. kr.

Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára 66 — 2 —

s így évi *hadi adója* tesz 56,105 ft. 29¹/₂%. kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 90-ik lapon.

Az 184¹/₂-dik évre készített budget szerint pedig

1. *Hadi adói* pénztárának a) bevételei: 1. 184¹/₂-ik év végévi pénztári maradvány 7313 ft. 12 kr. — 2. 184¹/₂-ik évi adó hátramaradás 15553 ft. 1 kr. — 3. 184¹/₂-dik évre új adó fejében 226302 ft. 29 kr. — 4. telekbér fejében 184¹/₂-ki mérték szerint 3444 ft. 12 kr. — 5. ezelőtti hűtlen kezelők okozta pénztár hiány 53693 ft. 18 kr. — az összes bevétel 338306 ft. 12 kr.

b) *kiadásai*: 184¹/₂-dik év végével *had adói* tartozása 500 ft. 16 kr. — 184¹/₂-dik évre adó fejében 55079 ft. 5 kr. — 184¹/₂-dik évre toborzási járulék 960 ft. 23 kr. — *katonai szállásbér* hátramaradás 184¹/₂-ről 7671 ft. 1 kr. — 184¹/₂-diki járandóság 32737 ft. 40 kr. — 3. *átkelő katonaságra* hátralévőség 184¹/₂-ről 693 ft. 55 kr. — 184¹/₂-ra pótlólagos utalványozások 122 ft. 30 kr. — 184¹/₂-diki járandóság 1000 ft. — 4. *tartománybiztosi fizetés* hátralévőség 184¹/₂-ről 47 ft. 47 kr. — 184¹/₂-diki illetmény 95 ft. 34 kr. — 5. *Házi pénztárnak* gábák fejében 184¹/₂-ről 44778 ft. 5 kr. — 184¹/₂-diki járandóság 160868 ft. 24 kr. — 6. *laktanyai* tartozás s költségek 751 ft. 32 kr. — 184¹/₂-dik évre 3000 ft. 7. *az üllői laktanya telke* árában 5000 ft. — 8. *adó-*

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%-ik évre előlegesen kivettelt	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandósága fejében . . .	41309	19 1/2	41309	18 1/2	41309	18 1/2	41309	18 1/2	55079	5	55079	5
Hadfogadókra	720	16	720	16	720	16	720	16	960	22 1/2	960	22 1/2
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	2116	2	2116	2	2116	2	2116	2	1612	2	3245	2
„ „ napidíjakra	25	12	25	12	25	12	25	12	.29	22	29	32
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatának fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . .	594	42	—	—	25	40	—	—	853	49	900	—
Írószerekre	867	30	1600	—	335	12	200	—	3452	56	2907	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	25037	56	26390	44	28901	47	2793	—	35142	46	32816	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	2836	42	2500	—	1632	49	2500	—	31239	51	10000	—
A netalan behajthatlan s elengedett adóra	38	48	—	—	29	12	—	—	45	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	31757	4	33093	14	35115	23	37735	47	116689	21	103170	58
Összeg	105303	30 1/2	107754	46 1/2	110210	51 1/2	111689	35	245108	34 1/2	209107	59 1/2

beli elengedések mult évekről 13685 ft. — 184%-dik évre 5% 11315 ft. — az összes kiadás 338306 ft. 12 kr.

II *Házi pénztárának bevételei*: 1846ki készpénz maradvány 32,486 ft. 30 kr. á. b. — készpénz a pesti kereskedelmi bankban 50,000 ft. á. b. — haszonbérletek és házbérek 2,177 ft. 34 kr. b. m. 532 ft. 3. kr. k. m. 155,657 ft. 58 kr. á. b. 28,342 ft. 44 kr. 3 é. k. sz. in. 340 ft. 5 kr. 3 é. k. sz. b. — téglavám fejében 400 ft. b. m. — széna marhák és bitang lovakból 541 ft. 44 kr. k. m. 81 ft. 53 kr. 3 é. sz. b. — természetények anyagok s szerekből 50% lejtéssel 912 ft. 30 kr. 3 é. k. sz. in. — telkek 18,700 ft. vételárból 6% kamatok fél évre 94 ft. 22 kr. b. m. 558 ft. á. b. — rendelkezés alatti hátramaradás eladott telkekérti vétel árból 403 ft. 24 kr. b. m. — büntetések s kobozásokból 122 ft. 24 kr. 3 é. k. sz. b. — külföldre szállított pénzek 5% díjából 1652 ft. 37 kr. k. m. 364 ft. 39 kr. 3 é. k. sz. b. — bérkocsis díjak (125 kocsis 4 ft. 48 kr.) 302 ft. 8 kr. b. m. 151 ft. 4 kr. k. m. 600 ft. á. b. — Telekhivatali átíratási díjak hegyvám és örpénzekből 20% lejtéssel 39299 ft. 35. kr. 3 é. k. sz. in. — polgári díjak 3 osztály szerint polgári fiaktól 6, idegen háztulajdonosok és tisztess rendűektől 50, idegen iparüzők és kereskedőktől 12 ft. 25% lejtéssel 12 ft. b. m. 3019 ft. 45. kr. 3 é. k. sz. in. — gabák fejében 44778 ft. 4 kr. b. m. 160868 ft. 24 kr. á. b. — a város cselekvő tőkés kamataiból a) a bizonyos tőkés tesznek 4581 ft. 3 krt. ezektől mint a városház építési költségekre rendeltéktől számbavehető csak $\frac{1}{4}$ évi 6% kamat 1272 ft. 7 kr. b. m. 68 ft. 43 kr. á. b. — b) Josephinum árva intézetnél lévő 1200 ft. a hátralévő kamatok 3571 ft. 34 krral az alapítvány csekély ereje miatt számba nem vehetők c) kétséges 3323 ft. 39 kr. — tőkétől hátralévő kamatok 1114 ft. 11 kr. k. m. — d) alapítványi és letéti 2148 ft. 12 kr. tőkés kamatai 128 ft. 54. kr. á. b. — e) a siker nélkül köröztetett árvák 323 ft. 36 kr. tőkének $2\frac{1}{2}$ % kamatai 8 ft. 4 kr. á. b. — illyenmü kétséges 58 ftnyi tőkétől a hátralévő kamatok 74 ft. 40 kr k. m. — számadási elmarasztalások 19 ft. k. m. 40 ft. 32 kr. 3 é. k. sz. b. — régi hátramaradásokból 2459 ft. 35 kr. b. m. — 27064 ft. 57 kr. k. m. — hihetőleg elveszett 34518 ft. 28 kr. — magszakadási örökösödésekből 3589 ft. 27 kr. b. m. 795 ft. 46 kr. 3 é. k. sz. b. — billegzési díjakból 52 ft. 22 kr. 3 é. k. sz. in. — engedelmi díjakból 9 ft. 3 é. k. sz. in. — csatornák és kövezetre ajánlatból 25% lejtéssel 1953 ft. 7 kr. b. m. 1846 ft. 39 kr. k. m. 1986 ft. 54 kr. 3 é. k. sz. b. — a rabok tartása megtérítéséből 324 ft. 50 kr. 3 é. k. sz. b. — Tüzifa pénztár 962 ft. 4 kr. k. m. — a házi pénztár folyó jövedelmeiből 2% kamat kölcsön magányos adósokérti előlegezésekben 2764 ft. 52 kr. b. m. 1382 ft. 26 kr. k. m. — ideiglenes bevételek bánat pénzekből nevezetesen kövezeti vám 3840 ft. — hafotti fuvarozás 240 f. — kavics ásás 150 f. — mérlegi jog 250 f.

— héber konyha 256 ft. — soroksári határkorcsma 53 ft. — 4059 ft. 3 é. k. sz. in. — Rendkívüli bevételek 864 ft. 56 kr. 3 é. k. sz. b. — a letét hivatalban létező magánytömegektor kezelési illeték 50% lejtéssel 1144 ft. 41 kr. á. b. — a pesti kereskedelmibanknál létező 50000 ftnyi pénztári maradványtól 4 % kamat $\frac{1}{4}$ évre 500 ft. á. b. — 1846-dikről maradt anyagok értéke mérlegezés végett 730 ft. 58 kr. á. b. — összesen: 56617 ft. 13 kr. bizonyos maradvány — 38930 ft. 52 kr. kétséges maradvány — 402752 ft. 12 kr. állandó bevétel — 75694 ft. 56 kr. 3 évi középárány szerint ingadozó — 4921 ft. 59 kr. 3 évi középárány szerint bizonytalan bevétel.

Kiadásai: királybér 840 ft. á. k. — fizetések, szállásberek és váltásokra 420 ft. 5 kr. m. — 97320 ft. 42 kr. á. k. — indítványozott fizetésekre 9780 ft. 26 k. á. k. — drágasági pótlék a városi tisztviselők számára 1760 ft. 3. é. k. sz. in. — nyugdíjakra 37 ft. 30 kr. m. 1833 ft. 20 kr. á. k. — indítványozott nyugdíjakra 320 ft. 50 kr. 3 é. k. sz. in. — tisztelet díjak 1 ft. 53 kr. m. 1133 ft. 20 kr. á. k. — indítványozott tisztelet díjakra 50 ft. 3 é. k. sz. in. — alapítványokra és jutalmi díjakra 775 ft. 2 kr. á. k. — lelenckezre 103 lelencz egyenkint 16 pengő forintjával 76 ft. m. 1648 ft. 3 é. k. sz. in. — tűzoltó szerekre 72 ft. 32 kr. m. 3089 ft. 59 kr. 3 é. k. sz. in. — labbérekre 75 ft. m. 6916 ft. á. k. — változhatásuk tekintetéből 200 ft. 3 é. k. sz. b. — írószerekre 1754 ft. 43 kr. m. 7409 ft. 39 kr. 3 é. k. sz. in. — utazási költségek s napi díjakra 331 ft. 4 kr. 3 é. k. sz. in. — országgyűlés s tárnokszékre küldendő követek és tisztviselők napi díjaikra 1300 ft. 3 é. k. sz. in. — perlekedési költségekre 60 ft. á. k. 132 ft. 8 kr. 3 é. k. sz. b. — posta díjakra 49 ft. 15 kr. 3 é. k. sz. in. — kobozási költségekre 6 ft. 52 kr. 3. é. k. sz. b. — új épületekre a városház építési pénztárában 1846-ki készpénz maradvány 164 ft. 16 kr. á. k. az építés teljes befejezésére még kívántatik 4219 ft. 37 kr., melyek fedezésére bizonyos cselekvő városi tőkék felsőbbileg rendelvek 4581 ft. 3 kr. — az üllői utoni laktanya pénztárában 1846ki készpénz maradvány 13702 ft. 21 kr. á. k. — az alsó fatéren épített biztosok örházáért 790 ft. á. k. — a városi lili melletti építendő örházra 650 ft. 3 é. k. sz. in. — az országúton, a felügyelők és városi kerülők számára építendő 9 örház közül kettőre 1350 ftval és illetőleg 1890 ftjával feljegyezésül jövő évre 3240 pengő ft. — tiszteletdíjakra építési tervekért különösen 4 iskolabeli épületért 455 ft. — 3 plebánia házáért 250 ft. — és 2 külvárosi törvényszéki házáért 150 ft. 855 ft. 3 é. k. sz. in. — a városi épületek tartozására 1921 ft. 15 kr. m. — 10804 ft. 38. kr. 3 é. k. sz. in. — a városház folyosóinak márvánnyal való kiraktatására 1400 ft. á. k. — három felügyelői fabódéért 527 ft. 30 kr. á. k. — természetmények, anyagok és eszközökre 2456 ft. 24 kr. m. 7077 ft. 4 kr. 3 é. k. sz. in. — megvásárlandó telekre

3385 ft. 16 kr. 3 é. k. sz. in. — gazdasági szükségekre 3845 ft. 40 kr. 3 é. k. sz. in. — rendőr biztosok, poroszlók s kerülők ruházatára 129 ft. 12 kr. m. 3631 ft. 52 kr. á. k. 200 ft. 3 é. k. sz. in. — indítványozott 32 poroszló ruházatára s felfegyverzésére 2816 ft. 3 é. k. sz. in. — rabok s foglyok tartására 1137 ft. 32 kr. m. 8001 ft. 24 kr. 3. é. k. sz. in. — számadási fogyatkozásokra 1 ft. 1 kr. 3 é. k. sz. b. — elengedésskre 8573 ft. 19 kr. 3 é. k. sz. in. 3057 ft. 10 kr. 3 é. k. sz. b. — csatornákra s vízlecsapolási árkokra 34841 ft. 25 kr. 3 é. k. sz. in. — utca világításra 42 ft. 43 kr. m. 29767 ft. 4 kr. 3 é. k. sz. in. — rendkívüli világításra és szerekre 1150 ft. 3. é. k. sz. in. — kövezet és feltöltésekre 9996 ft. 51 kr. m. 61725 ft. 3 é. k. sz. in. — a sétatér melletti köveztetésért a társaság előlegezte összeg hátralévő $\frac{2}{3}$ 4564 ft. m. — vasút társaságnak kövekért 636 ft. 34 kr. m. — utak tatarozására 1695 ft. 40 kr. m. 11637 ft. á. k. 10507 ft. 3. é. k. sz. in. — utak építésére 9150 ft. 3 é. k. sz. in. — töltés építésére s partok szabályozására 146 á. k. 10950 ft. 3. é. k. sz. in. — utcák tisztogatására 11337 ft. 20 kr. á. k. 4370 ft. 3 é. k. sz. in. — városi napszámosokra 1100 3 é. k. sz. in. — mérnöki munkákra 850 ft. 3 é. k. sz. in. — a város belterülete felmérésére 1500 ft. 3 é. k. sz. in. — a városi közintézetek segélésére 16885 ft. 26 kr. á. k. 500 ft. 3 é. k. sz. in. — ajánlatok, közhasznú vállalatokra, károsultak felsegélésére, s egyházak építésére 184%-ban 1000 3 é. k. sz. in. — a város szenvedő tőkéinek kamataira és pedig: 100000 frttól 2% kamat 2000 ft. — 492829 frttól 5% kamat 24641 ft. 27 kr. 4030 ft. bánatpénztől 5% kamat 201 ft. 30 kr. — 2369 ft. 15 kr. m. 26842 ft. 57 kr. á. k. — az üllői útoni laktanya építéséhez felveendő 120000 fityikölcsön kamatainak fedezésére fél évre 3000 ft. 3 é. k. sz. in. — a 2% kölcsön magány adósokért előlegezendő kamatok fejében 800 ft. 3 é. k. sz. in. — a város szenvedő tőkéinek törlesztésére 20000 ft. á. k. — egyéb szenvedő tőkéinek törlesztésére jövő évre 5000 ft. — a körözött árvák örökségei visszafizetésére 51 ft. 3 é. k. sz. in. — 1846ki pénztári maradvány, közintézetek és alapítványok számára, és pedig: a szegényintézetbeliek 125 ft. á. k. — a tüzoltó pénztáré 624 ft. 41 kr. á. k. — a ferencvárosi iskola alapítványé 92 ft. 9 kr. á. k. — eladott telkekből befolyt és a szenvedő tőkék törlesztésére rendelt pénzek 8974 ft. 29 kr. á. k. — szegények számára kiszolgáltatott gyógyszerekért 9196 ft. 14 kr. 3 é. k. sz. in. — bérkocsi s rendőri luvarozásokra 15 % lejtéssel 2079 ft. 44 kr. 3 é. k. sz. in. — nyilvános ünnepélyekre 4700 ft. 3 é. k. sz. in. — Az ideiglenes bevételek kiegyenlítésére 5064 ft. á. k. 1661 ft. 45 kr. 3 é. k. sz. in. — rendkívüli kiadásokra 10% lejtéssel 5231 ft. 3 kr. 3 é. k. sz. in. — összesen: 27387 ft. 9 kr. maradék — 230823 ft. 25 kr. állandó kiadás — 268526 ft. 49 kr. 3 évi középarány szerint ingadozó — 3448 ft. 11 kr. 3 évi középarány szerint bizonytalan kiadás.

Polgármester 800 ft. 2 öl fa in. ill. — bíró u. a. — kapitány 700 — alpolgármester u. a. — 12 tanácsnok 600 — tanácsfi főjegyző 600 — aljegyző 400 — 2-dik u. a. — 3-dik 350 — törvényszéki főjegyző 600 — aljegyző 400 — 2-dik 400 — 3-dik 350 — gazdaságbiztossági jegyző 500 — főügyész 500 — 2 alügyész 400 — 3-dik 300 — tanácsbeli iktató 400 — törvényszéki 350 — tanácsbeli levéltárnok 500 — törvényszéki 350, — szolga 96 — kiadó 400 — 6 írnök 250 — 16 járulnok 200 — 2 gyakornok 150 — szószólló 600 — községi tolnok 400 — számvevő 600 — 1-ső számv. tiszt 500 — 2-dik 400 — 3-dik u. a. — írnök 300 — 3 napi díjas 219 — hadi pénztárnok 600 — ellenőr 500 — írnök 150 — kamarás 600 — ellenőr 500 — segéd 300 — járulnok 200 — szolga 150 — gyámatya 600 — másik s mint ellenőr 500 — telekbíró 400 — ellenőr 300 — járulnok 200 — mérnök 400 — másik 300 — 6 esküdt 100 — jegyző 300 — kisbíró 120 — 2 őrmester 180 — 3-dik 132 — 5 káplár 108 — 144 poroszló 96, — 12 lovas poroszló 144 ft. lótartásra 91 ft. 45 kr. — 10 éji örvezető 96 — 2 tömlőcstartó 129 ft. 54 kr. ruhára 11 ft. 11 $\frac{1}{2}$ kr. — börtönszolga 120 — mezei biztos 200 ft. lótartásra 50 — gazda 400 — másik 300 — 1-ső alkaptány 450 — másik 400 — tolnok 400 — másik 300 — 2 hadnagy 300 — poroszló hadnagy 250 ft. ruhára 40 — kapitány hivatali írnök 250 — más kettő 200 — 18 kerületi biztos 150 — 2 hűsfelügyelő 100 — jára felügyelő 160 — más kettő 120 — Terézvárosi bíró 200 ft. 5 öl fa in. ill. — 6 esküdt 100 — törvényszéki jegyző 300 — kisbíró 120 — Józsefvárosi bíró 200 ft. 1 öl fa in. ill. — 6 esküdt 100 — jegyző 300 — kisbíró 120 — Ferencz városi bíró 200 ft. 5 öl fa in. ill. — óras 60 — 5 főorvos 300 — sebész 200 — másik 100 — bába 100 — 2-dik 72 — 3-dik 60 — 3 más 50 lval — 4 szállásmester 150 — irodai szolga 96 ft. ruhára 20 — telekhivatali 2 kerülő 72 — 6 lovas kerülő 130 — más kettő 120 — szőlőkert őrzők összesen 340 — városházi fűtő 12 ft. 1 öl fa in. ill. — ferenczvárosi tehenpásztor 30 ft. t. sz. — város sziget őrző 81 — mosóné 48 — 2 dunaparti felügyelő 108 — hóhér 40 — összesen készpénzben 66,396 ft. 36 $\frac{1}{2}$ kr. 6 öl fa in. ill.

Tárnokszéki tisztos díj 359 ft.

Egyházi egyénekre: belvárosi lelkész 500, 3 káplán 100, terézvárosi lelkész 300, 2 káplán 100, 3-dik 83 ft. 12 kr. lipótvárosi lelkész 610, 2 káplán 100, ferenczvárosi lelkészség káplánával együtt 700, belvárosi templom gondnok 100, templomkari igazgató 135 ft. 140 ft. sz. bér. 1 öl fa in. ill. 2 templomkar gyermekekkel ellátásért 60, orgonás 100 ft. 15 ft. sz. bér mély hangos u. a. fennhangos u. a. 2 hangász 100 ft. 30 ft. sz. bér 4 hangász 50 ft. 30 ft. sz. bér, német orgonás 100, összesen 4353 ft. 12 kr. 1 öl fa in. ill.

Közköztartási személyzetre: nemzeti iskola igazgató 150 ft. (mindig a polgármester) ájtatos szerzet 1000 ft. 24 öl fa in. ill. angol apácák 600 ft. 12 öl fa in. ill. rajzmester 340 ft. 100 ft. sz. bér fa helyett 24 ft. segéde 300, másik 150, rácziskolatanító 200, magyar tanító 290 ft. 440 ft. sz. bér. (az iskoláért) Terézvárosi elemi tanító 2 segédével 325, Terézvárosi Rombachféle utczába az iskola tanító 1 segédével 230, Józsefvárosi el. tanító segédével 230, Józsefvárosi el. tanító segédével 230, újvárosi tanító segédével 230, ferenczvárosi tanító segédével 230, 4-dik el. tanító 400, 2 tanítási szolga 160, más kettő 140, nemzeti iskola épület felügyelő 50, nemzeti iskola fűtő 24, 3 nemzeti és első latán iskola tanítónak 50 fval, vallástanító 50, lelkész az apáczáknál 60, a magyar el. iskolában 20, a német el. iskolában 20, a Lipótvárosban 30, Ferenczvárosban kettőnek 40, Rombachutczában 20, Józsefvárosban 20, Ószutczában 20, összesen 6923 ft. 36 öl fa in. ill.

Készpénzbeli kiadásai 78031 ft. 48 $\frac{1}{2}$ kr. 43 öl fa in. ill.

Fizetett egyénei száma 426 Választott polgáraié 124.

X.

Poson vármegye nevét némellyek Piso római hadvezértől mások Brazlau, innen Brazlaburg, Brazburg, tót herczegtől következtetik. De leghihetőbb Szegedi János állítása, miszerint a hajdani Bazing, Sz. György Szöllős (Pracsa Veinern) határon létezett Peizon nevű tótól vehette. A város mikor építetett? bizonytalan, de hogy a Kárpát végcsúcsára épült vára még eldődeink e honbai költözése előtt fenn állott, onnan gyanítjuk: mert a város történeteiben sehol sem akadhatni későbbi építése nyomaira. A vár, mellynek sokan Ratislav morva királytól, ki 842—865-ig uralkodott Vratislacburg nevet adnak, a nagy Morvaországhoz tartozott, melly eldődeink beköltözése előtt, kezdve a Garan vizétől a Duna bal partján a Morva vizéig terjedt, de 893-ban Zuard, Kadussa, Huba magyar vezérek ezen egész tartományt seregeikkel ellepvén, Svatogob morva király a nagy Szvatopluk követője kéntelenítettett több várakkal, u. m. Trusun (Trencsin) Blondus (Bolondocz Beczkó) Bana (Bács) Galgouczy (Galgócz) Nitra, Stumreg (Semphe) Dovina (Dévény) Borona Boronch (Berench) Vratislacburg (Poson) győzelmes eldődeinknek békekötés erejénél fogva átengedni; és így nagyon hibás vélekedése Bél Mátyásnak s több más írónak, hogy Posont, Sopront sat. csak sz. István király kapta ajándékba Henrik testvérével Gizellával, mert a németek Poson táját állandóan soha sem birták, és így el sem ajándékozhatták.

1599-dik évben magok az ország rendei kérék Rudolf királyt, hogy Pálffy Miklóst pozsonyi várkapitánynak nevezze, ki is meghallgatván kérésöket Miklósrá, ennek fiára Istvánra, e ennek unokáira, később pedig III. Ferdinánd az egész Pálffy családra olly módon ruházta át, hogy mindenkor ezen család legidősbike legyen pozsonyi várkapitány, egyszersmind Poson megyei főispán, s a várhoz tartozó roppant uradalom birtokosa.

Szomszédai keletről: Nyitra, Komárom Győr, — északról: Nyitra, — délről: Győr, Mosony vármegyék. — nyugodtról: Ausztria.

Területe: $82\frac{9}{20}$ □ m. földre tétetvén, e tekintetben 19-ik a többi vármegyék között; legnagyobb hossza 12, széle 7 □ m.

Úrbériségét illetőleg lásd az 1—6 lapokon előadottakat.

Égész jobbágytelkes gazda bir itt 1-ső osztályban 16, másodikban 18, harmadikban 20, negyedikben 22 hold szántóföldet. Rétből első osztályban 6, másodikban 8 ember vágót 800 □ ölével. Illyen egész jobbágytelek számláltak 6443.

Van benne *Bárándy* szerint:

5 szabad királyi város	4,412	ház s	57,720	lélek
1 polgár város	200	„ „	1,250	„
2 földesuri polgár város	364	„ „	2,900	„
15 bérlős mezőváros	4,150	„ „	31,956	„
15 úrbéri „	4,186	„ „	20,626	„
284 falu	18,798	„ „	177,148	„
63 népes puszta	380	„ „	2,600	„
magánylak	60	„ „	400	„

összesen: 385 lakhely 32,550 ház s 291,600 lélek minden □ mértföldre esik 3,590. — Ellenben *Fényes* számítása szerint 269,153 lélekből minden □ mértföldre 3,262 lélek esik, a két számítás közti különbség 25447 lélek.

Elágazik e népesség:

a) Vallásra	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
Romai catholicus	280,000	226,624
Görög n. e. ó hitű	70	39
Ágostai v. t. t.	24,800	21,931
Helvétiai v. t. t.	8,240	6,775
Zsidó	14,400	13,784

összesen: 327,510 269,153

b) nyelvre:

Törzsökös magyar	100,000	} 92,450
Magyaros	54,600	
Német	40,000	44,962
Tót	100,000	117,918
Görög	—	39
Zsidó	—	13,784

összesen: 294,600 269,153

Az 184 $\frac{1}{2}$ -dik évi rovatos összeírás szerint volt e megye népessége 269,153 lélek.

Területében 7 kath. 2 prot. 1 zsidó *normalis* — 135 kath. 22 prot. 22 zsidó *alsó elemi iskola van.*

Nemessége az 1785-dik évi országos összeírás szerint 21,012 lélek, s e tekintetben első hazánk vármegyéi között. Fínemessége volt ugyan ezen évben 10,506. Az egész nemesség mostani hihető száma 27000, a legutolsó tisztválasztáskor 6750 szavazott. A nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére jutott 11,293 ft. 25 $\frac{1}{16}$ kr.

A legutóbbi országos kivetés szerint
200 nádori porta után hadiadó fejében . 137,697 frt. 42 $\frac{3}{16}$ kr.
s hadfogadókra 2,400 — 55 $\frac{3}{16}$ —

évenként összesen fizet: . . 140,098 frt. 38 $\frac{1}{16}$ kr.
tartomány biztossági hivatalnokok évi járandósága 714 — 41 —

évenkénti összes hadiadója tesz . 140,813 — 19 $\frac{1}{16}$ —

Házi pénztára kiadásait az XV. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a XVI. szám alatti tábla.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett s rendes bíróság által elítélt 973 rab közül 839 per alatt felmentve s félévi rabságon alól — 134 félévi s azon tuli rabságra ítéltetvén, a tíz évi összes rabszámból 97 — a félévi s azon túl raboskodókból 13 jut középszámitással egy évre.

Ujjoncokat a 2-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, s a 8-dik számú huszár ezredet pótolja. Az 1840-dik évi ujjonc állításkor 802 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből 6 főbirói járásra oszlik, melyek ezek: I. Posonyi, II. Nagy-Szombati, III. Külső, IV. Csalóközi felső, V. Csalóközi alsó, és VI. Hegyentúlira.

Tartomány biztossági s közoktatási tekintetben a posoni kerülethez, — *egyházilag* pedig az esztergomi érsekséghez tartozik.

Gyüleseit vagy N. Szombatban, vagy Szenczen, vagy Somorján, vagy Szereden tartotta hajdanában, most azonban mióta a trinitáriusok klastroma megye székházává fordított, állandóul Posonyba tartja, hol a levéltár, pénztár, a logház is az említett épületben tartatik. Egyébiránt a vármegyétől halálra ítéltetett rab Somorján végeztetik ki.

Pecsete a megye örökös főispánságával a fentebbiek szerint adományozott gr. Pálffy családéval azonos, s oklevelileg ek-

ként iratik le: „*Scutum coronatum, in cujus campo tricollis, super hunc rota, atque inde cervus medius prominens.*“ jelenleg következő magyar körirattal van ellátva: „**POSON VÁRMEGYÉNEK PECSÉTJE.**“

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszerezítve:

a) *Tisztikar*: Főispán 420 — első alispán 800 — m. alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második 200 — hadipénztárnok 600 — házi pénztárnok 300 — 5 adószedő (200 fval) 1000 — számvevő 200 — 6 főszolgabíró (400 fval) 2400 — 12 alszolgabíró (200 fval) 2400 — főügyész 300 — második főügyész 250 — 2 alügyész (100 fval) 200 — levéltárnok 300 — 25 esküdt (1×150 1×120 a többi 100 fval) 2570 — 6 őrnök (100 fval) 600 — összesen: 13,840 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — második mérnök 200 — 2 főorvos (300 fval) 600 — 5 sebész (2×200 és 3×133 ft. 20 krral) 1200 — 6 bába (100 fval) 600 — selyemfeltgyelő 200 — kertész 30 — várnagy 160 — porkoláb 100 — 6 huszár (120 fval) 720 — házfelügyelő 60 — 13 tömlöcz hajdú (96 fval) 1248 — 43 szolgáló hajdú (72 fval) 2996 — kéményseprő 24 — bakó 20 — összesen: 8558 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése	13,840 ft.
S szegődöttek évi bére	8,558 —

Együtt teszen: 22,398 ft.

Poson megyében kebeleztetnek *Bazin, Modor, Nagy-Szombat, Poson, Szentgyörgy*, sz. k. városok.

Bazin, k. várossá 1647-ben lett. Eredetét, viszontagságait, sűrű homály fedi; annyit tudunk hogy Ottokár cseh király 1237-ben bevette, s elpusztította. 1663-ban az Érsekújvári vár eleste után a tatárok törökök szörnyű rontást és pusztítást követtek el benne; továbbá földes urai a 14-dik században, a ma híres sz. Györgyi és Bazini grófok voltak, hanem későbbben majd I. Ferdinándot, majd Illésházi Istvánt, majd mást ismert földes urának. 1626-ban Pálffy István korona ör, a sz. györgyi és bazini uradalomért, melly áll Czaila, Gocznod, kis és nagy Senkovicz, Limpach, Schweinczbach, Tóth, Gurab falukból kivételödvén maga Bazin és sz. György város elébb 260,000 majd 50,000 összesen 310,000 ft. fizetett a kir. kincstárnak, s azon időtől fogva ezen uradalom a gr. Pálffy familia birtokába maradt s most gr. Pálffy Ferencz bírja.

Pecséte ekként iratik le: „*Effigies S. Annae infantem Jesulum sinu tenens flammisque seu radiis solis ardentibus circumdata.*“ körirata: **SIGILLUM CIVITATIS BAZIN.**“

Népessége Fényes szerint 4841 lélek, területe 5973 (adó alatt 2818.) h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 16 katonát állított, s a nemzeti színházra 428 ft. 48 $\frac{1}{40}$ krt adott.

Börtöneiben az utóbbi tiz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által — és pedig félévi rabságon túl nem elítélt 179 rab közül — középszámítással 18 esik egy évre.

6 nádori porta után hadi adó fejében 4130 ft. 55 $\frac{1}{16}$ krt. s hadfogadókra 72 — 1 $\frac{1}{2}$ %. —

évenként összesen fizet 4202 ft. 57 $\frac{3}{16}$ krt.
Tartomány bistossági hivatalnokok évi járandóssága 19 — 26 —

s így évi hadi adója tesz 4222 ft. 23 $\frac{3}{16}$ krt.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 100. lapon

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: Biró 131 ft. 15 kr. 4 ölfa in. ill. 2 akó pálinka, 6 akó bor — polgármester 101 ft. 15 kr. 3 ölfa in. ill. 3 akó bor — kapitány 91 ft. 15 kr. 3 ölfa in. ill. 4 akó bor — 5 tanácsnok 81 ft. 15 kr. — főjegyző 150 ft. ter. szál. 10 öl fa in. ill. 3 akó bor — aljegyző 110 ft. ter. szál. vagy 25 ft. szál. bér 10 ölfa in ill. 2 $\frac{1}{2}$ akó bor — ügyész 75 ft. 12 ft. sz. bér, 3 öl fa in ill. — szószólló 50 ft. 2 ölfa in. ill. 1 akó bor — írnök 100 ft. 4 öl fa in ill. — másik 50 ft. 4 ölfa in ill. — orvos 175 ft. 4 ölfa in. ill. — sebész 50 ft. 4 öl fa in. ill. — számvevő 100 ft. 50 ft. szállásbér, 12 öl fa in. ill. 18 font gyertya — kamarás 100 ft. írószerekre 8 ft. 4 öl fa in ill. — pénztárnok 100 ft. írószerekre 6 ft. 4 öl fa in. ill. — árvapénztárnok 100 ft. írószerekre 8 ft — órás 30 — kéményseprő 180 — 2 öl fa in. ill. 6 akó bór, 2 akó pálinka — 2 kapus 42 ft. 2 ölfa in. ill. — levélhordó 20 ft. 4 öl fa in ill. — bába 31 ft. 2 öl fa in. ill. — sáfár 80 ft. 4 öl fa, 6 könyppapir 15 m gabona, 10 font gyertya, 100 font hús. — kocsis 32 ft. 4 öl fa in. ill. 20 m. gabona, 25 font só, 50 font hús, 5 m. rozs, 4 évre 1 köpöny — útfelügyelő 20 ft. 2 öl fa in. ill. — erdőbíró 75 ft. 10 öl fa in. ill. t. szál. — polgármester poroszlója 48 ft. 4 ölfa in. ill. t. sz. — erdőmester 80 — javadalmak fejében 40 — erdő csősz 50 ft. 4 öl fa in. ill. 16 $\frac{1}{2}$ m. rozs — 2 bíró s kapitány hajdúja 44 ft. 48 kr. 4 öl fa in. ill. 1 pár nadrág 1 pár csizma talpalással, 2 évre 1 dolmány, 6 évre 1 köpöny — 2 hajdú 31 ft. 12 kr. 3 öl fa in ill. 1 pár nadrág, 1 pár csizma talpalással, 2 évre 1 dolmány, 6 évre 1 köpöny — más 2 hajdú 29 ft. 36 kr. 3 öl fa in. ill. sz. ruházat — 2 vizipuska felügyelő 1 öl fa in. ill. — tanács szolga 44 ft. 48 kr. 10 font gyertya — útfelügyelő 21 ft. 36 kr. 12 m. gabona 3 öl fa in ill. 2 mező csőz 28 ft. 48 kr. 4 öl fa in. ill. 16 $\frac{1}{4}$ m. gabona — éjiőr 32 ft. 48 kr. 3 ölfa in. ill. — másik 49 ft. 19 kr. 3 öl fa in ill. 4 font gyertya — 5 külvárosi éji ör 28 ft. 48 kr. 1 pár bocskor, s

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 18 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 18 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		18 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadiadó-járandóság fejében . . .	4130	55 $\frac{1}{2}$ %.	4130	55 $\frac{1}{2}$ %.	4130	55 $\frac{1}{2}$ %.	4130	55 $\frac{1}{2}$ %.	4130	55 $\frac{1}{2}$ %.	4130	55 $\frac{1}{2}$ %.
Hadfogadókra	72	2	72	2	72	2	72	2	72	1 $\frac{1}{2}$ %.	72	1 $\frac{1}{2}$ %.
Hadi pénziártárat illető fizetésekre . . .	119	29	120	49	123	29	120	49	121	19	121	19
„ „ „ napidijakra	4	5	—	—	8	45	8	45	3	10	3	10
E várost terhelő s a hadi pénziári illetőtől kék kamatainak fizetésére . . .	535	56	512	34	453	14	512	34	392	33	392	33
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	500	—	—	—	500	—	—	—	500	—
Írószerekre	—	—	—	—	6	—	6	—	6	—	6	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megterítésére	1207	4	3686	54	2719	34	2576	46	2117	2	1245	3
A metaltán behajtatlan s elengedett adóra	45	46	45	—	146	36	50	—	106	30	106	30
A házi pénziár vegyes költségeire . . .	38	47	40	—	49	33	49	33	24	37	40	—
A pénziárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénziár szükségének fedezésére	—	—	3760	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeg	6154	4 $\frac{1}{2}$ %.	12873	14 $\frac{1}{2}$ %.	7710	8 $\frac{1}{2}$ %.	11739	54 $\frac{1}{2}$ %.	6974	8 $\frac{1}{2}$ %.	10527	7 $\frac{1}{2}$ %.

4 évre 1 szűr. — Összesen: *évi díjjárandóságra*: 3393 ft. 25 kr.; szállásbér fejében 87 — *természeti szállás* 4 — *szabad ruházat* két egyénnek, — *írószerekre* 22 ft. — *javadalmi czim* 40 ft. 162 öl fa in. ill. — 91¼ m. *gabona* — 71 m. *rozs* — 25½ akó *bor* — 4 akó *pálinka* — 24 font *gyertya* — 25 font *só* — 150 font *hús* — 12 könyv *papír* — 4 pár *nadrág* — 5 pár *bocskor* — 4 pár *csizma* talpalással — 2 évre 4 *dolmány* — 4 évre 5 *köpöny* és 5 *szűr*.

Egyházi egyénekre: *lelkész* 203 ft. 24 öl fa in. ill. 24 akó *bor* — *egyházi zenekar igazgató* 151 ft. 34 kr. 24 öl fa in. ill. 12 akó *bor*, 3 akó *pálinka* — *harangozó* 45 ft. 8 öl fa in. ill. — 2 *prédikátor* 51 ft. 30 kr. — Összesen: *évi díjjárandóságra* 502 ft. 30 kr. 56 öl fa in. ill., 36 akó *bor*, 3 akó *pálinka*.

Közoktatási személyzetre: 3 *cath. hittanító* 83 ft. 20 kr. 4 öl fa in. ill. — *iskolafelügyelő* 3 öl fa in. ill., 3 akó *bor* — 3 *evang. tanító* 83 ft. 20 kr. 4 öl fa in. ill. — Összesen: *évi díjjárandóságra* 500 ft. 27 öl fa in. ill. s 3 akó *bor*. — E szerint összesen

Kézipénzbeli kiadásai: 4544 ft. 55 kr. *természeti szállás* 4 — *szabad ruházat* 2 egyénnek, — 245 öl fa in. ill. — 91¼ m. *gabona* — 71 m. *rozs* — 64½ akó *bor* — 6 akó *pálinka* — 42 font *gyertya* — 25 font *só* — 150 font *hús* — 12 könyv *papír* — 4 pár *nadrág*, — 5 pár *bocskor* — 4 pár *csizma* talpalással — 2 évre 4 *dolmány* — 6 évre 5 *köpöny* és 5 *szűr*.

Számit 69 fizetéses egyént, és 30 választott polgárt.

Modor, köfállal kerített kir. várost 1287-ben Henrick posoni gróf birta. Ennek Opor László részére, állott fiaitól Kún László király elvévén, János posoni grófnak ajándékozta. A 14-dik század elején a hatalmas Stibornak volt birtokában; később Ország család sajátja lett, ennek kihaltával a fiscusra jövéen, nehogy többé elajándékoztathasson, a polgárok 6000 magyar forintot fizettek a kir. kincstárnak, s egyszersmind magokat évenként 640 ft. fizetésre kötelezték. E fizetést elébb a kincstár utóbb a Pálffy család végre az esztergomi érsekek húzták a bécsi Pázmán és nagyszombati veres seminarium részére. 1237-ben Ottokár cseh király Vörösköt bevévén Modort is elpusztította. 1605-ben Bocskay elfoglalta, 1619 s 1683-ban szinte sokat szenvedett. 1705-ben Rákóczy Ferencz idejében legtöbbit; mert azonkívül hogy minden házban 10 katona szállítatott be, a tanács tartozott naponként 3 mázsa húst és 7 mázsa kenyeret kiszolgáltatni.

Pecskéte használatában Rudolf királynak 1607-ki kisasszonyhó 13-ról kelt kegylevele által erősítette meg s az e szavakkal iratik le: „siutum erectum, linæ a summo deorsum per medium

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen ki-vettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen ki-vettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen ki-vettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	4130	55%.	4130	55%.	4130	55%.	4130	55%.	4130	55%.	4130	55%.
Hadifogadókra . . .	72	2	72	2	72	2	72	2	72	1%.	72	1%.
Hadi pénziárt-illető fizetésekre . . .	202	26	202	26	202	26	202	26	202	26	202	26
„ „ „ napidíjakra . . .	13	20	15	20	28	30	15	20	56	15	25	—
E várost terhelő s a hadi pénziárti illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	506	—	506	21	—	—	506	21	358	52	506	23
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre . . .	33	2	30	—	24	25	30	—	17	51	20	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	7	27	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére . . .	653	21	1818	32	4533	8	2818	32	1400	—	1300	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra . . .	6	21	100	—	1	19	100	—	36	56	200	—
A házi pénziárt vegyes költségeire . . .	31	51	80	—	122	30	80	—	74	25	70	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseleinek fedezésére . . .	2524	23	2000	—	2239	13	2000	—	7446	26	9268	46
Összeg . . .	8173	41%.	9955	36%.	8915	49%.	9955	36%.	13803	35%.	15795	32%.

ducta, hinc quidem in aureum, illinc vero in rubrum campos divisum, in cujus dextra scuti parte ex trijugi viridi monticulo oblique assurgente, vitis viridis ad scuti summitatem cum dependentibus ex illa tribus botris excrevisse, in sinistra vero rubri coloris scuti parte tres albae lanimae instar fluviorum transversum ductae conspiciuntur.“

Népessége Fényes szerint 4662 lélek; területe 8460 (adó alatt 3530) h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 20 katonát állított s a nemzeti színházra 428 ft 48⁴⁰/₁₀₀ krt adott.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 25 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 22 — félévi s azontulí rabságra 3 ítéltetvén — középszámítással a tíz évi összes rabszámából 3 esik egy évre.

6 nádori porta után hadi adó fejében	4130 ft. 55 ¹⁴ / ₁₆ krt
s hadfogadókra	72 — 1 ¹⁴ / ₁₆ —

évenként összesen fizet	4202 ft. 57 ¹⁴ / ₁₆ krt
Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	22 — 23 —

s így hadi adója évi összege tesz 4223 ft. 20¹⁴/₁₆ krt.

Hadi pénztárának kiadását lásd a 104-dik lapon.

*Házi pénztárának kiadásai következők: bíró 250 — polgármester 250 — kapitány 170 — 6 tanácsnok 150 — főjegyző 300 — aljegyző 250 — számvevő 100 — szószolló 60 *) — ügyész 150 ft. 5 öl fa fuvarozási ár mellett — írnok 80 ft. 2 öl fa in. ill. — másik 60 ft. 2 öl fa in ill. — kamarás 200 — alkamrás 40 — gyámhivatali s kórházi felügyelő 50 — tollnok 20 — számadó 60 — orvos 220 sebész 100 — bába 50 — erdőmester 400 — raktárnok 30 — 2 hegymester 20 — 4 ülnök 10 — 2 bíró s polgármester szolgálója 80 — őrmester 25 — 2 külvárosi őrmester 10 — más 17 ft. 30 kr. — portás 30 — keményseprő 200 ft. 8 ft. szál. bér — 6 városi poroszló 42 — 2 szálló csősz 30 — 3 mezei kerülő 40 — fatári csősz 80 ft. 5 öl fa in. ill. — 5 erdőkerülő 80 (négynek term. szál., egynek 12 ft. szál. bér) 1 öl fa in. ill. s 300 csomó galyfa — 2 belvárosi éji őr 40 — külvárosi éji őr 20 — másik 18 — harmadik 17 — őráigazító 18 — ökörpásztor 48 — kocsis 56 — árkikiáltó 80 — juhász 6 ft.*

Tárnok mesteri illetőség 30 ft. 24 kr. — áltárnoknak 4 ft.

*) A tanácsbeli egyének- választott polgárok összesen 190 öl fát in. ill. kapnak.

33% kr. — *tárnokszéki jegyzőnek* 4 ft. 33% kr. — *Összesen* 39 ft. 7% kr.

Egyházi egyénekre: Lelkész 223 ft. 30 kr. 30 öl keményfa in. ill. sz. Borbála egyházbani isteni tisztelet tétéleért 100 — *káplánjávali javadalmi*: 15 m. rosz, 24 akó bor, 1 sz. széna, oltári borfejében 2 akó *) — *Evang. község*: 43 ft. 8 öl fa in. ill. — *orgonás-, torony- s zenemester* 259 ft. 4 öl fa beszállítási ár megtérítése mellett 9 öl levágási díjon, 2 akó bor, 52 font gyertya — *bassista* 30 ft. — *Összesen: évi díjjárandóságra* 655 ft. 30 kr. 38 öl fa in. ill. 4 öl b. ár m. 9 öl lev. díjon, 15 m. rosz

Közoktatási személyzetre: nemzeti iskolafelügyelő 5 akó bor — *3-dik osztály tanító* 230 — *2-dik osztály tanító* 162 — *1-ő osztály tanító* 132 — *evang. iskolamester* 110 öl fa in. ill. *Összesen évi díjjárandóságra*: 524 ft. 5 akó bor, 110 fa in. ill. — E szerint összesen

Készpénzbeli kiadásai: 6786 ft. 7% kr. *term. szállás* 4 egyénnek, 162 ölfa in. ill. — 9 öl fuv. ár m. 9 lev. *díjon*, 1500 csomó *galyfa*, 15 m. rosz, 33 akó *bór*, 1 szekér *széna*, 52 font gyertya.

Fizetett egyéneinek száma 18.

Nagy-Szombat a legrégebb sz. kir. városok közül. Eredetét vagy csak kőfallali megerősítését Constantia cseh özvegy királynénak III. Béla király leányának köszönheti, ennek halálával IV. Béla 1238-han sz. kir. várossá tette, s a tatárok pusztítása után több szabadságok mellett Gerinek vevő földdel most Gerencsén faluval, megajándékozta. 1280-ban III. László királytól Zill, most nagy Breztován helységnek — ugyan ezen században még Magyarád és Razma, most Modersdorf és Kozindal faluknak birtokába jutott. I. Lajos minden vámtól felmentette lakosait, megerősítette Bélának azon privilegiunát, hogy egész a Morva szélekig szabadon vághassanak fát és követ, Sigmond 1419-ben engedelmet adott, hogy sert főzhessenek; két országos vásárt tarthassanak. 1463, 1508, 1647-ben újabb vásárookra nyertek szabadságot. 1510-ben Barlay Móses helybeli lelkész Rákocz Dambó helységével s Keresztes pusztájával kir. engedelem mellett meggazdagította. 1539-ben a zsidók egy keresztény gyermek megöléséért, melly bűn Thurzó Elek Nádor elnöksége alatt kirendelt törvényszék előtt reájok bebizonyosodott, egész várostól kikergették.

Pecsete következőleg iratik le: „*Fortunae melioris rotam praefert, in cujus centro videtur facies Divi Joannis Praecursoris*

*) Ezenfelül az egész gabonated 16 részét s a városnak járó bortized 3-ad részéből szinte a 16-d részt huzza.

Domini (Tutelarior loci) hujus caput Sacrum Rotae radiis veluti circumdatum in *clypeum* obtendit“ körirata: „SIGILLUM CIVITATIS TYRNAVIENSIS.“

Népessége Fényes szerint 7717 lélek, területe 11433 h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 30 katonát adott, s a nemzeti színházra 1000 ft. s $32\frac{1}{2}$ krt.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett s rendes bíróság által elítélt 405 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 358 — félévi s azon tuli rabságra 47 ítéltetvén, középszámitással a tíz évi összes rabszámból 41 a fél évi s azon tul raboskodókból 5 esik egy évre.

14 nádori porta után hadi adó fejében	9,638 ft. $50\frac{5}{8}$ kr.
s hadfogadókra	168 — $3\frac{1}{4}$ —

évenként összesen fizet: 9,806 ft. $54\frac{7}{16}$ krt

Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	44 — 48 —
--	-----------

s így évi hadi adója tesz	9,851 — $42\frac{2}{16}$ —
-------------------------------------	----------------------------

Hadi pénztárának kiadását lásd a 106-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *Bíró* 500 ft. 500 csomó galyfa — *polgármester* u. a. — *kapitány* 420 ft. 500 cs. g. — 10 *tanácsnok* 350 ft. 350 cs. g. — *főjegyző* 450 ft. 500 cs. g. — *aljegyző* 250 ft. 500 cs. g. — *ügyész* 150 ft. 500 cs. g. — *lajstromzó* 300 ft. 300 cs. g. — *írnok kiadó* 200 — *írnok* 150 — 2 *járulnok* 120 — *számvevő* 350 — *segéde* 200 ft. 200 cs. g. — *hadipénztárnok s kamarás* 400 f. 300 cs. g. — *ellenőr* 300 f. 300 cs. g. — *segéde* 250 f. 300 cs. g. — *gyámatya* 200 f. 250 cs. g. s mint alap pénztárnok 200 — *algyámatya* 150 f. 200 cs. g. s mint ellenőr 200 — *segéde* 250 — 200 cs. g. — *selyemtenyészteségi felügyelő s útbiztos* 100 ft. 48 ft. sz. bér — 6 öl fa in. ill. — *székső főzészre felügyelő* 100 — *lazareti* 100 — *kórházi felügyelő* 80 — *raktárnok* 100 — 2 *várnagy* 36 ft. 12 font gyertya — *órás* 44 ft. 30 font gyertya — *szószólló* 120 — *gazda* 120 ft. t. sz. (fa mennyi szükséges) 12 akó sör, 20 font gyertya, író szerekre 4 ft. s mint városházi gondnok 40 — 2 *vásárbíró* 70 — *főorvos* 200 — *sebész* 100 — *bába* 45 ft. 16 f. sz. bér 3 *várnagy* 4 f. 6 öl fa in. ill. — 26 *poroszló* 48 f. (összesen 156 m. rozs, 39 m. árpa, és sz. ruh.) 2 *dobos* 4 — 2 *birói szolgáló* 100 ft. 6 öl fa $1\frac{1}{2}$ m. árpa, sz. ruh. — 2 *potgármesteri szolgáló* 80 ft. 6 öl fa, $1\frac{1}{2}$ m. árpa, sz. ruh. — *hadi pénztári ajtónok* 100 ft. 6 öl fa $1\frac{1}{2}$ m. árpa sz. ruh. — *urasági hadjú* 84 f. 6 öl fa $1\frac{1}{2}$ m. árpa sz. ruh. — *homokra ügyelő* 9 — *kádár* 168 ft. t. sz. 4 akó sör — 8 *éji őr* 47 ft. 48 kr. — 2 *éji őr* 12 — 2 *torony őr* 50 ft. $1\frac{1}{2}$ öl fa — *tárnóczos* (turnerius) 87 ft. 15 kr. — 4 *mezei csósz* 33 ft. 6 m. rozs, 3 m. árpa — *kocsis* 90 ft. 3 öl fa, *más kettő* 70 ft. 18 kr. 3 öl fa (összesen: 18 m. rozs, $4\frac{1}{2}$ m. árpa, 54 font gyertya — *juhász* 53 ft. 15 m. rozs — *kihirdető* 89 ft. $30\frac{1}{2}$ kr. 6 öl

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	9638	50%.	9638	50%.	9638	50%.	9638	50%.	9638	50%.	9638	50%.
Hadfogadókra	168	4	168	4	168	4	168	4	168	3%.	168	3%.
Hadi pénztárt illető fizetésekre	232	5	272	18	234	35	264	56	205	6	253	8
" " " " napdíjakra	31	15	60	—	81	56	60	—	33	14	36	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	123	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	100	—	51	—	50	—	12	—	40	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	82	13	300	—	83	17	100	—	54	17	50	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	2548	32	3500	—	3880	30	3200	—	668	27	800	—
A netán behajthatlan s elengedett adóra	33	2	400	—	142	34	200	—	114	52	200	—
A házi pénztár vegyes költségeire	202	53	400	—	96	28	120	—	672	21	700	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseinek fedezésére	890	24	890	24	890	24	890	24	890	25	890	24
Összeg	13993	56%.	15729	36%.	15267	38%.	14692	14%.	12457	36%.	12776	26%.

fa 6 m. rozs $1\frac{1}{2}$ m. árpa, 12 font gyertya — 4 *fertálmester* 10 — *hegymester* 24 — *vadász* 120 ft. 4 öl fa 4 akó sör — *erdőcsősz* 41 ft. 6 m. rozs $1\frac{1}{2}$ m. árpa — *bádogos* 6 — *hentes* 3 — *üveges* 18 — *futó* 30 — *raktári hajdú* 5 ft.

Tárnokmesteri illetőség fejében 48 — *altárnoknak* 7 ft. 12 kr. *tárnokszéki jegyzőnek* u. a.

Egyházi személyekre: 2 *káplán* 6 ft. 1 öl fa — *német prédikátor* 100 — *tót* 60 — *orgonás* 18 — *mélyhangos* 18 — 2 *zenész* 115 ft. $48\frac{1}{4}$ kr. — 2 *egyházi* 18 ft. 40 kr. — *egyházfelügyelő* 80 ft.

Közoktatási személyzetre: *nemzeti iskolaigazgató* 100 — *lelkész* 100 — 3 *iskolamester* 282 ft. 30 kr. — *rajzmester* 300 — *leánytanításért a sz. Orsolya szerzet* 300 — *nemzeti iskolaszolgá* 12 ft. 1 öl fa 3 font gyertya.

Számit 131 *fizetéses egyént*, s 60 *választó polgárt*.

Posony. Alig kezdett a Poson vármegye fentebbi történeti leírásánál megérintett új gyarmat nevedetni, midőn csak hamar végső romlás fenyegeté. Ugyan is Henrik német császár Pétert Aba vetélkedő társát újlag a magyar thronra akarván emelni: 1050-ben nagy sereggel és számos fegyveres hajókkal megjelent Posony előtt, s ezt két hónapig erősen ostromolta, de Zodtmund nevű magyar katona, kinek ivadékja a Kállay családban maig is virágzik, az ellenséges hajókat éjjel kifurván elsüllyesztette, s e miatt az egész német sereg nagy félelmek közt visszaszaladt. 1271-ben Ottokár cseh király csoportja a várost elégette, elpusztította, s mind a város, mind a káptalan levéltárát semmivé tévé, 1280-ban IV. László egy posonyi magistratualis tiszt érdeméért, ki valami külső követségbe eljárt, a városnak Veidricz, Schellendorf és Blumenau (Lamach) helységeket ajándékozta. 1291-ben III-dik Endre a városnak minden régi privilegiumait, mellyek az Ottokár háborúban elvesztek, visszaadta, s megerősítette. 1297-ben szabadságot adta a polgároknak, hogy minden Austriából jövő portékákat magok hajóikon szállíthassák tovább. 1302-ben az austriaiak elfoglalván a várost, egész 1307-ig birtokába maradtak, 1323-ban I. Károly Szöllös (Pracsa Veinerm) falujával gazdagította a várost. Lajos a városnak minden privilegiumait megerősítette, s 1345-en Veidricz Blumenau, külső városokat egészen Posony hatalma alá veti; 1346-ban pedig parancsolja: hogy minden posonyi lakos senkit, még a clerust sem vévén ki, ha házat bir, tartozzék a város erősítésére segéd kezét nyújtani, I. Lajos és I. Károly alatt annyira erőt vettek a zsidók itten, hogy nemcsak az egész kereskedést magokhoz vonták, hanem a lakosok birtokainak nagyobb része: sőt a városi tanácsház, és a corporis Christi kápolna is zálogba volt nálok, melly veszedelemnek némi orvoslására parancsolta I. Lajos, hogy a zsidók ezentúl a vá-

ros magistratusának is fizessenek adót, 1385-ben Sigmond csehországba szaladván, minthogy pénze nem volt, Posonyt Procopius és Jodokus morvai markgrófoknak elzálogosította, s csak 1389-ben vette vissza. 1392-ben Sigmond király Vereknének nagy részével s a Csalló parttal, 1402-ben pedig a Stappel joggal megajándékozta e várost. 1430-ban szabadságot kapott pénzveretésre, L. és P. jegybetűkkel (Liga Posoniensis) s fele az innen bejövő jövedelemnek a kincstárba, fele pedig a város pénztárába folyt. 1436-ban Sigmond a mostani városi címért adá, s egyszersmind nem csak minden adótól felmentette a lakosokat, hanem azt is megengedte, hogy minden külföldről ide hozott portékák minden fizetés nélkül behoztassanak. E szabadságot Hunyady János árván született László és Holló Mátyás megerősítették, az utóbb említett király a már gyakorlott két vásárhoz barom vásárt is kapcsolt. 1438-ban Albert olyan privilegiumot adott a városnak; hogy a Duna révén, kivéven a királyt kísérő népet, az országgyűlési követeket, s a posonyi prépostot, minden ember, születésre nem tekintve, vámot fizessen. 1549-ben megengedi Mátyás király, hogy a város veres pecséttel élhessen. 1464-ben aranybullát adata ki a város minden privilegiumai, szabadságai felett. 1475-ben kemény parancsolat jött, hogy senki örökös vagyonát, házat földjét s a t. a zsidóknak el ne zálogíthassa, s minthogy abban az időben a keresztények is szakált viseltek, különbség tekintetéből tartoztak a zsidók veres sapkát viselni. 1536-ban Buda török kézben lévén, Posony Magyarország fővárosának kiáltatott ki. 1564-ben felmentettek a lakosok azon köteleiségtől, hogy könyveiket censura alá bocsássák. 1783-ban az ide való polgároknak megengedettett Livornóban egy bor lerakó helyet állítani, hogy az ezzel való kereskedést Svékusországban megpróbálják; továbbá jelentett: hogy ezentúl az oroszáram nem hatvan rubel lesz egy akótól, hanem a tokaitól kilencz, a közönséges asztali bortól négy rubel. Tilalmaztatott aranynyal ezüsttel kereskedni, avagy a pénzt beolvasztani s a contribuens polgároknak sokba kerülő vendégségeket adni. 1784-ben a hét országos vásárok száma négyre, a heti vásárok egyre, keddre (szállítottak le). 1787-ben Posony városa politikai tekintetben a vármegye, közigazdálkodási tekintetben pedig a Cameralis administratio törvényhatósága alá vettetett. Megkoronáztattak itt: Maximilián 1563, Mária annak hitvese 1563, Rudolf 1572, II. Mátyás 1608, Anna 1613, II. Ferdinánd 1618, Eleonora 1622, IV. Ferdinánd 1646, I. Leopold 1655, I. József 1687, III. Károly 1712, Erzsébeth 1714, Mária Theresia 1741, II. Leopold 1790, Mária Ludovica 1808, Karolina Augusta 1825, V. Ferdinánd 1830-ki szeptemberber 28-án Határa mintegy 9000 hold 1200 □ ölével számítva. Ebből maga a város 466 holdat, 558000

□ ölet)ide nem számítván a váralját) a gyümölcsös kertek, rétek s a t. 600, a szántóföldek 1440, a szőlők 1700, a közönséges legelő 600, az erdő 3899, az utak 296 holdat foglalnak el. Levéltárában a legrégebb oklevelek 1260-dik esztendőről valók, mert a régiebbek az Ottokárral való háborúban elvesztek. A város tisztikarának (1697 öl fa) fele a kath. fele az evang. hitsorsuak közül választatnak, mind a 4 fő hivatal minden 2 esztendőben változik, akként, hogy egyszer a bíró és népszószöllő (Vormund) a catholicusok, a polgármester és a kapitány az evangelicusok közül választatnak, másik két esztendőben pedig megfordítva. A külső tanácsot 100 választott polgár teszi, kiknek hasonlóképen fele catholicus fele evangelicus.

Pecsetét Zsigmond királytól 1436-ban nyerte, s azzali életében I. Mátyás által 1489-ben megerősítettetett „*Forma ejus moenibus turbicis tum et porta cataractis pendulis instructa, demum turribus ternis decoratur.*“

Népessége Fényes szerint 37,255 lélek.

Az 1840-dik évi ujonczállításokor 100 katonát állított, s a nemzeti színházra 2,058 ft. 2¹⁵/₄₀ krt. fizetett.

Börtöneiben a közelebbi tíz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 12,562 rab közül per alatt felmentve, s fél évi rabságon alól 12,480, félévi s azon túli rabságra 82 ítéltevéen, középszámítással a tíz évi összes rabszámból 1256, — a félévi s azon túl raboskodókból 8 esik egy évre.

40 nádori porta után hadi adó fejében 27,539 ft. 32²⁵/₄₆ kr. s hadfogadókra 480 — 11⁵/₁₆. —

évenként összesen fizet 28,019 ft. 43¹³/₁₆ krt
 tartománybiztossági hivatalnokok évi járandósága 113 — 13 —

s így évi hadiadója tesz 28,122 ft. 56¹³/₁₆ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 110-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *biró* 600 ft. 9 öl búkfa, 5 erdei csomó fa, s 6 öl a per szoba fűtésére — *polgármester* u. a. — *kapitány* 500 ft. 9 öl búkfa, 5 erdei csomófa — *főjegyző* 500 ft. 3 öl búkfa, 5 erd. csomófa — *aljegyző* 300 ft. 3 öl búkfa, 5 erd. cs. fa — *értesítő jegyző* 182 ft. 30 kr. 2 öl galy búkfa — 10 *tanácsnok* 400 ft. 3 öl buk, 5 erd. cs. fa — *betáblásás iqtató* naponként 30 kr. — *levéltárnok* 400 ft. 2 öl búkfagaly — *főügyész* 200 ft. 3 öl buk, 5 galya — *szószöllő* u. a. — *alügyész* 100 ft. 3 öl buk 5 öl galyfa — *számvevő* 400 f. 3 öl buk 5 galyfa — *számvevő tiszt* 300 ft. s u. a. — *segéde* 182 ft. 30 kr. 2 öl galyfa — *lajstromzó* 280 ft. 2 öl galyfa — *irnok* 250 f. s u. a. — más két *irnok* 200 ft. s 2 öl galyfa — 4 *díjnok* 120 f. s u. a. — *tollnok* 300 ft. s u. a. — *segéde* 200 f. 3 öl galyfa — *járułnok lajstromzó*

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen ki-vettelt		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-dik évre előlegesen ki-vettelt		Valóban kiadott az 184%-ik évi számadás szerint		184%-dik évre előlegesen ki-vettelt	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adójárandóság fejében	27539	32 ¹ / ₂	27539	32 ¹ / ₂	27539	32 ¹ / ₂	27539	32 ¹ / ₂	27539	32 ¹ / ₂	27539	32 ¹ / ₂
Hadfogadókra	480	11	480	11	480	11	480	11	480	11	480	11
Hadi pénztárt illető fizetésekre	943	24	943	24	943	24	943	24	943	24	943	24
„ „ „ napidijakra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt il- lető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére Írószerekre	660	—	682	54	744	—	785	3	247	18	127	—
Laktanyák s más katonai épületek ja- vítására	1752	4	1114	48	1073	9	1115	51	1462	23	1685	11
Katonai veszteség s szállítási teher megterítésére	7449	17	24191	42	25082	31	23012	—	4914	19	5044	10
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	—	—	—	—	—	—	—	—	1055	50	1061	34
A házi pénztár vegyes költségeire A pénztárnak a múlt évi számadás- ból származott fülös kiadásai	1765	40	3385	—	3399	4	3694	4	6924	36	8117	53
A kamarai pénztár szükségéinek fe- dezésére	45	—	—	—	—	—	—	—	8423	38	4 34	40
	6000	—	6000	—	6000	—	6000	—	6000	—	6000	—
Összeg	46590	8 ¹ / ₂	64337	31 ¹ / ₂	65261	51 ¹ / ₂	63570	5 ¹ / ₂	57991	11 ¹ / ₂	55333	35 ¹ / ₂

130 f. s u. a. — kapitányhivatali tollnok 300 f. 1 öl бүк 2 galyfa — díjnok 120 f. 2 öl puha galyfa — 4 kerületi biztos 150 f. 2 öl galyfa — 2 zsidóbiztos 2 öl galyfa — őrmester 150 ft. t. sz. 54 font gyertya, ruhára 40 ft. — 8 őrvezető 73 ft. sz. ruházat (ezen felül gyertya havonkinti kimutatás mellett, mennyi kell) — 5 káplár 85 ft. 10 kr. t. sz. 1 öl puha galyfa 18 font gyertya — dobos 60 f. 50 kr. ruhára 4 ft. — 55közkatona öszvesen 3224 ft. 10 kr. s sz. ruházat — 6 hajdú összesen 365 f. sz. ruházat — tollnok 300 ft. 2 öl бүк 3 galyfa — őrnök 180 ft. 2 öl galyfa — díjnok 120 f. 2 öl galyfa — gyámatya 500 ft. 3 öl бүк 5 gf. — ellenőr 300 ft. s u. a. — őrnök 200 ft. 2 öl gf. *) — hadi pénztárnok 500 ft. 3 öl бүк 5 gf. — ellenőr 300 ft. u. a. — ügy sürgető 180 ft. 2 öl бүkfagaly — kamarás 500 ft. 3 öl бүк, 5 бүkfagaly — ellenőr 300 ft. u. a. — alkamarás u. a. — erdőmester 500 ft. 40 ft. sz. bér u. a. s 52 m. búza 36 m. széna 3 m. szalma — segéde 200 ft. 2 öl бүkfa. 3 öl бүkfagaly — 3 erdész 300 f. t. sz. 3 öl бүkfagaly — más 5 erdész 250 f. s u. a. — 9 vadász 200 f. s u. a. — 3 mezei csősz 72 f. 3 öl puhafagaly 12 m, zab, 18 m. széna, 2 sz. szalma — 6 tóli csősz 54 ft. 3 öl puhagaly bruthauni csősz 10 ft. — 2 mühlai csősz 10 f. 2 öl puhafagaly — főorvos 250 ft. 3 öl бүkfa, 3 puha galyfa — másik 150 ft. s u. a. — szülész 50 — sebész 12 ft. 30 kr. — bába 50 s 2 öl puha galyfa — blumenthali bába 25 ft. s u. a. — mérnök 400 f. 3 öl бүк fa 3 puha galyfa — másik 160 f. 2 öl puha gf. — vadsárbíró 250 f. 2 öl puhagaly — polgármesteri ajtónok 150 ft. 25 ft. szb. 2 öl puhagaly — birói ajtónok u. a. — polgármesteri poroszló 70 f. 20 f. szb. 1 öl puhagaly — birói poroszló u. a. — futó 120 ft. t. sz. 42 font gyertya (ezen felül fa, mennyire szükségese van) — futár 80 ft. 2 öl puhagaly — 2 hústra felügyelő 75 f. t. sz. 2 öl fagaly — 2 fatári felügyelő 136 — 2 telekbíró 35 ft. 1 öl tölgyfagaly — órás 50 — ór 57 — 4 éji ór 40 ft. ¼ öl puhagaly — 2 faraktári éji ór u. a. — 4 magyarutczai éji.ór u. a. — 2 apáczauczai u. a. — 2 duna- és Józsefutczai u. a. — 2 kapás és linia utczai u. a. — 2 felvidék utczai u. a. — 2 vollonutczai u. a. — 2 alsó kertész utczai u. a. — 2 bodza és kert utczai u. a. — 4 szent Mihály kapui és városházi ór 80 ft. öszszesen 14 öl puhafa (a toronyöröknek 8 öl, a városháziaknak 6) s szinte összesen 120 font gyertya. — bíró szolgálja 108 ft. t. sz. 42 font gyertya, ruhára 10 ft. s mint tömlöcztartó naponkint 2 kenyér részlet — gyepmester 141 ft. t. sz. — Blumenthali felügyelő 50 ft. — 2 házi szolgálja 53 ft. 55 kr. sz. ruházat 6

*) 1840-ik évi 26487 sz. alatti k. f. r. következtében minden letéteményi öszvegből 100 ft. után 30 kr. — a letett oklevelek s egyéb készpénzekből különböző érdekek után minden csomóért 1 ft. fizetendő lévén ebből a gyámatya 150 — ellenőr 100 — s őrnök 50 frtot húz.

font gyertya — 3 zöldbucza- dunaparti- sz. mártóni őrszoba 2 öl puhagaly — városi lazaret 2 öl bük, 50 öl puha, 2 öl puha galya — mérőmester 2 öl puhagaly — mérő tisztség 4 öl puha fa — tehenpásztor 2 öl tölgy, 2 öl puha fa — katonai lak gondnok 3 öl bükfagaly 2 öl puhagaly — blumenthali bíró 4 öl bükfa 2 öl puhagaly — jegyző s tanító u. a. — vajmarei jegyző u. a. — bíró 1 öl bükfa s 1 öl puhagaly, háromnyúli őrház 20 ft. sz. bér. — nyári kerülő 3 öl puhagaly — őrszoba fűtésre 27 öl puha fa 80 öl galya — erdészeti tisztség 3300 ft. 100 ft. szb. 3 öl bük, 17 öl galya, 26 m. kevert búza, 52 m. zab, 116 m. széna 36 m. szalma; 24 hold legelő.

Egyházi egyénekre: lelkész 2 káplánnal 760 ft. t. sz. 16 öl bük- 16 öl puha fa in. ill. — blumenthali lelkész 300 ft. t. sz. 12 öl tölgy- 12 öl puhafa — vainmorei lelkész 50 ft. t. sz. 2 öl bükfa, 2 öl bükfagaly — holtak számát jegyző káplán 33 ft. t. sz. egyéb javadalmak fejében 90 — orgonás 107 ft. t. sz. — szentmártonegyházi bassista u. a. — tenorista u. a. — altista 52 — 5 harangzó (öszvesen) 262 ft. t. sz. 2 öl puha fa — kórházi orgonás 2 öl fa 15 font gyertya — egyházi 9 ft. t. sz. — sírásó t. sz. 2 öl puhagaly — városi kórházi lelkész t. sz. 12 öl tölgyfa — lazareti lelkész t. sz. 3 öl tölgyfa, 2 öl bükfagaly — blumenthali sekrecztyés 2 öl puhagaly — kórházi egyházi 1 öl puha fa — notredámi apácák 19 — sz. Orsolya apácák 10 öl puha fa — sz. Ferencz szerzet 2 öl tölgy- 2 öl puhafa — barátok 2 öl puhafa.

Közoctatási személyzetre: sz. mártóni iskolamester 30 f. 1 öl puhafa — fautszai tanító 240 ft. t. sz. 1 öl puhafa erdei csomó — iskolamester 90 ft. t. sz. — blumenthali tanító 300 ft. t. sz. 1 öl puhafa e. c. — iskolamester 90 ft. t. sz. — szárazvámházi tanító 240 f. t. sz. 1 öl puhafa erd. cs. — iskolamester 90 f. t. sz. 1-ő el. tanító 260 ft. 80 ft. szb. 2 öl puha fa — 2-dik el. tanító 250 ft. t. sz. 2 öl puhafa — 3-dik el. tanító 200 ft. 40 ft. t. sz. 2 öl puhafa — 4-dik el. tanító 300 ft. 80 ft. szb. — segéd 96 ft. 40 ft. szb. — zenemester 300 ft. 80 ft. szb. — valástánító 8 ft. — kisedővő intézet 4 öl puhafa, 4 öl puhagaly — siketnéma intézet 2 öl puhafa, 2 öl puhagaly.

Számit 263 fizetéses egyényt és 100 választott polgárt.

Szentgyörgy Rudolf és Mátyás királyaink alatt Magyarország kincskamarájának nevezetett, sz. kir. várossá 1647-ben lett.

Pecskéteül sz. György védangyal képét használja.

Népessége Fényes szerint 3355 lélek, területe 6000 (adó alatt 2870) hold.

Az 1840-dik évi ujjonczállításkor 11 katonát s a nemzeti színházra 258 ft. $\frac{1}{40}$ krt adott.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) közben léte-

zett s rendes bíróság által és pedig félévi rabságon túl nem itélt 41 rab közül — középszámítással 4 esik egy évre.

3 $\frac{3}{8}$ nádori *porta* után *hadi adó* fejében . . . 2,409 ft. 42 $\frac{10}{16}$ kr.
s *hadfogadókra* 42 — $\frac{15}{16}$ —

évenként összesen fizet . . . 2,451 ft. 43 $\frac{3}{16}$ krt
tartománybiztossági hivatalnokok évi já-
randósága 11 — 17 —

évi *hadi adója* tesz . . . 2,463 ft. 30 $\frac{3}{16}$ krt

Hadi pénztára kiadásait lásd a 114-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *bíró* 200 ft. 4 öl fa in. ill. — *polgármester* u. a. — *kapitány* 150 ft. 4 öl fa in. ill. — 5 *tanácsnok* 140 ft. 4 öl fa in. ill. — *főjegyző* 200 ft. 40 ft. szb. 20 öl fa in. ill. 12 akó bor, 24 font gyertya, 2 szekér széna — *aljegyző* 180 ft. 40 ft. szb. 16 öl fa in. ill. 12 akó bor, 24 font gyertya, 1 szekér széna — *ügyész* 40 ft. vagy 10 öl fa in. ill. — *számvevő* 100 ft. 20 ft. szb. 12 öl fa in. ill. 18 font gyertya — *hadi pénztárnok* 150 ft. 4 öl fa in. ill. — *kamarás* u. a. — *gyámtya* 80 ft. 2 öl fa in. ill. — *gazda* 84 ft. t. sz. 4 m. búza, 12 m. rozs, 12 font gyertya — *írnok* 100 ft. 8 ft. szb. 6 öl fa in. ill. 12 font gyertya — *másik* 80 ft. 3 öl fa in. ill. — *főorvos* 75 ft. — *sebész* 100 ft. 3 öl fa in. ill. — 2 *bába* 35 ft. 3 öl fa in. ill. — *törvényszéki szolga* 60 ft. t. sz. — *rendőr* 46 ft. t. sz. 4 öl fa in. ill. — 3 *más rendőr* 46 ft. t. sz. 3 öl fa in. ill. — 2 *éjjőr* 48 ft. t. sz. 2 öl fa in. ill. — 2 *örmester* 6 ft. — *keményseprő* 250 ft. 12 ft. szb. 6 öl fa in. ill. — *dobos* 40 ft. 4 öl fa in. ill. 20 font gyertya — *portás* 12 — *kocsis* 48 ft. 42 m. rozs — *másik* 32 ft. 6 m. rozs — *juhász* 60 — *futó* 6 — *fatár felügyelő* 60 ft. 3 öl fa in. ill. — *bíró s polgármester 2 szolgálói* 47 ft. 6 ft. szb. 4 öl fa in. ill. — 4 *erdész* 72 ft. 2 öl fa in. ill. 4 pár új csizma, 12 m. rozs, minden 2-dik évben egy új szűr — *erdei lovas kerülő* 240 ft. 16 ft. szb. 10 öl fa in. ill. 8 m. búza, 24 m. rozs, 52 zab, 10 akó bor, 4 szekér széna, 1 sz. sarjú, 4 sz. szalma — 2 *mezei csósz* 30 ft. 2 öl fa in. ill. 12 m. rozs, 1 pár új csizma, minden 2-dik évben 1 szűr — 2 *szőlőkerti csósz* 11 ft. 2 öl fa in. ill. 9 m. rozs, 1 pár új csizma, minden 2-dik évben egy szűr.

Egyházi egyénekre: lelkész 200 ft. 200 öl fa in. ill. — *egyházi zenekar igazgató* 20 ft. 4 öl fa in. ill. összesen 220 ft. 204 öl fa in. ill.

Közoktatási személyzetre: tanító 100 ft. 9 öl fa in. ill. — 1-ső *latán iskolatanító* 200 ft. 8 öl fa in. ill. — 2-dik *elemi tanító* 160 ft. 9 öl fa in. ill. s t. sz. — 1-ső *elemi tanító* 100 ft. 9 öl fa in. ill. 12 ft. szb. — Összesen: *évi díjjárandóságra* 560 ft. — *szállásbér fejében* 12 ft. t. 1 *egyénnek*, s 35 öl fa in. ill. — E szerint összesen:

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		184 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóságra fejében . . .	2409	10 ¹⁰ ⁄	2409	42 ¹⁰ ⁄	2409	42 ¹⁰ ⁄	2409	42 ¹⁰ ⁄	2409	42 ¹⁰ ⁄	2409	42 ¹⁰ ⁄
Hadifogadókra	42	1	42	1	42	1	42	1	42	1	42	1
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	111	48	111	48	111	48	111	48	111	48	111	48
” ” napidíjakra	5	20	5	20	5	20	5	20	5	20	5	20
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető főkéék kamatainak fizetésére . .	28	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére .	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	30	—	36	—	36	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	747	13	2259	50	2198	43	2283	30	832	11	549	29
A netalan behajthatlan s elengedett adóra	31	25	25	—	22	14	20	—	5	36	4	—
A házi pénztár vegyes költségeire . .	20	52	20	52	93	11	93	11	51	—	51	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fülös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségjeinek fedezésére	—	—	—	—	1392	43	1392	43	1078	45	1078	45
Összev	4197	1 ¹⁰ ⁄	4904	33 ¹⁰ ⁄	6311	42 ¹⁰ ⁄	5364	15 ¹⁰ ⁄	4585	3 ¹⁰ ⁄	4360	45 ¹⁰ ⁄

Készpénzbeli kiadásai: 5203 ft. term, szállás 9 egyénnek, 12 m. búza — 144 m. rozs — 52 m. zab — 34 akó bor — 414 öl fa in. ill. és 8 öl fa bérfiz. mel. — 110 font gyertya — 7 szekér széna — 1 sz. sarju — 4 sz. szalma — 8 pár csizma — s 2 évre 4 szúr.

Számit 58 fizetett egyént s 30 vál. polgárt.

XI.

Trenchén vármegye némelyek szerint Terentius romai polgár építette s nevéből ekként nevezett vártól vette nevezetét. „Terentius Civis Romanus, aut si mavis Terentianus; turrim primum, qui in arce visitur, suo de nomine dixit; quod lapsu temporis in Civitatem ipsam ac Provinciam omnem transiit;“ mond többször idézett b. Barkóczy Ferencz. *) — Trencsényi Máté az egész Vág vidékének birtokosa, e várat is keményen megerősítetvén, Károly királyunkkal háborújában erős ellentállásul szolgált, s nevéből még most is *Mátyus* földének nevezetik; halála után nevezett királyunk a várat Bebek György tárnoknak adományozta, a várost magának visszatartván. Mátyás királyunk itt gyakran mulatozott s János természetes fia, hercegség neve alatt igazgatta a megyét, — mellyel ő „Joannes faustissimus divi Mathiae filius“ — mint *Bonfin* mondja (Dec. 1. L. 1.) in amplissimi imperii ab infantia educatus, a pientissimo patre est donatus“ utóbb Zapolya István sajátja lön — ennek családjá kihaltával pedig gr. Illésházy nemzetség jöve birtokába; s a legujabb időkig *birta* főispányi (örökös czimmel s a hozzá tartozó uradalommal, — kinek magvaszakadtával a vár b. Szina tulajdona lön.

Szomszédai keletről: Árva, Thuróc, Nyitra; — délről: Nyitra vármegye; — nyugodtról: Morva- és Szilézia, — északról: Galliczia és Szilézia. —

Területe: 87¹⁶/₂₀ □ mdfdet foglalván el, e tekintetben honunk megyei közt a 18-dik. — Hossza 11 — 15; széle 5—6 m.

Urbériségét illetőleg lásd a 1—6 lapon előadottakat.

Egész jobbágy telkes gazda bir itt első osztályban 16, másodikban 18, harmadikban 20, negyedikben 22 hold szántóföldet. Rétből első osztályban 6, másodikban 8 ember vágót ilyen egész jobbágy telek van 6672.

*) 1. Hungaria suis cum regibus compendio data 166. lap.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 sz. kir. város	350 ház s	3450 lélekkel
1 földes uri polgár város	390 „ „	2740 „
18 bérlős mező város	5172 „ „	5172 „
400 falu	28788 „ „	267580 „
23 népes puszta	350 „ „	2380 „

Összesen 443 lakhely 35050 ház 312000 lélekkel.
minden □ mértföldre 3520 lélek esik. Ellenben *Fényes* szerint
275561 lélekből minden □ mértföldre 3131 lélek esik. — A
két számítás közti különbség 36439 lélek.

Elágazik e népesség

a) <i>vallásra:</i>	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
romai catholicus	300000	243278
ágostai v. t. t.	26800	22092
helvetiai v. t. t.	—	11
zsidó	9400	10180

összesen : 336200 275561

b) <i>nyelvre</i>	<i>Bárándy</i> szerint	<i>Fényes</i> szerint
törzsökös magyar	3000	{ —
magyaros	4000	{ —
német	2000	—
tót	303000	265381
zsidó	—	10180

összesen : 312000 275561

e megye népessége 1830-ba 256726, 1839-be 252758; s a 184 $\frac{3}{8}$ -
ki rovatos összeírás szerint 275561 lélek.

Az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt e megyé-
ben 6236 nemes személy, kik közül férfi 3118, az egész ne-
messég mostani hihető száma 9813, a nemzeti színházrai aján-
latból e megyére jutott 9290 frt. 43 $\frac{13}{16}$ kr.

A legutóbbi országos kivetés szerint 130 nádori porta után
hadi adó fejében 89503 ft. 30 $\frac{19}{16}$ kr.
s hadfogadókra 1560 — 35 $\frac{2}{16}$ —

évenként összesen fizet 91064 ft. 5 $\frac{12}{16}$ kr.

*Tartománybiztossági hivatalnokok járan-
dósága* 471 ft. 44 kr.

s így évi hadi adója tesz 91535 ft. 49 $\frac{16}{16}$ krt.

Házi pénztárának kiadásait a XVII. sz. alatti tábla mutatja;
1821, 1835 s 2837-ik évekre a főmél. m. k. udv. főtörvény-
székre felküldött, s ott megvizsgált büperei jegyzékét lásd a
117-dik lapon.

Év	Az alperesek közt volt				I. osztyábh. bünn.			16 bíróság által ítéltett				II. oszty. bünn.			III. oszty. bünn.			IV. osztyábheli bünök nemei			16 bíróság által ítéltett				V. oszty. bünn.						
	Per szám	Alperes szám	Nemes	Nememes	Férfi	Nő	Ismételve bünhődött	Gyilkos	Férfi vagy nőgyilkos	Gyermekek gyilkos	Halálra	3 éven felül	8 napról 3-ig	Halálra	8 napról 3 évig	Felmentett	Gyilkos rabló	Gyilkos nélk. rabló	Tolvaj	Orgazda	Halálra	3 éven felül	8 napról 3 évig	Felmentett	Halálra	3 éven felül	8 napról 3 évig	Felmentett			
1834	2	3	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1837*)	3	5	4	1	4	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bááni Uradalom																															
1837	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bittsei Uradalom																															
1831**)	2	5	—	5	1	4	9	14	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1837	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ledniczi Uradalom																															
1834	1	2	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tepliaczi Uradalom																															
1821	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Solna mező város																															
1831	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Együtt: 12 65 5 61 52 13 14 5 2 1 4 — 4 1 4 4 1 — — — 1 6 14 21 14 7 3 13 29 4 7 12 29																															

*Egy nemes rabló gyilkos a Curian is halált kapott. — **) Négy rabló a perfolya alatt meghalt.

Ujjonczokat a 2-dik számú magyar gyalogezredhez állít. Az 1840-dik évi ujjoncz állításkor 1131 katonát állított.

Politikai kormányzás tekintetben 5 főbírói járásra oszlik, melyek ezek: I. Zsolnay, II. Vágbeszterczei, III. közép, IV. alsó, V. hegyentuli.

Tartomány, biztossági s közoktatási tekintetben a posoni kerülethez — egyházilag a nyitrai püspökséghez tartozik.

Székhelye: Trenchén.

Pecsétte: oklevelleg így iratik le: „*inde clavus leniter assurgens cum arbore, hinc cervus pede geminis anteriore scuto innitens; scuti aream aquilla cum corona.*“

Vérhatalmi joggal birnak a bicsei s sztreceseni — Trenchényi — Bányi — és Kaszai, Ibellán — Tepliczai — óvár Budethini — Ljethavai — ó Beszterczei, Oroszlányközi — Ledniczi, és Zaj ugroezi uradalmak. Továbbá az ajtatos alapítvány Szalkai uradalom és Zsolna szabadalmazott város községe, de ezen uradalmak közül egy sem gyakorolja vérhatalmi jogát.

Börtöneiben az utóbbi tiz (1831 — 1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 2609 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 2078 — félévi s azontuli rabságra 431 ítéltetvén, — a tiz évi összes rabszámából 251 — a félévi s azontúl raboskodókból 43 esik — közép számitással — egy évre.

Tisztikara s szegődöttei száma évi fizetése s illetőleg bér járandósága következő:

a) *Tisztikar:* Főispán 1500 — első alispán 800 — másod alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 200 — levéltárnok 300 — 2 pénztárnok (300 fval) 600 — 7 adószedő (200 fval) 1400 — számvevő 200 — 5 fő szol. bíró (400 fval.) 2000 — 12 al. sz. bíró (150 fval.) 2000 — főügyész 400 — alügyész 200 — 15 esküdt (100 fval) 1500 — 5 írnök (100 fval) 500 — összesen 12900 ft.

b) *Szegődöttek:* mérnök 400 — másod mérnök 300 — főorvos 600 — másod orvos 400 — 5 sebész (egy 200, négy 150 fval) 800 — 5 bába (100 fval) 500 — csend biztos 100 — 10 katonai biztos (50 fval) 500 — várnagy 150 — őrmester 50 — 2 huszár (180 fval) 360 — káplár (35 fval) 175 — 7 tömlőczhajdú (70 fval) 490 — 47 szolgál hajdú (30 fval) 1410 — 24 pandúr (40 fval) 960 — kéményseprő 18 — hidfelügyelő 60 — összesen 7273 ft.

A megyei rendszeresített tisztikar 12900 ft.

S szegődöttek évi járandósága 7273 —

Együtt teszen: 20173 ft.
Trenchén megyébe kebelezetetik Trenchén sz. k. város.

Trenchénnek eredete bizonytalan, némelly ezt a romaiaknak tulajdonítják, hihetőbb az, hogy a magyarok bejövelekor fenállott, s nem csekély nevezetességu lehetett, mint-hogy a vármegye is innen kapta nevét. — Birtokosa a város két falunak u. m. Zabinecznek, és Hamrinak; ez utóbbinál tette tönkre Rákoczy Ferencz seregeit Heisler tábornok; királyi várossá Zsigmond tevő.

Pecsete ekként iratik le: „*Agnum divinum* (Paschalem vulgo) religionis insigne monumentum *avitis ceris* impresum gestat. *Supra agnum stella*; *Scutum diademate* ambitur.“

Népessége Fényes szerint 3400 lélek, területe 2597 (adó alatt 1590) h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 9 katonát állított s a nemzeti színházra 178 ft. 40¹/₄₀ krt fizetett.

Börtöneiben az utóbbi tiz (1831—1840.) évközben létezett s rendes bíróság által elítelt 174 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 167 — félévi s azontuli rabságra 7 íteltetvén — középszámítással a tiz évi rabszámból 17 — a félévi s azontul raboskodókból 1 esik egy évre.

2¹/₈ nádori porta után hadi adó fejében 1721 ft. 13¹/₁₆ krt, s hadfogadókra 30 — 19. —

évenként összesen fizet 1751 ft. 13¹/₁₆ krt'
Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára 7 — 3 —

s így évi hadi adója tesz 1758 ft. 16¹/₁₆ krt.

Hadi pénztárának kiadásait lásd az 120. lapon:

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: *Bíró* 250 ft. — *kapitány* 200 — 4 *tanácsnok* 150 — *főjegyző* 200 — *aljegyző* 120 — *ügyész* egyszersmind *számvevő* 150 — *szószólló* 100 — *hadi pénztárnok* 150 — *kamarás* 150 — *levéltárnok* 120 *írnok* s *kiadó* 100 — *más írnok* 80 — 2 *hadnagy* 40 — *ajtónok* 80 — *gazdasági s hidfelügyelő* 120 *gyámatya* 80 — *akoló* 30 — *húsra ügyelő* 16 — *orvos* 50 — *sebész* 50 — *mérnök* 50 — *hadnagy* 50 ft. 20 ft. szál. bér — *hidmester* 6 ft. ½ öl fa in. ill. 5 m. árpa — *kéményseprő* 2 ft. 24 kr. 12 m. rozs — 6 *poroszló* 16 ft. 1. m. búza, 5 m. rozs, 5 m. árpa, 1 m. hüvelykes gyümölcs, s s. sz. ruházat — 2 *lovászinas* 12 ft. 3 ft. szál. b. 1 m. búza, 1 m. rozs, 11 m. árpa, 1 m. h. gyümölcs, 5 iccze vaj — 6 *éji őr* 16 ft. 46 kr. 1 pár sarú — 5 *mezei csósz* 12 ft. 6 m. árpa, 1 pár bocskor, 1 pokroc, 4 m. rozs, 1 m. búza, 1 m. h. gyümölcs — *viszovszkói csósz* 10 — *vadász* 12 ft. t. szál. 1 m. búza, 4. rozs, 6 m. árpa 1 m. h. gyümölcs — *órafelhuzó* 12 — *szolga* 22 — *bikász* 2 ft. 24 kr. — 7 *kórházi szolga* 54 ft. 56 kr. — *Összesen* — *évi díjjárandóságra* 3557 ft. 36 kr. — *szállásbér* fejében 8 — *ter. szállás* 1 — *szab. ruházat* 6 egyénnek — 14 m. búza, 68 m.

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 18 $\frac{3}{4}$ %-ik évi számadás szerint		183%ik évre elegendően kivetett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre elegendően kivetett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre elegendően kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadiadó-járandóság fejében	1721	13%.	1721	31%.	1721	13%.	1721	13%.	1721	13%.	1721	13%.
Hadóadókra	30	1	30	1	30	1	30	1	30	1	30	1
Hadi pénziártárat illető fizetésekre	7	5	7	5	7	5	7	5	7	5	7	5
„ „ napitűjakra	109	48	109	48	109	48	109	48	109	48	109	48
E várost terhelő s a hadi pénziártárat illető költségek kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	13	3	29	17	1	33	150	—	—	—	100	—
Katonai veszteség s szállítási teher megterítésére	34	13	54	12	222	51	50	—	40	18	40	18
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	42	55	20	28	40	24	30	—	67	12	25	—
A házi pénziártárat vegyes költségeire	14	—	17	12	58	18	58	18	14	—	14	—
A pénztárnak a múlt évi számadásából származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénziártárat szükségének fedezésére	1545	46	931	21	1331	21	890	26	984	—	984	—
Összev.	3518	4%.	2920	37%.	3522	34%.	3046	51%.	2973	36%.	3031	24%.

rozs, 93 m. árpa, 14 hüv. gyümölcs, — 10 itcze vaj, $\frac{1}{2}$ öl fa in. ill., — 6 pár saru — 5 pár bocskor — 5 pokrocz.

Egyházi személyzetre: lelkész 136 ft. $27\frac{1}{2}$ kr. 49 m. rozs, 1. sz. széna *) — segéde 53 — orgonás 80 ft. 15 ft. szal. bér, 16 m. rozs. 4. m. árpa — zenész, 80 ft, 16 m. rozs, 4 m. árpa — egyházi 16 ft. — ájt. szerzet egyházi 2 — korházi egyházi gondnok 30 — harangozó 10 ft. 10 ft. sz. bér 4. m. rozs, 3 m. árpa. — Összesen évi díj járandóságra: 407 ft. $24\frac{1}{2}$ kr. — 25 ft. szállás bér fejében — 85 m. rozs — 11 m. árpa — 1 sz. széna.

Közüoktatási személyzetre: ájtatos szerzet 200 — II-dik osztály tanító 100 ft. 10 ft. sz. bér — I-ö oszt. tanító 70 ft. 10 ft. szállás bér. — Összesen évi járandóságra: 370 ft. s 20 ft. szállás bér fejében. — E szerint összesen :

Készpénz kiadásai: 4388 ft. $3\frac{1}{2}$ kr. természeti szállás 1 — szabad ruházat 6 egyénnek, — 14 m. búza — 153 m. rozs — 184 m. árpa — 14 m. hüv. gyümölcs — 10 itcze vaj — $\frac{1}{2}$ ölf a in. ill. — 1 sz. széna — 6 pár saru — 5 pár bocskor — 5 pokrocz.

Fizet 70 egyént. — Választott polgárai száma 40.

XII.

Turócz, vármegye sz. László királyunk korából veszi eredetét, s Turócz folyótól nevezetét.

Szomszédai keletről: Lipto, Zólyom — nyugodtról: Nyitra, Trenchén — délről: Bars, Nyitra, — s északról: Trenchén s Árva vármegyék.

Területe $21\frac{1}{20}$ □ mfdet tévén, hazánk vármegyei közt a 44-ik hossza északról délre 6, — széle 3—4 m.

Urbériségét illetőleg lásd az 1—6 lapon előadottakat. Egész telkes jobbágy bir 1-ö osztályban 16, 2-ban 18, 3-ban 22 h. szántóföldet, rétből, hol sarjú terem 6, hol nem, 8 hold. Illy telek van 1234.

Van benne *Bárándy* szerint:

3 polgárváros	700 ház s	616 lélekkel
3 bérlős mezőváros	616 „ „	4330 „
96 falu	4848 „ „	37940 „
7 puszta	36 „ „	210 „

Összesen 109 lakhely . . . 6200 ház s 47500 lélek minden □ mértföldre 2214 lélek estk, — ellenben *Fényes* szerint 45715 lélekből minden □ mértföldre 2115 lélek jut; — a két számítás közti különbség 1785 lélek.

*) Ezenfelül minden sörfőzés után 2 putton maláta.

Elágazik e népesség

a) vallásra:	Bárándy	Fényes	szerint
romai katolicus	24800	.	16885
ágostai v. t. t.	32800	.	27889
zsidó	620	.	941

Összesen: 58220 . . . 45715

b) nyelvre:

törzsökös magyar	1700	.	.	{	—
magyaros	2800	.	.	{	—
német	3000	.	.	.	3090
tót	40000	.	.	.	41684
zsidó	—	.	.	.	941

Összesen 47500 . . . 45715

e megye népessége 1830-ba 36702, — 1839-be 37158, — s az 184 $\frac{2}{3}$ -ki rovatos összeírás szerint 45715 lélek.

az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt e megyében 3462 nemes személy, kik közül férfi 1681, az egész népesség mostani hihető száma 9813, a nemzeti színházra e megye 1715 ft. 12 $\frac{11}{16}$ krt adott.

Területében: 1 prot. *normalis* — 18 kath., — 12 prot. — 3 zsidó *alsó elemi iskola* van.

A legutóbbi országos kivetés szerint 24 nádori porta után hadi adó fejében 16523 ft. 43 $\frac{3}{16}$ kr.
s hadfogadókra 288 — 6 $\frac{1}{16}$ —

összesen 16811 ft. 50 $\frac{1}{16}$ kr.

Tartomány biztossági hivatalnokok évi

járandósága 108 — 30 kr.

s így évi hadi adója tesz 16920 ft. 20 $\frac{3}{16}$ —

Házi pénztára kiadásait a XVIII. sz. alatti tábla mutatja.

Az adózó helységeknek 1840-dik évrei adóssága tett 5124 ft. 88 $\frac{13}{48}$ d. — 184 $\frac{1}{2}$ -re pedig 6862 ft. 65 $\frac{3}{48}$ d. — Ellenben a hadi biztosi számtételkor 184 $\frac{1}{2}$ -dik évre maradt adós e megye 12551 ft.

Az utóbbi év tized alatt e megyebeli rabok száma volt 366, közzülök per alatt 54, elítélve 257 — ezek közt gyilkos 1, gyermek gyilkos 11, történetes gyilkos és verekedő 30, rabló gyilkos és rabló 11, gyújtogató 3, marha lopó 2, tolvaj 142, más vétségek miatt 43, polgári utra tartozó 14, — Férfji 216, nő 41 — 16 éven alól férfi 2, nő egy sem — 16 évtől 24-ig férfi 43, nő 9 — 24-től 40-ig férfi 105, nő 16, 40 éven túl férfi 66, nő 16 — büntetési rabság ideje féléven alól 182, fél évtől egy évig 22, egy évtől 3 évig 31 — 3 éven túl 22 halálos végrehajtás mintegy 20 év óta nem történt.

1841-dik évi ápril. 4-kén a megye börtönében 11 rab volt — 7 még közülök itéletlen; — ezek: 2 tolvaj, 1 gyanús gyújtogató, 2 gyermek gyilkos, 1 utonálló, 1 nő gyilkos, 1 kicsapongó nemes, s 1 stellio.

Az egész 1841-dik évben pedig a megye börtönében létezett 38 rab, 19 vádlott. A rabok között 2 rabló, 4 verekedő, 2 lázadó, 6 (közülök 5 gondatlan) gyújtogató, 20 tolvaj, 2 órgazda, 1 csaló, egy káromló. — 2 nemes, 36 nem nemes — 31 férfi, 7 nő. Büntetés szerint féléven alól 18, félétől egy évig 2, 1 évtől 3-ig 5, 14 rabra 355 bot, határa pedig 140 korbács veretett. A vádlottak közül 1 nő gyilkos, 3 gyermekgyilkos, 2 verekedő, gyújtogató, 1 hamis pénzt csináló, 9 tolvaj, 1 káromló, 1 fogházból szökött, 3 nemes 16 nem nemes, 13 férfi 6 nő; — ben ültek: 1—15 nap óta 3, 1—3 hónap óta 7, 3—6 hónap óta 1, 6—9 hónap óta 4, 9—12 hónap óta 1, 1—2 év óta 2. Egy kezességen volt. E benn ülő rabok s vádlottak között 42 tót, 12 cigány volt, a ben ülők legnagyobb száma 25, a legkisebb 15.

E megyében évenként rendszeren csak két ízben tartatnak törvényszékek.

1842-dik évi dec. havában tartott törvényszék alatt 33 per volt folyamatosan, ezek közül 10 polgári, 1 újfelmérést szabályozó urbéri, másik pedig bizonyos Curiának adótoli felmentésére törvényszék előtt folytatott szinte urbéri, 10 ügyészi, 4 nemesedési, 7 fenytő, 2 ügyészi. — A kir. Curiára csak egy fenytő vitetett fel.

1821, 1831, s 1837-dik évben, a nmélt. k. udvar főtörvényszékre felküldetett és pedig 1821-ben egy nemes férfi tolvaj pöre, ki is az 1-ő bíróság által 8 naptól 3 évig, — ellenben a curia által 3 éven felül ítéltetett. 1831- s 1837-dik években semmi.

Vérhatalomi, joggal birnak a magy. kir. Zayó és Körmöczbánya városának alsó sztubnyai uradalma.

Ujjoncokat a 33-dik számú magyar gyalog ezeredhez állit. — Az 1840-dik évi ujjonc állitáskor 159 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetében 4 főbirói járásra oszlik, melyek ezek: I. sz. mártoni, II. blatniczai, III. mosóczi s IV. znióvárallyai.

Székhelye: Sz. Márton.

*Pecsete*történetét az 1715 ki 46-ki t.czikk ezen szavakkal írja le: „Quoniam occasione illa dum Egregii condam Melchior Rakovski et Christophorus Egregii Pauli Okolicsány Filius, velut Comitatus Turoczienis ad praeattactum nefariae Factionis Rakoczianae Conventum Quodiensem Deputati, propterea, quod pro reconciliatione cum Caesareo-Regia Majestate fienda diversis argumentis, exemplis et rationibus scripto porrectis institissent, ac diram sub iis tumultibus nobilitaris praerogativae laesionem,

et miserae etiam plebis insupportabilem oppressionem declarasent, horrendo, et vel memoratu etiam terribili modo dictus quidem Rakovski in instanti publice in ipso Conventiculo, et celebrata ejusdem sessione tumultuarie interfectus, praefatus autem Christophorus, mentionati Pauli Okolicsány filius tametsi ibidem lethaliter sauciatus, triduo nihominus exposit capite truncatus sed et complures alii e gremio ejusdem Comitatus Magnates, et Nobiles praesertim vero praefatus Paulus Okolicsány (cui praenotatae reconciliationis postulatio praeprimis adscribebatur) in durum arestum et carceres tracti fuissent, memoratus Comitatus Turocziensis violatae detestandae confederationis reus acclamatus destructo, et confracto ejusdem vexillo, Sigillo etiam suo privatus, et spoliatus esset. Ob hoc ad demissam antelati Comitatus Turocziensis instantiam medio suorum ad modernam Generalem Regni Dietam Ablegatorum, utpote praefati Pauli Okolicsány, et Josephi Huszár factam benigne annuente sua Majestate Sacratissima determinatum est, ut non solum super novo Sigillo, quod eidem Comitatu jam clementer concessum est, emanati privilegii, verum praedecarati etiam Tragici casus in perpetuam memoriam speciali hocce Article fieret mentio, per quam tamen speciale mentionem aliorum non singillatim nominatorum paribus, vel majoribus meritis nihil derogatum censi debet: eo per expressum declarato, ut universae Expeditiones, seu Literae in dicto Comitatu nomine ejusdem a die, quo priori Sigillo spoliatus fuit, emanatae praevio examine, et revisione sub congregatione ipsius Comitatus fienda novo Sigillo corroborentur; alioquin pro invigoris habeantur.“ Maga e pecsét ekként iratik le: „Scutum coronatum — hujus interiori ab apice juxta quem hinc luna, inde stella corruscat, pendula veluti lupsum parmula coronata lupum medium album super coronam pedibus fascem rosarum gestantem ostendit. E latere superiori dextro vir medius cataphractus dextra ensem rectum, laeva palmam tenens cernitur: sinistrum manus framea inserto turcae capite ornat. Inferius inde tricollis Hungariae, hinc e parte dextra cancer cum fluvio cognomine locum obtinet. Summitas scuti in easdem fere format desinit. Medium quippe lupus super casside coronata rosas gerens, dextrum latus vir idem, sinistrum brachium pariter cataphractum tenere conspicitur.“

A megye rendszeresített tisztikara s szegődöttek évi járandósága következő:

a) *Tisztikara*: Főispán 800 — első alispán 500 — másod alispán 300 — főjegyző 400 — aljegyző 200 — levéltárnok 200 — pénztárnok 400 — 4 adószedő (150 ft. val.) 6 00 — számvevő 200 — főügyész 300 alügyész 150 — 4 főszol. (200 ft.-

val.) 800) — 4 alszolg. biró (100 ftval) — 400 — 8 esküdt (100 ftval) 800 — 3 irnok (100 ftval) 300 — összesen 6350 ft.

b) *Szegődöttek*: Mérnök 200 — főorvos 400 — 4 sebész (150 ftval) 600 — 2 bába (100 ftval.) 200 — utigazgató 200 2 katonai biztos (50 ftval) 100 — várnagy 90 — 2 huszár (70 ftval) 140, hajdúkáplár 60 — 16 hajdú (60 ftval) 960 — 2 lovász (60 ftval) 120 — kéményseprő 24 — bakó 19 ft. 12 kr. — összesen 3113 ft. 12. kr.

Megyei rendszeresített tisztikar 6350 ft.

S szegődöttek évi járandósága 3113 — 12 kr.

Együtt teszen: 9463 ft. 12 kr.

XIII.

Zólyom vármegye eredetét Bars vármegyével egykorúnak írta le kéla királyunk névtelen jegyzője, miként Bars megyénél általunk felhozott szavai tanúsítják; nevezetese teszi e várat egyébkint évkönyveinkben az: hogy N. Lajos 1378-dik évben itt országgyűlést tartván leányát Hedviget Jagello lengyel királynak jegyzé el; későbbben pedig 1382-ben a lengyel rendeket gyűjtötte egybe; — kedves mulató helye volt az Holló Mátyás királyunknak; s e várban tartotta Bethlen Gábor a Posonnál kezébe került magyar koronát, ma már nyomai is alig láthatók.

Szomszédai: keletről Gömör — nyugodtról Hont, Bars és Turóc — északról Liptó — délről Nograd és Honth vármegyék.

Területe: $50\frac{1}{20}$ □ mföldet tesz, s e szerint 35-dik a vármegyék közt — szélessége keletről nyugodtra 9, hossza 5—7 n. m.

Úrbériségét illetőleg lásd a 1—6-dik lapokon előadottakat.

Jobbágyföldek négy osztály rendszerint 18, 20, 22 és 24 holdra osztatnak, a rétek pedig 6 vagy 8 ember vágóra. Ilyen állományú egész házhely 2537.

Van benne *Bárándy* szerint:

5 szabad királyi város . . .	1,746	ház s	17,600	lélek
1 földesuri polgár város . . .	240	„ „	1,430	„
9 bérlős mezőváros . . .	2,930	„ „	14,700	„
141 falu	6,424	„ „	56,730	„
21 népes puszta	210	„ „	1,340	„

összesen: 177 lakhely 11,500 ház s 94,500 lélek minden □ mértföldre esik 1,888. — Ellenben *Fényes* számítása szerint 95,928 lélekből minden □ mértföldre 1,917 lélek esik, a két számítás közti különbség 1428 lélek.

Elágazik e népesség:		
a) Vallásra	Bárándy szerint	Fényes szerint
Romai catholicus	58,200	58,675
Agostai v. t. t.	42,000	37,252

összesen: 100,200 95,928

b) nyelvre:		
Törzsökös magyar	2,200	—
Magyaros	2,300	—
Német	4,000	—
Tót	86,000	95,928

összesen: 94,500 95,928

Az 1827-ik évi összeírás szerint volt e megye népessége 91490, — 1830-ba pedig 60582 — az 184 $\frac{1}{2}$ ik évi rovatos összeírás szerint 95928 lélek.

1785-dik évben e megye nemessége állott 648 személyből, jelenleg összes nemessége lehet 2152. A nemzeti színházrai ajánlatból e megyére jutott 3716 ft. 17 $\frac{1}{16}$ kr.

Van területében 2 kath. 1 prot. norm. — és 33 $\frac{1}{2}$ kath. 18 prot. alsó elemi iskola.

52 nádori porta után hadi adó fejében	35,801	frt.	24 $\frac{1}{16}$	kr.
s hadfogadókra	624	—	13 $\frac{12}{16}$	—

Evenként összesen fizet:	36,425	frt.	38	kr.
tartománybiztossági hivatalnokok járandóságára	181	—	2	—

s így évenkénti hadiadója tesz 36,606 frt. 40 kr.

Házi pénztárának kiadásait a XIX. sz. alatti tábla mutatja, mint szinte 1821, 1831 s 1837k években a nmgú k. ud. főtörvényszékre felküldött s megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét lásd a 127-dik lapon. Egyébiránt börtöneiben az utóbbi tiz (1831—1840) év közben létezett 961 rab közül 529 rendes, 432 uradalmi bíróság által, per alatt felmentve s félévi rabságon alól 566, félévi s azon túli rabságra 395 ítéltetvén, a tiz évi összes rabszámból 96, a fél évi s azon túl raboskodókkól 40 esik egy évre.

1341-dik évtől 1842-dik évi augusztus 18-kaig 38 személy börtönöztetett be törvényszéki, 263 egyes birói ítélet folytán. Ítélet alatt volt 10, mindnyája tartására 8310 kenyér adag fogyott el.

Ujjoncokat a legutóbbi állításkor 255 állított. Kik közül 95, 25—250 fval v. cz. felfogadtatván, érettek összesen 9889 ft. v. cz. fizettetett.

Politikai kormányzás tekintetéből 2 főbirói járásra oszlik mellyek ezek: I. alsó és II. felső.

Év	Alperes szám.		As alperesek között volt				I. osz. bü.			Isó Bir. által ítéltetett			II. osz. bü.			I. bír. által ítéltetett		III. IV. osz. bü.		1. b. által ítéltetett			V. osz. bü.
	Per	Nemes	Nememes	Férfi	Nő	Ismetelve bünhödött	Gyilkos	Gyermek gyilkos	Halátra	3 éven felül	8 napról 3 évig	Halátra	3 éven felül	8 napról 3 évig	Halátra	3 napról 3 évig	Halátra	8 napról 3 évig	Tolvaj	3 éven felül	8 napról 3 évig	3 éven felül	8 napról 3 évig
1831	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	1	3	1	3	
1837	2	5	5	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
1821	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1821	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1834	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1837	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1821	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1837	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Együtt:	9	11	12	8	4	2	2	4	4	3	2	4	1	1	1	1	1	4	1	3	1	3	3

Szent Kereszti Uradalom.

Véghlesi Uradalom.

Zolyom Lipcsei Uradalom.

Tartományi biztosság tekintetében a zolyomi — *közoktatásilag* a posoni kerülethez — *egyházilag* pedig a besztercebányai püspökséghez tartozik.

Székhelye: Besztercebánya.

Pecsete következőleg iratik le: „*Sigilli area superne, in-ferneque montes, in medio fluvium Granum refert. Coroham scuto incumbentem utroque e latere Genii sustinent.*“ *Körirata*: „*ZO-LYOM VÁRMEGYE PECSETJE 1833.*“

Vérhatalmi joggal bírnak a Zolyom-Lipcei, zolyomi és dobrovinai uradalmak, továbbá hg. Eszterházy véghelesi s Radvánszkyak radványi uradalmaikban, végre Zolyom-Lypcsei és Popnik szabadalmazott városok községei.

Tiszti kara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjáromósága következőleg van rendszerezítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 — első alispán 600 — m. alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — másod aljegyző 150 — levéltárnok 200 — pénztárnok 500 — másod pénztárnok 300 — 2 adószedő (150 fval) 300 — számvevő 200 — 2 főszolgabiró (300 fval) 600 — 2 alszolgabiró (150 fval) 600 — 4 esküdt (100 fval) 400 — főügyész 300 — alügyész 150 — 3 őrnök (100 fval) 300 — összesen: 7,150 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 300 — főorvos 500 — 4 sebész (112 ft. 30 krjával) 450 — 2 bába (100 fval) 200 — 3 katonai biztos (108 fval) 324 — csend biztos 150 — 2 mezei biztos (108 fval) 216 — várnagy 150 — porkoláb 120 — 5 huszár (130 fval) 650 — 22 hajdú (72 fval) 1584 — 4 pandur (60 fval) 224 — 2 lovász (80 fval) 160 — 4 paraszt kerülő (30 fval) 120 — ké-ményséprő 12 — kovács 12 — bakó 25 ft. 36 kr. — összesen: 5,197 ft. 36 kr.

A megyei tisztikar évi fizetése 7,150. ft.

S szegődöttek évi bére 5,197. ft. 36 kr.

Együtt teszen 12,347 ft. 36 kr.

Zolyom vármegyében kebeleztetnek *Besztercebánya, Breznobánya, Korpona, Libetbánya, Zólyom, sz. kir. városok.*

Besztercebánya várost mikor kezdték építeni? bizonytalan, de IV-dik Béla alatt 1255-ben már királyi várossá lett. III-ik Endre Turócz és Liptó felé határait nagyobbította, szinte ez történt 1309-ben. — 1605-ben Bocskay vezére keményen sanyargatta e várat, s Zahlwein nevű birót kezesül elvívé. Az 1620-ban itt tartott országgyűlés Bethlen Gábort magyar királlyá kiáltotta ki. 1680-ban Géczy István, Tököly vezére megszarcolta e várost.

Pecsete ekként iratik le: „Scutum regni fluviis quatuor nobilioribus decoratum, utraque id angelus manu ambiens ostentat aquilis geminis ad inum scuti utrinque consistentibus atque ad Genium conversis.“

Népessége Fényes szerint 11,000 lélek, területe 46,254 (adó alatt 5538 sztf, rét s 40716 erdő.) h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 42 katonát állított, s a nemzeti színházra 571 frt. 44 $\frac{1}{40}$ krt fizetett.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 53 rab közül per alatt felmentve s fél évi rabságon alól 42, félévi s azon túli rabságra 11 ítélletvén, középszámítással a tíz évi összes rabszámból 5, a félévi s azontúl raboskodókból 1 jut egy évre.

8 nádori porta után hadi adófejében	5,707 ft. 54 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	96 — 2%.

évenként összesen fizet	5,713 ft. 56 $\frac{10}{15}$ kr
Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	28 — 17 —

s így évi hadi adója tesz 5,742 ft. 13 $\frac{10}{16}$ krt

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 130-ik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: bíró 500 ft. 30 öl fa — polgármester 400 ft. 15 öl fa — kapitány 300 ft. 12 öl fa — 9 tanácsnok 200 ft. 6 öl fa — főjegyző 400 ft. 12 öl fa — aljegyző 250 ft. 8 öl fa — ügyész 300 ft. 6 öl fa — számvevő u. a. s t. sz. — szószólló 150 ft. 6 öl fa — kamarás 300 ft. 6 öl fa — pénztárnok 250 ft. 6 öl fa — gazda 200 ft. 8 öl fa — gyámtyű 100 ft. 4 öl fa — tolnok u. a. — selyemfelügyelő 60 — lajstromzó 150 ft. 4 öl fa — irnok 200 ft. 2 öl fa — másik irnok 150 ft. 2 öl fa — 3-dik 120 ft. 2 öl fa — járulnok 100 ft. 2 öl fa — orvos 350 ft. 6 öl fa — sebész 160 ft. 4 öl fa — bába 90 ft. 6 öl fa — 2 halottnéző 40 ft. 2 öl fa — tizedszedő 40 — 3 vári ör összesen 134 ft. 15 kr. — órás 30 — keményseprő 45 ft. 20 kr. — puskás 1 ft. 36 kr. — harangöntő 10 — kőműves 20 — ajtónok 100 — 2 vadász 78 — gazda 82 ft. 15 ft. szb. — káplár 78 ft. 12 kr. — segéde 12 — 17 hajdú 65 — másik hajdú 52 — adószedő 78 — tömlőcztartó 76 ft. 15 kr. 10 ft. szb. — 17 fertálymester 2 öl fa — kocsis 66 ft. 30. kr. 8 ft. szb. — ács 76 ft. 48 kr. — 2 éji ör 56 ft. 30 kr. — 2 külvárosi éji ör 18 — 2 felvárosi 9 — bikapásztor 8 ft. 8 ft. szb. — tanács szolgál 40 ft.

Egyházi egyénekre: lelkész (5 káplánnal) 1626 ft. 40 kr. 30 öl fa 36 m. búza, 1 szekér széna, 220 font só — egyházi zenekar igazgató 114 ft. 3 énekes ellátására 75 ft. — segéde 3 6 ft

Hadi pénztárának kiadásai:

	Valóban kiadott az 183%-ik évre előlégesen kivetett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183. -dik évre előlégesen kivetett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		184. -dik évre előlégesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Kiadás címe:										
Hadi adójárándóság fejében . . .	5507	45%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.
Hadi fogadókra	96	2	96	2	96	2	96	2	96	2
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	337	17	337	17	337	17	337	17	405	2
„ „ „ napidíjakra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	12	25	13	—	12	39	11	—	8	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megváltására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elegendett adóra	42	40	120	—	6	30	100	—	16	24
A házi pénztár vegyes költségeire . . .	3	34	5	—	4	5	4	—	6	17
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fofós kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseinek fedezésére	1503	8	1800	—	1526	21	1800	—	1455	48
Öszveg	7503	%.	7879	13%.	7490	48 . .	7856	13%.	7526	4%.
									7646	56%.

— német orgonás 110 ft. t. sz. — tót orgonás 98 ft. 27 kr. t. sz. — segélykép 18 ft. — tót kántor 79 ft. 30 kr. 2 öl fa, 2 énekes ellátására 20 ft, időnneppek alkalmával az egyházi zenészeknek 18 ft. német egyházi 45 ft. 30 kr. — tót egyházi 15 — 2 orgona nyomó 9 ft. 24 kr. (összesen); szent-léleki egyház harangozó 4 ft. 48 kr. — evangl. vall. segély 120 ft.

Közüktatási személyzetre: nemzeti iskola igazgató 10 — elemi iskolatanító 156 — másik 250 ft. 18 ft. szb. — 3-dik 200 ft. 20 ft. szb. — leánytanítóné 18 ft. kenyérre 6 — sz. Jakabi iskolamester 10 m. búza, 24 kötet szalma — rajzmester 120 ft. 32 ft. szb. 10 öl fa.

Készpénzbeli kiadásai 12582 ft. 10 kr. — t. szállás 1 egyénnek, 285 öl fa, 46 m. búza, 1 szekér és 24 kötet szalma, s 220 font só.

Számit 129 fizetett egyént, s 72 választott polgárt.

Breznóbánya várost n. Lajos 1380-ban több szabaldalmakkal megajándékozta. 1558-ban köfallyal bekerítettett, 1650-ben sz. kir. várossá lett.

Népessége Fényes szerint 11.000 lélek, területe 9 □ m. ebből sztf. 4285, rét 4367, erdő 7870 hold:

Az 1840-diki ujonczállításkor 39 katonát adott, s a nemzeti színházra 393 $4\frac{2}{16}$ krt.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 15 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 7, félévi s azon túli rabságra 8 ítéltetvén, középszámítással a tíz évi összes rabszámából 2 — a félévi s azoetúl raboskodokból 1 esik egy évre.

5 $\frac{1}{2}$ nádori porta után hadi adó fejében	3,786 ft. 41 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	66 — 17. —

évenként összesen fizet	3,852 ft. 42 $\frac{14}{16}$ kr.
tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	11 — 47 —

s így évi hadi adója tesz 3,864 ft. 29 $\frac{14}{16}$ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 132-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai pedig ezek: bíró 260 — kapitány 170 — 5 tanácsnok 120 — főjegyző 200 — aljegyző 140 — ügyész 100 — írnök 75 — 2-dik 70 — pénztárnok 240 — kamarás 240 — számvevő 150 — gyámnok 100 — szószólló 30 — kórházi felügyelő 18 — tűzpénztári 18 — sörházi 6 — főorvos 400 — sebész 200 — 3 vadász 50 ft. 12 ft. szb. 12 m. rozs, 8 öl puha fa, 1 tehén tartásra gabona — 4 őrmester 10 — ajtónok 56 ft 2 ft. 24 kr. szb. — 4 hajdú 52 ft. (egynek 2 ft. 24

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.	3786	1%.	3786	41%.
Hadfogadóra	60	1	60	1	60	1	60	1	66	1%.	66	1%.
Hadi pénztárt illető fizetésekre	231	47	231	47	231	47	231	47	273	40	273	46
„ „ „ napidíjakra	28	28	50	—	42	24	50	—	9	30	40	—
„ „ „ terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatának fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	1013	30	1215	54	1	50	8	18	18	10	20	—
Írószerekre	32	42	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	50	7	90	—	4	16	10	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	500	—	181	58	500	—	4	24	1249	29
A metálan behajthatlan s elengedett adóra	21	18	300	—	14	48	300	—	—	—	298	32
A házi pénztár vegyes költségeire	16	45	45	—	—	—	—	—	—	—	20	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	58	48	45	—	—	20	10	—
A kamarai pénztár szükségjeinek fedezésére	150	—	150	—	150	—	150	—	150	—	150	—
Összeg	5026	57%.	6025	8%.	4234	9%.	6093	26%.	4313	8%.	6044	29%.

kr.-szb.) — 8 éji őr 21 ft. 20 ft. szb. — 2 mezei kerülő 12 — levélhordó 30 — óraigazító 21 — ács 146 ft. 16 ft. szb. 3 öl fa szerszám kijavitására 2 ft. 24 m. széna — levéltárnok 90 — tollvivő 40 — tömlőcstartó 4 — fűtő 12 — tanács szolga 8 — bába 110 — 2-dik 30 — erdő lovas kerülő 200 — vizipuskára ügyelő 10 — új toronyőr 20 ft.

Egyházi egyénekre: lelkész 36 ft. és segedelem 29 ft. — polhovi plebánia felügyelő 50 — kántor s orgonás 179 ft. 45 kr. 12 ft. szb. — orgonanyomó 16 — ág. hitv. község 200 — ág. kántor 40 ft.

Közköztatási személyzetre: 2 nemzeti iskola felügyelő 9 — 3-dik el. oszt. tanító 200 ft. 12 ft. szb. — 2-dik oszt. tanító 180 ft. 12 ft. szb. — 1-ső oszt. tanító 140 ft. 12 ft. szb. — nemzeti iskola tanító helyettes 50 — leány iskola tanító 140 ft. 12 ft. szb. 5 öl fa — iskolafűtő 10 — mitnei iskolamester 5 — 2 hittanító 30 — 2 ó hittanító 30 — ev. iskola segéd 50 ft. Számit 77 fizetett egyént, s 30 vál. polgárt.

Korpona a legrégibb kir. városok közül, IV-dik Béla 1244-ben erősítette meg szabadság leveleit; későbbi szabadságait 1270-ben V. István — s 1272-ben IV. Lászlótól nyerte. 1440-ben régi vára omladékain új vár épült, utóbb védfala volt a bányavárosoknak. 1605n a bécsi Bocskai féle béke pontjai itt tétettek fel először.

Népessége Fényes szerint 3415 lélek, területe 16370 (adó alatt 16050) hold.

Pecsete ekként iratik le: „Scutum nimirum erectum, linea per medium transversum ducta divisum. In cuius superiori rubra scuti area supra trijugem viridis coloris collem, sive monticulum in medio scuti et jugo eminentiori albus agniculus tribus insistendo pedibus ac in sinistrum scuti latus conversus erecte stare, dextro vero anteriori pede elevato, vexillum album cruce signatum, et aureae cruci instar lanceae applicatum ceu humeris incumbens tenere. Supra vero agnum in colle viridi calix aureus positus esse conspicitur. In scuti vero inferiori caelestini coloris parte, in fundo ejus murus albus ex quadrato lapide constructus esse, in cuius medio miles cataphractus armis indutus, et caput galea rubris et albis cristis ornata tectus, dextra manu elevata protensa frameam nudam vibrare, sinistra vero diadema aureum tenere, probetenusque prominere cernitur. Scuto incumbente corona Regia, quod hinc angeli splendidissimi, alis expansis, stolisque byssinis, hinc nivei, illinc aurei colorem induti; quilibet una manu scutum ipsum complectens, altera vero viridem palmarum tenere conspicuntur.“

Az 1840-dik évi ujonczállításkor 12 katonát, s a nemzeti színházra 214 ft. 24 $\frac{1}{4}$ krt adott.

Börtöneiben a közelebbi tiz (1831—1840) év alatt létezett s rendes bíróság által elítélt 103 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 31 — félévi s azon túli rabságra 7 ítéltetvén — középszámítással a tiz évi összes rabszámából 4 — a félévi s azontúl raboskodókból 1 jut egy évre.

3 nádori porta után hadi adó fejében	2,065 ft. 27 ¹⁵ / ₁₆ kr.
s hadfogadókra	36 — 1 ⁷ / ₂ —

évenként összesen fizet	2,101 ft. 28 ¹² / ₁₆ krt
tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	11 — 11 —

s így évi hadi adója tesz	2,112 ft. 39 ¹² / ₁₆ krt
-------------------------------------	--

Hadí pénztárának kiadásait lásd a 135-dik lapon.

*Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: bíró 305 — kapitány 205 — 6 tanácsnok 175 — főjegyző 300 — aljegyző 150 — ügyész 100 — polgármester 100 — adószedő 200 — ellenőr 150 — gyámnok 60 — erdei lovas kerülő 240 ft. t. sz. vagy 80 ft. szb. 15 öl fa, lószerszám fejében 10 ft. 30 m. búza, 52 m. zab, 12 szekér széna 8 sz. szalma 12 akó bor — mérnök 24 ft. 6 m. búza — szállásmester 15 ft. 15 m. zab — irtók 80 ft. 10 m. gabona — másik 60 ft. 10 m. búza — orvos 350 — bába 50 ft. vagy 20 ft. szb. 2 öl fa — 4 tricurio 6 ft. 6 m. búza — kéményseprő 150 ft. t. sz. vagy 10 ft. szb. 6 öl fa — óras 25 ft. vagy 20 ft. szb. 1 öl fa 20 m. búza — 6 hajdú 25 ft. t. sz. vagy 6 ft. szb. 15 m. búza — börtönfelügyelő 25 ft. t. sz. 15 m. búza — 4 erdei csősz 20 ft. 14 m. búza — 3 mezei kerülő u. a. — 2 toronyőr 17 ft. 1¹/₂ öl fa 12 m. búza — 2 éji őr 24 ft. 13 m. búza — csatornász 12 ft. t. sz. vagy 12 ft. szb. 6 m. búza — 2 kocsis 25 ft. t. sz. 14 m. búza egyéb javadalmak fejében 36 ft. — kádár 30 ft. 4 ft. szb. 2 m. búza, 16 m. rozs, kórházi gondnok 4 ft. — tizedszedő küldöttség 48 ft. *)*

Tárnokmesteri illetőség fejében: 15 tt. 20 kr. — altárnoknak 2 ft. 16¹/₂ kr. — tárnokszéki jegyzőnek u. a. — összesen: 19 fl. 53³/₄ kr.

Egyházi egyénekre: belvárosi lelkész 500 ft. 26 öl fa, 56 m. tiszta búza, 30 m. zab, 1 szekér széna, 6 szekér szalma, 20 akó bor, 50 font gyertya, — káplán 300 — orgonanyomó 3 ft. 10 m. búza — 2 egyházfi 4 m. gabona — orgonás 80 ft. t. sz. vagy 20 ft. szb. 6 öl fa, 10 m. tiszta, 50 m. kevert búza,

*) Ebből a tanácsnok 24 — szószóló 12 — vál. polgársági tollvivő 12 frtot kapnak.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184%-ik évi számadás szerint		184%-ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandósága fejében	2065	27 ¹ / ₂	2065	27 ¹ / ₂	2065	27 ¹ / ₂	2065	27 ¹ / ₂	2065	27 ¹ / ₂	2065	27 ¹ / ₂
Hadfoglalkozás	36	1	36	1	36	1	36	1	36	13	36	13
Hadi pénztárt illető fizetésekre	211	11	211	11	211	11	211	11	211	11	211	11
„ „ napidíjakra	17	27	17	27	16	56	16	56	12	12	10	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	45	—	45	—	45	—	45	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	429	42	429	42	—	—	—	—	—	—
A netalan behajthatlan s elengedett adóra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségeire	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségéinek fedezésére	—	—	2483	50	—	—	—	—	—	—	—	—
Összev.	2330	51¹/₂	5269	23¹/₂	2760	21¹/₂	5122	6¹/₂	2324	51¹/₂	6137	17¹/₂

2 sz. széna, 2 sz. szalma. — 2 *templomi zenész* 40 ft. t. sz. 3 öl fa, 20 m. kevert búza.

Közoktatási személyzetre · 2 *tanító* 200 ft. t. sz. vagy 50 ft. szb. 10 öl fa — 3-dik 120 ft. t. sz. vagy 10 ft. szb. 10 öl fa — *segéde* 80 ft. e szerint összesen:

Készpénzbeli kiadásai : 5929 ft. 53% kr. 17 egyénnek ter. szállás, vagy e helyett 288 ft. szállásbér, 7 egyénnek ter. szállás — lószerszámra 10 ft. 81 öl fa in. ill. — 14 m. gabona — 535 m. búza, 16 m. rozs, 97 m. zab, 13 szekér széna, 11 szekér szalma, 32 akó bor, — egyéb javadalmak fejében 72 ft.

Fizetett egyénei száma 77 *Választott polgáraié* 60.

Libetbánya sz. kir. várossá 1382-ben lett, később Zsigmond, I. Mátyás, Ulászló, II. Lajos, s II. III. Ferdinánd s I. Leopoldtól különféle kiváltságokat nyert.

Pecseüel, „D. Clementem Pontificem patronum suum, potentemque apud Deum deprecatozem genibus nixum signis suis illatum voluit. Latera Divi in campo caeruleo duae parmulae stipant: altera bifariam scissa stellas quinque, regnique fluvios quatuor principes, malleos altera, fodinarum metalli index signum, insertos babet.“

Népessége Fényes szerint 1764 lélek.

Az 1840-dik évi ujonczállításkor 7 katonát, állított, s a nemzeti színházra 142 ft. 56¼ krt. fizetett.

Börtöneiben a közelebbi tíz (1831—1840) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 38 rab közül per alatt felmentve, s fél évi rabságon alól 31 — félévi s azon túli rabságra 7 ítéltetvén, középszámítással a tíz évi összes rabszámból 4 — a félévi s azon túl raboskodókból 1 esik egy évre.

2 *nádori porta* után *hadi adó* fejében 1,376 ft. 58¹⁰/₁₆ kr. s *hadfogadókra* 24 — %.. —

évenként összesen fizet . . 1,420 ft. 59³/₁₆ krt
tartománybiztossági hivatalnokok évi jár-
randósága 3 — 31 —

s így évi hadiadója tesz 14,24 ft. 30³/₁₆ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 137-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *bíró* 130 — *kapitány* 134 — 4 *tanácsnok* 80 — *főjegyző* 200 — *aljegyző* s egyszersmind *számrevő* 150 ft. *írószerekre* 8 ft. 10 öl fa in. ill. — *főügyész* 40 — *szószólló* 20 — *kamarás* 80 — *pénztárnok* 40 — *gyámnok* 60 — *gazdasági felügyelő* 60 — *írnok* 60 — *járulnok* 50 — *sebész* 200 ft. 20 ft. szb. 100 öl fa in. ill.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettelt	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	1376	58%	1376	58%	1376	58%	1376	58%	1376	58%	1376	58%
Hadifogadókra . . .	22	—	24	—	24	—	24	—	24	8	24	8
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	15	31	15	31	15	31	15	31	15	31	15	31
„ „ napidíjakra . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	40	—	40	—	40	—	40	—	40	—	40	—
E várost terhelő adósságok fizetésére lírószerekre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elengedtet adóra . . .	5	20	8	—	7	53	50	—	3	43	20	—
A házi pénztár vegyes költségeire . . .	45	—	45	—	45	—	45	—	45	—	45	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szütségeinek fedezésére . . .	367	15	330	—	355	45	380	—	—	—	360	—
Összeg . . .	1874	4%	1839	29%	1865	7%	1931	29%	1878	41%	1861	3%

bába 80 ft. 20 ft. szál. hér — órahúzó 10 — útigazgató 8 —
2 meszei csősz 4 — kapitányi szolgálta 2 ft. 30 kr. — 2 éji ór
25 — 4 rendőr 50 ft.

Egyházi egyénekre: Lelkész 226 ft. 48 kr. segélykép 75—
harangzó 25 — orgonanyomó 4 ft.

Közköztatási személyzetre: nemzeti iskolaigazgató 13 ft.
30 kr. — nemzeti iskolatanító és orgonás 225 — iskolaseprő
50 ft. — E szerint összesen

Készpénz kiadásai: 2490 ft. 38 kr. s 110 öl fa in. ill.
Fizetett egyéneinek száma 34 — s választottpolgáraié 36.

Zólyom, alapszabadságait IV-dik Bélának köszönheti
1244 és 1255-ről; utóbb IV-dik László, I. Károly, Nagy Lajos,
Zsigmond, hollós Mátyás, s I. Ferdinánd szinte nevezetes
szabadságokkal ruházták fel. Nagy Lajos 1378-ban itt ország-
gyűlést tartván leányát Hedviget Jagello lengyel királynak jegy-
zé el, 1382-be a lengyel rendeket gyűjtötte itt egybe.

Pecséte szabadalmi levelében ekként iratik le: „Sigillum
Civitatis Vetero — Soliensis praesefert crucem auream duplica-
tam in fundo rubro tribus viridibus in collibus — ad indican-
dam Civitatis antiquitatem et Divorum Regum in eandem pro-
pensionem, quod Religio humani Salvatoris per hujus Religio-
nis Incolas defensa et propagata fuerit, collocatam; paeterea
utroque e latera angelos scutum tenentes albo supercilik indu-
tos, in pectore in crucem fasciis rubris et caeruleis praecinctos
expansis super scuto alis, et palmae ramos alternis manibus
servantes, in Signum divinae tutelae, quae Civitati huic obti-
git, quod tot fatorum vicissitudines vicerit, et e calamitatibus et
sanguinolentis cladibus per rubrum colore.”, per Sanctos Reges
indigitatis enituerit, semetque conservaverit.

Népessége Fényes szerint 1835 lélek, területe 5242 (adó
alatt 2646) h.

Börtöneiben az utóbbi tiz (1831 — 1840) év közben létezett,
s rendes bíróság által elítélt 16 rab közül per alatt felmentve,
s félévi rabságon alól 13 — félévi s azontuli rabságra 3 itéltet-
vén, — közép számítással a tiz évi összes rabszámból 2 esik
egy évre.

$2\frac{7}{8}$ nádori porta után hadi adó fejében 1721 ft. $13\frac{3}{16}$ krt.
s hadfogadókra 30 — $19\frac{1}{2}$ —

évenként összesen fizet . . . 1731 ft. $13\frac{4}{16}$ krt.

Ezenfelül

Tartománybiztossági hivatalnokok évi já-
randósága tesz

8 — 14 —

s így hadi adója tesz 1739 ft. $27\frac{1}{16}$ krt.

Hadi pénztárának kiadásai:

<i>Kiadás címe:</i>	Valóban kiadott az 18 ^{1/2} %-ik évi számadás szerint		183 ^{1/2} %-ik évre előlegesen kiutalt		Valóban kiadott az 183 ^{1/2} %-ik évi számadás szerint		183 ^{1/2} %-ik évre előlegesen kiutalt		Valóban kiadott az 184 ^{1/2} %-ik évi számadás szerint		184 ^{1/2} %-ik évre előlegesen kiutalt	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadiadó-járandóság fejében . . .	1721	13%.	1721	13%.	1721	13%.	1721	13%.	1721	13%.	1721	13%.
Hadlogadókra	30	1	30	1	30	1	30	1	30	1	30	1
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	128	14	68	14	68	14	68	14	68	14	68	14
„ „ napidíjakra	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30	14	30
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető főbb kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	6	—	6	—	6	—	6	—	6	—	6	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajlatlan s elengedett adóra	9	50	9	50	—	—	30	—	37	54	37	54
A házi pénztár vegyes költségeire . . .	5	45	5	45	4	30	4	30	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	22	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	125	—	125	—	125	—	203	—	125	—	125	—
Összeg	2062	30%.	1980	33%.	1969	28%.	2077	28%.	1794	41%.	1994	41%.

Az 1840-dik évi Hujoncz állításakor 7 katonát, s a nemzeti színházra 178 ft. 40¼ krt adott.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 139. lapon :

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: *Biró* 250 ft. — *kapitány* 165 — 4 *tanácsos* 100 — *főjegyző* 200 ft. 6 öl fa in. ill. *aljegyző* 80 — *ügyész* 100 — *szószólló* 40 — *hadi pénztárnok* 60 — *kamrás* 80 — *gazda* 45 ft. 3 öl fa in. ill. 15 m. búza. 1 sz. szena — *gyámatya* 30 — *orvos* 200 ft. 6 öl fa in. ill. — *erdész* 200 ft. t. szál. vagy 12 ft. sz. bér, 6 ölfa in. ill. 24 m. búza, 52 m. zab, 4 sz. széna, 3 sz. szalma. — 3 *vadász* 15 ft. 4 öl fa in. ill. 10 m. búza — *szállásmester* 9 — *másik* 6 — *bába* 40 *ajtónok* 30 ft. 4 öl fa in. ill. 16 m. búza, ruhára 24 ft. — 4 *hajdú* 25 ft. 4 öl fa in. ill. 10 m. búza — *gazdasági hajdú* u. a. — 2 *toronyőr* 16 ft. 7 m. búza — *városi ör* 20 ft. 12 m. búza — 3 *mezei csósz* 16 — *vámos* 160 ft. 4 öl fa in. ill. — *tanács szolga* 18 ft. 4 ölfa in. ill. 8 m. búza 1 sz. széna — *törvényszéki szolga* 20 — *kórházi szolga* 31 ft. 48 kr. 12 öl fa in. ill. 36 m. búza — *majoros* 8 ft. 20 m. búza 5 m. zab, 50 font só, 90 font vaj — *kocsis* 36 ft. 13 m. búza, 1 m. hüvelykes gyümölcs 20 font só — *órahuzó* 18 ft. 15 kr. —

Egyházi egyénekre: *lelkész* 146 ft. 21 kr. 25 öl fa in. ill. 32 m. búza, 22 m. zab, 4 sz. széna, 4 sz. szalma — *káplánja* 170 — *orgonás* 58 ft. 10 kr. 4 ölfa in. ill., 42 m. búza — *egyházi zenekar igazgató* 60 ft. 20 kr. 54 m. búza, 2 szekér széna — *zenész* 6 ft. 12 m. buza — *másik* 6 ft. 4 m. búza, — *rom. cath. egyházfelügyelő* 15 ft. — *egyházi* 4 ft. 2 m. buza — *harangozó* 37 ft. 6 öl fa in. ill. 6 m. búza.

Közoktatási személyzetre: 1-ő *osztálytanító* 200 ft. 6 öl fa in. ill. — 2-dik *osztálytanító* 150 ft. 6 öl fa in. ill. — 2 *evang. tanító* 100 ft. 8 ft. szál. bér 6 öl fa in. ill. — E szerint összesen

Kézpénzbeli kiadásai: 3466 ft. 44 kr. 383 m. búza — 5 m. árpa — 79 m. zab — 23 szekér széna — 7 szekér szalma — 70 font só — 90 font vaj — 1 m. hüvelykes gyümölcs 128 öl fa in. ill.

Fizet 52 egyént.

Dunántúli vármegyék:

Baranya, Fejér, Győr, Komárom, Mosony, Pozsega, Somogy, Sopron, Szerém, Tolna, Vas, Verőcze, Veszprém, Zala.

Az úrbér behozatala alkalmával találtatott a dunántúli kerületben ($96\frac{1}{20}$ □ m. földön) összesen használható föld 8605397 hold. Megyék szerint: Baranyában ($91\frac{1}{20}$ □ m.) 734511 h.; Fejérben ($75\frac{16}{20}$ □ m.) 790853 h.; Győrben ($28\frac{16}{20}$ □ m.) 220585 h.; Komáromban $53\frac{14}{20}$ □ m.) 417120 h.; Mosonyban ($35\frac{1}{20}$ □ m.) 267398 h.; Pozsegában ($45\frac{1}{20}$ □ m.) 364641 h.; Somogyban ($114\frac{1}{20}$ □ m.) 917486 h.; Sopronban ($57\frac{14}{20}$ □ m.) 476420 h.; Szerémben ($43\frac{3}{20}$ □ m.) 573319 h.; Tolnában (65 □ m.) 526703 h.; Vasban ($95\frac{7}{8}$ □ m.) 799774 h.; Verőczében ($45\frac{1}{20}$ □ m.) 1106639 h.; Veszprémben ($74\frac{3}{20}$ □ m.) 599636 h.; Zalában ($100\frac{1}{20}$ □ m.) 810312 hold.

Az 1827-ik évi országos összeirő választmány egyik munkás tagja *Hegedüs Pál* egy □ m. f. 13,333 holdjával, egy holdat pedig 1200 □ öllel számítva, az egyes megyék területét, következőleg határozta meg: Baranyában: haszonvehető föld 734511, haszonvehetlen 478792 összesen 1213303 hold. Fejérben haszonvehető 799853, haszonvehetlen 200122, összesen 999975, Győrben haszonvehető 220598, haszonvehetlen 152739, összesen 373324 hold. Komáromban haszonvehető 417120, haszonvehetlen 289529, összesen 706649 hold. Mosonyban haszonvehető 267398, haszonvehetlen 199257, összesen 466655 hold. Pozsegában: haszonvehető 364641, haszonvehetlen 235344, összesen 599985 hold. Somogyban; haszonvehető 917756, haszonvehetlen 602206, összesen 1519962 hold. Sopronban: haszonvehető 476420, haszonvehetlen 283561, összesen 759981 hold. Szerémben: haszonvehető 331,865, haszonvehetlen 241451, összesen 573319 hold. Tolnában: haszonvehető 526703, haszonvehet-

len 339942, összesen 866645. hold. Vasban: haszonvehető 799774, haszonvehetlen 480194, összesen 1279968 hold. Verőczében: haszonvehető 672559, haszonvehetlen 434080 összesen 1106639 h. Veszpémben: haszonvehető 599631, haszonvehetlen 387011, összesen 986642 hold. Zalában hasz. 810312, n. h. 522998, összesen 1333310 h. Tehát a dunántúli kerület összes területében haszonvehető 7939128, haszonvehetlen 4847229, összesen 12786357 hold.

A haszonvehetőbéli jobbágy birtok állomány, pedig a fentebbi orsz. választmányi munkás tag által következőleg határozottat meg: Baranyában: szántóföldben: 326976, rétben: 56698, szőlőben; 7728, szilvásokban 1, összesen 391403 h. Fejérben: szt. 67876, r. 14649, szől. 82121, őszv. 87646 h. Győrben: szt. 45051, r. 5248, szől. 2162, őszv. 52461 h. Komáromban: szt. 74397, r. 9409, szől. 4988, szilv. 112 őszv. 88906 h. Mosonyban: szt. 106131, r. 11933, szől. 5500, őszv. 123563 h. Pozsegában szt. 35067, r. 5560, szől. 929, szilv. 1409 őszv. 42965 h. Somogyban szt. 97287, r. 36626, szől. 6291, szilv. 25 őszv. 140229 h. Sopronban szt 91137, r. 9989, szől. 4414 őszv. 105540 h. Szerémben szt. 145797, r. 16202, szől. 15811, szilv. 3709, őszv. 181519 h. Tolnában szt. 117897, r. 26528, szől. 17249, szil. 15 őszv. 161689 h. Vasban szt. 105572, r. 19598, szót. 2905, szilv. 10 őszv. 128085 h. Verőczében szt. 180116, r. 25204, szől. 1716, szilv. 1979, őszv. 205015 h. Veszprémében szt. 76301, r. 25240 szől. 8242, szil. 73 őszv. 109820 h. Zalában szt. 62379, r. 17766, szől. 7240, szil. 7 őszv. 87392 h. s így a dunántúli kerületben összesen szlben 1529084, rétben 280614, szől. 93595, szilv. 7340 és e szerint az összes haszonv. jobbágybirtok állomány 19106333 h.

Melly adózás alatti úrbéri állományt a földesúri kézen lévő Baranyában 343108. Fejérben 712207. Győrben 168124. Komáromban 328214. Moonyban 134534. Pozsegában 321676. Somogyban 777527. Sopronban 470880. Szerémben 150346. Tolnában 365014. Vasban 671689. Verőczében 463547. Veszprémében 490221. Zalában 722940, s így az egész dunántúli kerületben 6028495 holdmennyiséggel egybevetve az egyes megyék haszonvehető földterületének p. o. Baranyában 734511, Fejérben 799853, Győrben 220585, Komáromban 417120, Mosonyban 267398 Pozsegában 364641, Somogyban 917756, Sopronban 476420, Szerémben 331865, Tolnában 526703, Vasban 799774, Verőczében 672559, Veszprémében 599631, Zalában 810312 s így az egész dunántúli kerületben összesen 7939128 hold számával

Adózás alatt van a haszonvehető földterületnek Baranyában $\frac{1}{2}$, földesúri kézen pedig $\frac{1}{2}$ része. Fejérben adózás alatt $\frac{1}{2}$ földesúri kézen $\frac{1}{2}$. Győrben adózás alatt $\frac{1}{4}$ földesúri kézen $\frac{1}{4}$. Komáromban adózás alatt $\frac{1}{4}$ földesúri kézen $\frac{1}{4}$. Mosonyban adózás alatt $\frac{1}{13}$ földesúri kézen $\frac{1}{13}$. Pozsegában adózás alatt $\frac{1}{2}$ földesúri

kézen $\frac{1}{2}$. Somogyban adózás alatt $\frac{3}{14}$ földesúri kézen $\frac{1}{14}$. Sopronban adózás alatt $\frac{1}{4}$ földesúri kézen $\frac{3}{4}$. Szerémben adózás alatt $\frac{1}{11}$ földesúri kézen $\frac{10}{11}$. Tolnában adózás alatt $\frac{1}{3}$ földesúri kézen $\frac{2}{3}$. Vasban adózás alatt $\frac{1}{6}$ földesúri kézen $\frac{5}{6}$. Verőczéban adózás alatt $\frac{10}{33}$ földesúri kézen $\frac{23}{33}$. Veszprémben adózás alatt $\frac{1}{6}$ földesúri kézen $\frac{5}{6}$. Zalában ad. a. $\frac{1}{10}$ f. u. k. $\frac{9}{10}$ tehát az egész dunántúli ker. adózás alatt $\frac{33}{129}$ földesúri kézen pedig $\frac{96}{129}$ r. létezik.

Ellenben legközelebb *Bárándy* János, mint maga mondja: nagyobb részt az 1785-ki birtokbévállások szerint, egy □ m. földet 10,000 holddal, egy holdat 1600 □ öllel számítva, az egyes megyék területét, p. o. Baranyaét 917000 holdra, Fejérét 758000, Győrét 288000, Komáromét 537000, Mosonyét 352000, Pozsgáét 452000, Somogyét 1145000, Sopronyét 577000, Szeremét 432500, Tolnáét 650000, Vasét 964000, Verőczéét 836500, Veszprémét 741000, Zaláét 1002000 holdra, összesen a dunántúli kerület területét 9,653,090 holdra határozván — ebből

Baranyában: ház- s udvartelekre 24200 holdat, termőföldre összesen: 734840 hold (ugymintszántóföldre 321882, rétre 66800, kertre 12000, szőlőre 50048, legelőre 17240, erdőre 266870 h.) s így haszonvehető földterület öszvegül 759040 holdat. Fejérben ház- s udv. telk. 18400, termőföldre összesen 632900 hold (u. m. t. f. 320800, r. 58500, k. 8800, szől. 25800, leg. 30000, erd. 189000 h.) s így haszonvehető földter. öszvegül 651300 holdat. Győrben: ház- s udv. telk. 12200, termőf. összesen 220580 h. (u. m. term. f. 102685, r. 29800, k. 4400, szől. 8840, leg. 62055, erd. 12800 h.) s így haszonv. földt. összesen 232780 holdat. Komáromban: ház- s udv. telk. 14400 termf. összesen 432020 h. (u. m. sz. f. 209306, r. 40400, k. 6400, szől. 22520, leg. 4000, erd. 149900 hold.) s így haszonv. földt. összesen 446420 h. Mosonyban: ház- s udv. telk. 8600, termf. ösz. 271530 h. (u. m. sztf. 158278, r. 42200, kertre 2118, szől. 7500, leg. 12400, erd. 49034 hold) s így haszn. földter. öszvegül 280130 hold. Pozsgában: ház- s udv. telekre 11600 termf. összesen 362460 h. (u. m. sztf. 124884, r. 36400, kertre 10400, szől. 21888, leg. 8000, erd. 160888 hold) s így haszonvehető földterület öszvegül 374060 h. Somogyban: ház- s udv. telk. 16200, tmf. ösz. 917500 h. (u. m. sztl. 427982, r. 84,800, k. 12040, szől. 51490, leg. 32048, erd. 309140 h.) s így haszonv. földt. öszvegül 933690 h. Sopronban: ház- s udv. telk. 15000, termf. öszv. 476120 h. (u. m. sz. f. 250805, r. 55100, k. 12800, szől. 44110, leg. 13200, erdőre 100405 h.) s így haszonv. földter. öszvegül 491420 h.) Szerémben ház- s udv. telk. 15000 termf. ösz. 377730 h. (u. m. sz. f. 168888, r. 67780, k. 5400, szől. 50962, leg. 14700, erd. 70000 h.) s így haszonv. föld. öszv. 392730 holdat. Tolnában: ház- s udv. telk. 18400, termf. összesen 526710 h. (u. m. szf. 244007, r. 51400, k. 8400, szől. 44450, leg. 13322, erd. 165130 h.) s így haszonv.

földt. összegül 545110 h. Vasban: ház- s udv. telk. 18609, tf. ösz. 80978 h.(u. m. szt. f. 408227, r. 74800, k. 14193, szől. 36940, erd. 275620 h.) s így haszonv. földt. öszv. 82830 holdat; Verőczésben: ház- s udv. telk. öszv. 20200, termf. ösz. 640290 h. (u. m. sz. f. 240424, r. 48400, k. 14,800, szől. 4400, leg. 12266, erd. 320000 h.) s így haszonv. földt. öszvegül 660490 holdat; Veszprémben: ház- s udv. telekr. 18800, termf. ösz. 612270 h. (u. m. sztf. 298890, r. 56400, kert. 4020, szől. 20880, erd. 231300 h.) s így haszonv. földt. öszv. 631070 h. Zalában: ház- s udv. telk. 20000, termf. öszvegül 810320 h. (u. m. sztf. 416008, r. 61600, k. 12900, szől. 48442, leg. 35270, erd. 236100 h.) s így haszonv. földt. öszv. 830320 holdat. E szerint öszvefen a dunántúli kerületben ház- s udv. telekre 232600, termőföldre összesen 7825350 h.(u. m. szántóföldre 3693561, rétre 774380, kertre 28451, szőlőkre 458270, legelőre 254501, erdőre 2536187 h.) s így haszonv. földt. öszv. 7815350 holdat számított.

E mennyiségből az úrbér behozatala alkalmával összeirt jelesen: Baranyában 11000, Fejérben 2254, Győrben 1305, Komáromban 2666, Mosonyban 4069, Pozsegában 3560, Somogyban 4568, Sopronban 4950, Szerémben 4894, Tolnában 3793, Vasban 6834, Verőczésben 3732, Veszprémben 2720, Zalában 4525 öszvesen 61770 h. úrbéri telek állományául Baranyában szántóföldben 265000, rétb. 54800, öszvesen 319800, Fejérben szántf. 56400, rétb. 11400, öszv. 67800, Győrben sztf. 28800 rétb. 7800, öszv. 36600, Komáromban sztf. 60000, rétb. 13400 öszv. 73400, Mosonyban sztf. 97800, r. 2400 öszv. 129800, Pozsegában sztf. 106877, r. 28480, öszv. 135357, Somogyban sztf. 131300, r. 32000 öszv. 163300; Sopronban sztf. 100000, r. 24700, ösz. 124700, Szerémben sztf. 120823, r. 51800, öszv. 172623, Tolnában sztf. 92200, r. 20400 öszv. 112600, Vasban sztf. 136600, r. 25800, öszv. 162400, Verőczésben sztf. 119480, r. 21180, öszv. 140660, Veszprémben sztf. 65400, r. 13400, öszv. 78800, Zalában: sztf. 91000, r. 10800, öszv. 101800; s így a dunántúli kerületnek szántóföldben összesen 1471680, rétb. 339960, öszv. 1811640 (1200 — Pozsega, Szerém, Verőcze megyéket kivéve, hol 2,000 □ öllel számított) holdat juttatott.

Jelenleg figyelmeztetőleg a már eszközölt s folyamatba levő rendezések s tágosításokra — egy egy □ m. földet szinte 13333 holdjával egy holdat 1200 □ öllel számítva van Baranyában haszonvételes 820000, haszonvételen 393303, öszvesen 1213303 h. Fejérben haszv. 800000, n. haszn. 199975, öszv. 999975 h. Győrben hasz. 240500, n. hasz. 132824, öszv. 373324 h. Komáromban hasz. 452300, n. hasz. 254349, öszv. 466655 h. Pozsegában hasz. 400020, n. hasz. 199965, öszv. 599985 h. Somogyban hasz. 985325, n. hasz. 534637, öszv. 1519962 h. Sopronban hasz. 500,000, n. h. 259981, öszv. 759981 h. Szerémben hasz. 352400,

n. h. 220919, öszv. 573319 h. Tolnában haszonv. 582300, n. h. 284345, öszv. 866654, h. Vasban hasz. 820254, n. h. 459718, öszv. 1279968 h. Verőczében haszonv. 696600, n. h. 410039, öszv. 1106639 h. Veszprémben haszonv. 600650, n. h. 385992, öszv. 986642 h. Zalában h. 875200, n. h. 458110, öszv. 1333310 h. s így a dunántúli kerületben öszvesen haszonvételes 8405646, haszonvéetlen 4380712, öszvesen 12786357 holdnyi terület.

Ezen területtől nevezetesen a haszonvehető földmennyiségből a jobbágyok birnak Baranyában szántóföldben 348200 rétbén 60000, bensőségben 11950, öszvesen 420150 holdat. Fejérben sztf. 70000, r. 15300, bens. 6304, öszv. 91604 holdat. Győrben sztf. 47300, r. 6000, bens. 3005, öszv. 36305 h. Komáromban sztf. 80000, r. 10000, bens. 8516, öszv. 93516 h. Mosonyban sztf. 112050, r. 15600, bens. 4744, öszv. 132394 h. Pozsegában sztf. 45600, r. 7800, bens. 4885, öszv. 57685 h. Somogyban sztf. 100000, r. 40000, bens. 6568, öszv. 146568 h. Sopronban sztf. 95200, r. 11000, bens. 5840, öszv. 112040 h. Szerémben sztf. 150000, r. 18600, bens. 5594, öszv. 174194 hold. Tolnában sztf. 122300, r. 35000, bens. 5393, öszv. 162693 h. Vasban sztf. 112000 r. 22000, bens. 7624, öszv. 141624 h. Verőczében sztf. 190430, r. 28600, bens. 5632, öszv. 224662 h. Veszprémben sztf. 80350, r. 24200, bens. 3870, öszv. 108420 h. Zalában sztf. 70500, r. 18700, bens. 4725, öszv. 93925 h. s így a dunántúli kerületben szántóföldben 1623330, rétbén 312800, bensőségben 79650, összesen 2015780 holdat.

Melly úrbéri állomány öszvegnek a fentebb kitett haszonvehető földöszvegből levonásával földesúri birtokul maradna Baranyában 399850. Fejérben, 708396, Győrben 184195, Komáromban 358784. Mosonban 147706. Pozsegában 342335. Somogyban 838757, Sopronban 387960. Szerémben 178206. Tolnában 419607. Vasban 678626, Verőczében 471938, Veszprémhen 492230, Zalában 781275, s így a dunántúli kerületben összesen 6389865 hold. — Minthogy azonban az úrbér telek-állományi szántóföld s réteken kívül a jobbágytelek úrbéri állomány ki egészítéséhez tartozik még a közlegelőben rejlő jobbágyrész, mellynek elkülönözése s telek utáni felosztása főleg most van folyamatban: ez okból az imént kitett földesúri állomány öszvegből úrbéri legelő fejében házhelyenkint s illetőleg 8 házas zseléért egy egész jobbágy telek után számítva, tekintettel a jobbágyok helyenkinti javadalmaikra is 15 holdat véve egyremásra: Baranyában 172075. Fejérben 64185. Győrben 32325. Komáromban 46365. Mosonyban 66105. Pozsegában 62396. Somogyban 90270. Sopronban 81000. Szerémben 78660. Tolnában 68895. Vasban 104610. Verőczében 69480. Veszprémben 49425. Zalában 89375, tehát a dunántúli kerületben öszszesen 985166 holdat levonván,

A valóságos úrbéri és földesúribirtok mindig állna: Baranyában: úrbéri birtok 592225, földesúri birtok 227775, együtt 820000 hold. Fejérben úrbéri 153789. f. u. b. 644211 e. 800,000 h. Győrben: u. b. 88630, f. u. b. 151870, e. 240500 h. Komáromban: u. b. 139881, f. u. b. 312419, e. 452300 h. Mosonban: urb. 198499, f. u. b. 81601 e. 280100 h. Pozsegában: u. b. 120081, f. u. b. 279939, e. 400020 h. Somogyban: u. b. 236838, f. u. b. 748487, e. 985325 h. Sopronban: u. b. 193040, f. u. b. 306960 e. 500000 h. Szerémben: u. b. 252854, f. u. b. 99546 e. 352400 hold. Tolnában: u. b. 231588. f. u. b. 350712, e. 582300 hold. Vasban: u. b. 246234, f. u. b. 574016. e. 820250 hold. Verőczében: u. b. 29142, f. u. b. 402458, e. 696600 hold. Veszpém-ben: u. b. 157845, f. u. b. 442805, e. 600650 h. Zalában: u. b. 183300, f. u. b. 691900, együtt 875200 h. s így a dunántúli kerületben öszvesen az úrbéri birtok 3090046, földesúri birtok 5404699, együtt 8405645 holdat tenne, melyhez hozzáadván e kerülethezi haszonvétlenségét u. m. 4380712 holdat, kijön az egész dunántúli kerületnek összes területe t. i. 12786357 h.

I.

Baranya vármegye hasonnevű régi vártól vette nevezését, mellynek ma már csak omladványai láthatók.

Szomszédai keletről Bács — nyugotról: Somogy — északról: Tolna vármegyék — s végre délről Verőcze vármegye.

Területe $91\frac{1}{20}$ □ m. földet tévén, megyéink között e tekintetben a 17-dik — hossza 12', széle 8 nmfd.

Úrbériségét illetőleg lásd a 141—146 lapokon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt első osztályban 22, másodikban 24, harmadikban 28 holdat 1200 □ ölével számítván. Rétből első osztályban 8, másodikban 10, harmadikban 12 kaszállót 800 □ ölnyi területűt. Ilyen 18536 jobbágy által művelt telek 11989 létezik.

Van benne *Barándy* szerint:

1 sz. királyi város	1,680	ház s	13,000	lélek
2 földes úri polgár város	2,150	„ „	13,510	„
5 bérlős mezőváros	1,658	„ „	11,660	„
6 úrbéri mezőváros.	1,694	„ „	10,000	„
337 falu	24,158	„ „	206,130	„
40 népes puszta	280	„ „	1,900	„
magánlak	180	„ „	1,200	„

összesen: 391 lakhely, 31,800 ház s 257,000 lélek minden □ mértföldre 3,060 lélek esik; ellenben a *Fényes* szerinti 251552 lélek népességből minden □ mértföldre 2,761 lélek jut.

Elágazik e népesség:

a) <i>vallásra Bárándy — Fényes.</i>		b) <i>nyelvre Bárándy — Fényes.</i>	
r. cath.	188460	tör. magy.	100000
g. ne. ó h.	15800	magyaros	72000
ág. v. t. t.	8200	német	70000
hely. v. t. t.	50400	rác	14000
zsidó	2000	shokacz	—
		zsidó	1238

összesen: 264800 . 251552. 257000 . 251552

Volt e megyében 1830-ban 213632 — 1839-ben 208161 — s az 184 $\frac{1}{2}$ -dik évi rovatos összeírás szerint 233850 lélek.

Területében 2 kath. 1 prot. *normalis* — 209 kath. 28 g. n. e. 95 prot. 3 zsidó *alsó elemi iskola van.*

Nemessége az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt 1400 lélek, ebből férfi személy 701; az egész nemesség mostan hihető száma 3126 lélek. A nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére jutott 11434 ft. 44 $\frac{1}{46}$ kr.

180 nádori porta után hadiadó fejében . 110,158 ft. 10 kr.
s hadfogadókra 1,920 — 42 $\frac{13}{46}$ —

évenként összesen fizet: . . 112,078 ft. 52 $\frac{1}{46}$ kr.
tartomány biztosság hivatalnokoknak . . 256 — 28 —

évenkénti összes hadiadója tesz . 112,335 — 20 $\frac{1}{46}$ —

Házi pénztára kiadásait a XX. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főlörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a XXI. szám alatti tábla.

Az 1845-diki jan. 30-kán tartott közgyűlésbeni rovatozás szerint. *Személy száma*: jobbágy 17016, 16 éves fi 485, leány 414, testvér 112, zsellér 4984, lakó 97, szolga 73, szolgáló 62. — *Telkek*: ház 1-ső rendű — 2-dik rendű — 3-dik rendű 22374. nemes kézen lévő beltelkek: 1-ső rendű — 2-ik r. 9 $\frac{1}{2}$ h. 3ik r. — *Szántóföldek*: 1-ső rendű — 2-dik r. 122697 h. 3-dik r. 54677, 4-dik r. 31296 h. — *Rétek*: 1-ső rendű 10986 kasz. 2-dik r. 19284 kasz. 3-dik r. 59232 kasz. — *Szőlők*: 1-ső rendű 1938 kapás, 2-dik r. 2717 kapás, 3-dik rendű 13575 kapás. — *Szilvások* — *Káposztás földek* — *Dohányföldek* — *Gyümölcsös vagy zöldség kertek* — *Matmok*: vízi-malom 1-ső rendű — 2-ik r. 23. 3-dik r. 434. — *Szárazmalom*: 1-ső rendű — 2-dik r. — 3-dik r. 3. — *Mindenféle marhák*: ökör saját 2879, kölcsönvett 4, hizlalt — *tehén* fejős 2646, meddő 507 — *tinó* 3 éves 95, 2 éves 92, borjú 350. — *Ló*: hámos 7062, ménesbéli 13. — *Csikó*: 3 éves 66, 2 éves 46. — *Sertés* 5029. — *Juh* 1658. —

Kecske 10. — *Közös haszonvételek*: legelő ökör, tehen, lovak számától 13756, juh, sertés, kecskék számától 6697. — *Faizás*: tűzi 21829 személytől, épületi 22214 háztól. — *Kézművészség*: 1-ső rendű — 2-dik r. — 3-dik r. 687. — *Kereskedés*: 1-ső rendű — 2-dik r. — 3-dik r. 9 — *Kalmárság*: 1-ső rendű — 2-dik r. — 3-dik r. 18.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett s rendes bíróság által elítélt 1338 rab közül per alatt 577, felmentve 100, elítélve pedig 661 volt. Ezek közt gyilkos 89, szülegyilkos 6, gyermekgyilkos 17, történetes gyilkos és veredő 35, rabló gyilkos s rabló 32, gyujtogató 31, marhalopó 229, tolvaj 213, más vétségű 81, polgári útra tartozó vétség miatti 18, — férfi 629, nő 32, — az 1840-dik év másod felében a megye börtönében volt 124 rab, elítélve 70, per alatt 54. —

A vérhatalommal bíró:

Pécsvári uradalomében	45	rab, elítélve 30, per alatt 15
Szent Lőrincziben	2	„ „ 1 „ „ 1
A pécsi püspökségében	42	„ „ 21 „ „ 21
A „ káptalanében	21	„ „ 21 „ „ —
Az üszögiben	19	„ „ 19 „ „ —
A bolyiban	16	„ „ 11 „ „ 5
A belyeiben	36	„ „ 19 „ „ 17
A siklósiban	39	„ „ 35 „ „ 4

Vérhatalmi joggal bírnak Albert ss. kir. főherczeg bellyei — hg. Eszterházy sz. lőrinczi — gróf Batthyáni bolyi, selyei, üszögi és siklosi — a pécsi püspök pécsi, mohácsi és nádasi, végre a pécsi káptalan német ürögi uradalmaikban.

Ujjonczoikat az 52-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, mellynek hadfogadó kormányja Pécsen van, s a 7-dik számú huszár ezredet pótolja. Az 1840-dik évi ujjoncz állításkor az e megyére rótt 978 ujjonc a férfi népesség számára elosztván, 108-ra esett 1, s ekkint a sz. lőrinczi járásra jött kiállítandó 100, siklósira 136, baranya várira 240, mohácsira 218, pécsire 123, hegyhátira 152, s a zsidóságra 9. — Készpénzért állítottak, és pedig a

Sz. lőrinczi járásban	52	kikért 12802 v. f.
Siklosiban	29	„ 10340 —
Baranyaváriban	118	„ 39014 —
Mohácsiban	22	„ 7565 —
Pécsiben	22	„ 5590 —
Hegyhátiban	135	„ 25949 —

összesen: . . . 378 „ 100760 v. f. adatott ki.

Politikai kormányzás tekintetéből 6 főbírói járásra oszlik, mellyek ezek: I. Pécsi, II. Sz. Lőrinczi, III. Siklói, IV. Baranyavári, V. Mohácsi, VI. Hegyháti.

Tartomány biztossági tekintetben a pécsi, *közoktatásilag* a győri kerülethez, *egyházilag* a pécsi püspökséghez tartozik.

Székhelye Pécs.

Pecsétét 1694-ben nyerte, s a „*Cerographia Hungariae*“ ban így iratik le: „*Insigni Propugnaculum sive arx loci ejusdem, cum ditione hac omni, barbarorum jugo anno MDCLXXXVI Leopoldi Caesaris armis erepta, cujus in memoriam literae auspices L. I. arcis ad limen coronatam ornant parmulam, insculpta est. Ipso in propugnaculo viri duo racemum (ubertatatem terrae vitiferis collibus amoenissime consitae indicant, unde vetere agnomine patrio locus Boranya sonabat) peltica pendulum humeris deferre cernuntur.*“ 1838-ban nyert magyar körirata: BARANYA VÁRMEGYE PECSÉTJE 1694. MEGÚJÍTTATOTT 1838.“

Tisztikara s szegődöttei száma évi fizetése, s illetőleg bérjándósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 ft. első alispán 800 — második alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második aljegyző 200 — pénztárnok 600 — második pénztárnok 300 — számvévő 300 — 6 főszolgabíró (400 fval) 2400 — 6 alszolgabíró ((200 fval) 1200 — 12 esküdt (150 fval) 1800 — főügyész 400 — alügyész 200 — levéltárnok 300 — segéde 200 — 5 írnok (140 fval) 700 — összesen: 12,200 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — segéde 200 — hajós 150 — fő orvos 600 — másodorvos 300 — 6 sebész (1×300, 5×200 fval) 1300 — 6 bába (150 fval) 900 — barom orvos 150 — 4 katonai biztos (100 fval) 400 — 2 csendbiztos (100 fval) 200 — várkapitány 200 — őrmester 150 — huszárkáplár 150 — hajdúkáplár 108 — 10 huszár (120 fval) 1200 — 58 hajdú (84 fval) 4872 — ménlő felügyelő 200 — 2 lovász (84 fval) 168 — 2 selyemfelügyelő (100 fval) 200 — kertész 20 — kovács 8 — kéményseprő 50 — bakó 162 — összesen: 12098 ft.

A tisztikar évi illetősége . . . 12,200 ft.

Szegődöttek évi bére . . . 12,098 —

Együtt teszen: 24,298 ft.

Baranya megyében kebeleztek Pécs, sz. kir. város.

Pécs sz. városnak már a magyarok bejövetele előtt híres voltát a régi történetírók is bizonyítják. Sz. István püspökséget állított benne s elkezdé építtetni a sz. Péter templomát, melyet csak Péter épített fel, ki is a várost kőfallal keríté. Idővel annyira szépült, hogy köz példa beszéddé vált eldödeinknél „németnek Bécs, magyarnak Pécs.“ De a mohácsi veszedelem gyászt idézett rá is; 1540-ben ugyan vissza került I. Ferdinánd kezére, hanem három év múlva a török újra elfoglalá, kiöldösvén a la-

kosok nagy részét, s 143 évig szakadatlanul vas járom alatt első kormányzója volt Dermis Aly, kinek több helységek is adót fizettek. Ekkor itt lakozott Draskovich nevű kereszténynek nagy Harsány, adó fejében évenként 20 ft. egy mázsa szárított halat, egy kaftánt s bokáig érő dolmányt adott. Aly után Zlaistán basa lett kormányzó, s Pécsnek földes ura, ki a Szultánnak nem csak robotolni, pénzt fizetni, hanem katonát is állítani tartozott. Így 1663-ban Bécs ostromlásakor Baranya vármegye 6000 katonát adott, s csak Aga Basa zászlója alá 500 ajánlkozott. Ezen fegyveresek a budai basától függtek. Minden helységnek két földesura volt 1 török és 1 keresztény, amannak több, ennek kevesebb szolgálatot tettek. Buda visszavétele után, bádeni Lajos véres ostrommal bevette. 1704-ben zenebonáskodó rácok megtámadván lakosait leöldösték s kirablották. Kir. várossá 1780-ban lett, de törvénybe czikkelyeztetését egyre a jövőtől várja.

*Pecse*te „Cathedralis Divi Petri Basilica quaternis majoribus sacellis seu totidem templis circumdata, atque inde quisque veluti Ecclesias efformant.“ alól olvasható „1505.“

Népessége Fényes szerint 15318 lélek, területe 15916 (adó alatt 9990) h. csupán szőlőhegye 13954 kapás 200 □ ölével vagy is 1745 h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 48 katonát adott, s a nemzeti színháza 857 ft. 36% krt.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett s rendes bíróság által elítélt 163 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 69 — félévi s azon tuli rabságra 94 ítéltetvén, a tíz évi rabszámból 16, a félévi s azon tul raboskodókból 9 esik egy évre.

12 nádori porta után hadi adó fejében	8,261 ft.	51 ¹² / ₁₆ kr.
s hadfogadókra	144	3% . . .

évenként összesen fizet: 8,405 ft. 55¹²/₁₆ krt

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 151-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *Bíró* 300 8 öl fa — *polgármester* u. a. — *kapitány* 200 ft. 5 öl fa — *főjegyző* 250 ft. 5 öl fa — *aljegyző* 150 ft. 5 öl fa — *ügyész* 150 ft. 4 öl fa — *számvevő* 250 ft. 4 öl fa — *szószólló* 50 ft. 5 öl fa — *vál. polg. tollnok* 50 — *kamarás s pénztárnok* 200 ft. 5 öl fa — *ellenőr* 150 ft. 5 öl fa — *gyámtya* 200 ft. 4 öl fa — *fogyasztási vám pénztárnok* 100 ft. 4 öl fa — *levéltárnok* u. a. — *vásárbíró* u. a. — *telekhivatali pénztárnok* u. a. — *telekbíró* 150 ft. 4 öl fa — *városi hadnagy s biztos* u. a. — *útbiztos* 75 ft. 2 öl fa — *pénztári segéd s 1-ső őrnök* 80 ft. 2 öl fa — *jegyzői őrnök* 7 ft.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%-ik évre előlegesen kivettelt	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandósága fejében . . .	6884	53%.	6884	53%.	6884	52%.	6884	53%.	8261	151%.	8261	151%.
Hadifogadókra . . .	120	3	120	3	120	3	120	3	144	3%	144	3%
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	7	42	7	42	7	42	7	42	297	42	297	42
„ „ napidíjakra . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	144	—	144	—	144	—	144	—	—	—	144	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre . . .	50	—	50	—	150	—	162	15	272	38	180	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	148	23	114	20	191	48	1000	16	337	59	500	—
Katonai veszteség s szállítási teher megériésére . . .	872	36	536	25	361	7	380	—	928	44	1120	—
A netalan behajthatlan s elengedett adóra . . .	50	44	83	8	88	36	88	36	309	19	350	—
A házi pénztár végyes költségeire . . .	699	39	768	48	672	17	680	—	157	23	600	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségjeinek fedezésére . . .	10457	5	11908	52	12258	38	12258	38	15739	44	17000	—
Összeg . . .	19435	5%.	20618	11%.	20879	4%.	21726	23%.	26449	23%.	28597	36%.

2 öl fa — 3 *írnok* 50 ft. 2 öl fa — *számvevői írnok* u. a. — *hegymester* 270 ft. 2 öl fa — 4 *fertálmester* 50 — 4 *vámszedő* 72 — 2 *hűsbiztos* 75 — *kéményseprő* 45 — *kütmester* 50 — *bakó* 80, *segélykép* 20 — *ajtónálló* 72 ft. 2 öl fa, *ruhára* 38 ft. 40 kr. — 32 *poroszló az őrmesterrel* 72 — *dobos* 24 — *erdei lovas kerülő* 200 ft. t. sz. 6 öl fa, *segély* 50 ft. 50 m. zab, 36 m. széna, 3 *szekér szalma* — *segéde* 90 ft. 2 öl fa, *ruhára* 42 ft. 2 ölfá, *ruhára* 42 ft. más *javadalmak fejében* 12 ft. — 2 *ker. vadász* 180 ft. 12 ft. sz. b. — 2 *vadász* 72 ft 2 ölfá — 4 *mezei csősz* u. a. — 6 *éji őr* 48 — *főorvos* 300 ft. 6 ölfá — *sebész* 100 ft. 4 ölfá — *kat. sebész* 48 ft. sz. b. — *bába* 100 — *órás* 24 — *kórház* 20 öl fa.

Tárnok mester: 10 ft. 24 kr. — *altárnok* 1 ft. 3½ kr. u. a. *jegyző* u. a.

Egyházi egyénekre: belvárosi lelkész 1500 ft. 24 öl fa — *Buda külvárosi lelkész* 412 ft. 4 kr. 18 öl fa — *templom gondnok* 60 ft. 4 ölfá — *belvárosi egyházi* 80 — *külvárosi egyházi* 24 — *sz. ágostoni kántor* 120 ft. 24 ft. sz. b. — *ministerek* 30 — *sz. Ferencz szerzet. kántor* 120 — *ministerek* 12 ft.

Közoktatási személyzetre: vallásitanító 100 ft. 4 ölfá — *leány tanító* 180 ft. 4 öl fa — *leánytanítóné* 150 — 3 *tanító* 200 ft. 40 sz. b. fa helyett 10 ft. — *zenemester* 200 ft. 40 sz. b. — *rajzmester* 300 — *buda külvárosi elemi iskola* 4 öl fa.

Számit 122 fizetett egyént.

II.

Fejér vármegye alkotmányunkkal egykorú *Fejérvár* városától veszi nevezetét; „ab urbe Alba Regali nomen ducit — mond egyik hazai írónk (Ungaria suis cum Regibus compendio data. 1729. Szalai b. Barkóczy Ferencztől. 25. l.) — in qua dum in altum, praeter aetatis illius morem, candidiores consurgunt muri, palatium initio Regis componentes; vulgus, ut fit; insolentem structurae elegantiam miratum, opus albam arcem (Fejér vár) dixit; vulgo Principes subscripsere, pressum subinde est in latina appellatione arcis nomen, et significantius suppositum, tandem ut Alba Regalis audiret: sive quod Regum habitationi condita fuisset, sive quod discrimen intercedere oporteret hanc inter ac reliquas albas; sive quod, et istud malim, eo loci Reges Ungari jus regalis solii acquirerent; sacroque incineti diademate, suprema cum potestate primum considerent, facit ab opinione hac nostra vetus ac patria denominatio; nam si Ungarorum Székes Fejér vár romanum reddideris, sessilis arx Alba prodibit, quod quidem sedis vocabulum, Urbi huic, veluti singulare ac eximium, non eo mihi videtur attribui, quasi do-

micilium ibi sedemque perpetuam nostri Principes fixerint, cum ferme alibi diversari consueverunt; sed quod una illa in Civitate thronum conscendere, legemque populo dare ceperint.“

Szomszédai: keletről: Pest és Esztergom; — délről: Tolna; — nyugotról: Veszprém, — északról: Komárom vármegye.

Területe: $75\frac{1}{20}$ □ mfdet foglalván el, honunkban a többi megyei közt 22-dik helyen áll. — Hossza északról délre 12, — széle majd 4, majd 6, majd 7 és 8 német mfd.

Urbériségét illetőleg lásd a 141—146. lapon előadottakat.

Egész telkes jobbágy bír szántóföldből első osztályban 22, — másodikban 24 — harmadikban 26 holdat 1200 □ ölével számítván, — rétből első osztályban 8, — másodikban 10 — harmadikban 12 ember vágót 800 □ ölével. Illyen egész jobbágytelek számláltatik 2623.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 sz. kir. város	2400 ház s	20800 lélekkel
2 földes uri polgár város	1760 „ „	11690 „
1 bérlős mező város	800 „ „	4840 „
12 urbéri mező város	5136 „ „	30510 „
74 falu	9924 „ „	95460 „
134 népes puszta	3240 „ „	22400 „
magánlak	140 „ „	800 „

Összesen 214 lakhely 23400 ház s 186500 lélekkel.
minden □ mértföldre 2458 lélek jut, ellenben *Fényes* szerint 184393 lélekből minden □ mértföldre 2258 lélek esik.

Elágazik e népesség

a) <i>vallásra</i> : <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i>	b) <i>nyelvre</i> <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .
r. cathol. 128800	tör. magy. 164000 } 154767
gör. n. e. ó h. 1400	magyaros 16500 }
helv. v. t. t. 70200	német 10000 15641
ágostai v. t. t. 5852	tót 3935
zsidó 4600	rác 4304
	görög 352
	zsidó 5394

Összesen: 210800 . 184393 186500 184393

1838-ba 116035, — s az 184 $\frac{2}{3}$ ki rovatos összeírás szerint 168387 lélek volt e megyében.

Területében: 1 kath., *normalis*, — 108 kath. — 5 görög n. e. — 56 prot. — 6 zsidó *alsó elemi iskola* van.

Az 1827-dik évi országos összeírás szerint volt e megyében 5848 nemes személy, kik közzül férfi 2924, az egész nemesség mostani hihető száma 10324; a nemzeti színházrai ajánlatból e megyére jutott 6574 frt. 58 $\frac{1}{16}$ kr.

92 nádori porta után hadi adó fejében 63340 ft. 56 $\frac{7}{16}$ kr.
s hadfogadókra 1104 — 25 $\frac{3}{16}$ —

Evenkint összesen fizet 64945 ft. 22 $\frac{1}{16}$ kr.
Tartom. biztossági hivatalnokok járandósága 169 ft. 49 kr.

s így évi hadi adója tesz 56115 ft. 11 $\frac{1}{16}$ kr.
Házi pénztárának kiadásait a XXII. sz. alatti tábla mutatja;
1821, 1831 s 1837-ben a k. Curiára felküldött, s ott meg-
vizsgált büntető perei jegyzékét lásd a 155-dik lapon.

1841-dik évben 25316 $\frac{1}{2}$ rovat után volt kivétve az adó,
egy rovat kir. adóra 2 fr. 56 d. honni adóra 2 ft.

Fejér megye Győr megyétől 1692-ik évben különítetvén el,
oklevelet s pecsétet nyert. Ez évben keletkezett levéltára is,
ez évről van első Jegyzőkönyve, 1800-ig latin nyelvű; — megyei
árszabás azonban tehének, utóbb tyukok tojás s libákra már
1690-ről található a levéltárban. Oklevelck előbbi időkből is
vannak, mint a Toptic Mustafa aga levele a fehérbarátokhoz
Felesút iránt. Így a magyar kamarának 1692-dik év nov. 6-ról
költ levele, miszerint a megyének 1643-dik évbéli dikáztatása
után 246 portája volt. Polgári perek 1696-dik évben kezdet-
tek — 1841-dik évi mártiusban folyamatba volt 149 per közül
1840-be kezdődött 30, u. m. 18 világos adósági, 4 adósági, 4
ellentállási, 2 zálogos, 1 elsőbbségi, 1 méltatlan fizetést visz-
sza követelő. 1841-ben csak 2 kezdődött.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831 — 1840) közben léte-
zett 2462 rab közül 2033 rendes, 456 urodalmi, s rögtöni bi-
rótság által per alatt felmentve s félévi rabságra 2026, — azon-
tul 436 elítéltetvén, a tíz évi rabszámból 246, — a féléventül
raboskodókból 44 esik egy évre.

Vérhatalmi joggal bírnak: báró Lusénszky és gróf Lam-
bert csokaköi — gróf Bethlen bodajki, báró Perényi csurgói,
gróf Battyányi battányi, gróf Zichy, lángi és kalósi, végre
Bajzáthék Iszka sz. Györgyi uradalmaikban.

Ujjonczokat a 19-dik számú magyar gyalog ezredhez ál-
lit, s a 3-dik számú huszár ezredet potolja. — Az 1840-dik
évi ujjoncz állításkor adott 560 katona közül 17 zsidó volt,
huszárokhoz 134, gyalogokhoz 426.

Politikai kormányzás tekintetében 3 főbírói járásra oszlik,
mellyek ezek: I. sármelléki, II. csákvári, s III. bicskei.

Tartomány biztossági s közoktatási tekintetben a budai
kerülethez — *egyházilag* a székes fejevári püspökséghez
tartozik.

Székhelye: Székesfejevár.

Pecséte oklevelileg ekként iratik le: „D. Stephanum
regum primum coram Virgine Dei parente genuflexum, eidem-

Év	Per szám		Az alperesek között volt		I. 15-birós. által ítéltetett		Curia által ítéltetett		II. osztály. bün. ítéltetett b.		IV. osztály. b. bünök nem.		I bir. által ítéltetett		V. 1 b. által ítélt.				
	Per	Alperes	Nemes	Nememes	Férő	Nő	Ismételve bünhódott	Gyilkos	Gyermek gyilkos	Halálra	3 éven felül	8 napról 3 évig	Halálra	3 éven felül	8 napról 3 évig	Felmentett	8 napról 3 évig		
1821 *)	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
1831 **)	6	8	6	2	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
1837	4	5	4	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
összesen:	12	15	11	4	13	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2
1837	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<i>Móorvi Uradalom</i>																			
1821	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Együtt:	14	17	11	6	14	3	1	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2

*) Egy gyermekgyilkos a Curian által is halálra ítéltetett.
 **) Egy rabló, egy utonálló gyilkosok a Curian is halált kaptak.

que repositum pulvillo diadema una, ac sceptrum offerentem“
kőirata: „FEJÉRVÁRMEGYE PECSÉTJE.“

A megye rendszeresített tisztikara s szegődöttéi évi járandósága következő:

a) *Tisztikara*: Főispán 1500 — első alispán 600 — második alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — második aljegyző 150 — levéltárnok 250 — pénztárnok 500 — második pénztárnok 250 — 2 adószedő (150 ftval.) 300 — számvevő 200 — 3 főszolgabíró (300 ftval.) 900 — 9 alszolga bíró (150 ftval) 1350 — főügyész 300 — alügyész 150 — 2 írnok (100 ftval) 200 — összesen: 8600

b) *Szegődöttek*: mérnök 250 — második mérnök 150 — főorvos 500 — második orvos 300 — 3 sebész (egy 250, kettő 100 ftval) 450 — 10 bába (50 ftval) 500 — 4 katonai biztos (100 ftval) 400 — várkapitány 150 — könnyű lovasbiztos 150 — 15 lovas rendőr (120 ftval) 1800 — 12 hajdú (84 ftval) 1008 — őrmester 120 — 22 huszár (129 ftval) 8238 — 2 káplár (100 ftval) 200 — 18 pandúr (75 ftval) 1270 — baromorvos 100 — bakó 100 — összesen 8586 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése	8600 ft.
S szegődöttek évi bére	8586 —

Együtt teszen: 17186 ft.

E megyében kebeleztetik székes Fejérvár sz. k. város.

Székes Fejérvár, hogy első kir. város lett; onnan ítélhetni: mert több kir. városok szabadság levelében csak a fejérvári polgároknak adott kiváltságokra van idézet; — s hazánknak fővárosa lévén, a királyok is itt laktak, ide temetkeztek, itt koronáztattak meg, s az országgyűlések, és az „octavale judiciumok“ is itt tartattak nevezetesen IV. Béla idejéig majd nem állandó lakhelye volt királyainknak. — Péter ide záratott s itt halt meg 1047-ben. I. Béla alatt a pogány vallás visszaállítását kívánó felzudult magyarok itt tétettek tönk-re. 1387-ben mart. 20-kán Sigmondot nem lévén esztergomi érsek, a veszprémi püspök koronázta meg 1440. maj. 15-kén Erzsébet után szülött László fiát megkoronáztatta. 1490. nov. 19. Maximilián a várost véres ostrommal vette be. 1521. dec. 11-kén Mária magyar ország királynéjává koronáztatik. 1526. nov. 11-kén Zápolya János királynak koronáztatik. 1527. nov. 3-kán I. Ferdinándot a nyitrai püspök koronázta meg. S ez a várost 1541-be régi szabad királyi jogába vissza helyeztette. 1543-ba a törökök a várost egészen feldúlták s a levéltári okleveleket is megsemmisítették. 1777. Mária Therezia r. kath. püspökséget állítá fel. — I. István, Kálmán, II. Béla, III. István,

IV. István, III. Béla, I. Károly, Lajos, Albert, Corvinus Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos és Zápolya János mind ide temetettek.

Pecsetét I Leopoldtól nyeré, s ekként iratik le: „scutum militare erectum coelestini coloris aurea corona in signum multorum in eadem civitate Alba regalenti coronatorum Divorum quondam Hungariae Regum redimitum, fundum illius viridi campo interoccupante, super quo porta ex quadrato lapide aedificata, pendulis de eadem ferreis cataractis ex una altiore turre inter binas demissores emineme adumbrata, patulaque seu aperta conspicitur, laciniis seu lemniscis hinc flavis et caeruleis illinc vero candidis et rubris in ejusdem scuti extremitates se se placide diffundentibus, seu utrumque latus ambientibus, illudque ipsum decenter ac venuste exornantibus.“

Népessége Fényes szerint 22633 lélek; határa 27383 h.

Az 1840-dik ujoncz állitáskor 61 katonát s a nemzeti színházra 1375 ft 44% krt adott.“

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 698 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 529, azontúl 169 itéltetvén a tíz évi rabszámból 70, a féléventúl itéltettek közül 17 esik egy évre.

19% nádori porta után hadi adó fejében 13253 ft. 24 $\frac{1}{16}$ kr. hadfogadókra 231 — 5% kr.

évenként fizet 13484 ft. 29 $\frac{1}{16}$ kr.
Tartománybiztossági hivatalnokoknak 37 — 22 —

s így évi hadi adója 13521 ft. 51 $\frac{1}{16}$ kr.

Hadi pénztárának kiadását lásd a 158-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ezek: *bíró* 500 — *polgármester* 500 — *kapitány* 350 — 9 *tanácsnok* 300 — *főjegyző* 500 ft. 2 öl fa (a pecsétekhez lellő ostya sütésre) — *aljegyző* 250 — *másod aljegyző* 200, mind gazd. tollvivő 4 öl fa — *főügyész* 200 — *alügyész* 100 — *számvevő* 350 — *segéde* 150 — *adószedő* 350 — *kamarás* 250 (bor tized szedésért 50 ft.) *alkamarrás* 200 — *bortized behajtó* 50 — *levéltárnok* 200 — *írnok* 200 *másik kettő* 150, — 3 *járulnok* 100 (egyik mint községi jegyző még 50 ft.) — *telekbíró* 160 — *árvák pénztárnoka* 300 — *szószolló* 80 — *óras* 120 — *mérnök* 200 — *orvos* 350 — *sebész* 150 — *baromorvos* 100 — *bába* 100 — *másik* 90 — *más három* 50 — *hatodik* 25 — *hetedik* 13 ft. 30 kr. — *szállásmester* 140 — *örnagy* 150, *örmester* 25 ft. s mint *vásárfelügyelő* 113 — *kórházgi gondnok* 50 — *kütmester* 100 — *kéményseprő* 50 — 9 *ferőtálmester* 50 — *hajdú káplár* 80 ft. 20 ft. sz. b. 2 öl fa s mint *vasár rendező* 15 ft. — 2 *birói futár* 88 ft. 20 ft. szál. bér 2 öl fa — *polgármesteri futár* u. a. — 2 *kapitányi futár* u. a. — 13 *hajdú* 81 ft. sz. ruh. — 2 *belvárosi ör* 72 ft. 1 öl fa — 4 *kül-*

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóbankiada- tott az 18 % ik évi számadás szerint		183% ik évre előlegesen ki- vetített		Valóbankiada- tott az 183% ik évi számadás szerint		183% ik évre előlegesen ki- vetített		Valóbankiada- tott az 184% ik évi számadás szerint		184% ik évre előlegesen ki- vetített	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
	Hadiadó-járandóság fejében	13253	24%.	13253	24%.	13253	24%.	13253	24%.	13253	24%.	13253
Hadfogadókra	231	5	231	5	231	5	231	5	231	5	231	5
Hadi pénzürti illető fizetésekre	5370	—	5370	—	5370	—	5370	—	5370	—	5370	—
„ „ napidíjakra	66	—	66	—	62	—	66	—	36	24	80	—
E város terhelő s a hadi pénzürti il- letőtől kékamatának fizetésére	3778	36%.	3669	11	3669	11	3677	26	3306	38	8250	—
E város terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	700	—	700	—	413	39	361	34	562	49	140	6
Laktanyák s más katonai épületek javítására	1000	—	1000	—	199	6	602	—	1659	47	1200	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	2864	—	2700	—	2722	—	2976	—	2268	—	2400	—
A netalán behajthatlan s elengedett alóra	1000	—	1000	—	855	19	1000	—	315	17	2000	—
A házi pénzürti vegyes költségeire	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénzürti szükségének fe- dezésére	—	—	2607	2%.	179	52	4530	52	5132	34	—	—
Összeg	28263	5%.	30536	42%.	26955	36%.	32068	21%.	32185	58%.	33224	35%.

városi ör 40 ft. 4 öl fa — folyamrendező 61 ft. 30 kr. — útbiztos 30 — 2 városi katona 88 (egyik sz. ruh. másik 20 ft. szb.) $\frac{1}{4}$ m. széna — malom felügyelő 10 — 6 mezei kerülő 84 — 8 csósz 84 — 6 kocsis 82 — 3 hegymester 21 ft. 30 kr. $\frac{1}{2}$ öl fa — 6 hegy kerülő 56 ft. 1 öl fa — 7 búzacsósz 45 — gyepmester 91 — ménlő felügyelő 82 — külvárosi katona 20 ft. szb. — 5 kukoricza csósz havonkint 7 — 2 rét csósz u. a.

Egyházi egyénekre: belvárosi lelkész 2100 — külvárosi u. a. — magyar kántor 152 ft. 4 öl fa — zenekarnagy 116 — 3 zenész 86 — mélyhangos 18 — orgonanyomó 11 — egyházi 76 ft. 20 kr. — templomseprő 13 — Szent Ferencz szerzet 50 m. búza.

Közoktatási személyzetre: nemzeti iskola igazgató 150 — vallástanító 100 — 3 nemzeti iskola tanító 200 ft. 25 ft. szb. 3 öl fa — segédtanító 100 — rajzmester 300 ft. t. sz. 3 öl fa — segéde 100 — belvárosi iskolamester 152 ft. 4 öl fa, 3 énekes gyermek kitanításárt 64 — nemzeti iskola tanító 200 ft. 6 öl fa 50 m. búza, $\frac{3}{4}$ m. széna, 2 öl szalma — görög iskolamester 100 — 3 külvárosi segédtanító 72 ft. 30 ft. szb.

Számit 158 fizetett egyént, s 60 vál. polgárt.

III.

Győr vármegye hason nevű régi vártól nevezetik, mely már a magyar királyság kezdetekor létezvén II-dik és III-dik Henrik császárral hadakozásokban megerősített. Itt lepte meg III-dik Henrik Aba királyt felesége gyermekeivel, kincseivel együtt; innét igazította vissza I. Endre királyunk, Henrik császárnak testvére Gebhard ratisboni püspök által ide vezetett terhes hajóit. E várban adta ki sz. István királyunk a pécsi püspökség alapítványi levelet, s itt lépett egységre Salamon király Géza s Lászlóval. Később a tatár pusztítás alkalmával II. Fridrik austriai hg. által elfoglaltatván a környékben lakott nemesség bosszúból visszafoglalta, s minden belélézett német őrsereggel együtt felégette; azonban ismét csak hamar felépült s IV-dik Béla már itt adá ki a sz. János jerusalemi vitézeinek adománylevelét 1247-dik évben. A mohácsi ütközet után a vár I. Ferdinánd kapitánya Lamberg Kristóftól feldulatván, a töröknek zsákmányul hagyatott, utóbb alkalmas fekvése miatt I. Ferdinánd s Maximilián megerősítette. 1594k évi szeptember 29-kén gr. Hardegg Ferdinánd és Perlin János főkapitányok a várat 600 őrző katonával együtt Sinau török basának hirtelenségből feladták, négy év mulva azonban (1598 mart. 22-kén) hg. Schvarczenberg Adolf és Pálffy Miklós tábornokok éjjel hadi fortélylyal meglépvén, visszavették; ennek emlékére

veretett pénz a város tárházában most is látható. 1784-dik évben József császár parancsából az erősségek sorából kitöröltették, s a vár commendáns lakhelye püspöki lakká lön, utóbb 1809n újra annyira megerősített, hogy a francziák ostromának azon évi június 14-ől¹⁶⁾ 22-ig ellentállhatott: ekkor bevétetvén a francziák minden bástyáit lerontották, míg végre 1820-ban a sánczok is betöltettek; úgy hogy ezeknek helyét most a sétatér, házak s kertek foglalják el.

Szomszédai keletről: Komárom — északról: Poson — délről: Veszprém — nyugodtról: Sopron és Moson vármegyék.

Területe: 28¹⁶⁾/₂₀ □ m. földre tévén, e tekintetben 42-dik hazánk megyéi között; hosszában közel 6, szélességében 4½ mértföldre nyúlik.

Úrbíriségét illetőleg lásd az 141—146 lapokon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt 1-ső osztályban 20, másodikban 22, harmadikban 24 hold szántóföldet 1200 □ ölével. Rétből első osztályban 6, másodikban 8, harmadikban 10 ember vágót 800 □ ölével. Illyen egész jobbágytelek van 2047.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 sz. kir. város	1,780	ház s	18,800	lélek.
1 földesúri polgárváros	1,600	„ „	12,700	„
4 úrbéri mezőváros	2,040	„ „	12,000	„
89 falu	11,980	„ „	97,500	„
61 népes pusztá	930	„ „	5,660	„
magánlak	80	„ „	500	„

összesen: 118 lakhely . 14,800 ház s 113,000 lélek.
minden □ mérföldre 3,588 lélek esik; — ellenben *Fényes* szerint 100805 lélekből minden □ mertföldre 3600 lélek jut.

Elágazik e népegség:

a) vallásra <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .		b) nyelvre <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .		
r. cath.	88400	tör. magy.	130700	} 92251
g. ne. óh.	70	magyaros	6000	
hev. v. t. t.	10200	német	6000	5790
ág. v. t. t.	18800	tót	4000	—
zsidó	3400	horvát	—	449
		görög	—	63
		zsidó	—	2152

összesen: 120870 . 100805 113300 . 100805

1830-ban 66493 — 1839-ben 62481 — s az 184½-ki összeírás szerint 94224 lelket számított.

Területében 1 cath. 1 prot. norm. és 48 cath. 23 prot. 6 zsidó alsó elemi iskola van.

1785-dik évben e megye nemessége állott 7422 személyből, kik közül férfi 3711, az 1336-dik évbeki tisztújításra, 16 évet felülmúlt, 2629 szavazó férfi iratott össze, jelenleg összes

nemessége lehet 11753. A nemzeti színházrai ajánlatból e megére jutott 3716 ft. 17 $\frac{1}{16}$ kr.

52 nádori porta után hadi adó fejében	35,801 frt.	24 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	624 —	13 $\frac{1}{2}$. —

Évenként összesen fizet:	36,425 frt.	38 kr.
tartománybiztossági hivatalnokoknak	150 —	— —

s így évenkénti hadiadója tesz 36,575 frt. 38 kr

Házi pénztárának kiadásait a XXIII. sz. alatti tábla mutatja mint szinte 1821, 1831 s 1837k években a nmgú k. ud. főtörvényszékre felküldött s megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét lásd a 162-dik lapon. Egyébiránt börtöneiben az utóbbi tiz (1831—1840) év közben létezett 1148 rab közül 516 rendes, 602 uradalmi bíróság által, per alatt felmentve s félévi rabságon alól 715, azontúl 433 ítéltetvén, a tiz évi összes rabszámból 115, a fél évi s azon túl raboskodókkól 43 esik egy évre.

Vérhatalmi joggal bírnak a győri püspök és káptalan, gr. Viczai hedervári, gr. Sándor rarói — a Sibrik család s Pannonhalmi apátság uradalmaikban.

Ujjonczokat a 19-dik számú magyar gyalog ezredhez állít. Az 1840-dik évi ujjoncz állításkor 292 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből 3 főbírói járásra oszlik, mellyek ezek: I. Csiliz sziget tóközi, II. Sokorói, III. Pusztai.

Tartomány biztossági tekintetben a pozsoni, *közoktatási* lag a győri kerülethez — *egyházilag* a győri püspök, esztergami érsek — szentmártoni apátsághoz tartozik.

Székhelye: Győr.

Pecsete így iratik le: „Cera vetusta fluvios tres regionis principes, Danubium, Rabczam et Rabam qua fluxu, qua characteribus exprimit.

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: Főispán 825 — első alispán 600 — m. alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — második 150 — levéltárnok 300 — pénztárnok 500 — másod pénztárnok 250 adószedő 200 — számvevő 300 — főügyész 300 — alügyész 150 — 3 főszolgabíró (300 fval) 900 — 3 alszolgabíró (150fval) 450 — 6 esküdt (100 fval) 600 — 4 irtok (150 fval) 600 — özszeszen: 7175 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 300 — főorvos 300 — 4 sebész (150 fval) 600 — 6 bába (87 ft. 30 kral) 350 — baromorvos 100 — útbiztos 150 — katonai biztos 180 — várnagy 150 — 10 huszár (125 fval) 1250 — porkoláb 92 — 13 hajdú (96 fval) 1248 — pandur hadnagy 150 — pandur káplár 100 — 19 pandur (80 fval)

800 — selyemfelügyelő 100 — kertész 40 — kéményseprő 8 —
hajós 50 — bakó 80 — összesen: 6048 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 7,175 ft.
S szegődöttek évi bére 6,048 —

Együtt teszen: 13,223 ft.

Győr megyében kebeleztetik *Győr* sz. k. város.

Győr városát kik építették? meghatározni nem lehet, annyi bizonyos, hogy a rómaiaknak Arabona, Rabona nevű szállitmányaik itt léteztek, mint ezt több kiásott régi római emlékkövek, koporsók, pénzek bizonyítják. Egyébiránt Győr a magyar királyság kezdetével szinte nevezetes város volt, miért a vármegye is innen neveztetett. V-dik István az általa behitt lakosokat nevezetes szabadságokkal ruházta fel 1271-ben, mint ez kitetszik a város levéltárában látható III-ik Endre 1295-diki év april. 6-ról költ megerősítő leveléből. Nagy Lajos újabb szabadságokat adott 1361-ben, Mária Theresia által 1743-ban a kir. városok közé soroltatott; — 1809-ik évben Junius 14-től December 22-ig a francziák ostromának ellentállott, végre elfoglalván a francziák 5 hónapi itt tartózkodások alatt ágyúzás által a városnak 2,784,560 ft. kárt okoztak; ide nem érve még a 2,835,760 ftra menő sarcolásokat részint készpénz, részint pedig portékák s nyers természetűekben.

Pecséte: „ad dextram divi (Stephani Protomartyris) qua lapides suae monumentum victoriae refert, Crux, sinistro palma Athletis propria insignita cernitur. Circumscriptio haec: „SAN. STEPHANUS PROTO-MARTYR CIVITA. JAURI PAT.“

Népessége Fényes szerint 17200 lélek, határa 7227 (adó alatt 5992) h.

Az 1840-dik ujoncz állításkor 53 katonát, s a nemzeti színházra 1286 ft. 24¹/₄₀ krt adott.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1140) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 208 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 145 — félévi s azon túli rabságra 63 ítéltetvén, középszámitással a tíz évi összes rabszámból 21 — a félévi s azontúl raboskodókból 6 esik egy évre.

18 nádori *porta* után *hadi adó* fejében . . . 12,392 ft. 47¹⁰/₁₆ kr.
s hadfogadókra 216 — 4¹³/₁₆ —

évenként összesen fizet . . . 12,608 ft. 52⁷/₁₆ krt
tartománybiztossági hivatalnokoknak . . . 42 — 31 —

évi hadi adója tesz . . . 12,651 ft. 23³/₁₆ krt
184¹/₂-dik évi adója ekként rovatott ki: a telkeadója 8218 ft.
46¹⁷/₁₀₀ kr. 17 d. — polgári haszonvételekből: belváros 3848 ft. 15 kr.
— újváros 1993 ft. 48 kr. — majorok 1010 ft. 22 kr. — szabad-

hegy 231 ft. 25 kr. vagy is együtt 7083 ft. 50¹/₂ kr. — s így az 184¹/₂-dik évre kivetett adó összesen tett 15302 ft. 36¹/₂ kr. — Ehez járul házi pénztár költségei pótlásul minden frtra 20 kr. 5100 ft. 52¹/₂ kr. — országgyűlési költségek fejében minden adói frt. után 8 kr. 2040 ft. 20³/₅ kr. — fűbér fejében 844 tehéntől 1 ft. 12 krt véve 1012 ft. 48 kr. — 308 ökörtől 1 ft. 12 krt véve 369 ft. 36 kr. 281 lótol 1 ft. 12 krt véve 337 ft. 12 krt — vagyis együtt: 1719 ft. 36 krt. — Összesen: 24163 ft. 25¹/₂ kr.

Házi pénztára kiadásait lásd a 165-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: bíró 500 — polgármester u. a. — kapitány 450 — 10 tanácsnok 400 — főjegyző 500 — aljegyző 250 — tollvivő 250 — ügyész 150 — szószóló 200 — számvivő 300 — hadi pénztárnok 300 — al-pénztárnok 200 — kamarás 400 — alkamarás 300 — pénztári segéd 250 — alapítványi pénztárnok 300 — ellenőr 200 — telekbíró 300 — gyámtya 300 — ellenőr 200 — segéd 180 — írnok 200 — másik 150 — járulnok 120 — főorvos 150 — sebész 120 — belvárosi bába 80 — külvárosi 40 — majori 60 — szabadhegyi 80 — mérnök 150 — piactfelügyelő 50 — 2 bel- s külvárosi hadnagy 200 — majori 150 — szabadhegyi 150 ft., 2 öl fa — külvárosi alhadnagy u. a. — 3 halottnéző 20 — selyemtenyészési felügyelő 200 — gazda 120 ft. 6 öl fa 6 m. rozs — vízpuska felügyelő 24 — húsbiztos 50 — sördámszedő 50 — tanács szolga 100 — 6 fertálmester 60 ft. t. sz. 1 pár csizma, 6 m. rozs, minden 2 évben ruházat — szabadhegyi fertálmester 50 ft. t. sz. minden 2 évben ruházat — 2 káplár 70 ft. 6 m. rozs — 30 rendőr 8 — 3 toronyőr 80 — 10 éji őr 40 — majoros 80 ft. 5 m. búza, 10 m. rozs — 8 kocsis 100 — 2 mezőcsősz 48 — 2 erdőcsősz 48 — tömlőcztartó 95 — 2 külvárosi éji őr 40 — 2 toronyőr 40 — gyepmester 9 ft. 36 kr.

Tárnokmesteri illetőség fejében 61 — altárnoknak 8 ft. 37 kr. — tárnokszéki jegyzőnek 8 ft. 37 kr.

Egyházi személyekre: lelkész 300 — szabadhegyi lelkész 224 ft. 30 kr. — újvárosi lelkész 320 — 2 belvárosi káplán mint vallástanító 125 — szent Orsolya szerzet 200 — 3 orgonamester 150 — kántor 12 — egyházfi 80.

Közüktatási személyzetre: 1-ső latán iskola tanító 250 — 2 elemi osztály tanító 250 — rajzmester 300 — elemi iskola gondnok 40 — e szerint összesen:

Készpénzbeli kiadásai: 18558 ft. 19 kr. természeti szállás 7, s minden 2-dik évben szabad ruházat szinte 7 egyéneknek 10 öl fa in. ill. 5 m. búza, 64 m. rozs, s 6 pár csizma.

Számit 143 fizetéses egyént és 40 választott polgárt.

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen ki-vettett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-dik évre előlegesen ki-vettett		Valóban kiadott az 184%-ik évi számadás szerint		184%-dik évre előlegesen ki-vettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adójárándóság fejében	12392	47 ¹⁰ / ₁₀₀ .	42392	47 ¹⁰ / ₁₀₀ .	—	—	12392	47 ¹⁰ / ₁₀₀ .	—	—	12392	47 ¹⁰ / ₁₀₀ .
Hadifogadókra	216	4	216	4	—	—	216	4	—	—	216	4
Hadi pénztárt illető fizetésekre	442	31	442	31	—	—	442	31	—	—	442	31
„ „ napidijokra	46	48	100	—	—	—	92	52	—	—	146	41
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	221	—	221	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségeire	510	7	510	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fülös kiadásai	158	45	158	45	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségjeinek fedezésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	5295	36	8295	36	—	—	5334	—	—	—	7629	25
Összeg	19283	38¹⁰/₁₀₀.	22336	43¹⁰/₁₀₀.	19060	1⁰/₁₀₀.	19115	29¹⁰/₁₀₀.	22336	4⁰/₁₀₀.	25060	27¹⁰/₁₀₀.

XI.

Komárom vármegye Bonfin történetésünk szerint *Comarus* nevezetű Szittya néptől vette nevét; — ellenben Béla királyunk névtelen jegyzője szerint *Oluptulma*, Retelnek — a magyarokhoz szegődött kún vezérek egyikének — fia a kiovi győzelem után egy várat építvén azt Komáromnak nevezé; Dux Arpad subjugata sibi tota terra Pannoniae pro servitio suo fidelis, simo, eidem Ketel dedit terram magnam juxta Danubium, ubi fluvius Wag descendit, ubi postea Oluptulma filius Ketel castrum construxit, quod Camarum nuncupavit; ad servitium cuius castrum tam de populo secum ducto, quam etiam a Duce adquisito duas partes condonavit.“ Holló Mátyás megerősítetté; a mohácsi vész után Soliman Budának már ura lévén Bécsset is megakará hódítani: ekkor a komáromi őrizet a várat felgyújtván oda hagyá. I. Ferdinánd 1550-dik évben új s erősebb várat építtetett, melly ma is fen áll s ó vagy belvárnak neveztetik. 1809-ben a vár ujabbszerű megerősítésén kilencz ezred dolgozott; a kamara több mint 200 épületet vett meg a vár körül, mellyek nagy részt lerontattak, s ezóta első rangú erősség roppant kiterjedésű sánczok bástyák, redoutok, s kaszárnyákkal. Védelmére szükségképen 10,000 ember és 400 ágyú kívánatik; ezenkívül 10,000 ember a kaszárnyákban s más 10,000 a caszamatákban élér. Főkapitánya mindig altábornagy.

Szomszédai keletről: Észtergam — nyugodtról: Győr — délről: Fejér — északról: Poson, Nyitra, s Bars, vármegyék.

Területe 53¹⁴/₂₀ □ mértföldet foglalván el, 33-dik megye nagyságra nézve hazánkban; hossza 9 — széle 6 mfd.

Urbériségét illetőleg lásd az 141—146 lapon:

Egésztelkes jobbágy bir itt 1-ő osztályban 20, 2-ban 22, 3-ban 24 hold szántóföldet; rétből 1-ő osztályban 6, 2-ba 8, 3-ban 10 embervágot 800 □ ölével: illyen egész jobbágytelek 3958²⁴/₃₂.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szab. kir. város	1770 ház s	18400 lélekkel
1 földesuri polgár város	1600 „ „	12700 „
4 úrbéri mezőváros	2040 „ „	12000 „
89 falu	11980 „ „	97500 „
6 népesuzta	930 „ „	5600 „
magánlak	80 „ „	500 „

Összesen 156 lakhely 18400 ház s 146700 lélek minden □ mértföldre 2740 lélek jut, — ellenben *Fényes* számitása szerint 146084 lélekből minden □ mértföldre 2756 lélek jut;

Elágazik e népesség

a) vallásra: Bárándy — Fényes		b) nyelvre: Bárándy — Fényes	
rom. kath.	100800	84587	tör. magy. 130700
gör. n. e. ó hit.	100	54	magyaros 6000
ágostai v. t. t.	5800	5543	német 6000
helvet. v. t. t.	62400	51026	tót 4000
zsidó	4600	4874	görög —
			zsidó —

Összesen 173700 . 146084 146700 . 146084
1830-ba 101197 — 1839-be 103969 az 184 $\frac{3}{4}$ -ki rovatosszeírás szerint 134098 lélek.

Területében: 2 kath. 1 prot. normalis; 50 kath., 52 prot., 8 zsidó alsó elemi iskola.

Az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt e megyében 9382 nemes személy, kik közül férfi 4691, az egész nemesség mostani hihető száma 18040 lélek (családfő 4510), a nemzeti színházrai tett ajánlatból e megyére jutott 6574 ft. 58 $\frac{1}{16}$ kr.

92 nádori porta után hadi adó fejében 63340 ft. 56 $\frac{1}{16}$ kr. s hadfogadókra 1104 — 25 $\frac{3}{16}$ —

összesen fizet 64465 ft. 22 $\frac{1}{16}$ kr.
Tartom. biztossági hivatalnokok évi járandósága 212 — 36 —

s így évi hadi adója tesz 64677 ft. 58 $\frac{1}{16}$ —

Házi pénztára kiadásait a XXIV. sz. alatti tábla mutatja.

Az 184 $\frac{3}{4}$ -dik katonai évre 52347 $\frac{3}{8}$ rovás szerint a hadi pénztárra 64561 ft. 36 $\frac{3}{8}$ kr., a honnira pedig 48857 ft. 26 kr. vetttétvén ki; a rovasok értéke a királyi adóra 1 ft. 14 kr. a honni adóra pedig 56 kr. ekként állapotott meg:

	Rovások	Hadi adóba		Házi adó.		Összesen	
		ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Csallókői járás	7004%	8638	34%	6537	18	15175	52%
Udvardi járás	14737	18175	38	13757	32	31930	10
Gesztesi járás	15790	19474	30	14737	20	34211	40
Tatai járás	14816	18273	4	13828	16	32101	20
Összesen:	52347%	64561	36	48857	26	113419	2%

1821, 1831, 1837-dik években a k. Curiára felküldött s meg vizsgált bünperei jegyzékét l. a 168-dik lapon.

1831-dik évtől 1840-dik év végéig a megyebeli rabok statiszticája következő volt: összesen 1166 rab, per alatt 228, felmentetett 142, elítéltetett 195. Ezek közt gyilkos 42, szülegyilkos 1, gyermekölő 7, történetes gyilkos és vérengező 87, rabló gyilkos és rabló 46, gyujtogató 12, marha lopó 69, tolvaj 360. — Ezek közt férfi 613, nő 182, nemes 209, polgári sorúsú 348, jobbágy 210 külföldi 26, romai cath. 442, ágostai v. t. t. 13, helvetiai v. t. t. 279, zsidó 61.

1842-dik év első fele alatt pedig összesen: 87 rab, kik közül elítélt 28, itéletlen 58, 1 pedig egyik uradalomhoz átküldetett. Férfi 72, nő 15, nemes 12, nem nemes 75, rom. kath. 46, helvetiai v. t. t. 25 ágostai v. t. t. 5, zsidó 11. Nő és férj gyilkos 2, apagyilkos gyanúból 1, gyilkos 6, vérengező 8, lstenkáromló 3, templom törő 1, pénzhamisító 2, gyermek gyilkos 1, gyujtogató 1, rabló 32, tolvaj 20, ló tolvaj, 3 orgazda 5, tébolyodott 2. — Nemesek ellen folyt büntető per 93. Halálos büntetés régen nem alkalmaztatott, legnagyobb büntetés 15 évi fogság, legkisseb 2 héti börtön.

Ujjoncokat a 19-dik számú magyar gyalogezredhez állít s a 3-dik számú huszár ezredet potolja. Az 1840-dik évi ujjonc állításkor 460 katonát állított.

Tartománybiztossági s közoktatási tekintetben a posoni kerülethez, — egyháziilag az esztergami érsek, győri püspökség, s szentmártoni apátságához tartozik.

Politikai kormányzás tekintetben 4 főbirói járásra oszlik, melyek ezek: I. Csalóközi, II. Udvardi, III. Gesztesi, IV. Tatai.

Székhelye: Komárom.

Pecskéte: Herois cataphracti bis imaginem refert, hinc medii ense, dextra armati coronaeque, quae apicem scuti tegit, inserti, inde media in parma integri exertoque pariter ferro cum ursolactantis.“

Vérhatalmi joggal bírnak: gr. Eszterházy tatai és gesztesi, — gr. Zichy csicsói — g. Battyányi kis béri — továbbá gr. Pálffy és a szent Benedek rend uradalmi. Az Esztergami érsek e megyei uradalmabeli rabjait Esztergam megyében ítelteti.

A megyei rendszeresített tisztikar s szegődötték évi járandósága következő:

a) *Tisztikar:* Főispán 1500 — első alispán 600 — másod alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — másod aljegyző 150 — levéltárnok 300 — 2 pénztárnok (250 fval) 300 — 4 adószedő (150 fval) 600 — számvevő 200 — 4 főszolgabíró (300 fval) 1200 — 11 alszolgabíró (150 fval) 1650 — 12 esküdt (100 fval) 1200 — főügyész 300 — első alügyész 150 — másod alügyész 150 — 6 irlnok (100 fval) 600 — összesen 9950.

b) *Szegődöttek*: 2 mérnök (300fval) 600 — 2 főorvos (400 fval) 800 — 4 sebész (150 fval) 600 — 4 bába (100 fval) 400 — középponti biztos 180 — várnagy 100 — őrmester 82 — 12 huszár (110 fval) 1320 — 20 hajdú (78 fval) 1560 — 2 úti-biztos (egy 80, egy 40 fval) 120 — 27 pandur (70 fval) 1890 — kéményseprő 46 — összesen: 7698 ft.

A megyei rendszeresített tisztikar s 9950 ft.

Szegődöttek évi járandósága . . . 7698 —

Együtt teszen: 17638 ft.

Komárom, sz. k. város eredetét fentebb a megye leírásánál adtuk. Falu maradt körülbelül 500 évig; itt született V. László 1440. febr. 22-kén több főrangú magyar urak, mint tanúk jelenlétében. Corvinus Matyás mezővárossá tette; s a várat megerősítettvén, hozzá vadás és mulató kertet csináltatott. 1745-ben sz. k. várossá lett, s a tárnok szék alá rendeltetett. A várost illető s a levéltárban fentalálható privilegiumok e következő évek-rőliek: 1338, 1401, — 1453, 1456, 1457; — 1492 — 1518. Zápolya János 1527. — Ferdinánd 1538, 1548, 1560; — 1576, 1578, 1602, — 1609, 1651, 1692; 1694; — 1703; — 1745.

Pecskéje 1745-ről kelt szabadalmi levelében ekként iratik le: „In scuto rubeo ad formam Sigilli redacto exstructum, graminosa basi viridi Castellum, seu Castrum argenteum tribus constans turribus eiusdem metalli affabre tectis, pinnatis muris et fenestris apertis, substratis solidioribus muris pariter pinnatis fenestris ac porta clausis, et pro validiore defensione adjecto crate ferres spitulato divulsorio, ac revulsorio ad tectum mediae turris, quae maior et eminentier est, inscriptis utrinque duabus stellis aureis sexangulis ipsam Civitatem Comaromiensem intra confluentium duorum, Danubii scilicet et Vagi fluminum positam repraesentat, ipsam scuti peripheriam ambit inscriptio. „Sigillum Regiae liberaeque Civitatis Comaromiensis.“

Népessége Fényes szerint 19113 lélek, területe 4107 (adó alatt 2944) h.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 38 s a nemzeti színházra 571 ft. 44 $\frac{1}{2}$ krt adott.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840.) év közben létezett s rendes bíróság által elítélt 760 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 695 — azontul 65 itéltetvén, a tíz évi rabszámból 76, a féléven túl itéltettekéből 7 esik egy évre.

8 nádori porta után hadi adó fejében 5607 ft. 54 $\frac{9}{16}$ krt. hadfogadókra 96 — 2 $\frac{1}{16}$ —

összesen fizet 5603 ft. 56 $\frac{10}{16}$ krt

Tartomány biztossági hivatalnokoknak 23 — 37 —

s így évi hadi adója tesz 56371 ft. 33 $\frac{10}{16}$ krt.

Hadi pénztárának kiadásait lásd az 171. lapon:

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóbankiada- tott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen ki- vettetett		Valóbankiada- tott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen ki- vettetett		Valóbankiada- tott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen ki- vettetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.	5507	54%.
Hadfogadókra . . .	96	2	96	2	96	2	96	2	96	2	96	2
Hadi pénziártt illető fizetésekre . . .	23	37	23	37	23	37	23	37	23	37	23	37
„ „ napidíjakra . . .	68	8	68	8	68	8	68	8	94	6	90	31
E várost terhelő s a hadi pénziártt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	70	—	70	—	70	—	70	—	70	—	70	—
E várost terhelő adósságok fizetésére Írószerekre . . .	300	—	300	—	300	—	300	—	300	—	300	—
Laktanyák s más katonai épületek ja- vítására . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megterítésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra . . .	676	47	700	—	350	55	500	—	467	16	400	—
A házi pénziártt vegyes költségeire A pénziárnak a mult évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénziártt szükségneinek fe- dezésére . . .	9067	5	6897	33%.	8241	—	6906	46	2400	—	9686	36
Öszveg . . .	15809	33%.	13663	15%.	14657	6%.	13472	27%.	8958	55%.	16194	40%.

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: bíró 400 ft. 6 öl fa — kapitány 350 — 4 tanácsnok 300 — főjegyző 400 ft. 40 ft. szb. s mint tanácsnok 100 — aljegyző 300 ft. s mint telekbíró 50 — szószólló 100 — főügyész 200 — alügyész 100 — levéltárnok 200 — számvevő 300 — pénztárnok 350 — kamarás 250 — alkamarás 150 — árvaék pénztárnoka 250 — 1-ső ír-nok 150 — 2-ik ír-nok 100 — 2 díj-nok (egy naponta 24, másik 16 kr.) — mérnök 120 — örhadnagy 100 — orvos 300 — sebész 150 — bába 60 — tűzoltó szerekre felügyelő 10 — kamarás 9 — órás 30 — portás 96 — 4 őrmester 120 — káplár 96 rendőr 76 ft. 48 kr. — 8 éji ór 48 — kocsis 67 ft. 12 kr. — 3 ökörpásztor 67 ft. 12 kr. — 2 mezei kerülő 67 ft. 12 kr. — tanácsszolga 30 ft.

Tárnok 32 — altárnok 4 ft. 48 kr — jegyző u. a.

Egyházi egyénekre: belvárosi lelkész 478 ft. 40 kr. — g. n. e. lelkész s iskola igazgató 40 — 2 zenekar igazgató 266 ft. t. sz. — egyházi 20 — harangozó 18 ft.

Közükatási személyzetre: nemzeti iskola igazgató 54 — vallástanió 24 — 1-ső nyelvtanió 200 ft. 6 öl fa — 2-dik oszt. tanító 180 ft. 6 öl fa — 1-ső oszt. tanító 160 ft. 6 öl fa — rajzmester 120 — 3 iskolaszolga 60 — leánytanító 60 ft. t. sz. — leánytanitóné 100 ft. t. sz.

Számit 85 fizetett egyént, s 60 választott polgárt.

V.

Moson vármegye hasonnevü várostól neveztetik. Itt állott hajdan Lázius szerint a római Limusa nevü vár.

Szomszédai: nyugodtról: Sopron vármegye s a Fertő tava, — keletről Győr, — délről: ismét Sopron, — végre északról: Poson vármegye.

Területe: 30 $\frac{1}{2}$ □ mértföldet foglalván el, megyéink között e tekintetben a 48-dik — hossza 10, széle 6 mí.

Úrbériségét illetőleg lásd a 141 — 146-dik lapon előadottakat.

1816-dik évben 3948 egész jobbágytelken csak 3593 telkes jobbágy lakott: házzal bíró zsellér volt 2579, házatlan zsellér 1542, szolga 1284, szolgáló 1408, most 3473 jobbágy telek van. — Egész jobbágytelkes bir 1-ső osztályban 20, — másodikban 22, — harmadikban 24, — negyedikben 26 hold szántóföldet. Rétből első osztályban 6, másodikban 8, harmadikban 10 embervágót.

Van benne *Bárándy* szerint:

2 földesúri polgár város	790	ház s	5590	lélek
2 bérlős mezőváros	660	„	4530	„
9 úrbéri „	2360	„	13760	„
37 falu	4500	„	39980	„
16 népes puszta	90	„	640	„

összesen: 66 lakhely . 8400 ház s 64500 lélek,
minden □ mértföldre 1810 lélek esik; ellenben a *Fényes szá-*
mitása szerinti népességből 61862 l. minden □ mértföldre 1767
lélek jut.

Elágazik e népesség:

a) <i>Vallásra: Bárándy — Fényes.</i>	b) <i>nyelvre Bárándy — Fényes.</i>		
r. cath. 56600	tör. magy. 1000	}	8059
g. n. e. ó h. 10	magyaros 5500		
ág. v. t. t. 7400	német 40000		41860
hel. „ 10	hotvát 9000		9978
zsidó 2000	1959. görög —		6
	zsidó —		1959

összesen: 66020 61862. 64500 . 61862
1830-ban 61756, 1839-ben 57875 lélek, s az 184 $\frac{3}{4}$ -diki
rovatos összeírás szerint 38361 lélek.

Van területében 1 kath. norm. — és 45 kath. 5 prot. alsó
elemi iskola.

1785-ben 148 férfi nemes személy találtatott e megyében,
1792-ben az insurrectiohoz 344 embert állított, a mostani összes
nemesség 388 fő. A nemzeti színházrai ajánlalból e megyére e-
sett 8576 ft. 3 $\frac{3}{16}$ kr.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett
s rendes bíróság által elítélt 949 rab közül per alatt felmentve s
félévi rabságon alól 833 — azontúl 116 itéltetvén, a tíz évi ösz-
szes rabszámból 95, a féléven túl itéltettekéből 12 esik egy évre.

Felküldetett s megvizsgáltatott a k. Curian 1821-ben 1 nem-
nemes gyermek gyilkos nőnek a pere s ügy az 1-ső bíróság, mint
a k. Curia által 3 éven alól itéltetett. — Hasonlókép a magyar-
óvári uradalom részéről 1 nemnemes nőgyilkos mind két helyütt
halálra itéltetett. — 1837-dik évben pedig a felküldött perek
száma 2, alperesek 4 volt, kik közül 4 nemnemes férfi (1 is-
mételve bűnhődött) vétségre 1 gyűjtogató, 2 tolvaj, 1 órgazda
volt, — s mind az 1-ső bíróság, mind a k. Curia által egy 3
éven felül, 2 alól börtönöztetésre itéltetett, s 1 felmentetett.

120 nádori porta után hadi adó fejében 82618 ft. 37 $\frac{3}{16}$ kr.
s hadfogadókra 1440 — 32%. —

évenként összesen fizet 84059 ft. 9 $\frac{12}{16}$ krt
tartománybiztossági hivatalnokoknak 382 — 42 —

évi hadi adója 84441 ft. 51 $\frac{12}{16}$ krt

Házi pénztára kiadásait a XXV. szám alatti tábla mutatja

1842-dik évi Január 12-én tartott közgyűlésben a megye elaggott tisztviselőinek s szolgáinak, úgy szinte a meghalálozottak özvegyei számára magánajánlatok útján egybegyűlt nyugpénzi összegve aránylagos felosztásának megállapítása kerülvén elő 720 p. forintnyi összegve 20—120 p. forintnyi részletekben határozatott az illetők között kiosztatni.

Ujjonczoikat a 48-dik számú magyar gyalog ezredhez állít. Az 1841-ik évi ujjonczi állításkor 270 katonát állított.

Politikai kormányzás tekintetében 2 főbirói járásra oszlik, melyek ezek: I. Nezideri, s II. Mosonyi.

Tartományi biztosság tekintetében a posoni kerülethez — *egyházilag* a győri püspökséghez tartozik.

Székhelye: Magyaróvár.

Pecsete „Leones gemini diadema sublimis ferentes, inferne e cespite bulla cerata glandibus untrinque cinota,“következő felirással: „MOSONY VÁRMEGYE PECSETJE 1647. MEGUJÍTTA-TOTT 1837.“

Vérhatalmi joggal bírnak: Albert cs. kir. főherczeg — magyaróvári — hg. Eszterházy köpcsényi és asszonyi — gr. Zichy szentmiklósi és oroszvári — gr. S. apáry csuni és gr. Harrach padorffi — s a győri káptalan védenyi uradalmaikban.

Tiszti kara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága következőleg van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 — első alispán 800 — m. alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 200 — levéltárnok 300 — 2 pénztárnok (500 fval) 1000 — számvevő 300 — 2 főszolgabíró (400fval) 800 — 2 alszolgabíró (200 fval) 400 — főügyész 350 — alügyész 200 — 3 táblabíró (300 fval) 900 — 4 esküdt (150 fval) 600 — 3 irtok (120 fval) 360 — összesen: 9,010 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 300 — m. mérnök 200 — főorvos 300 — 2 sebész (150 fval) 300 — 3 bába (100 fval) 300 — útbiztos 150 — katonai biztos 150 — kertész 35 — várnagy s porkoláb 100 — 8 huszár (116 fval) 928 — 11 hajdú (96 fval) 1056 — kéményséprő 12 — bakó 20 ft. összesen: 3851 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 9,010. ft.
S szegődöttek évi bére 3,851. —

Együtt teszen 12,821 ft.

VI.

Pozsega vármegye hasonnevü királyi várostól neveztetik.

Szomszédai: kelet és északról: Verőcze — nyugodtról: Körös vármegye, s délről: a gradiskai végezred. A megyének kis része (a katonai uradalom) nem függ össze a többivel, hanem Zágráb, Körös vármegyéktől, körösi s gradiskai végezredektől környeztetik.

Területe: $45\frac{1}{20}$ □ m földet tesz, s e szerint 40-dik a vármegyék közt — hossza több mint 15 — szélessége 4 mértföld.

Úrbériségét illetőleg lásd a 141—146-dik lapon előadottakat.

E megyében mind a szántóföld, mind a rét 1296 □ ölével méretvén ki, bir egy egész telkes jobbágy első osztályban 24, másodikban 32, harmadikban 40 hold szántóföldet; — rétből osztás különbség nélkül 8 kaszást vagy holdat, jobbágytelek van 2351.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szabad királyi város	280	ház s	2000	lélek
1 földesuri polgár város	180	„	1050	„
4 bérlős mezőváros	620	„	3684	„
5 úrbéri	790	„	5130	„
251 falu	13340	„	79736	„
magánlak	190	„	1100	„

összesen: 262 lakhely . 15400 ház s 92700 lélek minden □ mértföldre esik 2064 — Ellenben *Fényes* szerint 73129 lélekből minden □ mértföldre 1626 lélek esik.

Elágazik e népesség:

a) <i>vallásra: Bárándy — Fényes.</i>	b) <i>nyelvre: Bárándy — Fényes.</i>
r. cath. 57200 44125.	tör. magy. 400 —
g. n. e. ó h. 36900 28650.	magyaros . 600 —
ág. v. t. t. 2 —	német . 800 1065
zsidó 248 354.	rác 90900 71710
	zsidó — 354

összesen: 94350 . 73129. 94350 . 73129

Az 1827-ik évi összeírás szerint volt e megyében 84249, — 1830-ban 61065 — 1839-ben 62540, — az 1843-ik évi rovatos összeírás szerint 74470 lélek.

Finemessége az 1785-dik évi összeírás szerint volt 109, az egész nemesség mostani hihető száma 638. A nemzeti színházrai országos ajánlatból e megyére jutott 3930 ft. $41\frac{1}{16}$ kr.

Területében 1 kath. *normalis*, 12 kath. 10 g. n. e. *also elemi iskola* van.

E megyének 1839-dik év óta fenálló „nyugpénz intézet“ tökéjéből (500 p. ft. eddigelé) részesülnek a megye tisztviselői s szegődöttei, ezeknek özvegyei s árvái. (alapszabályait I. III. kötet 17—19. l.

Az 1842-dik évi augusztusban tartott törvényszék alatt volt: 26 gyilkos (kik között 1 gyermekgyilkos, 2 nő gyilkos, 1 testvér gyilkos, 1 atyagyilkos) 11 rabló, 2 gyujtogató, 1 néplázító, 2 hölgy rabló, 37 tolvaj, 6 verekedő, 10 kisebb bűnös, összesen 96. Ezek közül rendes per útján elítéltetett 39, ítélendő 7 maradt, rövid per úton elítéltetett 4, eli-élendő maradt 9, s elbocsáttatott 22.

55 nádori porta után <i>hadi adó</i> fejében	37866 ft.	52 $\frac{1}{16}$ kr.
<i>s hadfogadókra</i>	660 —	14% —

évenként összesen fizet	38527 ft.	6 $\frac{1}{2}$ kr ^t
tartománybiztossági hivatalnokoknak	267 —	20 —

évi hadi adója tesz	38794 ft.	26 $\frac{1}{12}$ —
-------------------------------	-----------	---------------------

Házi pénztárának kiadásait a XXVI. szám alatti tábla mutatja.

Börtöneiben az utóbbi tív év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 810 rab közül per alatt felmentve s fél éven alól 533, azontúl 277 ítéltetvén, a tíz évi összes rab-számból 81, a fél éven túl ítéltettekéből 28 jut egy évre.

A k. Curia-ra 1821-ben felküldetett 1 nem nemes férfi kegyetlenkedő perében az 1-ső bíróságnak 3 éven alóli börtönt rendelő ítélete felmentéssel küldetett vissza (1831-ben 0) 1837-ben pedig az 1-ső bíróság által halálra ítélt 2 nemnemes gyilkos és gyermekgyilkos nő közül a kir. Curia által egyik szinte halálra, a másik 3 évig terjedő börtönre ítéltetett.

Vérhatalommal a megye községe s Pozsega város bir.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 286 katonát adott.

Székhelye Pozsega.

Politikai kormányzás tekintetéből 2 járásra van osztva, mellyek: I. Alsó- és II. Felső Járás.

Tartománybiztossági tekintetben a szerémi, *közoktatásira* nézve s *egyházilag* a zágrábi kerület s illetőleg püspökséghez tartozik.

Pecsete: „Scutum caeruleum horizontaliter seu transversim sectum, ac superiori sui parte duos exhibens leones aureas, vexillo rubeo circa sceptrum a corona deorsum sinuatim fluctante, inferiore autem parte exhibet insigne Regni Slavoniae, nempe inter duos fluvios, in tractu terrae virentis, Martem nativi coloris currentem. Scuto incumbit corona vulgaris. Circumferentia vero ipsius Scuti exterior hac Epigraphe seu superinscriptione: „SIGILLUM COMITATUS DE PÓZSEGA ANNO 1745, INCORPORATI“ circumducta conspicitur.

A megyebeli *tisztikar* s *szegődöttek* évi járandósága következő:

a) *Tisztikar*: főispán 1000 — első alispán 800 — második alispán 450 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második aljegyző 250 — főpénztárnok 560 — második pénztárnok 350 — adószedő 300 — számvevő 300 — 2 táblabíró (250 fval) 500 — 2 főszolgabíró (450 fval) 900 — 5 alszolga bíró (300 fval) — 1500 — főügyész 400 — alügyész 250 — 2 esküdt (200 fval) 400 — 4 írnok (150 fval) 600 — összesen 9460 ft.

b) *Szegődöttek*: Mérnök 400 — főorvos 536 — 5 sebész (240 fval) 1200 — 2 bába (100 fval.) 200 — 5 katonai lakfelügyelő (100 fval) 500 — katonai biztos 200 — selyemfelügyelő 100 — várkapitány 150 — várnagy 75 — 2 káplár (60 fval) 120 — 6 huszár (96 fval) 770 — 36 hajdú (48 fval) 1824 — ménesfelügyelő 100 — 3 lovász (1×60, 2×50 fval) 160 — sütő 100 — kéményseprő 100 — bakó 100 — 16 pandur (20 fval) 320 — összesen 6955 ft.

Megeyi rendszeresített *tisztikar* 9460 ft.

S *szegődöttek* évi járandósága 6955 —

Együtt teszen: 16415 ft.

Pozsega vármegyében kebeleztetik *Pozsega*, sz. kir. város

Pozsega igen régi s már megváltónk születése előtt nevezetes hely volt, s *Recatina* és *Ravenata*, később *Romana*, *Valeria*, majd *Bassiana* névvel nevezetett. 1543-dik évben a törökök elfoglalván 1686-ban menekedett meg a török járomtól. — 1765-ben szeptember 1-ső napján kir. városnak tétetett; régi vára a törököktől visszavétetvén egy darabig austriai katonaság által lakott, később 1751-ben Thausz zágrábi püspök sajátja lön, de 1790-ben II-dik Leopold által a városnak engedtetett.

Pecséte: „Tres turres, harum media cum porta aperta est ceteris altior et robustior, duae laterales tenuiores, quibus ab utrinque superpositae sunt stellae micantes octangulares, supra cuspidem turris mediae aquila uniceps alis expansis volans, supra hanc sol splendens, radios solares circum se diffundens, his superposita est corona gemmis ornata, lemniscis utrumque scuti latus instrar formae serpentinae ambientibus, hac cum inscriptione: „SIGILLUM LIBERAE REGIAE CIVITATIS POSEGANAE ANNO 1765.“

Népessége *Fényes* szerint 2420 lélek, területe 5712 (adó alatt 2308) hold.

Az 1840-dik évi ujoncz állitáskor 11 katonát adott, s a nemzeti színházra 142 ft. 56%₆ krt.

Börtöneiben a közlebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett

s rendes bíróság által elítélt 59 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 54 — félévi s azon tuli rabságra 5 íteltetvén, a tíz évi rabszámból 6, a félévi s azon tul raboskodókból 1 esik egy évre.

2 nádori porta után hadi adó fejében 1376 ft. 58¹⁰/₁₆ kr.
s hadfogadókra 24 — 8⁴/₁₆ —

évenként összesen fizet: 1400 ft. 59⁷/₁₆ krt
Tartománybiztossági hivatalnokoknak 8 — 23 —

évi hadi adója 1409 ft. 22²/₁₆ krt

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 179-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *Bíró* 150 — *kapitány* 100 — 5 *tanácsos* 60 — *főjegyző* 200 ft. 6 öl fa — *aljegyző* 120 ft. 6 öl fa — *ügyész* 150 — *szószólló* 60 — *számvevő* 120 — *pénztárnok s kamarás* 120 — *tisztartó* 100 ft. 6 m. búza, 6 m. árpa, 6 m. kukuricza, 12 m. zab, 6 akó bor — *magtárnok* 80 — *gyámtya* 100 — *kórház felügyelő* 30 — 3 *írnok* 50 — *sztrázsamester* 40 — *várnagy* 150 — *főorvos* 150 — *bába* 50 — *selyemt. gondnok* 30 — *dobos* 12 — *lovass kerülő* 120 ft. 12 öl fa, 30 m. búza, 12 akó bor, 52 m. zab, 36 m. széna, 3 sz. szalma, egyéb javadalmak fejében 40 ft. — 4 *vadásztiszt* 10 — *pandur* 36 — *órás* 28 — 2 *ökörpásztor* 36 — *gyepmester* 40 ft. segedelem fejében 4 ft. 48 kr.

Egyházi egyénekre: lelkész 300 — *orgonás s zenemester* 120 ft. 8 öl fa, 8 m. búza, 8 akó bor — *harangozó s szekresztlys* 30 ft.

Közoktatási személyzetre: elemi iskolamester 300 — 3-ik oszt. tanító 100 — *leánytanító* 200 ft.

Számit 43 fizetett egyént.

VII.

Somogy vármegye hasonló régi, Kupa herczegnek lakul szolgálalt, vártól nevezetik, mellynek ma már csak omladványai láthatók, s messze kiterjedt sánczai.

Szomszédai délről: Verőcze — *északról:* Zala és Veszprém keletről Tolna és Baranya — *végre nyugotról:* ismét Zala vármegyék.

Területe 114¹²/₂₀ □ m. földet tévén, megyéink között e tekintetben a 10-dik — *hossza* 15, *széle* 4, 8, 10 nmfd.

Úrbérségét illetőleg lásd a 141—146 lapokon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt első osztályban 22, másodikban 24, harmadikban 28 hold szántóföldet. — Rétből első osztályban 8, másodikban 10, harmadikban 12 kaszállót. Ilyen jobbágytelek 5559% léteznek.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettelt		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%-ik évre előlegesen kivettelt	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandósága fejében . . .	1376	58 ¹⁰ ⁄	1376	58 ¹⁰ ⁄	1376	58 ¹⁰ ⁄	1376	58 ¹⁰ ⁄	1376	58 ¹⁰ ⁄	1376	58 ¹⁰ ⁄
Hadfogadókra . . .	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	—	—	—	—	—	—	69	—	78	—	129	—
„ „ napidíjakra . . .	—	—	—	—	—	—	154	40	148	54	137	34
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	—	—	—	—	241	45	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalan behajthatlan s elengedett adóra . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségeire . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összev . . .	1400	58 ¹⁰ ⁄	1400	58 ¹⁰ ⁄	1642	43 ¹⁰ ⁄	1678	98 ¹⁰ ⁄	1627	53 ¹⁰ ⁄	3669	47 ¹⁰ ⁄

Van benne *Bárándy* szerint:

2 földes úri polgár város . . .	1,190	„ „ . . .	5,230	lélek
1 bérlős mezőváros . . .	302	„ „ . . .	1,560	„
27 úrbéri mezőváros. . . .	6,890	„ „ . . .	38,620	„
282 falu	21,968	„ „ . . .	166,790	„
187 népes puszta	1040	„ „ . . .	6,800	„
magánlak	210	„ „ . . .	1,400	„

összesen: 499 lakhely, 31,600 ház s 220,400 lélek minden □ mértföldre 2,016 lélek esik; ellenben a *Fényes* szerinti 231359 lélek népességből minden □ mértföldre 2,029 lélek jut.

Elágazik e népesség:

a) vallásra <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .		b) nyelvre <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> s	
		tör. magy.	205200
r. cath.	140600 . . .	magyaros	3200 . . .
g. ne. ó h.	150 . . .	horvát . . .	4000 . . .
ág. v. t. t.	12400 . . .	német . . .	6000 . . .
helv. v. t. t.	82200 . . .	tót	1000 . . .
zsidó	5200 . . .	rác	1000 . . .
		görög	—
		zsidó	—
			63
			4845

összesen: 240550 . . . 231359 240550 . . . 231359

Volt e megyében 1830-ban 167018 — 1839-ben 166820 — s az 184%-dik évi rovatos összeírás szerint 212261 lélek.

Területében 1 kath. 1 prot. *normalis* — 76 kath. 132 prot. 14 zsidó *alsó elemi iskola van*.

Nemessége az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt 4226 lélek, ebből férfi személy 2113; az egész nemesség mostan hihető száma 10768, az utóbbi tisztújításkor 2692 szavazó volt. A nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére jutott 8790 ft. 27 $\frac{9}{16}$ kr.

123 nádori porta után hadiadó fejében . . . 84,684 frt. 5 $\frac{7}{16}$ kr.
s hadfogaókra 1,476 — 33 $\frac{1}{16}$ —

évenként összesen fizet: . . . 86,160 frt. 38 $\frac{9}{16}$ kr.
tartomány biztossági hivatalnokoknak . . . — — — —

évenkénti összes hadiadója tesz . . . 86,160 — 38 $\frac{9}{16}$ —

Házi pénztára kiadásait a XXVII. sz. alatti tábla mutatja.

Mint szinte 1821. 1831. s 1837-ik években a n. m. k. udv. főtörvényszékre felküldött s ott megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét a XXVIII. szám alatti tábla.

Az utóbbi tíz év alatt e megye börtönében raboskodottak számát ezen tábla mutatja:

Év	Büntetés nélk.	Egy-szeri bünt.	Egy-holn. bünt.	Egy év/4 fogs.	Egy évi fogs.	3 évi fogs.	több évi fogs.	Halálra ítelt.	Halált szenved
1828	38	84	7	22	7	2	—	1	—
1829	82	108	5	26	20	1	2	9	—
1830	57	99	3	26	19	1	2	2	—
1831	68	51	6	31	36	1	2	2	—
1832	78	66	7	29	29	1	—	6	—
1833	67	54	6	16	47	—	—	11	—
1334	54	59	2	22	25	2	6	5	—
1835	35	73	4	46	34	3	11	5	—
1836	60	57	8	33	38	3	6	5	—
1837	74	50	16	40	33	—	1	4	—
Öszveg	613	701	64	291	291	14	29	57	—

Az 1841-dik évi ápril 26-kán tartott törvényszék alkalmazásával 306 rab volt a megyei fogházban, kik közül férfi 294, nő 12; — ezek közül gyilkos 20, rabló 41, gyermekgyilkos 3, gyűjtogató 1, öncsonkító 2, vallásttagadó 1, vigyázatlan lövöldöző 1, lótolvaj 34, tolvaj 56, csavargó 3, verekedő 2, káromkodó 1, nős parázna 1, hamis levél kiadó 1, órgazda 20, pinczetörő 8, katonai sorshuzás elől megszökött 20, katonai szökevény 3, lázító zendülő 81, utonálló 7.

Vérhatalmi joggal birnak: hg. Eszterházy kaposvári, hg. Batthyányi enyingni, — gr. Széchenyi seggesdi, somogyvári, csokonnyi és marczali — gr. Festetics csurgói, balaton szendrői és sz. miklosi, — gr. Batthyányi somodori mosgoi, sellyei — gr. Hunyady kéthelyi uradalmaikban.

Ujjonczokat az 52-dik számú magyar gyalog ezredhez állít, s a 7-dik számú huszár ezredet pótolja. Az 1840-dik évi ujjonczállításakor 774 katonát adott, kik közül a megyei népösszeírás szerint, minden 190 lakosra egy jutott; 420-nak helyettesítése 16200 forintba került.

Politikai kormányzás tekintetéből 5 főbírói járásra oszlik, melyek ezek: I. Marczali, II. Kaposi, III. Igali, IV. Szigetvári V. Babolesai.

Tartomány biztossági tekintetben a soproni, közoktatási-lag a győri kerülethez, egyháziilag a pécsi s győri püspökséghez tartozik.

Székhelye Kaposvár.

Pecsete az 1550-ik 62 t. cz. szavai nyomán Somogy vármegye birt testvérei közt legelső pecsétet, kinek 1550-dik évbeni alispánja Festicus Kristóf pecsét alatt adta ki a megye nevében kelt iratokat (I. Szegedi Tyrocinium Tripartiti Juris Ungarici II. köt. 102 lap.) „Aquila expansis alis scutum veluti protegens; in scuto manus cataphracta cum fasciculo quercino, cui glandes adhaerent: inferne arbusculae, seu virgulta itidem quercina.“

Tisztikara s szegődöttei száma évi fizetése, s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar:* főispán 1500 ft. első alispán 700 — második alispán 350 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — második aljegyző 150 — pénztárnok 500 — 5 adószedő (150 fval) 750 — számvevő 200 — 5 főszolgabíró (300 fval) 1500 — 10 alszolgabíró (150 fval) 1500 — főügyész 300 — alügyész 150 — levéltárnok 300 — 5 írnök (100 fval) 500 — összesen: 10,150 ft.

b) *Szegődöttek:* mérnök 400 — fő orvos 500 — második orvos 400 — barom orvos 200 — 6 sebész (5×300, 1×150 fval) 1650 — 5 bába (200 fval) 1000 — selyemfelügyelő 150 — kertész 25 — várkapitány 260 — várnagy 300 — őrmester 220 — 10 csendbiztos (80 fval) 800 — 23 huszár (82 fval) 1886 — hajdú káplár 55 — 37 hajdú (45 fval) 1665 — levélhordó 82 — 5 lovász (80 fval) 400 — bakó 90 — összesen: 10083 ft. 22 kr.

A tisztikar évi illetősége . . . 10,150 ft.

Szegődöttek évi bére . . . 10,083 — 22 kr.

Együtt teszen: 20,233 ft. 22 kr.

VIII.

Sopron vármegye hasonló névű királyi várostól neveztetik.

Szomszédai: keletről: Győr és Veszprém, — délről: Vass — északról: Moson, — nyugotról: Ausztria.

Területe: 57¹¹/₂₀ □ mdfdet foglalván el, tekintetben 32-dik többi vármegyeink között. — Hossza 10, széle 5¹/₂ m.

Urbériségét illetőleg lásd a 141—146. lapon előadottakat.

Egész jobbágy telkes gazda bíró első osztályban 16, — másodikban 18, — harmadikban 20, — negyedikben 22 hold szántóföldet; — rétből első osztályban 6, — másodikban 8, — ember vágót 800 □ ölével számítván. Illyen egész jobbágytelkek a régi kimérés szerint 1950%.

Van benne *Bárándy* szerint:

3 sz. kir. város	2464 ház s	21000 lélekkel
27 bérlős mező város	7206 „ „	43076 „
13 urbéri mező város	3160 „ „	17226 „
198 falu	9556 „ „	125038 „
32 népes puszta	124 „ „	860 „
magánlak	90 „ „	600 „

Összesen 273 lakhely 22600 ház s 207800 lélekkel.
minden □ mértföldre 3574 lélek jut, ellenben *Fényes* szerint
210016 lélekből minden □ mértföldre 3687 lélek esik.

Elágazik e népesség

a) vallásra: <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i>	b) nyelvre <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .
r. cathol. 188800	175673 tör. magy. 100000 } 91587
gör. n. e. ó h. 50	— magyaros 17800 {
ágostai v. t. t. 34800	27164 német 70000 } 84148
helv. v. t. t. 10	39 horvát 20000 } 27141
zsidó 6600	7140 zsidó — } 7140

Összesen: 230230 210016 207800 210016
1830-ba 159792, — az 1836-ba 152731 s az 184 $\frac{3}{4}$ -ki
rovatos összeírás szerint 192682 l.

Területében: 2 kath., 1 prot. *normalis*, — 132 kath. —
18 prot. 5 zsidó *alsó elemi iskola* van.

Az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt e megyé-
ben 7120 nemes személy, férfi 3562, — 1788-dik évben tartott
törvényes vizsgálatkor pedig lett a nemesség 1450 törvényes ko-
úr, részint családőt, részint egyes személyt, az összes ne-
messég mostan 12808 l. kik közül 1845-ben szavazó volt 3202,
a nemzeti színházrai ajánlatból e megyére jutott 13864 ft 37 $\frac{1}{16}$ kr.

194 nádori porta után hadi adó fejében 133566 ft. 46 $\frac{10}{16}$ kr.
s hadfogadókra 2328 — 52 $\frac{1}{2}$ %. —

évenként összesen fizet 135895 ft. 39 $\frac{1}{2}$ %. kr.
Tartom. biztossági hivatalnokok járandósága 713 ft. 30 kr.

évi hadi adója tesz 136609 ft. 9 $\frac{1}{2}$ %. kr.
Házi pénztárának kiadásait a XXIX. sz. alatti tábla mutatja;
1821, 1831 s 1837-dik években a k. Curiára felküldött kün
perek jegyzékét a XXX-dik sz. alatti tábla mutatja.

Ujjonczokat a 48-dik számú magyar gyalog ezredhez ál-
lit, s az 5-dik számú huszár ezredet potolja. — Az 1841-dik
évi ujjoncz állításkor 707 katonát adott.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831 — 1840) közben léte-
zett 2042 rab közül 1068 rendes, 974 urodalmi, bíróság által
per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1702, — azontul 340
ítéltetvén, a tíz évi rabszámból 201, a féléven túl ítéltettek-
ből 34 esik egy évre.

Vérhatalmi joggal bírnak: hercz Eszterházy, szarokkői, kismártoni, fraknoi, peccenyédi, kábolti, süttöri, kapuvári, némelkereszturi és labembakki — gr. Viczai loosi, — gr. Festetics sági és egyedi — a győri püspök rákosi és szányi s a csornay prépostság csornai uradalmaikban.

Politikai kormányzás tekintetében 5 főbirói járásra oszlik, mellyek ezek: I. sopronyi alsó, II. sopronyi felső, III. répcze melléki, IV. felső, V. alsó rábaközi.

Tartomány biztosági tekintetben a soproni, *közoktatásira nézve*, a győri kerület *s egyházilag* a győri püspökséghez tartozik.

Székhelye: Soprony.

Pecsete: „Virum galea, loricaque inclutum, dextra ense, laeva scutum, cui gentilitium P. Pauli Estoras insigne inditum tenentem“; következő körattal ellátva: „Sopron vármegye, Romai Sz. Bir. Herczeg. Magyarország Nádora Eszterházy Pál.“

A megye rendszeresített tisztikara s szegődöttei évi járandósága következő:

a) *Tisztikara*: Főispán 1500 — első alispán 800 — másod alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 200 — pénztárnok 600 — másodpénztárnok 300 — számvevő 400 — levéltárnok 300 — 5 főszolgabíró (400 ftval.) 2000 — 11 alszolga bíró (200 ftval) 2100 — 14 esküdt (100 ftval) 1400 — főügyész 400 — alügyész 200 — 5 írnok (egy 140, négy 100 ftval) 540 — összesen: 10140 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — 2 főorvos (400 ftval) 800 — 6 sebész (250 ftval) 900 — 5 bába (100 ftval) 500 — 8 kerületi biztos (egy 150, hét 100 ftval) 850 — várkapitány 180 — várnagy 150 — őrmester 120 — 2 vizi biztos (100 ftval) 200 — 18 huszár (86 ft. 24 krval) 1555 ft. 12 kr. — hajdúkaplár 81 — 23 hajdú (72 ftval) 1657 — pandúrkaplár 84 — 19 pandúr (72 ftval) 1363 — selyemfelügyelő 144 — kertész 40 — 2 lovasz (60 ftval) 120 — kéményseprő 20 — kovács 150 — összesen 9321 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 10140 ft.

S szegődöttek évi bére 9321 — 12 kr.

Együtt teszen: 19461 ft. 12 kr.

Kis Márton, eredete homályos, a 12-dik században mint falu, az ó budai káptalan birtokában volt; ettől megvette III. Béla, s ennek Imre fia 1202-ben Korláth Benedek Vajdának ajándékozta (ajándékozó-levelét olvashatni Georg Fejér codex dipl. cccl. et civ. Tom. 11. p. 395.) Ki ezt Tóta nevű feleségének moringol-

1202-ben. Későbbben II. András Korláthot számkivetésbe küldvén, mind őtet, mint nejét jószágaitól megfosztá, de 1221-ben **To-**lának ismét visszaadá. Mikép s mikor került Kismárton a kani-
saiak kezébe? nem tudhatni: a 14-dik században már azoké volt; mert Kanisa István zágrábi püspök 1373-ban bizonyos szabad-
ság levelet adott a városnak német nyelven. 1447-ben Kis Már-
tont már Albert ausztriai főherczeg birta, s megerősítette lako-
sainak szabadságait. Hihető hogy 1440-ben Ersébet királyné
László fiát a ő oltalmában ajánlván: ezt a várost neki zálogban
adá. 1464-ben I. Mátyás a III-dik Fridriknél zálogban lévő
kőronáért, Kis Márton több várakkal együtt, u. m. Frak-
nó, Kőszeg, Kabóld, Szarvkő, s a t. zálogba veté; ez pedig
Ausztriában virágzó sz. György vitézeinek ajándékozta, kiktől
Mátyás cserében vissza vétén, miután Fridriket birodalmaiból
kiüzte: fiának Corvinus Jánosnak adta. Mátyás halála után 1490-
ben a Budán összegyűlt rendek több uradalmakkal együtt János-
nal hagyták; de Zápolya István még elébb Beatrixnak, s az or-
szágnak 17.000 aranyat adván, Kis márton ennek birtokába
maradt, s szabadságait 1490-ki szeptemberben német nyelven meg
is erősítette. Azonban csak hamar I. Maximilán, minden átyá-
tól Magyarországnak birt jószágot visszafoglalt, s II. Ulászló
önként nála hagyván, egész 1622 esztendeig Kis-Márton elsza-
kítva állott Magyarországtól, s csak ekkor igéré meg II. Fer-
dinánd a sopronyi országgyűlésen, hogy minden magyaror-
szághoz tartozó várakat vissza adand. Mi beteljesítettvén, ké-
sőbb a város a vártól külön szakított; s a várat h. Eszterhá-
zy nyere el, a város pedig 1648. oct. 26-kán kir. város lett. 1683-
ban a törököktől, 1619-ben a Bethlen seregeitől 1559 s 1768-
ban a tüztől felette sokat szenvedett.

Népessége Fényes szerint 3111 lélek.

Az 1840-dik ujonez állitáskor 12 katonát s a nemzet
színházra 157 ft. 20% krt adott."

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831--1840) közben léte-
zett s rendes bíróság által mind per alatt felmentve s félévi
rabságon alól elítélt 23 rab közül 2 esik egy évre.

5 nádori porta után hadi adó fejében	3442 ft. 26%.	kr.
hadfogadókra	60 —	%.

évenként fizet	3502 ft. 27%.	kr.
Tartománybiztossági hivatalnokoknak	12 — 56	—

s így évi hadi adója 3515 ft. 23⁵/₈ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 186-dik lapon.

*Házi pénztárának kiadásai ezek: bíró 400 6 öl fa — 6 ta-
nácsnok 40 2 ft. öl fa — főjegyző 500 ft. 50 ft. sz. bér, 12 öl
fa — aljegyző 250 ft. 40 szb. 6 öl fa, 200 cs. e. fa — szószóló
20 — gyámnok 40 — számvevő 200 ft. 40 ft. sz. b., 6 öl fa, 200*

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 18 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		184 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadiadó-járandóság fejében	3142	26%.	3412	26%.	3142	26%.	3442	26%.	3442	26%.	3442	26%.
Hadifogadókra	60	1	60	1	60	1	60	1	60	1	60	1 $\frac{1}{2}$
Hadi pénztárt illető fizetésekre	120	58	120	58	120	58	120	58	120	58	120	58
„ „ „ napidíjakra	26	—	26	—	26	—	26	—	30	20	30	20
E városi terhelő s a hadi pénztárt illető tőkekamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E városi terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	23	—	23	—	14	47	14	47	14	48	20	48
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	672	50	980	—	855	46	1300	—	1503	25	850	—
A netalán behajlatlan s elengedett adóra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségeire	6	20	6	20	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	3000	—	3000	—	1800	—	3000	—	1600	—	1600	—
Öszveg	7351	35%.	7658	45%.	6319	58%.	7964	12%.	6771	58%.	6124	33%.

cs. e. fa — *második számvevő* 205 ft. 25 ft. sz. b., 3 öl fa, 200 cs. e. fa — *járulnok* 180 ft. 25 ft. sz. b. 3 öl fa, 200 cs. e. f. — *kamarás* 115 — *alkamarás* 18 — *orvos* 150 6 ölfa 200 cs. e. f. — *bába* 25 ft. t. sz. 3 ölfa 200 cs. e. f. — *keményseprő* 2 öl fa — *ajtonálló* 67 ft. 5 öl fa 250 cs. e. fa — *órás* 7 — *alsó portafelügyelő* 37 ft. 45 kr. t. sz., 150 cs. e. fa — 5 *rendőr* 36 ft. 45 kr. (összesen 2 ölfa 900 cs. e. fa) sz. r. — 2 *éji őr* 20 ft. 12 ft. sz. b. 200 cs. e. f. — 2 *más* 19 ft. s u. a. — 3 *erdői csősz* 12 ft. 1 ft. sz. b. 100 cs. e. fa — *zsellér bíró* 8 ft. 150 cs. e. fa — *schneider utszai porta őr* 60 ft. 16 ft. sz. b. 1 öl fa — *pásztor* 1 ft. 2 ölfa $\frac{1}{2}$ sz. sz. cna, 1 sz. szalma (összesen: 350 cs. e. fa) — *nappali őr* 24 ft. 16 ft. szál. bér, 150 csomó erdélyi fa.

Tárnok 17 ft. 36 kr. — *altárnok* 2 ft. 38 $\frac{1}{2}$ kr. — *jegyző u. a.*

Egyházi egyénekre: lelkész 8 akó bor — *egyházi* 19 ft. 2 öl fa 100 cs. e. fa, 2 akó bor 31 $\frac{1}{4}$ m. rozs.

Közoktatási személyzetre: III-dik osztály tanító 200 ft. 40 ft. sz. b. 7 öl fa — II. oszt. *tanító* 195 ft. 40 ft. sz. b. 9 öl fa — I. oszt. *tanító* 165 ft. 40 ft. sz. b. 9 öl fa — *zenemester* 40 ft. 12 ft. sz. b. 4 öl fa, 100 cs. e. fa.

Ruszt sz. kir. várossá 1681-ben a sopronyi országgyűlésén lett.

Pecsete: „Scutum coronatum cum arundinibus ternis.“

Népessége Fényes szerint 1179 lélek, területe 1540 (adó alatt 1198.) h.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) létezett s rendes bíróság által elítélt 6 rab közül per alatt felmentve, s fél-évi rabságon alól 5, azon túl 1 itéletvén, középszámítással a tíz évi rabszámból 1 esik egy évre.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 4 katonát állított, s a nemzeti színházra 142 ft. 56 $\frac{1}{16}$ krt adott.

2 *nádori porta* után *hadi adó* fejében 1376 ft. 58 $\frac{1}{16}$ krt. s *hadfogadókra* 24 — $\frac{1}{16}$ —

évenként fizet 1400 ft. 59% krt.
Tartomány biztossági hivatalnokok 11 — 47 —

évi *hadi adója* tesz 1412 ft. 46% krt.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 188. lapon

Házi pénztárának kiadásai ezek: *Bíró* 200 — 7 *tanácsnok* 100 — *főjegyző* 200 — *aljegyző* 150 — *írnok* 40 — *szószolló* 50 — *pénztárnok s kamarás* 100 — *ellenőr* 80 — *ügyész* 50 — *alkamarás* 40 — *selyem tenyésztési felügyelő* 30 — 3 *hegymester* 10 — 2 *őrmester* 15 — *bába* 60, — *kádár* 20 — *portás* 41. —

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	2065	27%.	2065	27%.	2065	27%.	2065	27%.	1376	58%.	1376	58%.
Hadifogadókra . . .	36	1	36	1	36	1	36	1	24	1	24	1
Hadi pénziárt illető fizetésekre . . .	117	48	117	48	117	48	117	48	111	48	111	48
„ „ „ napdíjakra . . .	16	32	20	—	13	32	20	—	18	16	16	—
E várost terhelő s a hadi pénziárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre . . .	11	20	31	20	9	41	10	—	36	39	35	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	100	54	126	—	125	48	150	—	64	54	20	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	663	48	392	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra . . .	—	—	10	—	—	—	10	—	7	35	5	—
A házi pénziár vegyes költségére . . .	368	44	550	—	630	43	550	—	182	58	25	—
A pénziárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénziár szükségjeinek fedezésére . . .	—	—	75	30	—	—	—	—	150	—	1664	—
Összeg . . .	2716	46%.	3032	6%.	2999	1%.	3011	48%.	2336	57%.	3669	47%.

2 rendőr 24 ft. 30 kr. — 2 sorompoőr 15 ft. 30 kr. — 2 éji őr
22 — portás 16 — fűtő 6 — pásztor 14 ft. 51 kr.
Lelkész 26 — iskolamester s kántor 100 ft.

Sopron. hogy itt romai város lehetett hajdan, kiteszik a sok romai régiségekből, pénzekből, urnákból s a t. Némely-lyek állítják, hogy már Salamon, kir. várossá tette, a bolgárok ellen kimutatott vitézségeért, de erre proba ninesen; az bizonyos hogy Imre, IV. Béla, V. Istvántól nyert szép szabadságait Kun László 1277-ben megerősítette. Továbbá I. Károlytól 1313-ban, 1317, 1338; I. Mátyás királytól 1464; Ulászlótól 1498, La-jostól 1524; I. Ferdinándtól 1533. Maximiliántól 1576; I. Leopoldtól 1701, I. Józseftől 1706-dikben szinte jeles kiváltságokat nyert.

Peccéte: „turres ternae super moenia cum stellis geminis, portaque cataractis horrida, ac galea scutum coronante.

Népessége Fényes szerint 14987 lélek, területe 31554 (adó alatt 12898) h.

Börtönciben az utóbbi tiz év (1831—1840.) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 1457 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1437 — felül 20 itéltetvén, a tiz évi rabszámból 146, a félévre itéltettekben 2 esik egy évre.

Az 1840-dik évi ujoncz állításkor 54 katonát, s a nemzeti színházra 1715 ft. 12¹/₂ krt adott.

24 nádori porta után hadi adó fejében	16523 ft. 43% krt.
hadfogadókra	288 — 6 ¹ / ₂ % —

összesen fizet . . .	16811 ft. 50 ⁷ / ₁₆ krt.
Tartomány biztossági hivatalnokoknak . .	8 — 13 —

évi hadi adója tesz 56371 ft. 33¹⁰/₁₆ krt.

Hadi pénztárának kiadásait lásd az 190. lapon:

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: *Bíró* 600 ft. — *polgármester* u. a. — *kapitány* 500 — 9 *tanácsnok* 400 — *főjegyző* 500 ft. t. sz. — *aljegyző* 300 — 2 *szószólló* 100 — *vál. polg. jegyző* 100 — *ügyész* 300 — *tollnok* 300 — *számvevő* 400 — *szám-tiszt* 300 — *járulnok* 150 — *kamarás* 500 — *segéd* 200 — *marhavágatási díjt szedő* 60 — *kamara tiszt őrnök* 150 — *alkamarrás* 120 ft 30 kr. 16 ft. sz. b. — *hadi pénztárnok* 400 — *ellenőr* 200 — *tisztartó* 317 30 kr. 10 öl fa, 1000 csomó galyfa 20 m. zab, 5 akó bór, 60 m. széna — *altisztartó* 200 — *őrnök* 200 — *gyámatya* 500 — *ellenőr* 350 — *lajstrómozó* 350 — 3 *járulnok* 150 — *tollnok* — 150 *első őrnök* 250 — *más kettő* 200 — *mérnök* 100 — *selyem tenyésztési felügyelő* 9 ft. t. sz. — *főorvos* 200 — *másik* 150 — *sebész* 40 — 2 *bába* 32 — *biztos* 250 ft. 50 ft. sz. b. — *erdőmester* 300 ft. 60 ft. sz. b., 4 öl fa, 52 m. zab,

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		184 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivettett	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	19277	40 $\frac{1}{2}$ %.	19277	40 $\frac{1}{2}$ %.	19277	40 $\frac{1}{2}$ %.	19277	40 $\frac{1}{2}$ %.	16523	43 $\frac{1}{2}$ %.	16523	43 $\frac{1}{2}$ %.
Hadifogadókra	336	7	336	7	336	7	336	7	288	6 $\frac{1}{2}$ %.	288	6 $\frac{1}{2}$ %.
Hadi pénztárt illető fizetésekre	486	5	486	5	486	5	486	5	486	5	486	5
„ „ napidijakra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	8	46	8	46	8	46	8	46	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	1338	28	1338	28	642	27	642	27	2097	26	2697	26
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	3641	29	11440	5	10149	9	7182	53	3154	34	2645	21
A metálan behajthatlan s elengedett adóra	435	8	435	8	278	57	278	57	447	49	447	48
A házi pénztár vegyes költségeire	—	—	—	—	30	22	326	27	19	—	1000	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseinek fedezésére	19595	—	12199	48	12199	48	15074	20	13000	—	9748	4
Öszveg	45118	43 $\frac{1}{2}$ %.	45522	7 $\frac{1}{2}$ %.	43842	40 $\frac{1}{2}$ %.	43664	35 $\frac{1}{2}$ %.	36727	3 $\frac{1}{2}$ %.	33946	53 $\frac{1}{2}$ %.

36 m. széna, 30 m. sarjú — *erdész* 200 ft. 50 ft. sz. b. 52 m. zab, 66 m. széna, 30 m. sarjú — 12 *erdő csősz* 60 ft. t. sz. — *fatári csősz* 60 ft. 26 ft. sz. b., 1 pár bocskor — *majoros* 100 ft. életkimérésért 15 ft. sz. r. — 8 *uti biztos* 72 — *lovász* 96 ft. ruhára 26 ft. — 2 *kocsis* 95 — 6 *rendőr* 90 — 12 *ferdymester* 12 — 4 *hegymester* 35 — 2 *megyei hegymester* 3 ft. 11 $\frac{1}{2}$ kr. — 2 *harkáni* 2 ft. 56 $\frac{3}{4}$ kr. — *őrmester* 150 — 2 *káplár* 58 — *dobos* 58 — 31 *poroszló* 58 — 2 *drabant* 58 — *kéményseprő* 3 ft. 27 kr. — *fegyvertári felügyelő* 1 ft. 41 $\frac{3}{8}$ kr. — 2 *ajtónok* 175 — *kürtös* 191 ft. gyertyára 7 ft 30 kr. — *koldusbíró* 20 — *szalmarágó* 10 — 2 *mezei csősz* 35 — *rétcsősz* 2 — 8 *mezei csősz* 72 — 2 *mezei bíró* 35 — *katonai laktanyára ügyelő* 20 ft. t. sz. — *másik* 16 — 2 *piacbiztos* 97 ft. $\frac{1}{2}$ kr. — *színház felügyelő* 36 — 2 *útbiztos* 84 — 4 *lámpagyújtó* 60 — *szállásmester* 12 — *lovász* 72 ft. 1 kalap, 1 pár bocskor, ruhára 20 ft. — 2 *kocsis* 96 ft. ruhára 40 — *schuhrethi csősz* 50 — 8 *falusi jegyző* 2 öl fa — *káddár* 149 ft. 18 kr. t. sz. — 9 *barompásztor* 9 — *szénakötő* 72 — 2 *belvárosi éji őr* 50 — 8 *külvárosi éji őr* 50 ft.

Tárnok mester : 116 ft. 48 kr. — *altárnok* 17 ft. 3 $\frac{1}{4}$ kr. — *jegyző* u. a.

Egyházi egyénekre: városi lelkész 200 — *harkei* 21 ft. 30 kr. 17 öl fa — *bálfei* 18 ft. 14 öl fa — *agendorfi* 16 öl fa 500 csomó galy — *kopházi* u. a. — *klempei* u. a. — *megyesi* 3 öl fa — *egyházi* 100 — *ministereknek* 32 öl fa.

Közoktatási személyzetre: vallástanító 200 ft. t. sz. — *nemzeti iskola tanító* 100 — 2-*dik latin iskolatanító* 200 ft. 6 öl fa — 3-*dik iskola tanító* u. a. s. t. sz. — 2-*dik elemi iskola tanító* 200 ft. 50 ft. sz. b. 6 öl fa. — 1-*ső elemi iskola tanító* u. a. — *külvárosi 2 el. iskola tanító* u. a. — 2 *sz. Ursulya kolostori tanítóné* 200 ft. 6 öl fa — *rajzmester* 300 ft. t. sz. 6 öl fa 400 cs. galy — *agendorfi isk. mester* 4 öl fa 200 cs. galy — *klempei* 4 öl fa — *harkei* 12 ft. 4 öl fa 200 cs. g. — *megyesi* 20 ft. 4 öl fa — *lepesfalvi* 4 öl fa — *bánfalvi* u. a. 100 cs. g. — *kopházi* 4 öl fa — *agendorfi ev. isk. mester* 4 öl fa — *megyeri* u. a. — *bánfalvi* u. a. — *harkei* u. a. — *lepesfalvi* u. a. — *blaudorfi* n. a.

Számit 239 fizetett egyént.

IX.

Szerem vármegye hajdani hasonnevű hercegségtől vevő nevezetét.

Szomszédai északról: Bács — nyugodtról: Verőcze vármegyék s a brodi, — kelet és délről: a péterváradai végezredek.

Területe: $43\frac{7}{20}$ □ m. földre tévén, e tekintetben 41-dik hazánk megyéi között; tekervényes hossza 16 mértföldre nyúlik el, szélessége pedig hol 2. hol 3, hol 5 mértföldre terjed.

Ürbériségét illetőleg lásd az 141—146 lapokon előadottakat.

E megyében csak első osztályú szántóföld találatik, kivé-
vén Neshtin helységet, s egy egész telkes jobbágy bir 24 hold szántóföld s 8 kaszás rétet.

Van benne *Bárándy* szerint:

4 földesúri polgárváros	3,568	ház s	20,500	lélek.
3 bér ős mezőváros	1,146	„ „	8,550	„
8 úrbéri mezőváros	1,672	„ „	11,300	„
83 falu	9,294	„ „	63,650	„
magánlak	320	„ „	2000	„

összesen: 98 lakhely . 16,000 ház s 106,000 lélek.
minden □ mértföldre 2,450 lélek esik; — ellenben *Fényes* sze-
rint 106924 lélekből minden □ mértföldre 2475 lélek jut.

Elágazik e népeségség:

a) <i>vallásra Bárándy — Fényes.</i>	b) <i>nyelvre Bárándy — Fényes.</i>			
r. cath. 35200	33106. tör. magy. 3000	}	3018	
görög 940	1224. magyaros 2000			
g. ne. ó h. 67900	67042. német		1673	
ág. v. t. t. —	84. tót		542	
hev. v. t. t. 2100	2305. horvát		101528	
zsidó 80	163. zsidó		163	

összesen: 106220 . 106924 106000 . 106924

Az 1827-dik évi országos összeírás szerint volt e megyé-
ben 107550, — 1830-ban 96685, — 1839-ben 97414 — s az
184 $\frac{2}{3}$ -ki összeírás szerint 100562 lelket számított.

Területében 3 cath. norm. 13 cath. 54 g. n. e. 1 prot. alsó
elemi iskola van.

Finemessége az 1785-diki országos összeírás alkalmával
csak 55 volt. Azonban 1838-dik évbéli tisztválasztás alkalmá-
val a szavazó nemesek száma 240-re ment, az egész nemesség
most 816. A nemzeti színházra tett országos ajánlatból e megyére
kivettett 5788 ft. 50 $\frac{5}{16}$ kr.

Vérhatalmi joggal birnak hg. Odeschalchi illóki, — gr. Elcz
vukovári — és gr. Pejacevich rumai uradalmában.

Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett
2656 8 rab közül 1321 rendes, 1335 uradalmi bíróság által, per
alatt felmentve s félévi rabságon alól 2056, azontúl 600 ítél-
tetvén, a tíz évi összes rabszámból 266, afél évi s azon túl ra-
boskodókkól 60 esik egy évre.

81 nádori porta után hadi adó fejében	55,767 frt.	34 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	972 —	22% —

Évenként összesen fizet:	56,739 frt.	56 $\frac{7}{16}$ kr.
tartománybiztossági hivatalnokoknak .	246 —	10 —

s így évenkénti hadiadója tesz 56,986 frt. 6 $\frac{1}{16}$ kr

Házi pénztárának kiadásait a XXXI. sz. alatti tábla mutatja

Felküldetett s megvizsgáltatott a kír. Curián 1837-ik évben 1 nemnemes gyilkos férfi póre, s úgy az 1-ső bíróság, mint a Curia által halálra ítéltetett. (1821, s 1831-ik évben semmi) A megyebeli *Illoki* uradalomból pedig 1821-dik évben felküldetett 3 nemnemes (1 férfi 2 nő) alperes ellen indított 2 per, kik között 2 ismételve kerülvén börtönre, 2 gyilkos 1 házastárs gyilkos volt, s mind három úgy az első bíróság mint a k. Curia által is halálra ítéltetett. Ugyan ezen uradalomból 1831-ben 7 nem nemes (2 ismételve bűnhődött) férfi ellen indított 2 per küldetett fel, kik közül 3 gyilkolás nélküli rabló, 2 gyilkos, 2 gyilkolás nélküli utonálló volt, s az 1-ső bíróság által 3 halálra, 2 három éven alól ítéltetett, s egy felmentetett; — ellenben a k. Curia által halálra 2, 3 éven alól 3 ítéltetett s 2 felmentetett.

Ujjoncokat a 53-dik számú magyar gyalog ezredhez állít. Az 1840-dik évi ujjonc állításkor 452 katonát adott.

1828-dik évben adózás tárgyaul összeíratott a megyebeli adózóknál: 51107 jármás ökör, 17628 anya tehén, 12275 meddő tehén, 14432 bornyu, összesen 95442 darab; — 3 év fölötti ló 80486, — két füves csikó 6377, összesen 86564 darab; — 59446 juh, 68339 sertés: 2023 kecske; 1069 méhkas.

Az adózók által 1833-ban termesztett 36416 font selyembogyó (galetta) fontját 10, 15, 20, 22, 24, 28, 29, 30, 32, és 33 krjával beváltva, adott 14084 ft. 36 $\frac{3}{4}$ krt. p. p.

Az 1828-diki országos összeírás szerint 5740 kézműves találtatott e megyében, kik közül 1674 czéhbeli, a többi kontár, vagy örökös legény volt. — Volt ezek közt 1832-dik évben 4 ács, 2 aranyműves, 29 asztalos, 18 mézes kalácsos, 1 bádógos, 163 bocskor varga, 10 borbély, 125 csizmadia, 4 esztergályos, 39 fazekas, 2 festő, 7 fűsüs, 6 gombötő, 75 halász, 1 harangöntő, 8 húsáros, 66 kádár, 17 kalapos, 3 kapczakötő, 50 kerekgyártó, 20 kolompár, 90 kovács, 9 kőműves, 35 kőtélgyártó, 1 köfaragó, 5 lakatos, 3 nyerges, 399 molnár, 6 ötvös, 12 üveges, 33 pokroczos, 1 kordoványos, 3 puskacsinaló, 1 serfőző, 15 pék, 84 szabó, 31 szappanos, 31 szijgyártó, 120 szücs, 75 szürszabó, 19 takács, 4 timár, 11 tobákos, 28 varga, 5 zubbonyos, adó alá eső malom volt 399.

Kereskedő volt 1828-ban 144, kalnár 553, a kereskedők közül kettő kereskedett 8000 ft. tőkével, 7 5000 ft., 12 három

ezer, 18 két ezer, 12 ezer ötszáz, 11 ezer ft. tőkével, a többi apró tőzsér volt,

Pecsete „Scutum rotundum, in quo in scuto caeruleo coronato repraesentantur 3 fluvii (Danubius, Savaus et Pacuntius seu Boszud, et in solo viridi pone arborem cupressum cerbus cubans aureo torque circumductus, capite et cornibus erectis in solo graminoso intra dictos fluvios limitaneos.“ következő köriratú: „SIGILLUM COMITATUS SYRMIENSIS ANNO 1745 INCORPORATI.“

Tartomány biztossági tekintetben a szeremi, közoktatási-lag a zágrábi kerülethez — *egyházilag* a zágrábi püspökséghez tartozik.

Politikai kormányzás tekintetéből 3járás- s 3 kerületre van felosztva, de a kerület a járástól mitsem különbözik, egyik a másiktól nem függ, s ezért a jegyzőkönyvekben is csak districtus névvel neveztetnek. Előbb járás volt *Vukovár, Ruma, és Illok*; ma *Tovarnik, Iregk és Illok*; elébb ott laktak a főbírák, most itt; — kerületek ma *Vukovár, Ruma és Shyd*.

Székhelye: Vukovár.

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: Főispán 1000 — első alispán 800 — m. alispán 450 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második 250 — levéltárnok 340 — főpénztárnok 600 — másod pénztárnok 350 — adószedő 350 — számvevő 350 — 2 táblabíró (250 fval) 500 — 3 főszolgabíró (450 fval) 1350 — 3 alszolgabíró (300fval) 900 — főügyész 400 — alügyész 300 — 6 esküdt (200 fval) 1200 — 4 írnök (232 fval) 712 — összesen: 10752 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — segéde 250 — főorvos 500 — másod orvos 400 — 6 sebész (1>240, 5>200 fval) 1240 — 3 bába (112 fval) 336 — várnagy 200 — csendbiztos 200 — 2 selyemfeügyelő (180 fval) 360 — 2 katonai lak felügyelő (174 fval) 1218 — ménlő felügyelő 150 — 3 lovász (84 fval) 252 — 12 huszár (96 fval) 1152 — hajdú káplár 76 — 35 hajdú (60 fval) 6100 — 3 pandur káplár (20 fval) 180 — 30 pandur (hónaponként 6 fval) 1080 — kéményseprő 12 — baromorvos 150 — összesen: 10268 ft.

A megyei tisztikar illetősége . . . 10752 ft.
Szegődöttek évi bére 10268 —

Együtt teszen: . . . 210020 ft.

X.

Tolna vármegye hasonnevű hajdan köfállal kerített királyi várostól nevezetik, mellynek nagyobb része most a Duna gyomrában hever, minthogy ennek apadtakor sok épület romait láthatni. Itt hozta sz. István királyunk 1016-dik évken költ törvényeit; 1463 s 1518-dik években szinte országgyűlések tartattak.

Szomszédai: keletről: Pest, — nyugodtról: Somogy — délről: Baranya, — s északról: Fejér és Veszpém vármegyék.

Területe: 65 □ mértföldet foglalván el, megyéink között e tekintetben a 27-dik — hossza 9, széle $7\frac{1}{2}$ mf.

Úrbériségét illetőleg lásd a 141—146-dik lapon előadottakat.

Egész jobbágytelkes gazda bir itt 1-ső osztályban 22, másodikban 24, harmadikban 20 hold szántóföldet. Réből első osztályosan 8, másodikban 10, harmadikban 12 embervágót 800 □ ölével. Illyen 11520 jobbágy által művelt egész jobbágytelek van 5560.

Van benne *Bárándy* szerint:

3 földesúri polgár, város	4050	ház s	29830	lélek
5 bérlős mezőváros	3498	„	22394	„
12 úrbéri „	5190	„	29000	„
87 falu	10002	„	109976	„
87 népes puszta	320	„	2200	„
magánylak	140	„	800	„

összesen: 194 lakhely . 23200 ház s 194200 lélek, minden □ mértföldre 2960 lélek esik; ellenben a *Fényes* számítása szerinti népességből 197381 l. minden □ mértföldre 3016 lélek jut.

Elágazik e népesség:

a) Vallásra: <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .	b) nyelvre <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .	
r. cath. 127400 . 125383.	tör. magy. 130000	} 132284
g. n. e. ó h. 1500 . 1147.	magyaros 14200	
ág. v. t. t. 32800 . 21529.	német . . 50000	. 58131
hel. „ 40800 . 39114.	tót . . . —	. 1076
zsidó . . 5000 . 4208.	rác . . . —	. 1682
	zsidó . . . —	. 4208

összesen: 207500 . 197381. 194200 . 197381
1830-ban 171866, 1839-ben 172288, s az 184 $\frac{3}{4}$ -dikí rovatos összeírás szerint 183386 lélek.

Van területében 1 kath. 2 prot. norm. — és 65 kath. 5 g. n. e. 61 prot. 5 zsidó alsó elemi iskola.

Az 1785-ki összeírás szerint volt e megyében 1391 nemes személy, most 4970. A nemzeti színházrai ajánlából e megyére esett 9147 ft. 47¹²/₁₆ kr.

128 nádori porta után hadi adó fejében	88126 ft. 32 kr.
s hadfogadókra	1536 — 34 ⁶ / ₁₆ —
évenként összesen fizet	89663 ft. 6 ⁶ / ₁₆ krt
tartománybiztossági hivatalnokoknak	148 — 36 —
évi hadi adója	8981 ft. 42 ⁶ / ₁₆ krt

Házi pénztára kiadásait a XXXII. szám alatti tábla mutatja. mint szinte 1821, 1831 s 1837k években a nmgú k. ud. főtörvény-székre felküldött s megvizsgált büntető perek táblás jegyzékét lásd a 197-dik lapon.

Az 1841-dik évi nov. 30-kán tartott közgyűlésre a járás-beli főszolgabírák által beadott rovatos összeírás summáztatja szerint: a földvári járásban 6894 ¹/₈ d. jobb. telket bíró nemes kézen 101 ¹/₈ d. — a völgyégi járásban 4699 ¹/₈ d. jobb. telket bíró nem. kézen — — a simontornyai járásban 3728 ¹/₈ d. jobb. telket bíró nem. kézen 23 ¹/₈ — a dombovári járásban 6110 ¹/₈ d. jobb. telket bíró nem. kézen 32 ¹/₈ d. összesen: 21343 ¹/₈, nemesi kézen pedig 156 ¹/₈ dica találtatott. Felvéve ezen dica számszerint a megyére esett hadi adónak, a hadfogadókrain segéd pénzrel együtt évenként 89663 ft. 6⁶/₁₆ kr-ra menő összegét elhatározták a rendek, hogy 184³/₈ évre a nem nemesek a szemetevői kivétel szerint 4 ft. 11 krt, a nemesek pedig 4 frtot fizessenek, továbbá a házi pénztár költségeire nézve a nem nemesek egy egy dicája 3 ft. 30 krban, a jobbágytelken lakó nemeseké pedig 1 ft. 30 krban határozatott.

Népnevelési és erkölcsi tulajdonságait több éven át tekintetbe vévén, következőkép tűnik az fel: 206 tanodában 207 tanító s 21772 növendék, s így 9¹/₂₁ lakosra egy növendék. 96—100 lakosra vagy is 17—18 családra 1 polgári per; 213—220 személyre 1 vádolt rabszemély, vagy 624—650 férfi, 2195—2200 nőmberrel, véres verekedő esik 1658—1670-re 1, 1484—1500-ra 1 gyilkos; 426—450-re 1 tolvaj; általjában 323—350-re 1 vagyonsértő. Ezek vallás szerint 46—50 görög után; 79—85 református után 1; 98—105 r. kath. után 1; 191—200 ágostai után 1; s 325—330 zsidó után 1 vádolt rabszemély.

1845-ben úgy mint az előtt is a megyei börtöneiben raboskodók csak kétszer voltak egy hétben fölt meleg étellel ellátva, de mivel a felvigyázat igen szigorú volt, úgy hogy kívülről semmiféle ételt be nem hozhattak, majd mindannyi rab sülynyavalyában szenvedett. Ennek következtében a rabok ötször voltak hetenkint czélszerű fölt meleg étellel ellátva; melly tartásmód nem került többbe, mint az előtt a két napi, s így a süly csak hamar megszűnt. Ezen hetenkinti kétszer táplálás sok nyavalyát

okozott, s így történt hogy 317 rab közt megbetegült 143, ezekből gyógyult 133, javult 6, meghalt 4. Így tehát minden $2\frac{3}{4}$ rab után 1 megbetegedett, s minden $79\frac{1}{4}$ után 1 halt, — minden $35\frac{3}{4}$ megbetegültből 1 halt meg, s így a halálozás volt $100:2^{\text{cs}}1,_{,}$. Az orvosolt nyavalyák formái száma 25 volt.

Vérhatalommal bírnak, a pécsi püspök, Várallya győri és mazai — gr. Festetics tolnai — gr. Apponyi högyészi, gr. Eszterházy simontornyai, Uzora és dombovári — gr. Viczay regii — hg. Bathtyányi szalkai és és felső-nyéki uradalmaikban.

A legutóbbi 10 év alatt a megye börtönében 2722 rab volt: ezek közül per alatt 741. felmentve 291, elítélve 1690, kik közül gyilkos 155, gyermekgyilkos 19, történetes gyilkos és verkedő 138, rabló és rabló gyilkos 220, gyújtogató 15, marhalopó 630, tolvaj 128, más vétségű 714. Nem szerint férfi 1609, nő 81. 16 éven alóli férfi 20, nő 7. 16 évtől 24-ig férfi 533, nő 22. 24-től 40-ig 754, nő 21. 40 éven túl férfi 321, nő 14. Nemes 191, előkelő 12, polgár 11, jobbágy 1471, külföldi 5. Valás szerint rom. cath. 967, ágostai 137, helvetiai 470, görög n. e. 75, zsidó 41. Rögtön ítélőszék által bírálattott 1835-dik évben 3 rabló, kik közül egy rendes perútra igazítottott, 2 kivégeztetett. 1836-ban 3 gonosztévő a törvény rendes útjára, s 1837-ben 1 gonosztévő szinte arra útasítottott.

Ujjonczoikat a 19-ik számú magyar gyalog ezredhez állít, s a 3-dik számú huszár ezredet pótolja. Az 1840-ik évi ujjonc állításkor 788 katonát állított.

Tartományi biztosság tekintetében a pécsi, *közoktatásira* nézve a győri kerülethez — *egyházilag* a pécsi püspökséghez tartozik.

Politikai kormányzás tekintetében 4 főbirói járásra oszlik mellyek ezek: I. Földvári, II. Simontornyai. III. Völgyeségi, IV. Dombovári.

Székhelye: Szegszárd.

Pecsete „TOLNA VÁRMEGYE PECSÉTJE MDCXCIX. MEGUJÍTTATOTT MDCCCXXXVI“ körirattal van ellátva.

Tiszti kara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága következőleg van rendszerezítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 — első alispán 700 — m. alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 150 — levéltárnok 300 — pénztárnok 600 — másod pénztárnok 300 — számvevő 300 — 4 főszolgabíró (400 fval) 1600 — 5 alszolgabíró (4×200 1×100fval) 900 — 9 esküdt (8×150 1×100 fval) 1300 — főügyész 400 — alügyész 200 — 5 őrnök (120 fval) 600 — összesen: 10,150 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 400 — főorvos 500 — 4 sebész (1×200, 3×150 fval) 650 — 4 bába (100 fval) 400 — selyemfelügyelő 100 — várnagy 180 — őrmester 150 — 13 huszár (120

fval) 1560 — hajdú káplár 96 — 25 hajdú (96 fval) 2400 — 26 pandur (90 fval) 3240 — 2 kertész (30 fval) 60 — 3 katonai biztos (100 fval) 300 — 1 úti biztos 100 — viztisztító 40 — kémenyseprő 50 — bakó 50 ft. összesen: 10276 ft.

A megyei tiszlikar évi fizetése 10,150. ft.

S szegődöttek évi bére 10,276. —

Együtt teszen 20,426 ft.

XI.

Vas vármegye, Vasvár (castrum ferreum) nevű régi vártól neveztetik. „Propugnaculo castris ferreo, seu ut alii portae ferreae, a quo castrum etymon, avis struthio in sigillo superne insidens notatur. Rostrum avis partem soleae equinae ferreae mediam prehendit.“ (Cerographia Hungariae 135. l.)

Szomszédai: keletről: Veszprém s Zala — délről: Zala — északról: Sopron vármegyék, — s nyugodtról: Austria s Stájerország.

Területe: 96²⁶ □ m földet tesz, s e szerint 16-dik a vármegyék közt — hossza 8, sőt nyugoti részen 15 — szélessége 11 mértföld.

Ürbériségét illetőleg lásd a 141—146-dik lapon előadottakat.

Egész telkes jobbágy bir az első osztályban 18, másodikban 20, harmadikban 22 hold szántóföldet; — rétből első osztályban 6, másodikban 8 kaszást 800 □ ölével számítva. Ilyen eész jobbágytelek van 7635.

Nemessége az 1785-ik évi összeírás szerint volt 15632, férfi 7816 az egész nemesség mostan 25656. A nemzeti színházrai országos ajánlatból e megyére jutott 15151 ft. 2¹⁶ kr.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szabad királyi város	842	ház s	6200 lélek
1 püspöki polgár város	656	„	4600 „
4 földesuri polgár város	1786	„	11400 „
9 hérlős mezőváros	2494	„	13656 „
29 urbéri	3970	„	25984 „
622 falu	25750	„	231960 „
120 népes puszta	120	„	800 „
magánlak	182	„	1200 „

összesen: 710 lakhely . 35800 ház s 285800 lélek minden □ mértföldre esik 2970 — Ellenben *Fényes* szerint 298772 lélekből minden □ mértföldre 3112 lélek.

Elágazik e népesség:

a) vallásra: <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> . b) nyelvre: <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .						
r. cath.	221200	.	220071.	tör. magy.	130000	} 138939
g. n. e. ó h.	20	.	—	magyaros	35800	
ág. v. t. t.	74800	.	10474.	német	90000	104669
helv. v. t. t.	12200	.	62972.	horvát	30000	18453
zsidó	4850	.	5255.	vindus	—	31456
				zsidó	—	5255

összesen: 313070 . 298772. 285800 . 298772

1830-ban 230660 — 1839-ben 228608 — az 181 $\frac{1}{2}$ -ik évi rovatos öszszeírás szerint 274232 lélek.

Területében 2 kath. 1 prot. *normalis*, 152 kath. 40 prot. 5 zsidó *alsó elemi iskola* van.

212 nádori porta után *hadí adó* fejében . 145959 ft. 34 $\frac{1}{16}$ kr.
s *hadfogadókra* 2544 — 58 $\frac{1}{2}$ % —

évenként összesen fizet 148504 ft. 33 krf

Házi pénztárának kiadásait a XXXIII. szám alatti tábla mutatja. Mint szinte az 1831, 1831, 1837-dik évben a k. Curiára felküldött s ott megvizsgált bűnperek jegyzékét a XXXIV-dik szám alatti tábla.

Börtöneiben a közelebbi tíz év (1831—1840) alatt létezett 1986 rak közül 1980 rendes, 6 rögtöni bíróság által per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1693, azontúl 293 iféltetvén, a tíz évi rabszámból 199, a féléven túl ítéltektekből 29 esik 1 évre.

1841-diki másod év negyedben tartott törvényszék alatt 35—50 rab közül 7 maradt végítélet nélkül, leginkább külső hatóságoktól várt tudósítás miatt, ezek közt volt tolvaj 28, háztalan kobor 11, vérengző 5, gyermekölő 2, gyújtogató 2, gyilkos 1, altató szereket készítő 1, halálra ítéltetett 2, verést kapott 14, volt köztök nemes 8, nőszemély 5.

Ujjonczokat a 48-dik számú mrgyar gyalog ezredhez állít, s az 5-dik számú huszár ezredet pótolja. Az 1840-dik évi ujjoncz-állításkor 1025 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből 6 járásra van osztva, mellyek: I. Közszeghi, II. Német ujbári, III. Tótsági, IV. Körmondí, V. Szombathelyi, s VI. Kemenesallyai.

Tartománybiztossági tekintetben a soproni, *közoktatásira* nézve a győri kerülethez, *egyházilag* a szombathelyi püspökséghez tartozik.

Székhelye Szombathely.

Pecsete: (a megye eredete leírásánál előadatott) következő feliratú: „VAS VÁRMEGYE PECSETJE 1837.”

Vérhatalmi joggal bírnak: Ferencz cs. kir. főherczeg sárvári — gr. Bathtyányi szalonaki, jurmanczdorffi, pinkafői, ro-

honzai és borostyánházi, rakicsányi, farkasfalvi, tótmoraczi, dobrai és szölnöki — hg. Bathtyányi németújvári, körmendi, intai és csakányi — gr. Erdődy vörösvári, füzeli, vépi, jánosházi és monyró-keréki — hg. Eszterházy kőszegi, lékai — gr. Eszterházy pornói — gr. Festetics vasvári — gr. Széchényi egérvári — gr. Szapári mura-szombathi — gr. Nádasdy felső lendvai — gr. Festetics baltavári — gr. Althán bosoki — továbbá a Horváth család szentgyörgyi — Rumyakrumi — Zibrikek szarvas-hidi, a szombathelyi püspök és káptalan szentmihályfalvi, s a cisztercita rend sz. gothárdi uradalmaikban, végre Szombathely és Pinkafő szabadalmazott városok községei.

A megyei rendszeresített tisztikar, s szegődötték évi járandósága következő:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 — első alispán 800 — másod alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — másod aljegyző 200 — levéltárnok 300 — pénztárnok 600 — másodpénztárnok 300 — számvevő 400 — 6 főszolgabíró (400 fval) 2400 — 12 alszolgabíró (200 fval) 2400 — 18 esküdt (100 fval) 1800 — főügyész 400 — alügyész 200 — másod alügyész 150 — 7 írnok (100 fval) 700 — összesen: 13150 ft.

b) *Szegődötték*: mérnök 400 — másod mérnök 300 — főorvos 500 — másod orvos 400 — 7 sebész (1×200, 6×150 fval) 1100 — 8 bába (100 fval) 800 — 8 katonai biztos (1×150, 7×100 fval) 850 — várnagy 200 — hadnagy 200 — 24 huszár (100 fval) 2400 — 32 hajdú (60 fval) 1920 — 18 lovász (58 fval) 1044 — ménlőfelügyelő 200 — s lyemfelügyelő 200 — kertész 50 — fagondnok 30 — pandur hadnagy 150 — 3 lovas pandur (70 fval) 210 — 5 pandur káplár (80 fval) 400 — 19 pandur (60 fval) 2940 — 10 elemeltári biztos (35 fval) 350 — összesen 14644 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 13,150 ft.

S szegődötték évi bére 14,644 —

Együtt teszen: 28,094 ft.

Vas megyében kebeleztetik *Kőszeg sz. k. város.*

Kőszeg mikor kezdett építtetni? bizonytalan, de hogy a magyarok kijövele után Henrik bán, s fia János nádor ispány szállították meg, az kitetszik I. Károlynak 1328-ban kiadott okleveléből, 1336-ban ugyan csak Károly megparancsolá a lakosoknak, hogy lakhelyeiket sánczokkal és árkokkal vegyék körül, s ezért 46 évre minden adótól felszabadította őket, melly kiváltságot I. Lajos is megerősített 1343-ban; I. Ferdinánd pedig 1533-ban kitüntetett vitézségéért mind szárazon mind vizen a vámtól feloldotta. Ezen kívül a városnak privilegiumai 1407, 1409, 1483, 1484, 1527, 1532, 1533, 1535, 1546, 1598, 1600, 1609, 1628, 1647, 1648, 1692, 1735, 1785 évrőltek; kir. várossá 1649-

ben lett. 1445-ben III. Fridrik császár megszálván elfoglalta; de Mátyás királytól rohanás által visszavétetett, ekkor a város sokat szenvedvén, a király 5 évre minden adótól felmentette. De legnagyobb dicsősége e városnak az 1532-diki vitézül kiállott török ostrom. Ugyanis a mondott évben Solimán, mint Zápolyának pártfogója, Bécsset, s ezzel együtt Németországot is megakarván pódítani: 300,000 emberrel Fejérvárról megindult, s Pápán, Sárváron keresztül Julius 3-kán Kőszeg falai alá érkezett. Ibrahim nagy vezér a várost mindjárt körülvétetvén azt feladni kérte: de a vitéz Jurrisich Miklós magát oltalmazni utolsó esep vérig elszánta. Ibrahim mind a várat mind a várost lövetni kezdetvén, az ejtett résekre egyszerre ostromot parancsolt, hanem ámbár ez több ízben megújítottatott, mindazáltal a vitéz magyaroktól mindannyiszor visszaveretett. Így 25 nap alatt 19 ostromot állott ki a csüggedhetlen Kőszeg, s minthogy az élelem szűk kezdde lenni, végre a török Kőszeg alól iszonyu pusztítások közt eltakarodott. Az ostromlottaknak városi levéltárában szemlélhető napló könyvéből világos: hogy az egész városban, s várban nem volt több 1000 férfinál, 1800 asszonynál és 2300 gyermeknél. A férfiak közül 418-ban estek el. — 1621-ben Bethlen seregei ostromolták; — 1705-ben pedig a kuruczok felgyűjtván a külvárosokat kirablották; a mikor 120 lakos esett el, 1739-ben a pestis nagy részét lakosainak elragadta. 1777-ben nov. 29-dik 200 ház égett le a hercegei várral, s a g. Sigrakai 30,000 frtra becsült könyvtárával együtt. 1778. mart. 27-én 363 ház s 17 csűr lett hammuvá. 1809-ben május 30-diktól november 20-dikig francia seregek tanyáztak itt.

Pecséte „Coronam auream praealtae turri e ponte qui Gyöngyes fluvio populari insidet, prominenti insertam suo insigni ostendit. Scutum extrinsece ornant Genii illud sustententes.“

Népessége 6823 l. területe 10012 h. 1165 $\frac{1}{2}$ □ öl.

Az 1840-dik évi ujonez állításkor 24 katonát állított, s a nemzeti színházra 46 $\frac{1}{2}$ frt. 32 $\frac{1}{16}$ krt fizetett.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 39 rab közül per alatt felmentve s fél évi rabságon alól 24, félévi s azon túli rabságra 25 ítéltetvén, középszámítással a tíz évi összes rabszámból 4, a félévi s azontúl raboskodókból 2 jut egy évre.

6 $\frac{1}{2}$ nádori porta után hadi adójegeben	4475 ft. 10 $\frac{1}{16}$ kr.
s hadfogadókra	78 — 1 $\frac{1}{16}$ —

évenként összesen fizet	4553 ft. 12 $\frac{1}{16}$ kr.
Tartománybiztossági hivatalnokok évi járandóságára	23 — 31 —

s így évi hadi adója tesz 4576 ft. 46 $\frac{1}{16}$ krt

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 204-ik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: bíró 200 ft. 24 öl fa — polgármester u. a. — kapitány 168 ft. 23 öl fa — 6 tanácsnok 150 ft. 13 öl fa — főjegyző 250 ft. t. sz. 26öl fa — aljegyző 200 ft. t. sz. 20 öl fa — főügyész 50 ft. 12 öl fa — alügyész 3 öl fa — írnokkiadó 150 ft. 11 öl fa — 2 járulnok 80 ft. 11 öl fa — írnok 34 ft. 15 kr. pénztárnok s kamarás 350 ft. 8 öl fa — ellenőr 250 ft. 6 öl fa — írnok 150 ft. 4 öl fa — másik 34 ft. 15 kr. — szószólló 30 ft. 8 öl fa — segéde 8öl fa — 2 vál. polg. jegyző 5 öl fa — gyámalya 200 ft. 2 öl fa — ellenőr 150 — főorvos u. a. 4 öl fa — sebész 25 ft. 2 öl fa — bába 32 ft. 30 kr. 12 ft. szb. 4 öl fa 3 akó bor — raktárnok 24 ft. 3 öl fa — piaczfelügyelő 15 — tűzfelügyelő 25 — vízipuskára ügyelő 7 — mészárszékre ügyelő 20 — felső erdei felügyelő 50 — alsó erdei 15 — 2 hegybíró 22 ft. 2 szekér szénára rét — más kettő 19 ft. s u. a. — keményseprő 11 — más kettő 2 — gazda 74 ft. t. sz. 1 pár csizma, 1 pár talpalás — őr- s szállásmester 12 ft. 4 öl fa 3 évre 1 dolmány, 2 évre 2 nadrág, évenként 3 pár új csizma, 2 pár talpalás — másik 16 ft. s ugyanazon javadalmak — 2 adószedő 20 ft. s u. a. — ajtónálló 50 ft. 5 öl fa, 3 évre 1 köpöny, 1 mente, évenként 1 kalap, 2 nadrág, 2 pár új, 2 talp. csizma — órás 30 ft. 2 öl fa — 11 rendőr 52 ft. 30 kr. 2 öl fa, 1 csákó, 3 évre 1 köpöny, 2 évre 2 nadrág, évenként 3 pár új, 2 talp. csizma — irodai szolgálga 60 ft. 30 kr. 2 öl fa, s egyéb mint az előbbinek. — 8 erdeicsőszt 43 ft. 2 kr. 2 öl fa, 3 évre 1 köpöny, 2 évre 1 suba, évenként 1 kalap, 1 pár nadrág 2 pár csizma — 4 éjjőr 22 ft. 1 öl fa, 1 köpöny 3 évre, 1 pár csizma évenként. — tömlőcztartó 60 ft. t. sz. 1 köpöny, s a rendőri szolgálk javadalmai — 4 kapus 21 ft. t. sz. 1 öl fa — 5 kocsis 26 ft. 48 kr, t. sz. 12 m. rozs 3 m. búza, 3 évre 1 köpöny, évenként 1 kalap, 1 p. új, 1 pár talp. csizma — keményseprő 4 öl fa — gyepmester u. a. — 13 szállásmester 13 öl fa — 6 őrmester 6 öl fa — útfelügyelő 10 öl fa — vámbérlő 2 öl fa — katonai őrmester 10 öl fa — hetivásár bérlő 2 öl fa — sütő 1 öl fa — baromvizsgáló u. a. — 2 szegény gondnok 2 öl fa — fűtő 2 öl fa — gyepbérlő 2 öl fa — adót követőknek 24 öl fa — 4 barompásztor 8 öl fa — kondás 2 öl fa — portás 1 öl fa — holdusbíró 1 öl fa, 2 évre 1 kaput, évenként 1 kalap, 1 suba, 2 pár csizma.

Tárnokmesternek 32 ft. altárnokknak 4 ft. 48 kr. jegyző u. a.

Egyházi egyénekre: lelkész 200 ft. 36 öl fa, 63¼ m. szlf. 24 szekér széna, 8 m. szénáttermő rét, 40 kapás szőlő, 36 m. rozs — orgonás 124 ft. 12 kr. 26 ft. szb. — egyházfi 54 ft. 30 kr. t. sz. 6 öl fa — zenemester 37 ft. 30 kr. t. sz. 6 öl fa 6 akó bor vagy 24 ft. egyéb czím alatt 25 ft. 12 kr. — szolgálja 2 öl fa — egyházi szolgálja 1 öl fa — altista 50 — discantista 50 —

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%-ik évre		183%-dik évre		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-dik évre		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		184%-dik évre	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
	előlegesen kivetett		előlegesen kivetett		előlegesen kivetett		előlegesen kivetett		előlegesen kivetett		előlegesen kivetett	
Hadi adójárandóság fejében . . .	4475	10%.	4475	10%.	4475	10%.	4475	10%.	4475	10%.	4475	10%.
Hadfoglókra	78	2	78	2	78	2	78	2	78	1%.	78	1%.
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	754	8	784	8	754	7	747	14	635	37	635	37
„ „ „ napidíjakra	35	32	35	32	34	24	35	32	15	—	15	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatának fizetésére . . .	—	—	110	31	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	1841	59	—	—	110	34	—	—	—	—
Írószerekre	93	16	110	31	110	31	110	34	120	—	120	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	224	3	150	—	176	15	150	—	100	—	100	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	2139	22%	3493	7%	3420	22	2717	12	1924	52	1044	28
A metálan behajthatlan s elengedett adóra	30	23	35	—	22	53	47	12	50	—	50	—
A házi pénztár vegyes költségeire	350	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	933	41	1044	58	1238	6	1464	31	654	3	4662	19
Öszveg	9113	38	12129	2	10309	53%	9825	27%.	8352	44%.	11480	36%.

sz. Benedek szerzet 6 öl fa — egyházi 2 öl fa — orgonanyomó 1 öl fa — evang. község 450 ft. 39 öl fa.

Közüktatási személyzetre: nemzeti iskola felügyelő 150 ft. t. sz. — tanító 150 ft. t. sz. — más kettő 50 ft. szb. 6 öl fa (évi fizetéseiket a püspöki pénztárból 150 ft. 20 ft, szb.) — leánytanító 150 ft. 20 ft. szb. 6 öl fa — rajzmester 300 ft. 6 öl fa — schrabendorfi iskola 4 öl fa.

Számít 144 fizetett egyént, s 60 vál. polgárt.

XII.

Verőcze vármegye hasonnevű régi vártól vette nevezetét.

Szomszédai északról: Somogy és Baranya, — keletről: Bács és Szerem — délről: Posega vármegyék, s a brodi, — végre nyugodtról: a Szentgyörgy végezed.

Területe $83\frac{13}{20}$ □ mértföldet tévén e tekintetben 20-dik a vármegyék közt; hossza több mint 18; — széle $4\frac{1}{2}$ mtf.

Urbériségét illetőleg lásd az 141—146 lapon:

Egésztelkes jobbágy bir itt 1-ő osztályban 24, 2-ban 32, 3-ban 40 hold szántóföldet; rétből, minden osztályrendben 8 kaszálót (egy hold 2000 — egy kaszáló 1000 □ öl, kivéve a diakovári uradalom némelly helyeit, hol 1 hold 1684, egy kaszáló 1317 □ öl) telkes jobbágy van 9305.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szab. kir. város	1600 ház s	12000 lélekkel	
2 földesuri polgárváros	1160 „ „	6590 „	„
3 hérlős mező város	1364 „ „	8986 „	„
11 úrbéri mezőváros	2180 „ „	12720 „	„
218 falu	15476 „ „	123034 „	„
12 népespuszta	70 „ „	570 „	„
magánlak	350 „ „	2400 „	„

Összesen 247 lakhely 22200 ház s 155500 lélek
minden □ mértföldre 1854 lélek esik, — ellenben *Fényes* számitása szerint 137072 lélekből minden □ mértföldre 1760 esik.

Elágazik e népesség

a) vallásra: <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i>	b) nyelvre: <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i>		
romai kath. 108800	94369 tör. magy.	4000	} 2753
görög kath. 10	— magyaros	1500	
gör. n. e. ó hit. 45500	39588 német	4000	} 3786
ágostai v. t. t. 2	52 tót	500	
helvét. v. t. t. 2440	2610 rác	145500	} 129482
zsidó	358	453 zsidó	

Összesen 157110 . 137072 . 155500 . 137072

Az 1827-dik évi országos összeírás szerint volt e megyében 148,123, 1830-ba 130,456 — 1839-be 128,420, — s 184 $\frac{1}{2}$ -ki rovatos összeírás szerint 146048 lélek.

Területében: 7 kath. normalis; 13 kath., 54 görög n. e., 1 zsidó alsó elemi iskola van.

Finemessége az 1785-dik évi országos összeíráskor volt 150 az egész nemesség mostani hihető száma 1014, a nemzeti színházrai tett országos ajánlatból e megyére kivettett 5788 ft. 50 kr.

80 nádori porta után hadi adó fejében 55079 ft. 5 kr.
s hadfogadókra 960 — 21 $\frac{1}{16}$ —

évenként fizet 62652 ft. 27 $\frac{1}{2}$ kr.
Tartomány biztossági hivatalnokoknak 254 — 17 —

s így évi hadi adója tesz 64906 ft. 44 $\frac{1}{16}$ —

Házi pénztára kiadásait a XXXIII.sz. alatti tábla mutatja.

1831-dik évbe a hadi pénztárból 54077 ft. 5 kr.

a házi pénztárból 39066 — 10 —

összes kiadása volt 93083 ft. 15 kr.

Az 1829-dik évi országos összeírás szerint 832 czéhbeli és kontár mesterember találtatott, s az 1831-diki rovatos összeírás szerint volt volt 123 vizimalom, 87 szárazmalom, 798 pálnakakazán 775 mesterember.

1831-dik évi rablajstrom 51 vétkese közt 24 különféle gyilkos számláltatott (ugyan ezen évben a 9 házból álló Boroevcze faluban 3 gyilkosság történt;) találtatott a rabok közt, 6 lázadó, 3 templomrabló, 1 gyújtogató, 11 tolvaj, 6 haramia, 21 gyilkos, összesen 51 vétkes.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 1215 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 936, azontúl 276 íteltetvén, a tíz évi rabszámból 122, a féléven túl íteltettekben 28 esik egy évre.

1821, 1831 s 1837-dik években a k. Curiára a megye részéről egy per sem küldetett fel, a verőcei uradalomból 1837-ben 1 nemnemes, már előbb több rablás, gyilkosságért halálra ítelt s csak kegyelem útján 10 évi börtönt kapott, s ennek kiáltával ismét tolvajságért perbevont, és az 1-ő bíróság által halálra ítelt férfi tolvaj a Curián 3 éven túli; börtönre íteltetett.

A selyem bogár e megyébeni tenyésztése ismertetéseül legyen elég megemlíteni: miszerint 1829-dik évben összesen a kamara által 5931 — s magánosok által 4762 beváltott selyem bolyokért fizettetett 4301 ft. 12 kr. — ültetett 3041 szederfa, s régiekkel együtt volt 21198.

Az 1831-dik évbéli megyei rovasolás szerint adó alá összeíratott összesen 7567 jármás — s 44 hizlalt ökör, — 3506 fejős,

s 1369 meddő tehén, — 4733 borjú, — 9473 kocsis, s 598 ménesbeli ló, — 616 csikó, — 13525 sertés, — 1907 juh, — 166 kecske, — 654 méhkas.

Az 1840-dik ujjonczállításkor 588 katonát adott; ujjonczait az 53-dik számú magyar gyalog ezredhez adja, s mind főhadfogadó kormánya, mind katonanevendék-háza az ezrednek a megye kebelében Eszéken van.

A közéletben használt hosszúsági mértékek tekintetében megemlítendőnek véljük; miszerint a köznép réf helyett *arsinnal* él, mely egy könyöknyit, s mintegy $\frac{3}{4}$ réfet tesz; a tömött testek mérésében a *kila* mindenütt 8 *oszmákból* áll, csak hogy a köznönséges kila $3\frac{1}{2}$ pos. mérő, a deakovári 4 pos. mérőt tesz. Diavatban van továbbá a galyibás okka, mely $2\frac{1}{4}$ fonthoz hasonló.

A helységek jegyzői itt vármegyei szolgáknak tartatnak, s közértésben a kerületi szolgabírákkal, az alispányok által neveztetnek ki. Az uraságoknak hozzájuk kevés, a népnek semmi befolyása nincsen, s nem csak a rendes jegyzői kötelességet vizsik, hanem a közmunkákat is ők rendelik el, a közbátorságra vigyáznak, s erről hetenkint az illető szolgabíráknak jelentést tesznek.

Pecsetét 1746-ba nyerte: körirata „SIGILLUM COMITATUS DE VERŐCZE 1746.“

Székhelye: Eszek.

Politikai kormányzás tekintetben 4 járásra s 3 kerületre oszlik, de a járás és kerület közt semmi különbség, csak hogy amazokat fő, ezeket pedig alszolgabírák igazgatják, de függetlenül, a honnan a járasok is vegyesen területeknek nevetetnek. A járasok és kerületek következők: I. *Eszéki*, II. *Valkoi*, III. *Diakovári*, IV. *Verőczei*, V. *Miholjászai* VI. *Nassiczi* VII. *Vucsinyi*.

Tartománybistossági tekintetben a szeremi, *közsoktatásira* nézve a zágrábi kerülethez, — egyházilag a *pécsi s zágrábi* püspökséghez tartozik.

A megyei rendszeresített tisztikar s szegődöttek évi járandósága következő:

a) *Tisztikar:* Főispán 1000 — első alispán 700 — második alispán 400 — főjegyző 560 — első aljegyző 300 — második aljegyző 250 — levéltárnok 300 — pénztárnok 560 — második pénztárnok 300 — adószedő 200 — számvevő 200 — 4 főszolgabíró (400 fval) 1600 — 4 alszolgabíró (200 fval) 800 — 2 táblabíró (200 fval) 400 — főügyész 300 — alügyész 200 — 3 esküdt (150 fval) 450 — 5 írnok (164 fval) 824 — összesen 9444 ft.

b) *Szegődöttek:* 2 mérnök (egy 400, másik 300 fval) 700 — 2 orvos (400 fval) 800 — 7 sebész (egy 300, a többi 200 fval) 1500 — 3 bába (100 fval) 300 — 2 selyem felügyelő (150 fval) 300 — előfogati biztos 220 — csendbiztos 150 — várkapitány 200 — várnagy 140 — 7 katonai felügyelő (120 fval) 840 — mén-

ló felügyelő 150 — ház gondnok 100 — pandur káplár 80 — hajdú káplár 80 — 14 huszár (96 fval) 1344 — 3 lovász (80 fval) 240 — 27 hajdú (60 fval) 1620 — kéményseprő 150 — bakó 100 — útgazgató 210 — összesen: 9174 ft.

A megyei rendszeresített tisztikar . 9444 ft.

Szegődöttek évi járandósága . . . 9174 —

Együtt teszen: 18618 ft.

Vérhatalmi joggal birnak: b. Brandau valkoi — és gr. Pejachevich verőczei uradalmaikban.

Eszek, kir várossá 1809-dik évi martius 28-kán lett, de becikkelyezettését mindeddig meg nem nyerhette.

Pecsete szabadalmi levelében ezen szavakkal iratik le: „Scutum sigillare rotundum subcaeruleum exhibens pontem e candido quadrato lapide constructum, et terarcuatam Flumini decurrenti superaedificatum, de cuius medio exurgit turris exstructa, ac totidem pinnis coronata, in apice habens aliud minus scutum aureum, hinc et inde volantibus angelis Cyaneo vestitis, tubasque aversis a scuto faciebus inflantibus stipatum, Corona Regni Nostri Hungariae tectum, ac Brachio humano rubra manica induto, evaginatumque frameam in vola stringente insignitum; latera denique pontis, et quidem partis eius posticac singula utrinque uniceps aquila aurea obtutu ad centrum fixo, alis et cauda expansis, pedibus vero et armis protensis basi supremo pontis margini superstructae insistentis exornare, ac circumferentiam ipsius Sigilli sequens Epigrapha.“ „SIGILLUM LIBERAE REGIAEQUE CIVITATIS ESZEKIENSIS 1809.“ circumdare conspicitur.

Népessége Fényes szerint 13138 lélek.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 1446 rab közül per alatt felmentve félévi rabságon alól 1336, azontúl 110 íteltetvén, a tíz évi rabszámból 145, a féléventúl íteltetteköl 11 esik egy évre.

Az 1840-dik évi újoncz állításkor 43 katonát, s a nemzeti színházra 786 ft. 8% krt adott.

11 nádori porta után hadi adófejében 7573 ft. 22 $\frac{7}{16}$ kr.
hadfogadókra 132 — 2 $\frac{3}{16}$ —

évenként fizet 7705 ft. 25 $\frac{5}{16}$ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 209. lapon:

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: *Bíró* 500 ft. — *kapitány* 420 — 5 *tanácsos* 350 — *szószólló* 200 — *főjegyző* 450 — *aljegyző* 250 — *irattárnok* 200 — *ígtató* 200 — 2 *járulnok* 100 — *kiadó* 200 — *írnok* 150 — *főügyész* 250 — *alügyész* 100 — *pénztárnok* 400 — *ellenőr* 300 — *írnok* 150 — *számvevő* 300 — *mérnök s telekbíró* 300 ft. *írószerekre* 6 ft. —

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében . . .	6884	53%	6884	53%	6884	53%	6884	53%	7573	22%	7573	22%
Hadóradókra . . .	120	3	120	3	120	3	120	3	132	21%	132	21%
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	—	—	23	50	47	40	23	50	23	50	23	50
„ napidíjakra . . .	83	41	84	—	85	38	90	—	100	50	90	—
E yárost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E yárost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	437	20	442	10	224	58	570	—	165	34	200	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére . . .	2293	40	7890	40	9858	53	6000	—	8523	26	7400	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra . . .	—	—	40	10	129	20	146	10	63	29	200	—
A házi pénztár vegyes költségeire . . .	230	19	294	20	110	10	132	23	307	41	400	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamatai pénztár szükségének fedezésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeg . . .	10052	6%	15780	6%	17461	35%	13967	19%	16890	17%	16019	15%

gyámnok 250 — ellenőr 150 — alkamarás 150 — *segéde* 60 — 2 főorvos 200 — 3 sebész 100 — 3 bába 100 — *selyem tenyészési felügyelő* 100 — *kéményseprő* 120 — *szállásmester* 100 — *örmester* 150 — *tömlőztartó* 100 — *bemondó* 80 — *szolga* 100 — 2 *dobos* 60 — 2 *káplár* 96 ft. sz. r. — 24 *pandur* 60 — *morva szigeti csősz* 60 — *német szigeti* 30 — *podlavina szigeti* 20 — 5 *éji őr* 30 — 5 *mezei csősz* 32 — 8 *más* 60 — *útfelügyelő* 30 ft.

Egyházi egyénekre: *lelkész* 600 ft. *fára* 60 — 2 *káplán* 150 — *belvárosi lelkész* *fára* 60 — 2 *káplán* 150 — *alvárosi lelkész* 600 ft. *fára* 60 ft. — 2 *káplán* 150 ft. — 2 *görög n. e. lelkész* 810 ft.

Közköztatási egyénekre: *vallás tanító* 50 — *elem. tanító* 220 ft. 40 ft. sz. — *nemz. isk. tanító* 200 ft. 40 ft. sz. b. — *belvárosi tanító* 200 — *segéd* 100 — *alvársi tanító* 200 — *segéd* 150 — *felvárosi tanító* 200 — *segéd* 150 — *aloldi tanító* 100 — 2 *tanítóné* 100 — *görög n. e. tanító* 200 — (valamennyi tanító 40 öl fát kap iskola fűtésre) *görög n. e. segéd* 150 — *rajzmeister* 300 ft. *írászerre* 8 ft. 8 öl fa — *iskola felügyelő* 80 ft.

Számit 122 fizetéses egyént, és 40 választott polgárt.

XIII.

Veszprém vármegye hasonnevű, a marahanus totok királya Svatoplug által lakott várostól nevezetik, Usubu a magyarok egyik vezére 10 napi ostrom után innen kilüszvén ezért a várost is Árpád kegyelméből sajátjának kapta.

Szomszédai keletről: Fejér s Komárom; nyugodtról: Vass, Zala, délről: Tolna, Somogy, Zala; végre: északról: Győr vármegyék.

Területe: 74%. □ mértföldre terjedvén e tekintetben 24-dik hazánk megyei közt, hossza 15, — széle alig 6 mértföld.

Úrbériséget illetőleg lásd a 141—146 lapon előadottakat. egész jobbágy telkes gazda bir I. osztályban 22, II-ban 24, III-dikban 26 hold szántóföldet; rétből I. osztályban 6, II-dikban 8, III-dikban 10 embervágot 800 □ ölével. Ilyen egész úrbéri telek 3179.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 püspöki város	1480 ház s	11400 lélek
2 földesúri polgár város	3280 „ „	22900 „
3 bérlős mező város	844 „ „	4574 „
7 urbéri mező várás	2440 „ „	13926 „
176 falu	17606 „ „	159200 „
87 népespuszta	220 „ „	1400 „
magánylak	130 „ „	800 „

összesen : 276 lakhely . . 26000 ház s 214200 lélek

minden □ mértföldre 3010 lélek esik; ellenben *Fényes* számitása szerint 206026 lélekből minden □ mértföldre 2740.

Elágazik e népesség:

a) vallásra: <i>Bárándy—Fényes</i>		b) nyelvre: <i>Bárándy—Fényes</i>	
romai kath.	144400 . 121213	törzs. magy.	180000 } 172068
ágostai v. t. t.	30100 . 23545	magyaros	14200
helvet. v. t. t.	74800 . 53628	német	18000 . 23118
zsidó	7500 . 7610	tót	2000 . 3200
		zsidó	— . 7640

összesen 257100 . 206026 . 214200 . 206026

1830-ba 144322, 1838-ba 142320 s az 184 $\frac{3}{4}$ -dik rovatos összeírás szerint 185176 lélek.

Területében 2 cath., 1 prot. *normalis*, 74 cath., 95 prot. 6 zsidó alsó elemi iskola.

Az 1785-dik évi országos összeírás szerint a megye nemessége 18974 lélekből állott férfi 9787. Az egész nemesség mostani száma 27220, szavazó 6805; a nemzeti színházra tett ajánlatból a magyére jutott rész 7003 ft. 46 $\frac{11}{16}$ kr.

98 nádori porta után hadiadófejében 67471 ft. 52 $\frac{10}{16}$ kr. s hadfogadókra 1176 — 25 $\frac{13}{16}$ kr.

évenként fizet 68648 ft. 18 $\frac{3}{16}$ kr.
tartomány biztossági hivatalnokoknak 210 — 14 —

évi hadi adója 68858 ft. 32 $\frac{2}{16}$ kr.

Ujjoncokat a 19-dik számú magyar gyalogezredhez állít, s a 3-dik számú huszár ezredet potolja. Az 1840-dik évi ujjonc állításkor 658 katonát adott.

Az utóbbi 10 év alatt e megye börtönében raboskodottak jegyzéke:

Év	Büntetés nélk.	Egyszeri bünt.	1 hó-napi bünt.	1 év-negy. bünt.	1 évi büntetés	3 évi büntetés	Több évi bünt.	Halált szenvedett
1828	44	46	13	26	21	9	2	—
1829	32	26	19	17	11	6	—	—
1830	58	49	32	43	33	12	1	—
1831	46	52	40	53	43	14	—	5
1832	50	54	25	26	31	17	—	—
1833	47	52	33	30	39	20	—	—
1834	51	61	48	35	27	6	—	—
1835	84	109	44	59	39	5	—	—
1836	97	44	64	61	78	42	7	3
1837	31	63	32	38	63	66	12	2
Összesen :	540	556	350	308	385	197	22	10

Politikai kormányzás tekintetében 4 járásra oszlik: mely-lyek ezek: 1. veszprémi, 2. pápai, 3. devecseri, 4. cseszneki.

Tartománybiztossági tekintetben a spproni, *közoktatására* nézve a győri kerülethez, *egyházilag* a veszprémi püspök-höz tartozik.

Székhelye: Veszprém.

Pecsete: „Arcem cum tribus turribus, equarum media castrum D. Emerici, perpetuam hic loci cum virginitate Deo fidem sancientis liliū pululat.“ 1836-ba nyert magyar köriratú pecsete így iratik le: „Scutum videlicet Sigillare in figura circulari erectum in cuius Campo cyaneo super tricollum viridem basim scuti inter occupantem exstructum cernitur castrum argentatum marginem scuti non attingens, nigris lapidum juncturis, porta clathro clevate aperta, super eminentibus tribus turriculis rubro tectis, et accuminatis, fenestratisque, e quarum media exsurgit ramus quercinus tribus foliis viridibus, duabusque intermediis glandibus aureis inclinatis et aversis instructus, atque in regione cephalica hinc luna decrescente, isthinc vero stella sexangula, ambobus argenteis, comitatus“, körirata: „VESZPRÉM VÁRMEGYE PECSÉTJE 1836.“

Vérhatalommal bírnak: a veszprémi püspök, káptalan, a győri püspök tüske vár salamoni, gr. Zichi palotai n. vászonyi — gr. Nádasdy lepcsényi, daka és nánai gr. Battyányi mező komáromi — gr. Eszterházy pápa, ugod, devecser, csesznek, magyar szombathely és rhedei — gr. Erdődy dobai — gr. Amade marczalteői s a Festetics család végli uradalmaikban.

Házi pénztáranak kiadásait a XXXVI. sz. alatti tábla mutatja.

A 1821, 1831 — 1837-ik években a k. Curián felküldetett s megvizsgált bűnperek jegyzékét a XXVII. sz. alatti tábla mutatja.

A megye rendszeresített tisztikara s szegődöttei évi járandósága következő:

a) *Tisztikara:* Főispán 1500 — első alispán 600 — második alispán 300 — főjegyző 500 — első aljegyző 250 — második aljegyző 150 — levéltárnok 300 — lajstromozó 200 — pénztárnok 500 — második pénztárnok 300 — 2 adószedő (200 fval) 400 — számvevő 300 — alszámvevő 200 — főügyész (300 fval) 300 — 4 főszolgabíró (300 fval) 1200 — 5 alszolga bíró (150 fval) 750 — 9 esküdt (100 fval) 900 — 7 irnok (öt 100, kettő 144 fval) 788 — összesen: 8438 ft.

b) *Szegődöttek:* mérnök 300 — második mérnök 200 — 2 főorvos (450 fval) 900 — 4 sebész (150 fval) 600 — 4 bába (egy 100, három 93 fval) 379 — selyem felügyelő 280 — 4 kerületi biztos (100 fval) 400 — 4 út biztos (50 fval) 200 — várkapitány 100 — hadnagy 180 — alhadnagy 130 — őrmester 130

— káplár 120 — 23 huszár (120 ftval) 2720 — 20 hajdú (80 ftval) 1600 — 38 pandúr (80 ftval) 3040 — bakó 100 — összesen 11259 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 9738 ft.

S szegődöttek évi bére 12379 —

Együtt teszen: 22117 ft.

XIV.

Zala vármegye hajdani erősség- vagy mások szerint a megyét keresztül ömlő hasonnevű folyótól veszi nevezetét.

Szomszédai: keletről: Somogy — északról: Vas és Veszprém, — nyugotról: Vas vármegye és Stajer ország — délről: Horvát ország.

Területe: 100 $\frac{1}{20}$ □ mdfdet foglalván el, ezen tekintetben 15-dik megye hazánkban. — Legnagyobb hossza 20, széle 1, 6, 8 és 10 német mértföld.

Urbériségét illetőleg lásd a 141—146. lapon előadottakat.

Egész jobbágy telkes gazda bír első osztályban 18, — másodikban 20, — harmadikban 22 hold szántóföldet; — rétből első osztályban 6, — másodikban 8 kaszálót 800 □ ölével. Illyen egész jobbágytelek számláltatik 7862 $\frac{3}{28}$.

Van benne *Bárándy* szerint:

5 földes uri polgárváros	4620 ház s	23890 lélekkel
12 bérlős mező város	3446 „ „	18824 „
16 urbéri mező város	2570 „ „	13858 „
575 falu	26654 „ „	242308 „
20 népes puszta	50 „ „	320 „
magánlak	260 „ „	1600 „

Összesen 628 lakhely 37600 ház s 300800 lélekkel.
minden □ mértföldre 3000 lélek jut, ellenben *Fényes* szerint 298515 lélekből minden □ mértföldre 2985 lélek esik.

Elágazik e népesség

a) <i>vallásra:</i> <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i>	b) <i>nyelvre</i> <i>Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .
r. cathol. 288800	tör. magy. 230000 } 221126
gör. n. e. ó h. 140	magyaros 188000 }
ágostai v. t. t. 8200	német 2000 3837
hely. v. t. t. 24400	horvát 50000 53539
zsidó 6400	vindus — 13080
	görög — 85
	zsidó — 6848

Összesen: 327940 298515 300800 298515

1830-ba 234268, — 1839-be 243321 s az 181 $\frac{1}{2}$ -diki rovatos összeírás szerint 273946 l.

Területében: 1 kath., 2 prot. *normalis*, — 122 kath. — 40 prot. 12 zsidó *alsó elemi iskola* van.

Az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt e megyében 15954 nemes személy, (férfi 7977) mostan 26915, a nemzeti színházrajajánlatból e megyére jutott 12149 ft 25 kr.

170 nádori porta után hadi adó fejében 117043 ft. 3 $\frac{3}{16}$ kr. s hadfogadókra 2040 — 45 $\frac{11}{16}$ —

évenként összesen fizet . . . 119083 ft. 48 $\frac{13}{16}$ kr.
Tartom. biztossági hivatalnokok járandósága 447 ft. 39 kr.

évi hadi adója tesz 136609 ft. 27 $\frac{3}{16}$ kr.

Házi pénztárának kiadásait a XXXVIII. sz. alatti tábla mutatja.

1821, 1831 s 1837-dik években a k. Curiára felküldött s megvizsgált büntetendő perek jegyzékét a XXIX-dik sz. alatti tábla mutatja.

182 $\frac{1}{2}$ -dik évben az adó legfelsőbb rendeletek következtében ezüst pénzben szedetvén be, annak behajtása, azon philanthropiai nézetnel fogva: hogy súlyosult teher alatt a szegény-adózó nép ne legyen fölöttebb szenvedni kénytelen, csak igen gyéren szorgolattott; és ezen hibás számolásnak közvetlen szomorú következménye a tartozásnak rendkívüli szaporodása lön, el annyira, hogy 1825-dik évi oct. 4-kén tartott közgyűlésben főadószedői jelentés szerint 1824-dik évről 188875 ft. 9 kr. 1825-dik évben pedig 90849 — 9 $\frac{1}{2}$ kr.

s így mind össze a két említett évről . . . 279727 ft. 18 $\frac{1}{2}$ kr. maradt fizetetlenül; — mely jelentésre az elmaradott adónak végrehajtással haladék nélküli behajtása elrendeltetvén, az úgy nevezett dülőknak napi bére 15 váltó krban 1 font husban 1 itcze borban és 2 font kenyérben határozatott meg. 1825-dik évi májusi évnegyedes gyűlésben tett főadószedői jelentés szerint a házi pénztár annyira megürült, hogy a mindennapi elkerülhetetlen költségek sem fedeztethettek, mellynek folytán az adónak behajtására nem csak az eddig szokásban volt dúlok, hanem a fő- és alszolgabirák mellett lévő megyei katonák, s ha a szükség kívánta, még a pandurok is megyeileg kirendeltettek. — Az ismételt szigorú szabályokból azt hihetnők, hogy igen csekély idő alatt tisztába jött e megye az úgy nevezett restantiákkal; de — fájdalom! — a tapasztalás mást bizonyíta, pedig nagy részben azért, mivel a fentebbi határozatoknál fogva a fizetni nem akaróknak lefoglalt holmije az illető szolgabirákhöz vitetni, s

ha azokat a tulajdonos 14 nap alatt ki nem váltá, árverés útján eladatni rendeltetvén — ezen kezelés célhoz nem vezet, — későbbi gyakorlat, sikeresebb célszerűbb, s olcsóbb modot mutatott; — és ezen későbbi gyakorlat a jelen szokásban lévő kezelés, miszerint mikor az adózó nép természetményeiért időszak szerint pénzt vesz be, adójának lerovására szorittatik, és ha tartozásának eleget nem tesz, az rajta dulók által megvéttetik. A dulóknak 15 vltó vagyis 6 ezüst kr. 1 font hús 1 itcze bor, és 2 font kenyér és így körül belől 18 ezüst kr. helyett minden forinttól 2 ezüst kr. adatván, ezzel nem csak a szokott évi adó pontosabban fizetetik, hanem a régi tartozások is annyira megkevesültek, hogy azokkal rövid idő múlva baj nem leend, e rendszer által e nép vagy is adozók sokkal kevésbbé nyomatvák, mert a 2 kr. díjtól menekülni kívánván nagyobb bennöka fizetési ösztön: — e rendszerrel a mult 1841-ik évben a megye kapornaki járásában 14000 p. ft. nem évi adó, hanem régi restantia rovatott le, pedig úgy hogy az elevei tudosítás után a dulokat be nem várván, ezen tartozásoknak csak legcsekélyebb részétől fizettetett végrehajtási díj.

Újjoncokat a 48-dik számú magyar gyalog és az 5-dik számú huszár ezeredhez állit. — Az 1841-dik évi újjonc állitáskor 1049 katonát adott.

Az utóbbi tíz év alatt e megye börtönében raboskodottak számát ezen tábla mutatja:

Év	Büntetés nélk.	Egy-szeri bünt.	Egy-holn. bünt.	Egy-év ^¼ i fogs.	Egy-évi fogs.	3 évi fogs.	több évi fogs.	Ha-lálra tétl.	Ha-lált szenyv
1828	45	101	8	43	49	21	11	1	—
1829	46	41	8	31	20	24	7	5	—
1830	55	48	25	39	30	17	2	1	—
1831	46	59	28	25	25	10	5	6	2
1832	54	72	6	20	24	14	4	1	—
1833	47	45	16	28	36	16	—	—	—
1334	41	37	27	32	33	14	5	2	4
1835	24	59	40	49	61	23	4	1	—
1836	30	45	22	32	30	17	6	5	—
1837	51	61	47	41	34	16	9	6	5
Öszveg	409	568	227	348	341	172	53	28	11

Politikai kormányzás tekintetében 6 főbirói járásra oszlik, mellyek ezek: I. a tapolezai, II. szántói, III. kapornaki, IV. egerszegi, V. lövői s muraközi.

Tartomány biztosági tekintetben a soproni, közoktatásra nézve a győri kerület s egyháziilag a veszprémi püspökséghez tartozik.

Székhelye: Zala-Egerszeg.

Pecsi te: „fascia alba in transversum fluvium Szala telluris decus nobile indigitat, imminente supra diademate regio“ körirata: „S GILLUM COMITATUS DE ZALA.

Vérhatalmi joggal bírnak: A szombathelyi püspök ecsegi és sümeghi — a pesti növendék papház kiskomáromi — veszprémi káptalan merenyei — sz. Benedek rend szalavári és tilanyai, — gr. Battyányi kanisai sz. gróti, — gr. Festetics ollár, csaktornyai és keszthelyi, gr. Széchényi, polöskei, sz. györgyvári Balaton magyaródi — h. Eszterházy csobánczi — gr. Szapáry széchi sziget és letenyei — gr. Cháky belatincz és beceshelyi, — gr. Erdődy botfai — Rummyak rumi, és a csuzyak tót-szerdahelyi uradalmaikban.

A megyei rendszeresített *tisztikara s szegődöttek* évi járandósága következő:

a) *Tisztikar*: főispán 1500 ft. első alispán 800 — második alispán 400 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második aljegyző 200 — levéltárnok 300 — főpénztárnok 600 — alpenztárnok 300 — 6 adószedő (200 fval) 1200 — számvető 300 — 6 főszolgabíró (400 fval) 2400 — 16 alszolgabíró (200 fval) 3200 — főügyész 400 — első alügyész 200 — második alügyész 150 — 18 esküdt (100 fval) 1800 — 6 irtók (130 fval) 780 — összesen: 14830 ft.

b) *Szegődöttek*: 2 mérnök (egy 400, másik 200 fval) 600 — 2 orvos (400 fval) 800 — 9 sebész (150 fval) 1350 — 6 bába (75 fval) 450 — selyemfelügyelő 200 — 2 gyakornok (100 fval) 200 — 2 kertész (35 fval) 70 — 2 ménló felügyelő (egy 300, másik 100 fval) 400 — 22 lovász (84 fval) 1848 — 9 katonai biztos (nyolcz 200, egy 100 fval) 1700 — füredi biztos 100 — 18 úti biztos (60 fval) 1080 — mura-szerdahelyi hídfelügyelő 100 — várnagy 200 — hadnagy 150 — huszár káplár 130 — 31 huszár (100 fval) 3100 — hajdú káplár 102 — 29 hajdú (96 fval) 2784 — középponti hajdú 50 — 18 úti hajdú (30 fval) 530 — 5 pandur káplár (140 fval) 700 — 49 pandur (60 fval) 2940 — két kovács (50 fval) 100 — kéményseprő 100 — bakó 80 — összesen: 19764 ft.

A tisztikar évi illetősége . . . 14,830 ft.
Szegődöttek évi bére . . . 19,764 —

Együtt teszen: 35,494 ft.

Horvát országi megyék.

Körös, Varasd, Zágráb.

I.

Körös vármegye hasonló nevű várostól neveztetik. Több századon keresztül Zágráb vármegyével egyítve volt, s csak 1756-dik év óta külön hatóság.

Szomszédai nyugot és délről: Zágráb, — északról: Varasd és Zala vármegyék, — keletről: a körösi végezed.

Területe $30\frac{1}{20}$ □ m. földet tévén, megyéink között e tekintetben a 48-dik — hossza északról délnek 14, széle 1—4 geographiai mfd.

Az 1828-ki orsz. összeírás szerint adó alatt volt 138940 h. 324720 h. mivelés alatti földéből szántóföld 144256, rét 28981, szőlő 23582, kert 4250, erdő 523, 32128 hold.

Egész telkes gazda bir a podravai kerületben I. osztályban 12, másodikban 14, harmadikban 16, negyedikben 18 hold szántóföldet. — Rétből hol mindig kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol soha sem 10 kaszálót. — A verboveczi kerületben I-ső osztályban 16, másodikban 18, harmadikban 20, negyedikben 22 hold szántó földet; rétből, hol mindig kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol soha sem 10 kaszálót. Kolonhegyén fekvő helyeken első osztályban 18, másodikban 20, harmadikban 22, negyedikben 24 hold szántóföldet, rétből mint a podravai kerületben.

Van benne *Bárándy* szerint:

2 sz. kir. város	672	ház s	5900 lélekkel
1 bérlős mezőváros	146	„	910 „
298 falu	13822	„	80990 „
10 népes puszta	120	„	800 „
magánlak	180	„	100 „

összesen: 311 lakhely. 14940 ház s 89600 lélek minden □ mértföldre 2,980 lélek esik; ellenben a *Fényes* szerinti 71636 lélekből minden □ mértföldre 2387 lélek.

Elágazik e népesség :

a) <i>vallásra Bárándy — Fényes.</i>	b) <i>nyelvre Bárándy — Fényes</i>
r. cath. 92400 . 69540.	tör. magy. 100 . —
görög „ 100 . 183.	magyaros 200 . —
g. ne. ó h. 1800 . 1748.	német 400 . —
ág. v. t. t. 4 . —	horvát . 87100 . 69723
helv. v. t. t. 20 . —	rác . 1800 . 1748
zsidó . 106 . 165.	zsidó . . . — . 4845

összesen: 94430 . 71636. 89600 . 71636

Területében 2 kath. *normalis*, 93 kath. 2 g. n. e. *alsó elemi iskola van.*

Az 1827-diki országos összeírás szerint volt e megyében 81461, 1830-ban 56110, 1839-ben 59030, s az 184 $\frac{3}{4}$ -dik évi rovatos összeírás szerint 70281 lélek.

Finemessége az 1785-dik évi országos összeírás szerint volt 2576, az egész nemesség mostan 8286 lélek.

Portája nem vettetik ki külön ugyan országgyűlésünkön, azonban a Horvátországra összesen kivetett 135% portából a horvátországi közgyűlés kivetése szerint e megyére jutott 22% porta után hadiadó fejében . . . 15,338 frt. $\frac{14}{16}$ kr. s hadfogadókra 267 — 6 — tartomány biztossági hivatalnokoknak . . . 111 — 38 —

évenkénti összes hadiadója tesz . 15,716 — $44\frac{1}{16}$ —

Házi pénztára kiadásait a XL. sz. alatti tábla mutatja.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 324 rab közül per alatt felmentve s fél évi rabságon alól 244, félévi s azon túli rabságra 80 ítél-tetvén, a tíz évi összes rabszámából 32, a félévi s azontúl rabos-kodókból 8 jut egy évre.

1821-ben 1 ismételve bűnhődött gyilkos nemes férfit az 1-ső bíróság s a k. Curia 3 évig terjedő börtönre; — 1837-ben pedig a monoszlói uradalom részéről 1 nem nemes gyilkost, ki tulajdon önmaga által rosra vezérlett fiát szándékosan verte agyon, a k. Curia is halálra ítelt.

Politikai kormányzás tekintetéből 2 járásra van osztva, u. m. I. a podravai vagy kapronczai, vagy mezőségi. — II. a körösi, vagy hegyi, vagy hegyalýaira.

Tartomány biztossági, közoktatási tekintetben s *egyházilag* a zágrábi kerület s illetőleg püspökséghez tartozik.

Székhelye: körös.

Tisztikara s szegődöttei száma, évi fizetése s illetőleg bérjárandósága ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar:* Főispán 1000 — első alispán 600 — m. alispán 400 — főjegyző 400 — aljegyző 200 — főpénztárnok 350

— másod pénztárnok 250 — számvevő 200 — 2 táblabíró (200 fval) 400 — 2 főszolgabíró (300 fval) 600 — 3 alszolgabíró (150 fval) 450 — 6 esküdt (120 fval) 720 — főügyész 250 — alügyész 200 — 4 írnok (150 fval) 600 — összesen: 6620 ft.

b) *Szegődöttek*: főorvos 500 — mérnök 400 — 4 sebész (200 fval) 800 — 2 bába (100 fval) 200 — 6 falusi bába (12 fval) 72 — baromorvos 200 — ménlő felügyelő 200 — selyemfelügyelő 150 — selyemgondnok 150 — selyemgyakornok 100 — kertész 20 — katonai biztos 225 — várnagy 120 — 6 huszár (100 fval) 600 — hajdúkáplár 120 — 14 szolgahajdu (30 fval) 420 — 9 börtönhajdú (60 fval) 540 — porkoláb 40 — pandur káplár 40 — 8 pandur (20 fval) 160 — kéményseprő 32 — bakó 100 — összesen: 5189 ft.

A megyei tisztikar illetősége 6620 ft.
 Szegődöttek évi bére 5189 —

Együtt teszen: 11809 ft.

Körös megyében kebeleztek: *Kaproncza és Körös* sz. kir. városok.

Kaproncza szabadságát a bajor Ottótól nyerte 1306ban.

Népessége 4298 lélek, határa 14974 (adó alatt 7528) hold.
 A horvátországi hadi adóhoz 2 porta után fizet 1378 ft. 41¹⁴/₁₆ k.
 Tartománybiztossági hivatalnokoknak 3 — 52 —

évenként összesen fizet 1382 ft. 33¹⁴/₁₆ k.

Börtöneiben 1831—40 közben létezett s rendes bíróság által elítélt 3 rab közül per alatt felmentve, s félévi rabságon alól 2, azontúl 1 itéltetett.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 220-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai pedig ezek: *bíró* 150 ft. írószerekre 2 ft. 30 kr. — *polgármester* u. a. — *kapitány* 120 ft. írószerekre 3 — 3 *tanácsos* 75 ft. írószerekre 2 ft. 30 kr. — *főjegyző* 250 ft. 6 öl fa, írószerekre 3 ft. 12 font gyertya — *aljegyző s lajstromzó* 200 ft. írószerekre 2 ft. 30 kr. 12 font gyertya — *ügyész* 100 ft. írószerekre 2 ft. 30 kr. — *szószólló* 35 ft. írószerekre 2 ft. — *számvevő* 100 ft. írószerekre 2 ft. 30 kr. — *kamarás s adószedő* 120 ft. írószerekre 2 ft. — *gyámnok* 200 ft. írószerekre 2 — 1-ső *írnok* 80 ft. írószerekre 2 — 2-dik *írnok* 50 ft. írószerekre 2 — *főorvos* 320 — *sebész* 200 — *bába* 30 — *örmester* 60 — *portás s várnagy* 60 — *selyemtenyésző* 50 — *erdei lovas kerülő* 200 ft. írószerekre 1 — *erdőmester* 60 — 4 *vadász* 40 — 6 *hajdú* 40 — *kéményseprő* 14 — *órahúzó* 18 — *dobos* 10 — 2 *éji őr* 50 — *börtönfelügyelő* 30 — *gyepmester* 25 ft.

Lelkész 300 — *orgonás* 80 — 2 *harangozó* 35 ft.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás címe:	Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 183 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		183 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett		Valóban kiadott az 184 $\frac{1}{2}$ %-ik évi számadás szerint		184 $\frac{1}{2}$ %-ik évre előlegesen kivetett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandósága fejében . . .	1378	41 $\frac{1}{2}$ %	1378	41 $\frac{1}{2}$ %	1378	41 $\frac{1}{2}$ %	1378	41 $\frac{1}{2}$ %	1378	41 $\frac{1}{2}$ %	1378	41 $\frac{1}{2}$ %
Hadfogadókra . . .	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—	24	—
Hadi pénztári illető fizetésekre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ napidíjakra . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	244	34	2426	—	46	20	—	—	—	—
Irószerekre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megértésére . . .	—	—	—	—	—	—	120	—	—	—	—	—
A netalan behajthatlan s elengedett adóra . . .	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségeire . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségeinek fedezésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összev . . .	1402	41$\frac{1}{2}$%	1647	15$\frac{1}{2}$%	3829	24$\frac{1}{2}$%	1629	4$\frac{1}{2}$%	1545	27$\frac{1}{2}$%	1402	41$\frac{1}{2}$%

Tárnok 3 ft. 38 kr. — altárnok 31 kr. — jegyző u. a.
2 tnnító 200 ft. (az 1-sőnek 14 ft. szb. a 2-nak t. sz.) —
breghei tanító 200 ft. t. sz. — leánytanító 50 ft. 12 ft. sz. b.
4 öl fa.

Fizet 49 egyént.

Körös város Zsigmond királyunktól nyerte szabadsá-
gait, 1405-ik évben.

Népessége 3100 lélek.

A horvátországi hadi adóhoz $\frac{1}{8}$ porta után . 603 ft. $10\frac{13}{16}$ kr.
tartománybiztosági hivatalnokoknak . . 3 — 23 —

s így évi hadiadója tesz . . 606 ft. $33\frac{13}{16}$ kr.

Börtöneiben a közelebbi tíz (1831—1840) év közben léte-
zett s rendes bíróság által elítélt 111 rab közül per alatt felment-
ve, s fél évi rabságon alól 92 — félévi s azon túli rabságra 11
ítéltetvén, a tíz évi összes rabszámból 11, félévi s azon túl ra-
boskodókból 2 esik egy évre.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 222-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben következők: *biró*
250 — *polgármester* 220 — *kapitány* 200 — 2 *tanácsnok* 150 —
főjegyző 200 ft. t. sz. 16 öl fa — *aljegyző s lajstromzó* 160 ft.
6 öl fa — *írógyűjész* 200 — *szószólló* 100 — *szám evő* 150 — *ka-*
marás 100 — *gyámnok* 150 — *telekkönyv felügyelő* 50 — *irnok*
130 — *járuinolok* 80 — *orvos* 50 — *baromorvos* 20 — *sebész* 200
— *bába* 50 ft. 6 öl fa — *örmester* 40 ft. ruhára 40 — 2 *piarcz*
s mézarszék felügyelő 24 — *kütmester* 150 — *erdőkerülő* 200
ft. t. sz. 6 öl fa — *díjnok* 60 — *fővadász* 48 ft. 12 m. rozs — 2
erdő csész 40 ft. 12 m. rozs — 3 *mezei csész* 50 — *selyemte-*
nyésztő 50 — *majorfelügyelő* 8 — *óras* 10 — *keményseprő* 25 —
biró hajdúja 32 — 4 *hajdú* 50 — 2 *más* 31 — *dobos* 8 — *rend-*
őr 33 ft. 1 akó bor helyett 8 — *kocsis* 50 ft. 12 m. gabona —
másik 25 ft. 9 m. gabona — *tanács szolga* t. sz. 12 m. gabona,
4 szekér széna.

Tárnok 10 ft. 24 kr. — altárnok 1 ft. $33\frac{3}{8}$ kr. — jegyző u. a.

Káplán 200 — orgonás 170 ft. 20 ft. szb. 6 öl fa.

Iskola igazgató 25 — iskolamester 100 ft. 20 ft. szb. —
leánytanító 100 ft. t. sz. vagy 25 ft. szb. 4 öl fa.

Számít 55 egyént.

II.

Varasd vármegye hasonnevű vártól neveztetik, mellynek
omladványain létező várkastély a mellette lévő külvárossal e-
gyütt a gróf Erdődy nemzetséget, mint Varasd várának örökös
birtokosát uralja.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183 ¹ / ₂ ik évi számadás szerint		183 ¹ / ₂ ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183 ¹ / ₂ ik évi számadás szerint		183 ¹ / ₂ ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 181 ¹ / ₂ ik évi számadás szerint		181 ¹ / ₂ ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	603	10 ¹ / ₂	603	10 ¹ / ₂	603	10 ¹ / ₂	603	10 ¹ / ₂	603	10 ¹ / ₂	603	10 ¹ / ₂
Hadfogadókra	10	30	10	30	10	30	10	30	10	30	10	30
Hadi pénztárt illető fizetésekre	53	23	53	23	53	23	53	23	4	34	53	23
" " napidijakra	46	32	46	32	46	32	46	32	47	8	47	7
E várost terhelő s hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A netalán behajthatlan s elengedett adóra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A házi pénztár vegyes költségére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	51	8	—	—	—	—	18	36	—	—
A kamarai pénztár szükségének fedezésére	—	—	592	50	—	—	—	—	490	—	—	—
Összeg	713	35¹/₂	1357	33¹/₂	713	35¹/₂	1222	11¹/₂	665	22¹/₂	714	10¹/₂

Szomszédai keletről Zala és Körös — délről: Zágráb vármegyék — észak és nyugodtról: Stájer ország.

Területe: $34\frac{20}{100}$ m² földet tesz, s e szerint 46-dik a vármegyék közt — hossza északról délnek 10, széle 4 mértföld.

Egésztelkes jobbágy bir a hegyi vidéken 1-ső osztályban 12, 2-ban 14, 3-ban 16 hold szántóföldet. Rétből, hol mindig kaszáltatik sarjú 5, hol ritkán 7, hol soha sem 9 embervágot. — A sik helyeken egész telkes bir 1-ső osztályban 14, 2-ban 16, 3-ban 18 h. szántóföldet; — Rétből hol mindig kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol soha sem 10 kaszálót: egésztelkes jobbágy van 7365.

Az 1828-ki örsz. összeírás szerint adó alatt van 98362 h. 385072 h. mivelés alatti földéből szántóföld 163214, rét 29060, szőlő 25788, kert 13542, erdő 140790, legelő 12678 hold.

Van benne *Bárándy* szerint:

1 szabad királyi város	1240	ház s	9400	lélek
2 bérlős mezőváros	228	„	1310	„
3 úrbéri	378	„	2338	„
406 falu	21784	„	129360	„
208 népes puszta	3050	„	18600	„
magánlak	1680	„	10200	„

összesen: 620 lakhely . 28360 ház s 171200 lélek minden \square mértföldre esik 5000. Ellenben *Fényes* szerint 131898 lélek.

Elágazik e népesség:

a) <i>Vallásra: Bárándy — Fényes.</i>		b) <i>nyelvre Bárándy — Fényes.</i>	
r. cath. 174000	131228.	tör. magy. 400	—
g. n. e. ó h. 130	—	magyaros 600	—
ág. v. t. i. 2	—	német . . 4000	—
hel. „ 10	—	horvát . 166200	131228
zsidó . . 378	670.	zsidó	670

összesen: 174520 . 131898. 171200 . 131898

Az 1827-dik évi országos összeírás szerinti népessége 155696, 1830-ban 99056, 1839-ben 97987, s az 184 $\frac{3}{4}$ -diki rovatos összeírás szerint 131305 lélek.

Van területében 2 kath. norm. 54 kath. 1 zsidó alsó elemi iskola.

Finemessége az 1785-dik évi összeíráskor volt 611, mostan az összes nemesség 3615 lélek.

Portája a Horvátországra összesen kivetett 135% portából e megyére jutott

31% porta után évenként hadi adó fejében	21542 ft.	9 $\frac{5}{16}$ kr.
s hadfogadókra	3759	— — —
tartománybiztossági hivatalnokoknak	144	— 30 kr.

s így évi hadi adója tesz 22445 ft. 39 $\frac{5}{16}$ krt

Házi pénztárának kiadásait a XLI-ik sz. alatti tábla mutatja. Börtöneiben az utóbbi tíz (1831—1840) év közben létezett 239 rab közül 236 rendes, 3 urodalmi bíróság által per alatt felmentve s félévi rabságon alól 158, azontúl 81 ítélttetvén, a tíz évi rabszámból 24, az azontúl ítélttettekben 8 esik egy évre.

1821-ben ismételve bűnhődött nemnemes férfi tolvaj az 1-ő bíróság által halálra, a k. Curia által pedig 3 éven túli börtönre — 1837-ben pedig felküldetett a k. Curia-ra 12 nem nemes (10 férfi 2 nő, 3 ismételve bűnhődött) pere, ezek között volt 3 gyilkolás nélküli rabló, 4 gyilkos utonálló, 2 tolvaj, 3 őrgazda, — az 1-ső bíróság által halálra 3, 3 éven túli börtönre 1, 3 éven alól 5 ítélttetett, s 3 felmentetett; a k. Curia által pedig halálra 1, 3 éven túli börtönre 2, 3 éven alól 5 ítélttetett, s 4 felmentetett.

Politikai kormányzás tekintetében eloszlik 4 járásra, melyek ezek: I. *Alsómezőségi* járás a megyének északkeleti — II. *Felsőmezőségi*, a megyének északnyugoti — III. *Alsó Zagorjai*, a megyének délkeleti — IV. *Felső Zagorjai*, a megyének dél nyugoti részén.

Tartománybiztossági, közoktatási s egyházi tekintetben mint Körös vármegye a 218-dik lapon.

Az 1840-diki ujoncz állításkor az egész Horvátország 1692 katonát, s a nemzeti színházra 9701 ft. 41 krt. adott.

Székhelye: Varasd.

A megyei tisztikar kinevezhetési joga iránt 1760-dik évben a horvát országi kir. ügyigazgató e megye örökös főispánjai (gr. Erdődy család) ellen a báni tábla előtt pert indított: „Anno Domini 1760 die 22-a Mensis Januarii Varasdinii coram excelsa Tabula Banali levata est causa Spectabilis ac Generosi Domini Joannis Busán, S. C. R. et Apostolicae Majestatis Consiliarii, Excelsae Tabulae Banalis Assessoris; et Impositionis Regni Croatiae Supremi Exactoris, qua tamen ejusdem Regni Fiscii et A contra et adversus Illustrissimum Comitem Antonium Erdődy de Monyorókerek Montis Claudii et Comitatus Varasdiensis perpetuum, Arvensis vero supremum Comitem, Sacratissimae C. R. et A. M. Camerarium, et Generalis Campi Vigiliarum Praefectum — qua 1^{ca} — sat. sat. — Utóbb ez ügyben, mint „ad invalidationem Privilegii super attributa sibi auctoritate Denominationis Officialium Comitatus Varasdinensis“ indítottban a báni Tábla következő szavakkal ítelt: „Actionali praerogativa et instrumento sub nro 1-o, tum ob ejusdem producti, tum ob mandati C. Regii sub C. tenore non edocta, una autem ejusdem sub nro 1-o Privilegii sub DD. et sub nro 4-to vario et difformi eveniente, imo Comitatu Varasdinensi tam sub nro 1-o secundum usum, et antiquam consuetudinem Regni Hungariae et partium ei adnexarum idem recipiente, quam per statutum sub D. erga praesentationem Supremi Comitatus rationabiles exceptiones sibi reservante; clau-

sulam sub nro 1-o in vocibus: „in medinm vestri locaverint“ contentam non obstantibus sub numeris 2 et 3 mandatis velut erga simplicem et nec cum primitivi privilegii tenoribus, nec cum subsecuta Comitatus receptione cohaerentem expositionem emanatis, sed et sub continua etiam ex post quaestione per art. 56 1723 renovata relictis, ad legalem in conformitate art. 2. Uladislai Decr. V. et art. 70. 1543 collationem Rudolphinam multum antecedentium ac per praecitatum art. 56. quoad normam candidationis clarificatorum intellectum et usum reducendum decerni.“
Jelenleg a megyei Tisztikar s szegődöttek illetősége következőkép van rendszerezítve:

a) *Tisztikar*: főispán 1000 — első alispán 600 — másod alispán 400 — főjegyző 400 — aljegyző 200 — főpénztárnok 400 — alpénztárnok 300 — adószedő 210 — levéltárnok 200 — 4 főszolgabíró (300 fval) 1200 — 6 alszolgabíró (150 fval) 900 — főügyész 300 — alügyész 150 — számvevő 200 — 8 esküdt (150 fval) 960 — 4 őrnök (150 fval) 600 — összesen: 8020 ft.

b) *Szegődöttek*: fő-orvos 400 — másodorvos 300 — mérnök 400 — baromrivos 200 — 4 sebész (200 fval) 800 — 55 bába (1×100 54×12 fval) 748 — katonai biztos 100 — 2 selyemfelügyelő (1×150, 1×100 fval) 250 — 3 kertész (1×60 fval) 180 — várnagy 120 — 7 lovas katona (100 fval) 700 — 24 hajdú (60 fval) 1620 — porkoláb 60 — kéményseprő 7 — szőlőfelügyelő 200 — összesen 5985 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése	8,020 ft.
S szegődöttek évi bére	5,985 —

Együtt teszen: 14,005 ft.

Varasd vármegyében kebelezteik *Varasd sz.* kir. város.

Varasd szabadságát II-dik Endre királyunktól nyeré.

Néyessége 9136 lélek, határa 13922 (adó alatt 7752) hold.
Börtöneiben a közelebbi tiz (1831—1840) év alatt létezett s rendes bíróság által elítelt 40 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 21 — félévi s azon túli rabságra 19 itéltetvén — a tiz évi rabszámból 4, a féléven túl raboskodókból 2 jut 1 évre.
A horvátországi hadi adóhoz 2 $\frac{3}{8}$ porta után 1723 ft. 22 $\frac{5}{16}$ krt
Tartománybiztossági hivatalnokoknak 8 — 22 —

évi hadi adója 1731 ft. 44 $\frac{5}{16}$ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 226-dik lapon.

Házi pénztárának kiadásai ellenben ezek: bíró 300 — polgármester 250 — kapitány 250 — 4 tanácsnok 200 — főjegyző 300 ft. t. sz. vagy 40 ft szb. — aljegyző 200 — lajstromzó 200 — 2 tornyos 36 ft. t. sz. vagy 24 ft. szb. 6 öl fa — órahuzó 10 —

Hadi pénztárának kiadásai.

<i>Kiadás czíme:</i>	Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%-ik évi számadás szerint		183%-dik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%-ik évi számadás szerint		184%-dik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adójárandóság fejében . . .	1723	22%	1723	22%	1723	22%	1723	22%	1723	22%	1723	22%
Hadifogadókra	30	1	30	1	30	1	30	1	30	1	30	1
Hadi pénztárt illető fizetésekre . . .	8	42	8	42	8	42	8	42	8	42	8	42
„ „ „ napidíjakra	69	20	60	20	63	20	63	20	65	10	66	—
E várost terhelő s a hadi pénztárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megértésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A metalan behajthatlan s elengedett adóra	2	45	25	—	5	13	65	55	20	45	79	—
A házi pénztár végyes költségeire . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	4	41	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fõlõs kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségseinek fedezésére	—	—	3651	12	—	—	5397	40	7633	7	6103	31
Öszveg	1834	10%	5498	37%	1830	38%	7289	%	11562	29%	8010	36%

főügyész 250 — alügyész 150 — szószólló 200 — számvevő 150
 hadi pénztárnok s kamarás 200 — ellenőr 140 — gyámtya 200
 — ellenőr 120 — mérnök s telekkönyvvezető 300 — 3 írnok 100
 — 2 járulnok 100 — orvos 200 — sebész 150 — bába 100 ft.
 t. sz. vagy 40 ft. szb. — várnagy 120 ft. t. sz. 6 öl fa — se-
 lyemtenyésző 50 — piac s húsfelügyelő 6 m. kétszeres — szál-
 lámester 100 — kéményseprő 34 — 13 hajdú 60 ft. sz. ruh.
 — dobos 10 — szolgál 25 ft. t. sz. vagy 8 ft. szb. sz. ruh. — 2
 lámpa, gyújtó 36 — 2 más 46 — tisztartó 200 ft. t. sz. 18 öl
 fa, 12 akó bor a majorból, s 6 akó tized bor, 12 m. búza, 18 m.
 rozs, 2 m. kása, 4 m. köles, 4 m. kevert (nigra mixtura) 2 m. hüvelyes
 gyümölcs, 24 font gyertya, 35 font vaj, 150 font marha- 100 font sertés
 hús, 24 kappan, 48 csirke, 300 tojás, 24 font sajt, 60 font só, 50
 font fagygyú — magtárnok 150 ft. t. sz. 12 öl fa, 6 akó major
 bor, 3 akó tized bor, 6 m. búza, 9 m. rozs, 1 m. kása, 3 m.
 köles, 12 m. kevert, 1 m. hüv. gyümölcs, 12 font gyertya, 115
 font ökör, 75 font bika hús, 50 font vaj, 12 font só, 45 font fagygyú,
 60 font zsír, 12 kappan, 24 csirke, 150 tojás, — juhász 24 —
 erdész 250 ft. ter. sz., 18 öl fa, 50 m. zab, 36 m. széna, 5 sze-
 kér széna, 5 sz. szalma, 3 mezei csósz 50 — 12 más 40 ft. —
 gazda 6 akó bór, 12 m. kevert. — sívoveczi ispán 60 ft. 6 akó
 bor, 12 m. kevert, — tehenes 50 ft. 8 akó bor, 12 m. kétszeres,
 1 lóra gabona, — tehénpásztor 40 ft. 1 akó bor, 12 m. kétsze-
 res, — szolgál 16 ft. 1 akó bor, 12 m. kétszeres, — szolgáló
 30 ft. 1 akó bor, 12 m. kétszeres — ispán 4 ft. 12 akó bor, 30
 m. kétszeres, — hajdú 60 ft. sz. ruházat, 6 akó bor, 4 m. ga-
 bona, 12 m. kétszeres — novoszelli vadász 16 ft. 18 öl fa, 15
 m. tiszta, 24 m. kevert buza 20 akó bor, 50 font vaj, 50 m. zab,
 36 m. széna 8 sz. szalma — két más 3 öl fa — három más 30
 ft. (együtt, 6 m. tiszta, 18 m. kev. búza, 4 m. kukuricza, 10
 akó bor, 60 font só, 1 tehén s 1 sertés tartásra gabona —
 szolgál 25 ft.

Lelkész 323 ft. 58½ kr. 20 öl fa — másik 135 ft. 24¼ kr.
 8 öl fa — orgonás 100 ft. t. sz. vagy 40 ft. sz. s mint isko-
 lamester 50 ft. — szekrestyés 50 — lámpa készítő 22 ft. t. sz.

Vallástanító 100 — 4 tanító 200 — rajzmester 200 — sz.
 Ursulya szerzet leány tanításért 50 ft. 6 öl fa — iskolai épü-
 let felügyelő 10 — pedellus 40 ft.

Fizet 104 egyént.

III.

Zágráb vármegye Zabragy nevű vártól neveztetik.

Szomszédai: keletről Körös, északról varasd vármegyék s Karniolia; délről a báni, szluini, ogulini végezredek; végre nyugodtról: a magyar tengerpart, s Illyr ország.

Területe $108\frac{5}{16}$ □ mértföld, keletről délnyugodtnak a magyar tengerpartig közel 32 mértföldre terjed, holott szélessége néhol 10, majd 7, 4, 3 sőt csak 2 mtfd. Nagysága tekintetében a horvátországi megyék közt első, ez összes megyék közt pedig 14-dik helyen áll.

Az 1828-ki országos összeírás szerint adó alatti földre 204207 h. Fényes szerint mivvelés alatti földet 147,553 h. ebből szántóföld 358654, rét 81313, szőlő 39713, kert 26523, erdő 597785, legelő 43565 h.

A hegyi kerületben, s Turopolya mezéjén, s jelesen pedig a zágrábi sz. jánosi, szávai, kulpáninnyi, kulpántúli járásokban 3 osztályrend lévén, egész telkes bir 1-ő osztályban 12, 2-ikban 14, 3-ikban 16 h. szántó földet; rétekből 1-ő osztályban hol sarju mindig kaszáltatik 5, hol ritkán 7, hol soha 9 ember vágót. *A tenger melléki s hegyi járás némely helyeiben:* 1-ő osztályban 12, 2-ikban 14, 3-ikban 16, 4-ikben 18 hold szántóföldet; rétekből annyit mint fentebb előszámláltuk. *A hegyaljai kerületben:* 1-ő osztályban 14, 2-dikban 16, 3-dikban 18 hold szántóföldet, rétekből mint fentebb. *A síkon fekvő kerületben* 1-ő osztályban 18, 2-ikban 20, 3-dikban 22 hold szántóföldet, rétekből hol mindég kaszáltatik sarju 6, hol ritkán 8, hol sohasem 10 embervágót.

Van benne *Bárándy* szerint:

2 szab. kir. város	3840 ház s	21500 lélekkel
1 földesuri polgárváros	420 „ „	2500 „
4 bérlős mező város	716 „ „	4284 „
1259 falu	37884 „ „	275716 „
100 népespuszta	1080 „ „	6600 „
magánlak	3260 „ „	20000 „

Összesen 1366 lakhely 47300 ház s 330600 lélek minden □ mértföldre 3050 lélek esik, — ellenben *Fényes* számitása szerint 286733 lélekből minden □ mértföldre 2649 esik.

Az 1827-dik évi országos összeírás szerint népessége 300,589, — 1830-ba 187,432, — 1839-be 187,382, — s az 184 $\frac{1}{2}$ -ki rovatos összeírás szerint 282202 lélek.

Területében: 3 kath. *normalis*; 80 kath., 2 görög n. e., 1 zsidó *alsó elemi iskola* van.

Elágazik a népesség

a) vallásra: <i>Bárándy — Fényes</i>		b) nyelvre: <i>Bárándy — Fényes</i>	
romai kath.	350200	283480	tör. magy. 500
görög kath.	130	134	magyaros 1000
gör. n. e. ó hit.	1070	2572	német 5100
ágostai v. t. t.	60	64	horvát 324000
helvet. v. t. t.	40	23	rác 282470
zsidó	200	460	zsidó 2572

Összesen 351700 . 286733 330600 . 286733

Finemessége az 1785-dik évi országos összeírások szerint 6272, most lehet az összes nemesség száma 20104.

Portája az egész polgári horvát országra kivetett 135% portából jutott 66 porta után hadi adó fejében 45497 ft. 1 $\frac{1}{6}$ kr. s hadfogadókra 792 — 19 —

évenként fizet 46289 ft. 20% kr.
Tartomány biztossági hivatalnokoknak 322 — 7 —

s így évi hadi adója tesz 46611 ft. 27 $\frac{1}{6}$ kr

Házi pénztára kiadásait a XLII-dik sz. alatti tábla mutatja.

Politikai kormányzás tekintetéből 6 főbírói járásra melyek ezek: 1. Zágrábbi, 2. Sz. Jánosi, 3. Szávai, 4. Kulpán inneni 5. Kulpántuli, 6. hegyi (Turopolyáról külön szólándunk.)

Tartományi biztossági, közoktatási s egyházi tekintetben mint Körös a 218. lapon.

Székhelye Zágráb.

Pecsete következő köirattal van ellátva: „SIGILLUM COMITATUS ZAGRABIENSIS. ANNO MDCCLIX.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 1699 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1115, azontúl 584 ítéltetvén, a tíz évi perszámból 170, a féléven túl ítéltettekéből 58 esik egy évre.

1821-ben 2 (1 nemes, 1 nemnemes) kegyetlenkedő az 1-ő bíróság által 3 éven alól börtönre ítéltetett, a Curia által pedig felmentetett, — 1831-be felküldött a Curiára 13 nemnemes elleni 3 pert, kik közül 12 férfi, 1 nő, 5 ismételve bűnhődött, és pedig az 1-ő bíróság s Curia által 1 halálra ítélt s 1 másik felmentett gyilkoson kívül volt 1 gyilkos rabló, 2 gyilkosságnélküli rabló, 2 gyilkos utonálló 1 tolvaj, 5 őrgazda, kik közül (az 1-ő bíróság által 4 halálra,) három évi börtönre 2, (a Curia által 6.) 2 három éven alól ítéltetett, s 3 felmentetett. — 1837-be pedig felküldött 2 nemes, 3 nemnemes férfi (1 ismét. bűnhődött) elleni 3 pert, kik között 1 gyilkolás nélküli utonálló, 1 őrgazda volt, (mindkettő az 1-ő bíróság s Curia által mint szinte 3 közbátorság háborító közül 1, 3 éven alóli börtönre ítéltetett s 2 felmentetett.

A megyei rendszeresített tisztikar s szegődöttek évi járandósága következő:

a) *Tisztikar*: Főispán 1500 — első alispán 800 — második alispán 400 — harmadik alispán 500 *) — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második aljegyző 200 — levéltárnok 300 — főpénztárnok 600 — második pénztárnok 300 — két adószedő (egy 200, másik 225 fval) 425 — számvető 300 — 8 főszolgabíró (kettő 450, hat 400 fval) 3300 — 6 alszolgabíró (kettő 225, négy 200 fval) 1250 — főügyész 400 — alügyész 350 — 12 esküdt (nyolcz 150, négy 175 fval) 1900 — 7 írnök (150 fval) 1050 — összesen 14475 ft.

b) *Szegődöttek*: főorvos 500 — második orvos 300 — 13 sebész (hét 200, hat 150 fval) 2300 — 34 bába (egy 100, egy 60, a többi 20 fval) 600 — mérnök út igazgató 500 — selyem felügyelő 150 — négy gyakornok (100 fval) 400 — 5 kertész (25 fval) 125 — selyem leszedő 40 — 6 csendbiztos (négy 100, kettő 150 fval) 700 — két katonai biztos (100 fval) 200 — középponti biztos 150 — várnagy 200 — hajdú káplár 120 — porkoláb 150 — 14 huszár (nyolcz 120, négy 80 fval) 1080 — 40 hajdú (80 fval) 3200 — 9 pandur (50 fval) 450 — baromorvos s ménló felügyelő 300 — bakó 100 — összesen: 11565 ft.

A megyei rendszeresített tisztikar . 14475 ft.

Szegődöttek évi járandósága . . . 11565 —

Együtt teszen: 16040 ft.

Károlyvár, nevét Károly főhercegtől vette, ki ide 1579-ik évben a törökök betörései megzabolázására várat épített, s a várost nevezetes szabadságokkal felruházá, melyeket utóbb Rudolf, s 3-dik Ferdinánd királyok is megerősítettek; azonban egész 1776-dik évig a katonai törvényhatóság alá tartozott, s csak a mondott évben vétetett ki alóla, s egyszerűsmind kir. városi szabadsággal ajándékozott meg.

Népessége 5066 l. határa 1396 (adó alatt 824) h.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 33 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 25, azontúl 8 itéltetvén, a tíz évi rabszámból 3, a féléventül itéltettekbl 1 esik egy évre.

A horvát országí hadi adóhoz 4 porta után 2757 ft. 23¹²/₁₆ krral járul.

Hadí pénztárának kiadásait lásd a 231. lapon:

Házi pénztárának kiadásai ezek: *Bíró* 500 ft. — *polgármester* 500 — *kapitány* 400 — 4 *tanácsos* 350 — *főjegyző* 500 ft. t. sz. — *aljegyző* 250 — *lajstromozó* 250 — *főügyész* 200 — *alügyész s számvető* 200 — *szószólló* 200 — *kamarás* 350

*) A tengerpartra 1833-dik évi január 29-ről 3569 szám alatt kelt intézmény által rendszeresített.

Hadi pénztárnak kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 18 ¹ / ₂ %-ik évi számadás szerint		183 ¹ / ₂ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183 ¹ / ₂ %-ik évi számadás szerint		183 ¹ / ₂ %-ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184 ¹ / ₂ %-ik évi számadás szerint		184 ¹ / ₂ %-ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadiadó-járandóság fejében . . .	2757	23 ¹ / ₂ %	2757	23 ¹ / ₂ %	2757	23 ¹ / ₂ %	2757	23 ¹ / ₂ %	2757	23 ¹ / ₂ %	2757	23 ¹ / ₂ %
Hadifogadókra	48	1	48	1	48	1	48	1	48	1	48	1
Hadi pénziárt illető fizetésekre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	131	40	100	—
„ „ napidíjakra	—	—	—	—	42	59	42	59	42	53	42	53
E városi terhelő s a hadi pénziárt illető tőkék kamatainak fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E városi terhelő adósságok fizetésére . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	142	46	—	—
Írószerekre	—	—	—	—	—	—	—	—	119	18	50	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	300	—	285	—	300	—	285	—	255	—	255	—
A metálán behajtatlan s elengedett adóra	100	—	100	—	100	—	100	—	150	—	250	—
A házi pénziár vegyes költségeire . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénziárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénziár szükségjeinek fedezésére	2238	17	3718	11	3787	20	3787	20	4095	44	4571	44
Öszveg	5443	41 ¹ / ₂ %	6908	35 ¹ / ₂ %	7035	43 ¹ / ₂ %	7020	34 ¹ / ₂ %	7599	59 ¹ / ₂ %	8075	1 ¹ / ₂ %

jt. (kövezetrei gondoskodásért 50 ft.) — *ellenőr* 250 — *gyám-
nok* 300 — *segéd* 200 — *írnok* 200 — *orvos* 200 — *sebész* 100
— *bába* 150 — *piacz s mézsárszékre ügyelő* 100 — *kémény-
seprő* 24 — *várnagy s őrmester* 200 — *portás* 144 ft. t. sz. —
vadász 248 — *ispán* 24 — *káplár* 120 — 11 *hajdú* 96 — *fü-
tő* 96 — 6 *éji őr* 120 ft.

Tárnok 3 ft. 42 kr. — *altárnok* 33 $\frac{1}{10}$ kr. — *jegyző* u. a.

Sz. Ferenczi szerzet 550, *dubovai lelkész* 400 — *orgo-
nás* 300 ft.

Nemzeti iskola igazgató s tanítók 844 — *rajzmester* 300
ft. 40 ft. sz. b. — *hittanító* 100 — *leánytanító* 300 — *másik*
200 — *leánytanítóné* 150 ft.

Fizet 61 egyént.

Zágráb város szabadságait 4-dik Béla királytól 1242-dik
évben nyerte.

Népessége: 14991 lélek.

Börtöneiben 1831—1840 közben létezett s rendes bíróság
által ítélt 128 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon
alól 83, — azontul 45 ítéltetvén, a tiz évi rabszámból 13, a fél-
éven túl ítéltettek közül 5 esik egy évre.

A Horvátországi adóhoz 3 porta után . 2068 ft. 2 $\frac{13}{16}$ kr.

Tartomány biztossági hivatalnokoknak . 5 ft. 48 kr.

évenként fizet 2073 ft. 50 $\frac{13}{16}$ kr.

Hadi pénztárának kiadásait lásd a 233. lapon

Házi pénztárának kiadásai ezek: *Bíró* 500 ft. 6 ölfá — *pol-
gármester* 450 ft. 6 ölfá — *kapitány* 400 ft. 6 öl fa — 6 *ta-
nácsnok* 350 ft. 6 öl fa — *főjegyző* 500 ft. 6 öl fa — *aljegyző*
300 ft. 3 öl fa — *ügyész* 240 ft. 4 öl fa — *szószolló* 160 ft. 3
öl fa — *levéltárnok s lajstromzó* 250 ft. 3 öl fa — *számvevő*
220 ft. 6 öl fa — *gyámtya* 300 ft. 3 öl fa — *telekbíró* 230 ft.
4 öl fa — *tornyos* 15 ft. 2 m. gabona — *órás* 25 — *írnok* 180
ft. 2 ölfá — *második* 130 2 öl fa — *fyőorvos* 260 — *sebész* 50—
bába 70 — *selyem felügyelő* 100 — *selyem tenyésztd* 25 — *szál-
lásmester* 160 ft. 40 ft. sz. b. — *várnagy* 120 ft. 60 sz. b. —
kéményseprő 16 — 6 *káplár* 30 — *dobos* 24 — *rendőr* 60 ft.
6 m. gabona — 16 *pandúr* 84 — *ispán* 30 ft. 8 m. gabona —
vadász 30 ft. 3 m. gabona — *prekrifei* 2 *vadász* 2. m. gabo-
na — *grahanei* 15 ft. — 2 *piaczfelügyelő* 50 ft.

Tárnok 10 ft. 24 kr. *altárnok* 1 ft. 33 $\frac{3}{8}$ kr. — *jegyző* u. a.

Lelkész 200 — *orgonás* 50 — *kántor* 30 — *zenész* 50 —
szekrestyés 10 — *harangozó* 35 — *sírásó* 30 ft. 12 m. gabona.

Elemi iskola mester 300 — 3 *nemz. isk. tanító* 300 ft. 2 öl
fa — *zenemester* 300 — *rajzmester* 300 — *gondnok* 30 — *leány-
tanítóné* 300 ft.

Fizet 77 egyént.

Hadi pénztárának kiadásai:

Kiadás czíme:	Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 183%ik évi számadás szerint		183%ik évre előlegesen kivettett		Valóban kiadott az 184%ik évi számadás szerint		184%ik évre előlegesen kivettett	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Hadi adó-járandóság fejében	2068	2 ¹³ / ₁₀₀	2068	2 ¹³ / ₁₀₀	2068	2 ¹³ / ₁₀₀	2068	2 ¹³ / ₁₀₀	2068	2 ¹³ / ₁₀₀	2068	2 ¹³ / ₁₀₀
Hadlogadókra	36	1	36	1	36	1	36	1	36	1	36	1
Hadi pénztárt illető fizetésekre	3668	20	3668	20	2668	20	3668	20	3668	20	4435	59
„ „ napi díjakra	248	48	2647	30	2647	30	2319	—	265	48	1165	48
E várost terhelő s a hadi penziart illető tőkék kamatainak fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E várost terhelő adósságok fizetésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Írószerekre	117	—	60	—	60	—	60	—	80	—	100	—
Laktanyák s más katonai épületek javítására	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katonai veszteség s szállítási teher megtérítésére	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A nemlán behajthatlan s elengedett adóra	360	—	385	57	358	57	—	—	400	—	400	—
A házi pénztár vegyes költségeire	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A pénztárnak a múlt évi számadásból származott fölös kiadásai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A kamarai pénztár szükségéinek fedezésére	3701	59	4072	20	4072	20	4326	11	8439	59	7990	30
Öszveg	10200	10 ¹ / ₁₀₀	12938	10 ¹ / ₁₀₀	12911	10 ¹ / ₁₀₀	12477	34 ¹ / ₁₀₀	14958	10 ¹ / ₁₀₀	16196	20 ¹ / ₁₀₀

Túrmező.

(Campus Turopolya vel Turcicus.)

Turopolya, másként *Túrmező* vagy *Törökmező* nemeseinek, kik hajdan Zágráb vár jobbágyainak, majd Zágráb mező egytelkü nemeseinek nevezettek, törvényeinkben „Universitas Nobilium Campi Turopolya“ nevezettel említett közönsege szabadalmainak alapítóját IV. Béla királyunkban tiszteli; ki 1255-dik évben a Zágráb vár hatossági területéhez tartozott, jelenleg mintegy 600 nemes családot számláló, s Zágráb vármegyének $\frac{1}{6}$ -át tevő, kerület lakosait, a gyászos emlékü tatárok elleni vészhadakban kitüntetett hűség- s vitézségükért, Zágráb várnak tartozott szolgálataiktól felmentvén s egyszersmind a vármegye hatalma alól kivévén, országos nemesi kiváltsággal megajándékozta (l. az I. szám alatti oklevélben).

Óskorunkban a nemesi előjog katonáskodási köteleességgel párosult; — harcz s egyre harcz szakaszlván félbe hazánknak soha tartossá nem érlelhetett békéjét, a már különben is, folytonos osztálykodásokból keletkezett hatalmaskodási, örökösödési, tetemes költséget emésztő, perek által hajdani vitéz erejében gyengülni kezdett túrmezei nemesség szinte kénytelen volt érezni a kerülete határain ismételve betörött ellen erőszakolásait; s majd Medve várának ura Thúz János, majd az oppávi herczeg Corvin János, vagy brandeburgi határgróf Gyula — corbavai Miklós — s Zrinyi Miklós grófok hatalmas fegyverei által tusára hivatva, vész közben kelle védenie letelét, ennél drágábbnak tartott, örökségben nyert, szabadságait. E gyakori fegyveres megtámadások lét és megmaradást feltételező ellentállásra kész segély, s védszerekről előgondoskodást szükségének és Túrmezőnek lelkes fiai ön magukban tudva legbiztosabban feltalálhatónak ezt, már 1560-dik évben a zágrábi káptalan előtt, az I. sz. alatti okirat tanusítása szerint, „közöltalmi rendszer“ módjára, egymást örökben fogadott testvérek, közosztályosoknak lekötelezék, mint ugyanazon egy közfőtől származók, egymásnak mindenkorra közzédelmet a megtámadásokban, költsönös örökösülést a javakban szentül ígérének, azon világosan kikötött feltétellel azonban: hogy az illetők tudta s akaratán kívül nem nemes, vagy paraszthoz ferjhezmenő nők,

semmiféle birtokból örökségi részt ne követelhessenek. — Ime! a kisdéd területű Turopolya már 1560-dik évben sajátitá a költalmi rendszert, mellynek elfogadására Europa hatalmas állományai századok multával is alig alig mutatnak rokonhajlamot. — Ugyan ez alkalommal Túrmező fiaí önkeblükből bizadékkép (compromissum) bírót választának, ki azon felül: hogy a királyi felség, a horvátországi bán — Magyar- s Horvátország többi rendes birái előtt, szükség kívánta esetekben, minden öket illető ügyekre nézve, — mindnyájokat egyenlő arányban terhelő költségen, mint közmeghatalmazott, teljes hatalommal, intézkedhessék; a kerületbeli községek egyes lakosainak egymás között keletkezhető akár ügyes bajos dolgaikban s visszákodásaikban, — akár egyéb birtok s vagyont tárgyzó kérdésekben mint bizadéki bíró mondjon ítéletet, szabadon hagyván az ekként hozott ítéletet sérelmesnek találó félnek: ügyét a bán s illetőleg Zágráb vármegye törvényszéke bírósága alá fellebezni.

Jelen dolgozatunk („megye-hivatatok“ czimü) II-dik kötetben megemlíténk: hogy Kéza kronikája szerint már Atilla korában kun, vagy is hunnus nyelven a tábori kapitányok „Spán“-oknak vagy is „Ispán“-oknak nevezettek; nevezetesen azok: kik Atilla idejében Catalauniába maradtak; — e Spánok vagy Ispánoknak nevezett kapitányoktól vette utóbb Spanyolország is latán nyelveni Ispánia, vagy Hispánia neveztetését. (l. Perger „a magyar s hazája régente“ 103. l.) Tekintve az idézett állítás értelmét az „Ispán“ szó annyit tesz mint valamely nép felekezet bíróját, előjáróját vagy kapitánját, minthogy a Kunok főbb biráikat maiglan is kapitánjoknak nevezik. Ugyan ezt tanítja a főispánoknak latán nyelveni neveztetése is, miután a régi oklevelekben, Horváth István tanja szerint (l. Magyarország gyökeres nemzetségeiről 21. §.) a latán „Comes“ szó, a szinte latán Judex (honi nyelvünkön bírót jelentő, szóval gyakort felcseréltetett; honnan az országbirája hol „Comes Curiae Regiae“, hol „Judex Curiae Regiae“ kitételrel váltva emlittetik, épen úgy, mint a főispánok „Comes Parochialis“, „Comes Castri“ „Judex Castri“ s a t. nevezetekkel szinte váltva említetnek. Mindezekből bizonyosnak látszik: hogy a „Comes“ latán szó hajdan bírót is értelmezett; miért önkéat megfejtetővé lesz az is: miszerint a régi oklevelekben több öly személynek olvashatjuk nevét, kik magnások, vagy is grófok nem levén, még is „Comes“ nevezettel említetnek, csupán azon egyszerű okból: mivel a kor szokása szerint saját nemzetségüknek választott birái valának; így olvasuk II. Endre egyik, 1232-ik évről költ oklevelében: „quod cum Judaeus *Teha Comes* *) in reddenda ratione nostri negotii ab

*) Aligha nem tévedett tehát Fényes, midőn „Magyarország statistikája“ czimü dolgozatában ugyan ezen *Teha* nevü zsidót grófnak állítja

opere Camerae nobis in quadam summa pecuniae remansisset“ és ugyan csak e mondottakban gondolván okát annak is, hogy hajdanában a városi és falusi bírák „Comes Civitatis“ vagy a „Comes villae“ nevezetést nyertenek; azt véljük: hogy a „Comes Turopolitanorum“ vagy „Comes Terrestris“ kitétel nem saját jelentőségét kifejezőleg mondatik hazai nyelvünkön „turopolyai“, avagy „túrmezei gróf“nak, mert a fentebb érintett bizadék szerződés tartalma szerint „a Comes Turopolitanorum“ mint a köz s egymás közötti ügyek elintézésére választott bíró inkább s talán helyesebben „Turmezei Ispánnak“ nevezhető. — Megerősít hitünkben az 183%-dik évi országgyűlés jegyzőkönyvének (I. l. k. 330. lap. 40-dik ülés) következő kivonata: „a turopolyai követ előadta: hogy a f. évi mart. 20.-kán tartott országos ülésben Ungvár vármegye követe azt az észrevételt tétén, hogy *Comes Turopolitanus* magyarul neveztesse *Ispánnak* a napló könyvbe, minthogy a Comes Turopolitanus több elébbeni országgyűlések alkalmatosságával, magyarul turopolyai grófnak tététt ki, ezen szokás mellett való megmaradást kérte a Kk és Rktől, ellenkező esetben óvását kívánván a napló könyvbe feljegyeztetni; — mellyre az előlülő felszólította a Kkat és Rket; hogy mennyiben az elébbeni o. gyűlési jegyzőkönyvekben a magyarban a Turopolyai követ Turopolyai grófnak neveztetett, jelentsék ki magokat: kívánának e ezen kifejezés mellett maradni? avagy ragaszkodnak Ungvár vármegye követségének a minapában tartott országgyűlésben tett azon javallatára, hogy a deák *Comes Ispánnak* neveztesse? Pest vármegye első követe azt állította: hogy csekélység ugyan magában az egész dolog, de még is azt tartja, hogy ha a magyarországi Supremus Comeseket fő, a Vice Comeseket alispánoknak nevezik magyarul, mindig megelégedhetik a turopolyai követ is ezen nevezettel; ellenben horvát ország 2-dik követe megemlítvén micsoda szolgálatokat tett a turopolyai nemesség a francziák beütésekor magyarországnak, miket IV. Béla királyunknak, mikor az őtet kergető nemesség előtt Veglin szigetébe keresett magának menedéket, és hogy már a régi királyoktól vitézségekért, hűségükért, nevezetesen Robert Károly és Rudolf királyoktól szabadságaik újabb királyi levelekkel megerősítettek, és hogy a Turopolyai nemességnek tiszviselői kara közt három Comesek t. i. a *Comes Terrestris*, a ki királyi különös levéllel meghívodik az országgyűlésére, és a *kit úgy lehet tekinteni, mint főispánt*, a substitutus Vice Comes, a ki mint a főispán helytartóját, és *Vice Comes*, kit mint alispánt lehet tekinteni, találhatnak, illendőnek

(I. I. köt. 81. l.) (azon oknál fogva: minthogy az idézett oklévél szavaiban a Teha név mellett a „Comes judaeus“ kitétel olvasható; mert valamint ebbeli állítását aligha bővebb adatokkal bizonyíthatná, úgy a fentebbiek nyomán Horváth István tanja minden további fejtegetést nélkülözhetővé tesz.

látná: hogy legalább megkülönböztetés kedvéért is, a Comes terrestris, ki most is az országgyűlésen jelen nagyon, az előbbeni szokás szerint *grófnak nevezetne*, legalább addig is, míg az országgyűlése elrendeléséről készült rendszeres munka felvételik; melyre Zabolch vármegye követe azt felelte: hogy ha a Comes Terrestris főispányi tekintetbe valónak tartja magát, úgy itt nem is volna helye, mert a másik táblán ülnek a Comesek, és ez néműnémű megalacsonyítása volna, de nem főispánja lévén a turopolyai követ a turopolyai nemességnek, hanem csak azoknak bírása, a mint neveztetett az 179%-ki országgyűlés jegyzőkönyvében is, azt tartja, hogy megérheti azzal, ha most is a turopolyai nemesség bírójának fog neveztetni; — ellenben az előlülő azt adván elő: hogy itt nem valamely megalacsonyításról van szó, hanem minthogy a magyarban a Supremus Comes fő, a Vice Comes alispánnak neveztetik, ezen hasonlatosságnál fogva ajánlotta az ungvári követ az Ispányi nevezetet, egyébiránt magában a dolog csekélység, s nem érdemli, hogy e miatt a nagyobb fontosságú tárgyak felett való tanácskozásoktól az idő elvonattasson, s ha az 1827-dik és 1830-diki országgyűlési jegyzőkönyvekben magyarul grófnak neveztetett, gondolná: hogy most is ezen szokás mellett lehetne maradni; a mit a KK. és RR. el is fogadtak.“ — Ennyit a „Comes terrestris“ neveztetést illetőleg.

Az 1560-dik évben költ s fentebb érintett I. sz. alatti eredeti bizadék tartalmát II. Rudolf 1582-dik évi martius 8-ról kelt II. sz. alatt olvasható kegylevele által egész terjedelemben megerősíté. — Ezenfelül bátor vitézségük, tántorithatlan hűségük s koronás királyaink és a haza iránti buzgó vonzalmuk, főleg a vészterhes török háborúkban számtalanszor kitüntetett bátorságuk jutalmául 16 koronás király s 3 királyi vezér részint megerősíté, részint új engedmények s kiváltságokkal öregbité korábbi szabadságait a türmezeieknek; így a nemesítési diploma, melyet 1225-ben Béla ifj. király mint kapcsolt részek herczegétől nyertek, megerősíték tőle valóságos királyságában (I. sz. alatti oklevélben) 1255-ben; Kún Lászlótól, 1278-ban Zsigmondtól 1436-ban; és Ulászlótól 1514-ben. A municipalis szerkezet chartája, mely Miklós bán által Slavonia tartományi közgyűlésén 1278-ban kiadatott, szentesítést nyert Kún Lászlótól 1279-ben Zsigmondtól 1436-ban (I. a III-dik sz. alatt) Ulászlótól 1514-ben bővített alakban átíratta Rudolf 1582-ben. (II. szám alatt) Megerősítették II-dik Ferdinánd 1620-ban, III-dik Ferdinánd 1649-ben, I-ső Leopold 1703-ban és I-ső József 1708-ban; Holló Mátyás a törökök ellen kitüntetett vitézségük elismerése és költségeik méltánylásául 1483-ban felmenté őket az ½ aranynemesi adótól. III. Károly pedig 1783-ki Január 7-ről kelt IV-dik szám alatti oklevele által hiteles pecséttel látta

el a türmezei nemességet; s törvénytárunkból sem hiányzanak a szabadságaikat biztosító törvények; ugyanis a törvényhozás kegyelésének legrégebb nyomát az 1518-dik 40-dik cikkben találta Botka (I. az 1844-ik századunk 41-ik sz.) melynek ez tartalma: „quod ex parte nobilium eampi Zagrabienſis Domino Marchioni et e contra, Majestas Rediæ judicium indilate administrari faciat, ne tot sanguinum effusiones ſubſequantur.“ (I. Kovachich Suppl. ad Veſt. Com. II. köt. 479. lap.) Szerinte okot ezen rendeletre következő eſemény ſzolgáltattott: Mátyás király fia János a türmezei nemcek birtokában lévő Lukavecſz várát, a ſzomszédos medvevári uradalommal együtt lekötötté magának azon mézes madzagszerű békeſzerződés által, melly l atyjának hálátlan kedvenczi a magyar koronát tőle elszavalták *) János özvegyét a szép Frangepán nőt, és királyi gazdasággal vetekező birtokát, Uláſzló pazar és nyughatatlan unoka öreſcsének, a brandeburgi mark grófnak játsza kezére; ez a törvénytelen követelést minden áron és úton foganatosítandó, erőszakhoz nyúlt; a bátor türmezeiek közel ezeren, a bitor oligarchának hason fegyverrel feleltek; folyt a polgárvér, mint ott, hol a ſzáműzött rend, törvény és igazság elvadozott térein az anarchia mámoros hősei tombolnak. Ezt akarák a törvényhozók meggátolni, de ſüker nem következék, s csak a szerencsétlen 1526-ki aug. 29-ke választá el egymástól a vívókat, a midőn a megfélemllett mark gróf, eladván pazarlásától fenmaradt itteni minden javait, hazánkából végkép kiköltözött. (I. Kovachich i. m. a 479ik lapon) Utóbb a 16-dik század alkonyával Slavoniának ezen tája a török csatáknak majdnem folytonos ſzine volt; sokan a türmezei jobbágyok közül elhagyván telkeiket, Magyarország bátorságos helyein kerestek menedéket; az 1594-diki győzelmek által ezen környék 4 várából űzetett ki a török, és a bátorság egy időre helyre állván, Slavoniának az 1598-ki magyar hongyülésen jelen volt követei ſzorgalmazák, hogy a viſſzatérni akaró jobbágyokat ne leſſen ſzándokukban hátráltatni; viſzhangra talált az orſzág rendei előtt ezen igazságos kívánat, és ſükeresítésére a 33 czikk által czélſzerűen rendelkeztek. — Az 1598-ki 106 czikkben elhatározattott, hogy ezen kerület bírósága előtt folyó perek Zágráb megye törvényszékére az eddigi szokas szerint vitessenek felebb. Az 1723. 92 czikk pedig a türmezei nemeſeknek kiváltságait és

*) L. Kovachich i. m. 276 lap. halezek olvashatók: „Item de caſtro Medve, nec non Caſtellis Lukavecſz et Rokonok cum Oppidis pertinentiſque eorundem in præfato Regno Slavoniæ, et apud manus ejusdem Domini Ducis exiſtentibus concludum eſt, quod licet illa Magnificus Joannes Thuz de Lak, ejusdemque filii ſua eſſe, et ad ſe pertinere aſſerunt, nihilominus tamen apud manus ipſius Domini Ducis remaneant, et ipſe Dominus Joannes Thuz, ejusque filii juxta regni conſuetudinem eundem Dominum Ducem requirant.“ ſat. ſat.

szabadságait, mellyeknek azon ideig törvényes és háborítatlan gyakorlatában voltak, megerősíté. „Nobilium campi Turopolia — exemptiones, prerogativas et libertates, in quarum videlicet legitimo, ac imperturbato usu praeuissent, pro renovatis et confirmatis haberi.“ ezek szavai a most idézett t. czikknek. — Tartva azon elvvitától, mellyek ez időben már a nemesi kiváltságok iránt fejledeztek, Túrmezőnek 1741-ki hongyülesi követe Paraminszki Péter munkás volt abban, hogy küldői az 1659 és 1723-i törvények megtartásáról biztosíttassanak s kieszközlé a 60-dik megerősítő czikket, melly így szól: „Circa nobiles campi Turopolia, et alios unius sessionis, articulus 92 an. 1723. Intuitu vero appellationis causerum ex dicto campo articulus 106. an. 1659 confirmantur.“ — Azonban othon sem feledkeztek meg Slavonia rendei a hazának híven szolgáló ezen véreikről, minék eleven tanúsága azon municipalis 5-dik határozat, melly az 1609—1635-ki tartományi gyűléseknek 2-dik Ferdinánd király által aug. 8-án 1636-ban megerősített iratai közt így olvasható: „Nobiles autem unius sessionis universi campi Zagrabienensis, ut in universis antiquis et modernis eorum legitimis juribus, immunitatibus, privilegiis, libertatibus, et exemptionibus, ob praeclara in patriam merita, ad instar ceterorum regni nobilium semper conserventur statutum est.“ II. József kiegyenlítési rendszere azonban Túrmezőt is Zágráb megye hatósága alá rendelé, noha csak hamar II. Leopold királyunk által visszahelyezettett előbbi jogai élvezésébe; és ott véljük első csiráját megvetettnek az ezen szabad kerületet illetőleg közelebb kitört, alább részletesen felhozandó, viszályoknak; — Napoleon győzelmes fegyvere, az 1809-ben kötött szépküti béke pontjai szerint, horvátország Szávántúli részét a magyar tengeremlékkel együtt, meghodítván, Túrmező is előbb francia, utóbb 1813-ban a károlyvárosi kerület kiegészítő része, austriai kormány alá jutott; s noha a túrmezeiek belsejkezezte mindkét kormány alatt épségben maradt, testvéri szeretettel ragaszkodván mégis azon nemzethez, mellyhez századok óta közös alkotmány, együtt leélt jó s rossz napok emlékezete, és a legélénkebb viszontagság edzette rokonszeny kapcsai által fűzettek, koronás királyunkhoz, hazánkhozi visszakapcsolatásáért folyamodván, hazánk egyes törvényhatóságait kérésök pártolására a tyafiságos bizalommal felszolliták. Engedett az igazságos fejedelem az ország kívánatának; és 1822-dik évben a magyar tengeremlékkel magyar szent koronánkhoz visszakapcsolatott. „Statut et Ordines — mond az 1827-dik évi 13-dik t. cz — hanc reapplicationem pro sera posteritatis memoria legi inferendam decreverunt.“

Az ismételve említett *bizadékszerü* kiváltság leveleken kívül még a g. *Eszterházy* horvát országi bántól 1735-dik évben, ugyan csak bizadék alakjában nyert, s az V. sz. alatt olvasható

Regulatio Eszterhazyana szabályozza a túrmezeiek ügyeinek mi-
kénti kezelését, s főleg annak belszerkezetét és tisztikara vá-
lasztási rendszerét.

Elterül pedig Túrmező Zágráb vármegyének Száva és Kulpa
közti vidékén több falvak és telepekből álló alkalmas csoporto-
zatban, mely csak Csécsa és Vukovina, a megyei hatóság alá
közvetlenül tartozó két helység határa által szakítottatik közben.
Fekvése részint gyönyörű sík, részint emelkedettebb, majd pe-
dig hegyes. A rónaság Tót országnak legtermékenyebb táját ké-
pezi és sok gabna termesztése miatt méltán e tartomány magtá-
rának tekintethetik; a hegység kellemes bort terem, és makkos
erdőkben bő, mellyek egyike 34 ezer holdas.

A túrmezei gróf s Zágráb megyei két táblabíró által 1827-
dik évben készített „Catastrum Nobilitatis Campi Turopolja“ sze-
rint a mindjárt megnevezendő 22 községből álló Túrmező népes-
ségét a következő táblázat mutatja: u. m.

Községek nevei.	nemes család	nemes fi	nem nemes fi	ne- mes zsell.	sza- ba- dos	összes népes- ség.
Bukovecz	10	72	2	—	—	210
Busjevecz	44	137	2	—	—	267
Czerovszkoberdo	10	89	—	—	—	130
Czetkovichberdo	20	125	—	4	—	190
Dragonoszevecz	39	274	—	—	—	284
Drubranecz	15	107	—	—	—	230
Kis Goricza	6	24	—	—	—	190
Nagy Goricza	15	99	1	—	—	251
Gusztelnicza	10	62	—	—	—	144
Hrasche	19	79	7	2	—	501
Kobilich	13	59	—	—	—	82
Kuche	52	257	3	—	—	501
Kurilovecz	20	94	3	—	—	477
Lomnicza	39	218	3	—	2	481
Alsó Lukavecz	4	30	—	—	—	60
Felső Lukavecz	27	137	1	—	—	531
Nagy Mlaka	27	152	3	—	—	330
Mraczlin	61	296	—	—	—	560
Pervonosina	3	27	—	—	—	64
Pleszó	12	81	—	—	—	172
Rakitovecz	15	63	—	—	—	237
Vukomerecz	15	117	—	—	—	110
Össz. 22 község	476	2595	29	6	2	6002

Túrmező tárgyszerű megismerése azon felül: hogy Túrmező nemességében a hajdani és jelen dolgozatunk I. kötetében is kellően méltányolt vármegyei szerkezetnek utósó maradványait szemléljük; mert *Botkakint* „Túrmező és az egykor önálló szepesi tiz lándsások széke azon ereklye, melly a régi várszerkezet hajótöréséből csodálatosan fenmaradott s egykori nagyságunkra, örökre emlékeztető ősi honvédelmünk typusát viseli még homlokán.“ (*Botka Tivador* 1844-dik évi „Századunk“ 35. 40. 41-dik számaiban.) azt hisszük: a Túrmezőt illetőleg közelebb támadt vizályok megértésére ép úgy kívánatos, mint azok óhajtott megszüntetésére szinte szükséges. Azonban miután a túrmezei nemések szabad kerületének ismertetését még Fényes sem közlé, sőt az „Oesterreichische National Encyclopaedie“ című munkában és a „Közhasznú ismeretek tára“ban sem akadhatni ezen oly érdekes kerületnek csak nyomára is; útát kelle törnünk és sikerült is szereshetni oly adatokat, mellyeknek közrebocsátásával csak a közre foglalkozni törekvő feladatunknak — oly igen érzett gyengeségünk mellett is — mit azt megtevének.

Túrmező nemeseinek közönsége az 1842-dik évi május 31-kén tartott Zágráb megyei tisztújítás alkalmával, magát egyenkinti szavazhatási jogából, a most nevezett megye által kizárótnak érezvén, ez állítólag törvény ellenére erőszakosan lett kizáratása következtében, hazánk egyes vármegyéit, Zágráb megye tisztújításánál szavazhatási joga pártolására, körlevél által szólította fel. A személyszerinti szavazhatási jognak Zágráb megye állali korlátozása lévén tehát a nevezett megye s Túrmező közönsége közötti egységnek ideiglenes eltávoíltója, mellözhetlenül szükséges tudnunk s ismernünk a) mi oknál fogva követel Túrmező közönsége Zágráb megye tisztújításaiban egyenkinti személyes részvétet? b) mi okoknál fogva vélte ezt Zágráb megye megtagadandónak? — Hogy pedig e két egymás ellenébe állított létfeltételező kérdésnek annál biztosabb eredményü megfejtéséhez juthassunk: azon rendszert véltük előadásunkra nézve elfogadandónak: mellyel a minden egyes indokra vonatkozó külön nézeteket szinte ellentétbe állítva, végeredményül a túrmezei kerület belsejébe felől is lehetőleg kimerítő ismeretet sajátíthassunk. Ugyan is

Túrmező nemeseinek közönsége a Zágráb megyei tisztújításokban egyenkinti személyes részvétet, a megyei tisztikart a megyék összes nemessége által választatni rendelő 1548. 70. s 1723. 56. t. czikkekre hivatkozva következő indokoknál fogva követelé sajátának: minthogy

a) Túrmező saját kiváltságaival bir ugyan de az úgy nevezett publicopoliticumokban Zágráb megyének alárendelt kiegészítő része; — ellenben Zágráb megye Túrmező közönségét, tulajdon egyedei s ezek vagyona felett ítélkező, saját tiszti karra

ellátott. erkölcsei testületnek tekintvén, csak azon oknál fogra is: mint hogy 1771-dik érvben nemessége törvényesítésre utasítottatott, bár ezt mindeddig agilisaire nézve sem teljesíté, saját peccsété alatt adja ki egy néinek az illető bizonságleveleket; — továbbá: a mely testület betáblázási jegyzőkönyvet vezethet, az árszabályzatot megszegőktől beszédett bírságokat saját pénztárába teszi, utakat készít, visszahelyeztetési bíróságot gyakorol, büntető törvényszékeket tart, a hozott ítéletek végrehajtását hatalomkarral is eszközölheti, bírói záradakat elrendelhet, kihágások felett fegyelmet gyakorol, árva ragyonát kezeli, saját tisztikarát önmaga választja, s az 1827-dik évi 23-dik t. cz. értelmében az anyakönyveket saját leéltárába helyezi, az illy testületet, alig létezőn tárgy, melyre nézve megyei hatóság alá tartoznék; alárendelt hatóság-, kiegészítő résznek éppen nem tartja.

b) Túrmezőnek azon állítására nézve: hogy az őt, mint testületet, akár ennek egyes tagjait, tárgyzó minden tudósítások kormányzsékeink által kizárólag Zágráb megye útján kívántatnak s illetőleg terjesztetnek fel azokhoz; — Zágráb megye elismeri ugyan, a most mondottak tekintetében, közte s Túrmező közötti viszony lételet; de ebből nem a tőle mint megyétől függést, de csupán csak azt következteti: hogy Zágráb megye a Túrmező községet vagy ennek egyedül érdeklő kormányzséki rendelkezésnek végrehajtója s teljesítője.

c) Arra: hogy a Túrmezei gróf bírósága alá tartozó ügyek felvitelkép Zágráb megye törvényszéke által vizsgáltnak meg; ellenben Túrmező lakosai a Zágráb megye egyéb részeiben lakozók elleni követeléseiket csak a Zágráb megyei illető bíróság előtt kereshetik; — Zágráb megye részéről válaszólag megjegyeztetett: hogy nem terjesztetik minden a túrmezeieket illető ügy, a most nevezett megye törvényszéke felviteli bíróságszerűsága alá, mert az ügy nevezett ispányi perek (causae spanales) kizárólag a horvátországi bán elébe, — a túrmezei gróf bírósága előtt lefolyt egyéb perek pedig, az 1560-dik érvben kötött bizadéknál fogra, előbb a megyei törvényszék elébe terjesztetnek; már pedig illetően bizadékszerű felviteli bíróságnak önkéntes kijelölése, személy szerint azon tisztikar megválasztásánál, melynek különben bírósága alá a választók sem személy sem birtokuk tekintetében nem tartoznak, szavazhatási jogot nem foghat sajátítani.

d) Abból pedig: hogy Túrmezőnek saját külön nádori portái nem lévén, a magyar országgyűlésen az egész horvátországra kivetett porta öszvegből, a horvátországi tartomány gyűlésen Zágráb megyére jutlatott portákat, a most nevezett megyével s közösen viseli; — Zágráb megye mit sem rélt következtetke-

tőnek, miután Túrmező saját közvetlen hatóságot gyakorló kebelbeli testülettel bír.

e) A H. T. K. I. R. 9. t. cz. a birtokos s egytelkü (minőknek a túrmezeiek is tartatnak) nemesek között mi különböztetést sem tévén, ezektől a személy szerinti szavazhatást épen úgy, mint amazoktól, jogszerű meg nem tagadhatónak követelék Túrmező nemessége; ellenben a túrmezei birtokos s egytelkü nemesek közöttli, most említett, különbözöséget valólag abban helyezettnek gondolta Zágráb megye, hogy a túrmezei birtokos nemes Zágráb megye egyéb részeiben netalán lehető birtokaira nézre, ezekben, a megyei törvényes bizonság közbenjöttével, uriszékeket tartani köteleztetik, ralamint az illy birtokaira Zágráb megye által kiretett országos illetőséget, a most nevezett megye pénztárába fizetni, közfelkelés etceiben a többi megyei nemesekkel együtt katonáskodni, s a megye hatóságát birtokaiiban megismerni tartozák; — ellenben az egytelkü túrmezei nemesek mind polgári, mind rérségi ügyeikre n zre saját kebelbeli tisztikaruk bírósága alá retvök, a reájok kiretett országos illetőségeket saját kebelbeli pénztárukba fizetik, közfelkeléskor a túrmezeiek részéről állitandó katonuság száma országosan határoztatik el, s saját gróffjuk ítéletének hódolni tartoznak; mindezekből azt következtetvén: hogy a túrmezei egytelkü nemes Zágráb megyével közvetlen érintkezésbe soha sem jön. Miután pedig

f) Minden magánosan kötött bizadék csak egyedül azokra, kik annak létesülléhez tetteleg járultak, terjeszthető, s az általa nyert újabb jogok korántsem szüntetik meg a korábbi alkotmányszerű jogokat; a nemelés által különben sem édulhető személy szerinti s a nemzeti kiváltságokon alapított szavazási jogot annál kevésbé tartá megszüntethetőnek Túrmező: mint-hogy Zágráb megyének 1790-dik évben tartott tisztujtása alkalmával is a túrmezei nemességnek személyszerint gyakorlott szavazhatása, még az ugyan azon megye által 1805-dik évben hirdetett tisztujtásra, ugyancsak Zágráb megyének Túrmező közönségéhez intézett meghívó levele által is igazoltatik; — azonban Zágráb megye nézele szerint: a felhozott bizadék, mellynél fogra a túrmezei gróf minden a túrmezeieket illető ügynek közkölségeni elintézésére köteleztetik, azonfelül: hogy a személyszerinti szavazhatásról mitsem említ, a megyei tisztviselő karnak, az illető megye összes nemessége általi választását rendelő 1548-ik éri 70-ik t. cikknél jóval későbbi; — s különben sem jelentek meg soha is Túrmező nemesei személyenkint Zágráb megye közgyűlésein, hanem csak, mint a horvát-országi tartomány gyűlésen, ülés- s szavazattal bíró gróffjuk által képriséltettek; — az 1723. 93-ik t. cikk pedig csupán a már koráb is szavazati joggal bírókat erősíté meg ebbeli jogaiknak

további gyakorolhatóságában, s miután az ezen évi 58-dik t. cikknek ekként szóló 6-dik §a „in votatione ratio legis et consuetudinis habenda veniet“ nyíltan a szavazásnál divatozott szokásnak figyelembe vételét rendelí, tekintre a horvátországban egész 1759-ik évig divatozott tisztválasztási rendszert, a türmezeiek a kérdésses szavazhatási jog gyakorlatában nem is lehettek, sőt az Eszterházy regulationak 1749-dik cébeni megerősítése óta még csak saját kebelbeli tisztikaruk megválasztására sem személyesen, hanem csak egyes községeik előljárói által folyhattak be.

g) Türmező nemessége magát ellentétben állítva a szinte Zágráb megye kebelében lakozó szentiványi s egyéb predialis nemesekkel, kiknek — noha szintugy saját külön szabadalmakkal ellátvák — személyszerinti szavazhatásuk ép ugy, mint a Türmező területéből Zágráb megye más részébe költöző egytelkü nemesnek, személyenkinti szavazhatási joga Zágráb megye által mindedig kétségbe nem vonatott; az osztó igazság elveivel alig megegyeztethetőnek vélte: hogy sajátlag a türmezei nemes családok valamennyie tulajdon területükben ne birjon több joggal: mint az ezen területből Zágráb megye más részeibe átköltöző egyes türmezeiek; — ellenben a személyes ügyeikre nézve megyei hatóság alatt létező predialisták sorának, a türmezeiketöli különbözősége bebizonyítására, felhozzatik Zágráb megye által az 1564-dik évi 4-dik cz. melly a predialistákat az ország egyéb nemeseivel egyenlő kiváltságok élvezhesésére tiltatja, holott az 1723. 92. s 1741. 6. t. cikkek csak azon jogok s szabadságok élvezhetésében erősíték meg a türmezei nemességet, mellyeknek akkorig szakadatlan használatában voltak; a predialisták iránt most mondottakat a szentiványi nemesekre is egyenlőn értetni kívánván; — noha ez utóbbiak egymás között keltezhető viszáljaik eligazítása s elítélésével foglalkozó bírák választására szinte bizadékkép összeállottak; nemességüket azonban bebizonyítván a Zágráb megyei nemesek sorába irattak; az országos ajánlatokból reájok juttatott illetőséget egyenesen Zágráb megye pénztárába személyenkint fizetik; közfelkeléskor Zágráb megye zászlója alatt, ennek többi nemeseivel együtt, táboroznak, s mindenben Zágráb megyétöli függősöket megismervén, teljes joggal folyhatnak be ugyan ezen megye tisztikarának megválasztásába is; azon megyének t. i. mellynek a Mátyás király VI-dik végz. 21. Utászló III. végz. 60. s az 1655: 7. t. cikk értelmében alávetvök. — Hogy pedig a türmezei területből Zágráb megye egyéb részeibe átköltözötteknek, a most verezett megye tisztujításain, szavazhatás engedtetik: onnan magyarázandó: hogy az illetén kiköltözöttek, nem többé a türmezei gróf, de Zágráb megye közvetlen hatósága alá tartoznak. Miután pedig a H. T. k. I. R. 9-dik czíme a személyszerinti szavaz-

hatást a nemesség sarkolatos jogai közzé épen nem is sorolja, s valamint e szavazhatás minden egyes nemes által országsszer- te korlátlamul nem gyakorolható: úgy azt a birtok vagy lakás után saját kebelbeli tisztikar megrálasztására nézve, mindenkor az illető megyének birtok vagy lakás tekintelben tartozó lekötele- zés feltételezi; azt következteti: hogy miként a türmezei összesen s együtt egy erkölcsi testületet képező egyes nemesek közvetlenül kizárólag saját tulajdon tisztikaruknak alávetve; akként ezen erkölcsi testület, a mennyiben Zágráb megyével érintkezésbe van, ennek tisztujtásaiban csak mint egyes ne- mes csupán egy szavazatot követelhet. — Végre az eddigi gya- korlatot illetőleg; valamint a türmezei nemesek soha másként, mint az áttallános „Nobiles campi Turopolja“ kitétel alatt összeírva nem voltak; úgy az 1771, 1782, 1790, 1795 s 1805-dik érekben tartott Zágráb megyei tisztválasztások alkalmával a türmezei nemesség közöl soha sem vett egy is részt; s az 1790 és 1805-dik érekben Zágráb megyei tisztválasztások megválasztott türmezei nemesek azon felül: hogy a türmezei ke- rületen kívüli birtokaik is voltak, csupán csak s egyedül a sajátlagos Zágráb megyei nemesség által, de a türmezeiek min- den befolyása nélkül, választattak Zágráb megyei tisztválasztók.

Ezen mindkét részről felhozottak után lássuk egyszersmind „a turopoljai közönség szerkezetének“ „Zerjavics Ferdinánd országos ügyvéd s ns Zágráb és Varasd megyék táblabirája“ által, a zágrábi német ujság „Luna“ nevü melléklapja 1812-dik évi 82-dik számában „Turopolja s a magyar vármegyék“ czim alatt, közölt s utóbb az azon évi „századunk“ 83, 84 és 86. számaiban, szerkesztői jegyzetekkel kísért, fordításbani követke- ző ismertetését is. „E közönség — mond Zerjavics — szüntelen osztályos hatalmaskodási, örökösödési s más pörök által igen elszegényedett, s képtelen lévén a terhes költségeket viselni, mellyekkel a pörök vétele a közönséges törvénytörés előtt ne-hezítve volt, gr. Eszterházy bántól 1735-ik érekben bizonyos ren- deleteket nyert bizadék formájában, mellyeknek ereje mellett minden peres ügyei község-grófja előtt döntetnek el csekély taksáért, honnan azok Zágráb megye törvénytörésére véletnek fel. E község gyűléseket is tart, mellyekben falubírák s több ülnökök részesülnek s mellyekben község-grófjok elnöksége alatt kebelbeli ügyeik elintéztetnek. Ez előljárói hivatal éven- kinti választás alá vette, tehát ingatag a választók kényétől függő. E község tehát nem ismer földes uraságot, minthogy nemes létére urberri szolgálatokkal senkinek sem tartozik; — egyébiránt az egész község (minthogy külön porta birtokában nincsen) mi den politikai ügyeiben Zágráb megye alá vette, mellyel, valamint más hatóságokkal levelezni nincs felhatal- mazva, hanem csupán joga van a többi községekhez hason-

lólág panaszát a megyére folyamodásban benyújtani, úgy azután a vármegye, határozatát egy szolgabíró által a községnek tudtára adja. — Im ez az, mit Zerjavics — mint országos ügyvéd s nemes Zágráb és Varasd megyék táblabírája — tehát hivatásánál fogva a türmezei kerület belszerkezetének tudományával bíró, ennek megismertetéscül közleni kívánt azokkal, „*kik — szerinte — a nélkül hogy a horvát országban létező belső igazgatásba mélyebben betekintettek volna, a turopoljai nemes községnek — Zágráb megye tisztújításából állítólag erőszakosan lett kizáratása miatt egész magyarországot pártolásra felszólító körlevele körtekintében, gyámolítására nyilatkoztak*“; s hogy kitűzött czéljának, mint értekezése bevezető szavaiban kijelenté: „*a közönséget némileg feleltágo-sítani a turopoljai közönség szerkezetéről*“ csakugyan *némileg* felelt meg: legyen szabad minden kábitó önhitség nélkül reméllenünk, következő, biztos adatokból merített, mondan-dóink hebizonyítandják.

Türmező nemessége a fentebb elsorolt 22 közönség között két, Lukavec s Goricza nevű, várral bír, védlői s vásári jogot gyakorol, nagy terjedelmű erdeje s közlegelője lévén mindezekből saját jövedelmet szed; önkebelbeli tisztikara, melly azonban csupán a helybeli ügyek elintézésével foglalkozván valamint a megyei tisztikarnak Türmező területébeni, kizárólag fenntartott, hatáskörébe nem avatkozhatik, úgy ennek személyesítőjeül sem tartható; a mennyiben t. i. a Zágráb megyei alispán eljárás körébe tartozik minden a türmezei kerületbeni utakrai főfelügyelés, úgy szinte az itteni malmoknak törvény értelmébeni szabályozása; ezen felül ugyan ezen alispán elnökösködik a kizárólag Zágráb megye törvényszékein vagy közgyűlésein elintézni kellő minden, Türmező területét érdeklő, politikai ügyek elintézésénél, s illetőleg a nemesedési s egyéb, felvitel útján a megye törvényszéke elébe hozott, perek elítélésénél; továbbá a türmezei nemese- ket terhelő adósságoknak, az 1723. 107. t. cz. értelmébeni bejegyzésével, szinte kizárólag a Zágráb megyei jegyzőhivatal foglalkozik, mint szinte ugyan ezen megye pénztárnoka kezeli a türmezeieknek a megye pénztárába kellő s alább megemlített adózásait, végre saját szolgabírája nem lévén Türmezőnek, ennek úriszékein a Zágráb megyei szolgabíró van jelen, s ez hirdeti ki a megyének e terület lakosait is kötelező határozatait. S ez azon viszony, melly *Zágráb megye tisztikara s Türmező nemessége* között kölesönösen létezik. Lássuk most a *megye s nevezett kerület* közti viszonyt:

Mária Theresia királynéknak 1770-dik évben kiadott udvari rendelete által a türmezei nemességet, egyedenkénti nemességének törvényesítő per útján eszközendő hebizonyítására ítasította, de csak hamar ettől 1774-dik évben feloldotta, s a kerületbeliek

korábbi nemesi minőségeikben hagytak; — 1781-dik évben a Zágráb megyei nemesekkel egyetemben irattak össze; így szinté az 1830-dik évi majus 24-kén tartott Zágráb megyei tisztújítást előzőleg, a türmezei gróf s két Zágráb megyei táblabíró által 1828k évben teljesített összeírás — melynek eredményét fentebb (a 240. lapon.) közölttük, Zágráb megye által teljesen elfogadott, s csak utóbb, a most említett tisztújítás alkalmával kezdé korlátozni Zágráb megye a türmezei nemességet egyedenakinti szavazhatása gyakorlatában, minek következtében az illetőknek legfelsőbb helyreii folyamodására, a kihallgatandók kihallgatása után, Zágráb megyéhez 1831-dik évi julius 12-ről 19154 szám alatt, a főmgú mk. Helytartó Tanács útján, következő legfelsőbb rendelés érkezett: „*Illustrissimi Reverendissimi etc. etc. Suae Majestatem Sacratissimam in ordine ad quaestionem circa jus Nobilium Campi Turopolya in restorationibus Comitatus hujus ad electionem Magistratus publici singillatívis votis concurrendi — recens altissimo obtutui demisse subtratam, clementer resolrere dignatam esse: ut in futurum cuius campi Turopolya vero et indubitato nobili, seu extra campi recinctum alibi in gremio Comitatus possessionatus sit, seu minus, legale in eligendo Mgtu Cottensi singillatívi voti jus saluum relinquatur; eo: ne quis reali nobilitatis praerogativa haud gaudens, sub specioso titulo, nobilitari privilegio abutatur, invigilare caeteroquin non tantum ad activitatem, sed immediatam Cottuum obligationem pertinente. Quae proin altissima Resolutio R. PDVis pro congrua directione et stricto in futurum observamine intimatur. Datum*“ sat mint fentebb. Melly intézményre Zágráb vármegyének 1831-dik évi september 5-kén tartott közgyűlésében hozott határozata által, a szavazhatás jogát egyedül azon türmezei nemesekre kívánta kiterjeszteni, kik kétségtelen nemesi voltak, törvényszóke előtt, felperességük alatt törvéyesítendik, ebbeli határozata következő; „*Ex actis generalis Cottus Zagrabiensis 5-o et sequentibus mensis Septembris 1831 diebus Zagrabiae celebratae Congregationis articulus XI-us. De quaestione circa jus nobilium campi Turopolya in restorationibus Cottus hujus ad electionem Magistratus publici singillatívis votis concurrendi qualiter superata? Dignabatur Ex. Consilium ope b. gr. dt. 12-ae Julii a. c. N. 19154 emanati Intimati Universitati huic pro congrua directione et stricto in futurum observamine significare: Suae Mittem SSam in ordine ad quaestionem circa jus nobilium campi Turopolya in Restorationibus Cottus hujus ad electionem Mgtus publici singillatívis votis concurrendi, recens altmo obtutui demisse subtratam, ceter resolrere dignatam esse: ut in futurum cuius campi Turopolya vero et indubitato nobili, seu extra campi recinctum alibi in gremio Cottus possessionatus sit, seu mi-*

*nus, legale in eligendo Mgtu Cottensi singillatiri voti jus sal-
vum relinquatur; eo: ne quis reali nobilitatis praerogativa
haud gaudens, sub specioso titulo, nobilitari privilegio abuta-
tur, insigilare caeteroquin non tantum ad activitatem, sed
immediatam Cottuum obligationem pertinente. — De qua ul-
tissima Resolutione R. fatum campum Nobilium Turopolya me-
dio Dni Ord. Judlium Joannis Raizner eo subjuncto edocen-
dum conclusit Universitas: quod singuli et cuncti ex quaestio-
natis nobilibus Turopolitanis — huc tamen non intellectis il-
lis, qui adusque gremialium nobilium illati ad actum restau-
rationis mglum semper irritati sunt, ad electionem mglum
proxima aut futuris restaurationibus votis suis concurrere
volentes, coram Sedria Cottus hujus praevie nobilitatem suam
legitimare teneantur, neque antea quam praescripta via nobi-
litem suam legitimaverint, ad exercitium hujusmodi nobilita-
ris praerogativae admittendi sunt. Ipsa in reliquo praevia ul-
tissima Resolutionis R., velut mentionatis Turopolitanis in ob-
versum praevigentis usus, eorundem regulatiri et compromissi
amplius hac in parte jus tribuente, pro praegravio in proxi-
mis Comitiiis proponendo praenotata existente.“ E határozat í-
ránt Turmező közönségének legfelsőbb helyre beadott, Zágráb
vármegyével felvilágosítás végett közölt, panasz folyamodása foly-
tán tett felírására Zágráb megyének 1833-dik évi február
13-ról 4172 sz. alatt következő s a fentebbi intézvény rende-
letének betű szerinti értelmezését parancsoló intézmény adatott
ki: „Erga Remonstrationem intuitu recursus Universitatis no-
bilium campi Turopolya, determinationem in generali Cottus hu-
jus die 5-a sept. 1831 celebrata in eo: ut nobiles campi Tu-
ropolya, si jure votisationis in restauratione Cottensi gaude-
re volunt, suo sub actoratu nobilitatem legitimare, eatenus-
que contra Fiscum Mglum procedere teneantur — latam, amni-
sciari petentium, sub 7 maj. anni 1832 nro 1171 isthuc factam,
abhinc autem altmo loco substratam, PDVís de b. mente R. re-
scribitur: in sensu genuino ac literalí Intimationis sub 12-ae
Julii 1831 nro 19154 abhinc dimissae Fiscum Mylem Cottus hu-
jus eo incrandum esse: ut vi incumbentis sibi legalis obligatio-
nis contra illos, qui sub specioso quopium titulo quaestionatum
praerogativae nobilitaris usum sibi perperam asserere nitun-
tur, procedere noverit“ — Utóbb 1836-dik évi martius 7-én
tartottközgyűléséből 223 sz. alatti felírásában Zágráb vármegye a
túrmezeiek egyedenkinti szavazhatása ellen, nagyobbára már ál-
talunk is fentebb elsorolt, indokait ismételvén, ezt tőlök annyí-
val inkább megtagadandónak kérte: minthogy a többnyire írás-
tudatlan túrmezei köznemesség, a megválasztandó egyéneket sem
ismerve, a szavazatok adásában is, engedetlenségre kiváltságilag
szabott bűnhődés alatt feljebbvalóinak vakon engedelmeskedni*

tartozván, az 1835-dik évben tartott megyei tisztújítás alkalmával is azon felül: hogy 459 megbízó levél mellett 150 szavazott, mindannyiszor ugyanazon egy egyénben központosítá szavazatát. Mi oknál fogva őket legalább — ha már a kiadott kir. rendelet vissza nem vonható — a többi megyei nemesség példájára, személyeikre nézve is, a megyei tisztikar hatósága alá helyezendőknél kívánta; csak a megyei tisztikar iránti személyes kötelességek elvállalása s teljesítése után állítván egyedül jogszerűleg gyakorolhatóknak az ezekkel válthatlan kapcsolatban lévő jogokat, s ezek között a személyes szavazhatást is; — daczára azonban mindezeknek az 1836-dik évi július 26-ról 22050 sz. alatt kiadott intézménynek következők szavai: „*Erga remonstrationem in objecto votisationis nobilium campi Turopolya occasione Mglum Restaurationum sub 7-ma Martii a. c. nro 223 factam. penes remissionem submissorum actorum, PDVis in successu recens editi b. Decreti aulici hiscce rescribendum habet R. hoc L. Consilium: quaestione individualis juris sufragiorum per attactos nobiles depromendorum, velut jam alias medio quippe b. Resolutionum R. sub 12-a Julii 1831 nro 19154 et 13. Februarii 1833 nro 4172 intimatarum superata, e parte PDVarum hac occasione incompetenter reassumta; cum meritum informationis ab altissimo loco de postae illa tantum circumstantia e relatione super postrema Magistratualium Cottus hujus restauratione desumta constituat: quod dependentia nobilium campi Turopolya a proprio suo Mgtu in privilegiis eorum radicata, ad vota occasione quoque restaurationis depromenda, extensa sit; dependentia autem simili e privilegiis eorundem nobilium deduci nequeunte, praeprovocatam PDVrum remonstrationem pro statu tantum notitiae deservire.*“ — Valóban különös! a túrmezei nemességnek kebelbeli tisztikara iránt, bűnhődés alatt kiváltságilag kötelezett engedelmességéből azon lehető esetet: mellyben a túrmezei irászatlan s szabadalmait kellően nem ismerő köznemesség, saját egyéni érdekeiket valóítani törekvő főnökei által, akaratlan ügy lehet fenyegetések, avagy ígérek mellett tévútakra vezetve, ezek akaratjának lesz eszközüvé; — mindenkorra mintegy általános szabályszerűleg felállítani! holott illy lekötélkezés mint erkölcsileg is vétkes, s polgárilag mélyen sujtó, Túrmező szabadalmi leveleiben fel nem lelhető; s valólag nem is a túrmezei köznemességet, kebelbeli tisztikara iránt — cme minden állományos élet feltételező, engedelmségre kötelező, Rudolf király adta szabadalmi oklevélben a hiba, de csupán s kizárólag az emberi gyarlóság köréből alig valaha kiírható visszaélések eseteiben, azon ocsmán csábítókbán — kiknél miként I. kötetünkben felhozánk — „a szabadság kéjhölgy, a törvény egy nyomorú kerítő s az erkölcs egy torzképet csináló pulicinello, kik a ki neu

fejlesztett értelmük tudatlanságával aljas céljaik valószínűsítésére élnek vissza“; — ezekben s fájdalom! számtalan illyekben a hiba, s Túrmezőre nézve még legfeljebb azon körülményben: hogy ennek köznemesei Zágráb megye tisztviselői karával alig lévén közvetlen viszonyban, ehhez mi függeléki kapcsolással sem csatoltatik, avagy nem tartozik-e Zágráb megye helyhatósági intézkedhetési körébe a tapasztalt visszaéléseket józan módokkal korlátozni s eltávolítani? Nem tőle függ-e a személyesen meg nem jelenőknek határozatilag megtagadni a szavazhatást? Nem határozhatja-e meg, hány jelen nem lévőt képviselhet érvényesen, megbízó levél mellett, ugyan azon egy egyén? mert lehet-e a türmezei nemeseket — ha csak ezek nemességét csupán helybelinek nem akarjuk érteni, mit azonban aligha foghat valaki oklevél-szerűleg — a törvény azon világos rendelete sérthetlenségével: melly a megyei tisztviselői kart az illető megye összes nemessége által feltételezi megválasztandónak — Zágráb megye tisztújításaiban részvétől kirekeszteni? avagy ki fogja józanon állíthatni: hogy a külön portával nem bíró — de az ezutáni terheket Zágráb megyével közösen viselő Túrmező területileg nem Zágráb megye kiegészítő része? — s politikai és úrbéri viszonyaira nézve nincsen-e függésben Túrmező Zágráb megye hatóságától? nem ennek törvényszékein vizsgálatnak-e Túrmező nemesinek ide felhozott s nemesség törvényesítő perei? Vagy ki fogja bizonyíthatni, hogy a türmezeieknek, bizadéki szerződésük értelmében, grófjuk által kiváltságilag megengedett képviseltetése, a bizadéki szerződésre lépett tagokat egyéni jogaiktól megfosssa? — Avagy talán a Rudolf királyunk türmezeieknek adta szabadalmi oklevél fosztotta meg a türmezeieket nemesi jogaiktól? s az 1723. 92 t. cikk nem erősíti-e meg őket korábbi jogaik élvezésében?

Egyébiránt a *türmezeieket* illető nemesi *bizonyságlevelek* kiadása tekintetében tájékozásul szolgál ö Felsőségének a főmgú magyar királyi Helytartótanács útján 1805-dik évi December 15-ről 28623 sz. a. kiadott körlevél által hiesztelt következő legfelsőbb rendelete: „*Eam altmo loco substratam quaestionem: qualiter nam in extradandis super nobilitate campi Turopolia nobilium Testimonialibus procedendum veniat? Sua Mattas Ssa ceter decideré dignata est: quod activitas Testimonialis super nobilitate extradandi, unice Cottuum activitati delata sit, proin etiam nobilibus fati campi Turopolia similes Testimoniales non nisi ab ipso Cottu Zagrabiensis valide expediri possint. Quam b, Resolutionem R. PDVis pro congrua sui directione Consilium hoc L. R. praesentibus notam reddidit.*“ Innen a Túrmező nemessége nevében kiadni szokott bizonyságlevelek legfeljebb is csupán a vámtóli nemesség bizonyítására szolgálhatnak, Zágráb megyében is csak annyiban érvényesek: a

mennyiben egyéb kellő próbákkal ellátvák, egyébkint pedig Zágráb megyén kívül erőnélküliek — Továbbá

A Túrmező területében létező árvák feletti öröködést illetőleg szinte a nmgú m. k. Helytartó Tanácsnak 1821-dik évi január 16-ról 1056 sz. a. Zágráb vármegyéhez kibocsátott következő intézménye szolgál adattúl: „*ad dupplicis ordinis relationes circa denegatam per Universitatem nobilium campi Turopolya praescriptae gremialium pupillarum suorum tabellae exhibitionem de dto 18 julii et 13 nov. a. p. factas PDVis rescribitur; cum tabellae orphanales ex parte Universitatis nobilium campi Turopolya, juxta adjacentem declarationem Comitatus terrestris ejusdem campi, hactenus exhibitae nunquam fuerint, objectaque orphanalia in sensu privilegii per Dicum Ferdinandum II. Imperatorem et Regem Univrsitati nobilium attacti campi Turopolya anno 1562 b. clargiri pertractentur; ex eo praerigenti hactenus usui porro insistentum venire; eo snapte intellectu: quod orphanorum regni nobilitate gaudentium, ac in recinctu campi Turopolya degentium, provisio ad curas legales Cottus hujus Jurisdictionis pertineat.*“

Valamint a túrmezei nemesség által országos ajánlatok fejében fizetett pénzek Zágráb megye pénztárába folynak be: úgy közfelkelések eseteiben a túrmezei felkelő sereg is Zágráb megyének szinte felkelő nemességével közös zászló alatt katonászkodik. E felkelő sereg béke idejében 120, háború esetében 300 főből álló, külön zászló és kapitány parancsnoksága alatti gyalog csapat, évenként rendszeren a fegyverekben gyakoroltatik, és némely ünnepélyek alkalmával tisztelkedik; közülök váltva négyen, két várnagy felügyelése alatt, a kerület okleveleit és foglyait őrzik a lukavecki várkastélyban. Egyenruhája sötétkék áttilladolmány fehér zsinorokkal. És így a túrmezei nemes, minden testvérei között, a magyar nemesség főkötelessége folytonos gyakorlatában maradván, ezt még ma is teljes mértékben teljesíti.

A túrmezei nemesség között — ennek annyszor említett bizadéka következtében — a királyi ügyész örökösödésének, mint a székelyeknél, helye nincsen.

Érinténk fentebb azt is: hogy ezen nemes kerület szabaddalmai értelmében külön kebelbeli tisztikarral bír, melly a túrmezei gróf- helyettes (substitutus Comes terrestris vagy algrófból (alispán, vice comes) a felkelő sereg kapitányából, 12 valóságos, több helyettes és tiszteletbeli táblabirákból, jegyzőből, ügyészből, pénztárnok- s számvevőből alakúl. Ezen tisztikar egyénei, kivéve a táblabirákat, kik hivatalukat éltük napjáig viselik, évenként december 13-dik, vagyis sz. Lucza napján, Lukavecz várban, szabadítékleveleik őrhelyén, tisztújítás alá kerülnek, melly a hivatalkodó gróf elnöksége alatt megkezdetik, az utjonnan választotté alatt pedig folytatattatik, a kijelelési jogot a tábla-

birói kar, a választóit pedig ezekkel együtt a községek követei utasítások értelmében, gyakorolják: „*Vigentem ex parte nobilium Communitatum vota sua occasione Restaurationis Mgtus scripto exhibendi consuetudinem, in futurum quoque cum eo: ut vota haec scripta penes restaurationale protocollum reseruentur, manutenendum, — relate vero ad vota assessorum id pro norma stabilendum esse: ut jus voti electivi in restauratione Mgtus cunctis realibus 12 Assessoribus in futurum quoque sine discrimine tribuatur, ex quavis tamen aliorum, tam quippe honorariorum, quam Vice Assessorum cathgoria 6 solum, ac proin in summa 12 itidem individuis aetate adepti honoris senioribus, in campo tamen Turopolya possessionatis, jus voti electivi competat. — Consuetudine illa, ut jus patronatus porro quoque per solos reales Assessores exerceatur, in salvo permanente. Caeteris statutis adjecta unice ad statutorum anni 1749 punctum VII cumulationem officiorum in unam personam feriens illa dispositione: ut si apta haberi potuerint individua, singula officia singillatim expleantur; in suo esse relictis.*“ Ezek szavai az 1840-dik évi Május 17-ről 9104 sz. a. kiadott intézménynek, mellyben még következők is rendeltetnek: „*Ut Restauratio die S. Luciae, aut si festum hoc in diem Dominicam incideret, tunc sequenti statim die absque omni praevia Assessorum, reliquorumque officialium ac Communitatum invitatione serrari debeat, in qua si Comes terrestris aut substitutus Comes adesse nollet, aut non posset, tunc praesidium senior ex praesentibus gerendum habeat? — pro casu eo: si vel Diaeta vel generalis regni congregatio decurreret, scripta Comitum terrestris aut ejus vicesgerentis invitatione opus erit, quantum per adjuncta fieri licuerit ita attemperanda: ut restauratio intra quindenam peragatur.*“

Közgyűléseit, mellyeket a most előadottak szerint a fentebb elsorolt tisztikar egyénein kívül a községeknek közakarattal választott s utasítással ellátott képviselői képezik, Nagy Goriczán tartja a kerület; — ezeknek jegyzőkönyveire nézve az 1827-dik évi január 30-ról 2909 sz. alatti intézmény ekként rendelkezik: „*Cottui Zagrabienis integrum sit protocolla dictae nobilium Universitatis dum et quando ratione servitii necessarium esse censuerit, et inspicere, et requisitas clarificationes ac informationes sibi praestandas deprecere.*“ A birói hatóság az 1278-ki szabályok által adatott meg a türmezei grófnak. Világosan beszél erről Rudolf királyunknak többször említett 1582-diki kiváltság levele. Ezen biróságot jelenben is maga a türmezei gróf gyakorolja, akadályoztatása esetében pedig helyettesse, vagy az alispán. A peres tárgyalásnak 3 neme van: szóbeli s pedig már a legrégebb időktől, sommás és forma szerinti. Az ítélet kiküldött táblabíró által, helybeli bíró és esküdt jelenlétében, a

feljebbvitel pedig Zágráb megye törvényszékére, és onnét szokott módon tovább történik, szóbeli és sommás perekben birtokon kívül; tinnepélyes perekben birtokon belül. A kerületi v. grófi törvényszék (sedes Comitalis) a t. gróf elnöksége alatt összeülő táblabírákból van szerkesztve, és minden büntető, ügyészi, meg octavalis pereket ítél, honnét egyenesen a háni táblára, s innét a hétszemélyesre mennek feljebbvitel útján. Jobbágy és földesúri viszonyokról úriszék ítél, mellyhez Zágráb megye szolgabirája és esküdtje törvényes bizonyosággkép hivatik meg; innét a feljebbvitel a megyei törvényszékre, és fokonkint a nu. H. tanácsra megyen. — A törvénykezés országos formájától sokban eltérő különösségek divatoznak e kerület körében, mellyeknek körülményesb leírása „Synoptica deductio exhibens primacvum et modernum universitatis nobilium campi Turopolya statum, Zagrabiae 1833.“ czimű röpiratban olvasható, hol róluk annak szerzője az akkori türmezei gróf Jozipovich György olly vallomást teszi: hogy a türmezei nemesség az iménti szapora, dús és egyszerű igazság kiszolgáltatásban annyira leli megnyugvását, miszerint a feljebbvitel esetei csak igen ritkán fordulnak elő, mit hosszas, költséges és tekervényes köztörvénykezésünk irányában igen meg tudunk fogni. (l. ezekről bővebben a VI. sz. a.)

A fentebbi módon évenkinti választás alá kerülő türmezei gróf, mint ezen kerület törvényes képviselője, külön királyi meghívó levél által hivatik meg országgyűlésünkre, és százados gyakorlatnál fogva a KK. és RR. táblájánál szavazattal és a vármegyei követek közötti ülés joggal a Dunaiak asztalánál bir, a horvát országgi tartománygyűlesen pedig hasonlólag szavazattal birván, a káptalani követek után ül. — A magyarországi törvényhozásbani befolyást illetőleg: melly időben és milly szempontból indulva kezdett meg ez? adatok hiányában nem határozhatni meg, annyit *Botka* bizonyosnak állit (l. 1844-ki századunk 41. számát) hogy már az 1687-diki sopronyi hongyülésen Türmezőnek két követe volt, név szerint Sztankovanszky Valicza Péter és Liguticz Pál, azóta pedig folyton minden országgyűlésen részt vett. Diplomaticus nyoma ezen jogának III-dik Károly azon 1737-ki (IV. sz. a.) kiváltságában található, mellyel illy körülíratú pecsétet enged a kerületnek: „*Sigillum Comunitatis nobilis camoi Turopolya.*“ — A hongyülési részvételre vonatkozólag pedig imigy szól: „*ad publicas dicti regni congregationes, prout et generales dicti regni nostri Hungariae diaetas, per speciales regales vocari solita,*“ mellyekből azt is érthetni, hogy a meghívó királyi levél, melly jelenleg a türmezei grófhoz van irányozva, előbbi időkben az egész nemes közönséghez intéztetett (l. a fentebb említett „Synoptica deductio“, 6. lapját). De ebben semmi ellenkezés sincs, mert azon szerződés erejével, mellyet 1560-ban a türmezei nemések, a zágrábi káptalan előtt bevall-

ván, 1582-ben Rudolf király által helybehagyattak, a türmezei gróf kötelességei sorában nyilván előjő, hogy minden közhelyeken, mind Slavoniában mind Magyarországon az egész nemes közönséget képviselje.

Igazság s méltányosság elve egyiránt kötelez mind azt eltávolítani magunktól, mi által pártérdek bűnével vádoltathatók; ismételve vitattatott a türmezeieknek a horvát országi tartománygyűlésen személy szerinti szavazhatási joga; — a mindkét részről felhozottak után mindenki meggyőződést szerezhetvén, mi ezen jog kérdés részletes vitatásába nem ereszkedünk s csupán meggyőződésünket fejezük ki azt hívők: hogy valamint a horvát országi megyék illető egész nemessége tetteleg csak két két követet által képviseltetik az említett tartományi közgyűlésen: akként a türmezei nemesség is ugyan itt grófja által képviseltetik épen úgy mint hazánk országgyűlésein; — mert ismételve fejezzük ki abbéli hitünket: miszerint mi a türmezei Comes terrestris-t egyre a türmezei nemesség képviselőjének s nem másként tudjuk tekinteni; — a) az eredeti bizadók szerződésnél fogva. — b) az évenkénti választás alá kerülés — s c) utasítás s napi díjjakkali ellátás következtében; — mely utóbbira vonatkozólag — a mennyiben a többi már fentebbiekben előadatott — a türmezei kerület közgyűlési jegyzőkönyvéből hozunk fel adatot, „*Ex actis Generalis Inclytæ Univerſitatis Nobilium Campi Turopolja in Curia Murata Nagy Goriczensi anno 1825. die 9. Augusti servatae Congregationis Articulus I-us. De Domino Comite terrestri ad regni Congregationem et Dietam Ablegato. — Sua Mattas Ssa dimissis ad universos SS. et OO. Regalibus Litteris, præprimis pro peragenda solenni ritu Serenissimæ Imperatricis Carolinæ Augustæ Conjugis suæ in reginam Hungariæ inauguratione, ex post vero caeteris quoque ad incrementum boni publici conferentibus pertractandis, generalem regni Conventum seu Dietam in 11-m Sept. a. c. in L. et R. Civitatem Põsoniensem b. indidente, et ad hunc Comitem quoque gremialem terrestrialem specialibus regalibus evocante, — Excellentissimo porro Locumtenente Banali pro Ablegatis ex parte regnorum horum ad Comitã exmittendi, elaborandaque pro his Instructione Generalem Dalmatiæ, Croatiæ et Slavoniæ Congregationem in 22-m Augusti a. l. in et R. Civitatem Zagrabiensem sub præsidio suæ Excellentiæ Banalis servandam præfigente, isthaec Universitas Domino Comiti terrestri Josepho Gerdenich ex parte Universitatis hujus tam ad regni Congregationem, quam Comitã regni activisato et deputato necessariis Credentiales, sub sigillo Universitatis expediendas determinavit, unaque eidem instructionem sub præsentem Congressu elaboratam consignavit — in reliquo diurna ex cassu Univer-*

*sitatis hujus aequalia cum diurnis per regni ablegatos obtinenda applacidaerit, Dno Ferceptore catenus ea cum inviatio-
ne edocto. ut horum exolutionem anticipative etiam facere
teneatur.*“ E Jegyzőkönyvi kivonatból elkell bár ismernünk: hogy
a kir. meghívólevél közvetlen a Comes terrestris-hez intéztetik,
mindazonáltal kifogja tagadhatni: hogy türmező közönsége
visszahívási s választási jogát nem gyakorolja? tudva: hogy a
Comes terrestris évenként December 13-dik napján választás
alá kerül, — s országgyűlésünkre utasítás — s napi díj mellett
küldetik?

Végezetre Türmező közönsége levelezési jogát illetőleg —
ezt fentebb nevezett Zerjavics Ferdinánd ur következő szavakkal
vonta kétségbe: „mind a mellett is: hogy a turopolyai község
nem független, hanem Zágráb megye alá vetett testület
képez, a magyar megyék e lényeges körülményt figyelembe
nem vévén, a mondott község körlevelét (rövidesen és törvé-
nyesen kibocsátottként) fogadták, mi által nem csak az itt száza-
dok óta fenálló igazgatás alapkörét megrendítették, hanem
egyszersmind a törvényhozó testület jogát önkényesen magok-
nak tulajdonították, melyet egyedül illeti azon jog, kerülete
igazgatási ágaiban változtatásokat tenni.“ Igen helyesen jegy-
zé meg ezekre a „századunk“ szerkesztője: „azért hogy po-
litikai tekintetben Zágráb megyéhez van kapcsolva, még nem
következik: hogy más törvényhatóságokkal levelezni nincs joga;
mivel ezen levelezési jog magában véve távol sem olly
nagy fontosságú mint az országgyűlési képviselési jog, s így
azon közjogi tétel szerint: „kinek a nagyobb szabad, az a kis-
sebbet is teheti“; csak úgy lehetne Turopolya levelezési jogát
tagadni: ha az iránt világos törvényünk volna. Mert azon kö-
rülmény: hogy e testület még eddig magyar megyékkel nem
levelezett, legfeljebb azt bizonyíthatná: hogy a levelezés szük-
sége még elő nem fordúlt.“ Mi azonban nem áll, mert a 239-ik
lapon előadottak szerint is midőn 1813-ban e kerület mint a
károlyvárosi kerület kiegészítő része ausztriai kormány alá ju-
tott, hazánkhoz visszakapcsolatásáért hazánk egyes törvény-
hatóságait külön levél által kereste meg. — Törvénykezési vagy:
politikai összeköttetések, s alárendeltségek a municipális jogok
gyakorlatát nem gátolják, mit Horvátország magáról tudhat,
miután a n. m. m. u. kancelláriának, a magyar helytartó tanács-
nak, a magyar hétszemélyes táblának alája van vetve a nél-
kül: hogy ez által municipalis hatósága legkisebb csorbulást
szenvedne. Többnyire már csak azon körülmény: hogy Magyar-
ország minden megyéje a turopolyai levelet elfogadta, eléggé
magyarázta ezen jog gyakorlatot s tudnók idézni fel példákat,
hogy maga a bazáni legfőbb kormányzó is közvetlen a tür-
mezei grófhöz intéző rendelkezéseit.

Következnek Türmezőnek fentebb felhívott, főbb, szabadalmi

OKLEVELEI.

I.

Nos Capitulum Ecclesiae Zagrabienſis omnibus Cristi fidelibus, praesentibus pariter et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem in Eo, qui est vera salus: quod quia ea, quae in longaevam hominum memoriam sunt deducenda, Litterarum Patrocinio solent perennari, inconcessum namque id permanet memorabilique fulget eloquio, quod Litterarum studio fuerit solidatum, cum et sagax, ac proinde humana adinvenerit, et circumspexitque ratio, ut rerum legitime gestarum series Litterarum fidei commendetur Testimonio, ne scilicet ea, quae in tempore labili aguntur, pariter cum ipso ab humana elabantur memoria. Proinde ad universorum tam praesentium quam futurorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod nos Litteras Serenissimi Principis et Domini Domini Ferdinandi, Divina favente clementia electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Infantis Hispaniarum, Archi-Ducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Domini et Principis Nostri clementissimi Introductorias et Statutorias, Nobis praeceptorie loquentes, et directas summa cum reverentia, et obedientia ea, qua decuit, et licuit, recepimus in haec verba: *Ferdinandus* Divina favente clementia electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae Rex, Infans Hispaniarum, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae etc. Fidelibus Nostris Honorabilibus Capitulo Ecclesiae Zagrabienſis Salutem et Gratiam: quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem Majestati nostrae propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Fidelium Nostrorum *Nobilium* Mathei Litterati Zalatsnóky, Valentini Diankovich, ac Petri Bedekovich, de *Kobilich*, nec non Blasii et Jacobi Pogledich, Thomae Briglevich, Nicolai Bize-rich, Antonii Nothich, Emerici Oderanich, aliter Zlivachich, Nicolai Vidkor-rich, filii olim Dominae Helenae filiae condam Adriani, Simonis Modich et Pauli Terkatich de *Kurilovecz*, aliter *Urbanecz*, item Martini Therzczel, Stephani Diankovich, Georgii filii Mathei Gesparich, ex nobili olim Domina Helena Filia condam Georgii Babich progeniti de *Rakarja* ac Emerici ac Mathaei Pepelich, Mathaei Terbich, de *Plezzo* Gregorio Vedvich de Nagy - Goricza Joannis Szarbanasz, Petri Tholias, aliter Zorchichek alterius Petri Simunkovich alias similiter Tholias Jacobi Derpich, Stephani Filipchich, Thomae Ztepanich, aliter Volkovich, Blasii Petermanich, aliter Chednek, ac Michaelis Lektorich aliter Benzcechich et Simoni Zerdich de Alsó Lomnicza, Blasii Szobarich, Nicolai Boltisarich, aliter Kusztich et Michaelis Suppanich de *Kis Obres* Georgii Miksich et Jacobi Ztanilovich de *alsó Lukavecz*, nec non Martini Tiepschetich, Marci Ztanchich, Petri Gyungyich, Blasii et Georgii Volarich, Petri Frauetich, Martini Videnovich, Laurentii Szigetich, Mathaei Gyurgyich et alterius Mathaei Jagnich de *Felső Lukavecz*, Gregorii Devanich, Joannis Domjankovich de *Lose* Fabiani et Michaelis Koskovich, de *Hrascha*, Petri Pauli et Joannis Modich, Mathaei Vagich, Martini et Michaelis Laczkovich, Stephani filii condam Michaelis Krupich, et Mathaei filii olim Pauli Krupich de *Nagy Mlaka*, Martini Chun-chich, Simonis Luchich, Martini Jantolovich Urbani Perachich aliter Kuchich de *Koche* Valentini Mirenich, Michaelis Vagich, de *Rakitovecz*, Stephani Turhan, Lucae Bussevecz de *Bussevecz*, Quirini Galekovecz, et Andrae Pavochuch de *Lazi*, Antonii Jakopovich, Michaelis Zodenich, Nicolai Kneze-kovich, Blasii Sugecz, Gregorii Krisanich, Michaelis Koprenich, Gregorii Chich-

kovich, Blasii Galekovich, Mathaei et Joannis Pogledich de *Mrazclin*, Georgii et Michaelis Voglessich, atque Emerici Gerdenich de *Kussancz*, Petri Kussin et Stephani Pikovich de *Terno cz*, Thomae Petravich de *Rakovvehr* Martini Czelkovich et Petri Santorich de *Vajnovz*, Stephani Gerdenich Georgii, Leonardich, Joannis Petkovich de *Jarebich*, Simonis Opatich de *Czvilkovoo*, Andreae Hoszják, Georgii Malovecz, Stanislai Falgas, Gregorii Keleminchich et Vokomerich, Georgii Szmolkovich, et alterius Georgii Petrichkovich de *Bukoveczak*, Martini Ranedich, Stephani Havidich, Simonis Czelich, Petri Brebrich de *Dragonovecz*, Petri Kussevich de *Dubrancz Szent Katalin*, Urbani Gershetich, Michaelis Petermanich, et Stephani Lektovich de *Gosztlnicza*, ac Marci Ferronojecz de *Ferovoovecz* et Michaelis Bruchek de *Rodmancz*, quae iidem sacrae primum dicti Regni Nostri Hungariae Coronae, et deinde Majestati Nostrae pro Locorum et Temporum varietate fideliter exhibuisse et impendisse ac in posterum quoque exhibere et impendere velle dicuntur, ac insuper pietate nostra Imperiali ac Regali erga nobiles Dominas Catharinam consortem Egregii Gaspari Mernavchich de *Brezovicza*, filiam vero Egregii condam Michaelis Kissevich de *fölsö Lompnicza* et Annam consortem Joannis Darovich, filiam vero condam Dominae Dorotheae, filiae olim Petri Laczkovich de dicta *Nagy Mlaka* moti et inducti totales et integras possessiones Kobilich Kurilovecz aliter Urbancz, Zobatasz, Rakarja, Illovenyák, Plezo, Nagy Goricza, Kis Goricza, Alsó Lompnicza, Fölsö Lompnicza, Kis Obres, Koztajnevez, Alsó Lukavecz, Fölsö Lukavecz, Loose, Hrascha, Nagy Mlaka, Kotse, Rakitovecz, Bassevecz, Lazi, Mrazclin, Kussancz, Ternovz, Ratkovverh, Vajnovz, Jarebichi; Czvilkovo Vukomerich, Bukovchak, Dragonovecz, Dubrancz Szent Katalin, Gosztlnicza, Pervonovecz, Rodmancz, et Lekenik vocatas, nec non Curias nobilitares in iidem habitas ac terras arabiles Delnicze et Zamlachje vocatas, intra metas praefatas possessionis Kurilovecz in Comitatu Zagrabieni existentibus excepto Castello Lukavecz, et pertinentiis eius ad illud de Jure et ab antiquo pertinentibus, quod alias proxime praeteritis annis Reverendus quondam Franciscus ab Vilag Jaurinensis Episcopus Locumtenens Noster, fidei Nostro Spectabili ac Manifico Comiti Thomae de Nádasd Regni Nostri Hungariae Palatino et Locumtenenti Nosro etc: auctoritate Locumtenentis donasse dicitur; in quarum omnium pacifico et quieto dominio iidem Nobiles, Majores et Progenitores suos ab antiquo perstitisse ac sese modo quoque persistere, Litterasque, et Litteralia Instrumenta superinde existentia, sed ea his disturbiorum temporibus casu aliquo deperdita, et a sese abalienata esse asserunt, totum idem et omne jus Nostrum Regium, si quod in praescriptis totalibus possessionibus Kobilich, Kurilovecz aliter Urbancz, Zobatasz, Rakarja, Illovenyák, Pleczo, Nagy Goricza, Kis Goricza, alsó Lompnicza, Kis Obress, Kosztajnevez, Alsó Lukavecz, Fölsö Lukavecz, Lose, Hrascha, Nagy Mlaka, Kocse, Rakitovecz, Bussevecz, Lazi, Mrazclin, Kussancz, Ternovz, Ratkovverh, Vajnovz, Jarebichi, Czvilkovo Vokomerich, Bukovchak, Dragonovecz, Dobrancz Szent Katalin, Gosztlnicza, Pervonovecz, Rodmancz, et Lekenik vocatis, nec non Curias nobilitaribus in iidem habitas ac terras arabilibus Delnicze, et Zamlachje vocatis, intra metas dictae possessionis Kurilovecz omnino in praeallegato Comitatu Zagrabieni existentibus habitum, etiam quamlibet cunctaque haberemus aut eadem nostram, ex quibuscunque causis viis, modis, et rationibus concerneret Majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis, quibuslibet terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, campis, pascuis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, collibus, vallibus, vineis, et vinearum promontoriis, aquis, fluviis, aquarumque decursibus, piscinis, piscaturis, pisciumque clausuris, molendinis, et eorundem locis, Generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum Integritatibus, quovis nominis vocabulo vocatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, ad easdem de jure et ab anti-

quo spectant. et pertinere debent. praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus memoratis Matheo Litterato Zaladnoky Valentino Diankovich et Petro Bedekovich de Kobilich, nec non Blasio et Jacobo Pogledich, Thomae Briglevich, Nicolao Bizerich, Antonio Notich, Emerico Oderjanich, aliter Slivavich, Nicolao Vidkovich, Simoni Mudich, et Paulo Terkachich de Kurilovecz aliter Urbancz, Martino Terczel, Stephano Diankovich, Georgio Gasparich de Rakarja, Emerico et Matheo Pepelich, Mathiae Terbich de Plezo, Gregorio Vedmich de Nagy Goricza, Clementi Ogrinovich et Georgio Pikovich de Kis Goricza, Joanni Arbanasz, Petro Toliasz, aliter Zorchichek, alteri Petro Simunkovich, Jacobo Derpich, Stephano Philipechich, Thomae Stepanich, aliter Ulkanich, Blasio Petermanich, aliter Chednik, Michaeli Lectorich, aliter Benchechich, et Simoni Zordich de Alsó Lompnicza et Dominae Catharinae consorti praefati Caspari Mernyavchich, filiae vero Egregii olim Michaelis Kistevich de Felső Lompnicza, Blasio Schobarich ac Nicolao Boltisarich aliter Kuschich, et Michaeli Suppanich de Kis - Obresh, Georgio Mixich, et Jacobo Ztanyilovich de Alsó Lukavecz, Martino Fropshetich, Marco Ztanchich, Petro Gyungyich, Blasio et Georgio Volarich, Petro Franesich, Martino Videnovich, Laurentio Czigetich, Mathaeo Gyurgich, alteri Mathaeo Jagonich de Felső Lukavecz, Gregorio Devanich, Joanni de Markovich, Fabiano et Michaeli Koskovich de Hrascha, Petro, Paulo et Joanni Mudich, Mathaeo Vagich, Martino Laczkovich, Stephano filio condam Michaelis Krupich et Mathiae filio olim Pauli Krudich, et Dominae Annae Laczkovich consorti Joannis Darovich de Nagy - Mlaka, Martino Chunchich, et Simoni Luchich, Martino Jantholovich, Urbano Perachich aliter Kussisch de Koese, Valentino Mirenich, Michaeli Vagich de Raktovecz, Quirino Gallekovich et Andreae Pavochich de Lazi, Antonio Jakopovich, Michaeli Zodinich, Nicolao Knezekovich, Blasio Sugecz, Gregorio Kri-sanich, Michaeli Loprenich, Gregorio Chichkovich, Blasio Gallekovich, Mathaeo et Joanni Pogledich de Mraczin, Georgio et Michaeli Vogleshich, ac Emerico Gerdenich de Kussancz, Petro Kussin, et Stephano Pikovich de Ternovecz, Thomae Petrovich de Ratkovverh, Martino Czvetkovich, Petro Satorrich de Vojnovcz, Stephano Gerdenich, Georgio Lenardics, Joanni Petkovich de Jarebich, Simoni Opatich de Czvilkovo, Andreae Hoszjak, Georgio Malovecz, Stanislaw Falgash, Gregorio Keleminchich de Vokomerich, Georgio Szmolkovich, alteri Georgio Perichkovich de Bukovchak, Martino Radenich, Stephano Havedich, Simoni tzelich, Petro Brebrich de Dragonsz, Petro Kussevich de Dobrancz Szent Katalin, Urbano Gersedich, Michaeli Petermanich, Stephano Lektorich de Goztilnicza, Marco Ferronojecz de Ferronojecz et Michaeli Bruchek de Rodnancz, haeredibusque et posteritatibus ac fratribus ipsorum carnalibus patruelibus ac generationalibus, et condisionalibus Nobilibus scilicet Campi Zagrabiensis Universis, vigore aliarum Litterarum nostrarum novae Donationalium superinde emanatarum dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eosdem in dominium praeacti Juris Nostri Regii habiti, per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci, super quo fidelitati vestrae, harum serie firmiter praecipientes, committimus et mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Franciscus aut Nicolaus Imprich de Jampricza, vel Franciscus seu Caspar Mernavchich de Brezovicza, sive Mathias sive Joannes Chernkocz de Chernkocz seu Stephanus neve Thomas Schitarocz de Schitario, aliis absentibus, homo noster Regius, ad facies praescriptarum totalium et integrarum possessionum, consequenterque Curiarum nobiliarium in eisdem habitatum et terrarum arabilium, vicinis et commetaneis earumdem universis, inibi legitime convocatis, et praesentibus, accedent. introducatur praenominatos universos nobiles, in dominium earumdem et dicti Juris Nostri regii in iisdem habiti, statuatque eosdem, et iidem eisdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus ac fratribus carnalibus, patruelibus et generationalibus, et con-

divisonalibus, Nobilibus scilicet Campi Zagrabiensis universis simul cum cunctis suis utilitatibus praemissae novae nostrae Donationis et Juris Nostri Regii titulis ipsis incumbentibus perpetuo possident, si non fuerit contradicium, contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra anotatos Nobiles in praesentiam Regni Nostri Slavoniae Bani, ad terminum competentem, rationem contradictionis suae reddituros, et post haec hujusmodi Introductionis et Stationis seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum stationi interunt, nominibus, terminoque assignato, prout fuerit, expedient, eidem Bano Nostro suo modo fideliter rescribatis. Datum Viennae Austriae 11 a Mensis May Anno Domini 1560-o. Nos igitur mandatis et requisitionibus Suae Sacrae Imperatoriae et Regiae Majestatis semper in omnibus, ut tenemur, obedire cupientes una cum praefato Nobile Mathia Chernkocz de Chernkocz homine Suae Majestatis Regiae in praesentis Litteris Ejusdem inter alios homines Regio nominatim conscripto, nostrum hominem discretum videlicet Stephanum Presbyterum Galgozien, chori praefatae Ecclesiae Nostrae Zagrabiensis praebendarium ad praemissa suo modo et ordine fideliter peregranda Nostro pro Testimonio Fidedignum duxeramus destinandum, qui tandem exinde ad Nos reversi Nobis sub corporali ipsorum juramento de et super fidei executione eorum coram nobis praestito conformiter retulerunt in hunc modum; qualiter praefatus Mathias Chernkocz homo Suae Majestatis Regius, dicto Testimonio Nostro ibidem praesente, feria quarta, pro Festo videlicet Beati Georgii Martyris proxime transacto praeterita, ad facies praefatar. totalium et integrarum possessionum, Kobilich, Kurilovecz, aliter Urbancz, Zobbatlasz, Rakara, Illovinyák, Pleszo, Nagy Goricza, Kis Goricza, Alsó Lompnicza, Felső Lompnicza, Kis Ohres, Kaztajnevecz, Alsó Lukavecz, et Felső Lukavecz, Loose, Hracha, Nagy - Mlaka Kotse, Rakitovecz, Bushevez, Lazy, Mraczin, Kussancz, Ternovecz, Rakoverh, Vojnovcz, Jarehichi, Czvilkovo Yokomerich, Bukovchak, Dragonovcz, Drubrancz Szent Katalin, Goztilnicza, Pervonoszezy, Rodmancz et Lekenk vocatarum nec non Curiarum nobilitarium in eisdem habitatum ac terrarum arabilium Delnicze et Zamlachje vocatarum intra metas praefatae possessionis Kurilovecz omnino in praefato Comitatu Zagrabiensi existentium et habitatum vicinis et cometaneis earumdem, et praesertim Nobilibus Joanne Chernkocz de dicta Chernkocz, Georgio Nemchich de Jezeran, Casparo similiter Chernkocz de praedicta Chernkocz, Blasio Krapachich de Kis Mlaka Vice Judice Nobilium dicti Comitatus Zagrabiensis, Simone Sonich in persona Nobilis Georgii Sonich de Hrellich, filii sui, nec non Thoma Anthonich de Marencz ac Andrea et Michaele Michalich similiter Vice Judicibus nobilium praecatacti Comitatus Zagrabiensis, item Nicolao Krajachich de praefata Kis - Mlaka et altero Nicolao juniore Similiter Krajachich de eadem Kis - Mlaka, ac item providis Nicolao Turkovich, et Georgio Filipovvich de Lazine, Spectabilis ac Magnifici Domini Comitatus Petri Erdödy de Monyorókerék, Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Bani, Blasio Hitechich de Zelnicza Nostro, Simone Verbanchich de Gerdovchak, Fratrum Heremitarum de Promontorio Zagrabiensi, Luca Barssich de Kosznicza, Egregii Joannis Saronich de eadem Kosznicza et Paulo Lopchich de Bapcha, Nobilis Francisci Nempchich de dicta Bapcha et Georgio Briglevich de Novaky, Magnifici Domini Joannis Alapy de Nagy - Kemlek Colonis et Jobbagionibus Nominibus et in personis eorundem Dominorum suorum, aliisque quam pluribus panduronibus similiter vicinis et cometaneis eorundem iubi legitime convocatis et praesentibus, accedent, introduxisset, et memoratos Mathaeum Litteratum Zalatkoky, Valentinum Diankovich et Petrum Bedekovich de Kobilich, nec non Blasium et Jacobum Pogledich, Thomam Briglevich, Nicolaum Biszerich, Antonium Nolich, Emericum Oderanich, aliter Zlivachich, Nicolaum Vidkovich, Simonem Modich et Paulum de Kurilovecz aliter Urbancz, Martinum Terczel, Stephanum Diankovich et Georgium Gasparich de Rakarja, Emericum et

Matheum Pepelich, Mathiam Terbich de Pleszo, Georgium Vedmich de Nagy Goricza, Clementem Ogrinovich, et Georgium Pikovich de kis Goricza, Joannem Arbanasz, Petrum Toliasz, aliter Zerchichek, alterum Petrum Simonkovich, Jacobum Derpich, Stephanum Filipchich, Thomam Ztepanich, aliter Ulkanich, Blasium Petermanich aliter Chednik, Michaellem Lectorich aliter Klinovich et Valentinum similiter Lectorich aliter Benchechich, et Simonem Zordich de Alsó Lompnicza et Dominam Catharinam consortem praefati Caspari Mernyavchich filiam egregii olim Michaelis Kishevich de Fölsö Lompnicza, Blasium Sobarich ac Nicolaum Boltisarich aliter Puschich, et Michaellem Suppanich de Kis Ohres, Georgium Micssich et Jacobum Ztanyilovich de Alsó Lukavecz, Martinum Tropschetic, Marcum Ztanchich, Petrum Gyungich, Blasium et Georgium Volarich, Petrum Franctich, Martinum Videnovich, Laurentium Czigetich, Mathaeum Gyurgich, alterum Mathaeum Jagnich de Felsö Lukavecz, Gregorium Devanich, Joannem Demankovich de Lose, Fabianum et Michaellem Koskovich de Hrascha, Petrum Paulum et Joannem Mudich, Mathaeum Vagich, Martinum Laczkovich, Stephanum filium condam Michaelis Krupich, et Mathiam filium olim Pauli Krupich et Dominam Annam Laczkovich consortem Joannis Darovich de Nagy Mlaka, Martinum Simonem Luchich, Martinum Jantolovich, Urbanum Perachich, aliter Kussich de Kócse, Valentinum Mirenich, Michaellem Vagich de Rakitovecz, Quirinum Gallekovich, et Andream Parochich de Lazi, Antonium Jakopovich, Michaellem Zodinich, Nicolaum Knezekovich, Blasium Sugecz, Gregorium Krisanich, Michaellem Koprinich, Gregorium Chichkovich, Blasium Gallekovich, Mathaeum et Joannem Pogledich de Mraczin, Georgium et Michaellem Voglessich, ac Emericum Gerdenich de Kusancz, Petrum Kussin et Stephanum Pikovich de Ternovecz, Thomam Petrovich de Ratkovverh, Martinum Czvetkovich, Petrum Santorich de Vojnoscz, Stephanum Gerdenich, Georgium Lenardich, Joannem Petkovich de Jarebich, Simonem Oppotich de Čzvilko, Andream Hoszják, Georgium Malovecz, Stanislaum Falgas, Gregorium Kelleninichich de Vokomerich, Georgium Szmolkovich, alterum Georgium Petrichkovich de Bukovschak, Martinum Radenick, Stephanum Hadvidich, Simonem Szelich, Simonem Brebrich de Dragonoscz, Petrum Kussevich de Dobranecz Szent Katalin, Urbanum Gersetic, Michaellem Petermanich, Stephanum Lektorich de Goszilnicza, Marcum Pervonosiecz de Pervonoscz, Michaellem Bruchek de Rodmanecz, in Dominium earundem, et dicti Juris Regii in iisdem habiti, statuissetque easdem, et idem iisdem ipsorumque Haeredibus, et Posteritatibus, ac fratribus carnalibus, patruelibus et generationalibus, et condivisionalibus, nobilibus scilicet praetacti Campi Zagrabienensis universis, simul cum cunctis utilitatibus praemissae novae Donationis et Juris Regii titulis ipsis incumbent. perpetuo possidend. nullo penitus innibi extunc, et neque ex post hic coram nobis contradictore apparente, legitimis, congruis, et sufficient. diebus, juxta Regni consuetudinem, eisdem Regio et nostro pariter et dictis vicinis ibidem permanent. et moram continuum protrahent. In cuius rei memoriam et testimonium, firmitatemque perpetuam praesentes Litteras nostras Privilegiales, pendentes et authentici Sigilli nostri munimine roboratas, memoratis Matheo Litterato Zalathnoky ac aliis suprascriptis nobilibus scilicet dicti campi Zagrabienensis, haeredibus et posteritatibus eorumdem utriusque sexus universis, perpetuo valituras dandas duximus et concedendas Datum 16 die diei introductionis et statutionis praesentatarum anno Domini 1561. L. S. Capitularis in Zona sericea viridi rubra, et flava pendens.

II.

Nos Rudolphus II. Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae.

Slavoniae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Luxemburgae ac Superioris et inferioris Silesiae, Virtembergae et Thecae, Princeps Serviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretics, Kyburgi, et Goritiae, Landgravius Alsatiae, Marchio Sacri Romani Imperii supra Anasum Burgoviae ac superioris et inferioris Lusatae, Dominus Marchiae Slavonicae, portus Naonis et Salinarum etc: memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod fideles nostri Nobiles: Mathias Diankovycs de Kobilics et Marcus Radenhycs de Nagy-Goricza, Majestatis nostrae venientes in praesentiam suis, et totius Universitatis nobilium Campi Zagrabiensis nominibus et in personis exhibuerunt Nobis, et praesentaverunt quasdam Litteras, fidelium nostrorum honorabilium Capituli Ecclesiae Zagrabiensis fassionales, in pergamento privilegialiter confectas, sigilloque ejusdem Capituli authentico in pendentibus communibus, continentes in se certos quosdam Articulus, super eorumdem Nobilium perpetua et fraternali quadam interse observanda mutua intelligentia, libertate et concordia, per eandem Universitatem constitutos tenoris infrascripti; supplicantes nobis humiliter: ut easdem litteras, ac omnia et singula in eisdem contenta ratas gratas et accepta habent, litterisque nostris Privilegialibus inseri, et inscribi facient, approbare et ratificare ac pro dicta Universitate Nobilium Campi Zagrabiensis, eorumque posteris et successoribus universis innovando, perpetuo valituras gratiose confirmare dignemur, quarum quidem litterarum tenor talis est: **Nos Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis** memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod nobilis Mathaeus litteratus Zalathnok de Kobilich, Valentinus Diankovics, Petrus Bedekovics de eadem Kobilich, item Blasius Jacobus, Stephanus, Joannes, Mathaeus et alter Mathaeus Pogledycs, Simon, Joannes et Andreas Modycs, Antonius Sobarich, Georgius et Nicolaus Byzerics, Thomas Oderjanycs, ac Antonius Dionysius et Jacobus Notycs, Quirinus et Thomas Briglevics de Kurilovecz, item Fabianus Blasius Michael Georgius et Joannes Koskovycs de Graschya, item Paulus et Michael Modycs, Mathaeus Vagycs. Thomas Gregorius et Nicolaus Laczkovich, Simon, Martinus, Stephanus et Valentinus Krupych de Nagy-Mlaka, Lukas Terbych, Matthaens Plepelich, Andreas et Thomas item Gregorius Klymovych de Pleszo, item Stephanus Diankovych de Rakovya et Gregorius Stringovach de Ilovenyak, Item Gregorius Vedmics de Nagy-Goricza, item Georgius Pikovich, Mathaeus Clemens et Joannes Ogrinevich et Matthaens Blasevich de Kis-Goricza, item Nicolaus Kussich, Matthaens Horosych, Urbanus Kussich, Martinus Blasius et Paulus Churchich, Martinus Knezsich, Paulus et Simon Luchich de Koche, item Valentinus Myrenich de Rakitovecz, item Stephanus Turkan et Michael Bussevecz de Bussevecz, item Marcus Pavochycs, Matthaens Jakopovich, Quirinus Gallekovich, Bartholomaeus Jakopovich de Lazy, item Gallekovics Blasius, Michael Koprinycs, Nicolaus Knezekovich, Gregorius Chichkovich, Blasius Sugecz, Joannes Kryzanic, alter Joannes Stabanich, Antonius Jakopovich de Mraczin, item Quirinus et Martinus Voglesich, et Emericus Gerdenich de Kusanez, item Petrus et Paulus Kussyn de Thernovez, item Petrus Zorchych, Blasius Chednekovich, Petrus Simonkovich, aliter Tobias dictus, Domina Helena Svasztovich, consors Joannis Vlah, Stephanus Philipchych, Michael Satrych, Stephanus Benedictus et Paulus Arbanasz, Martinus Sordich, Jacobus Depich, Andreas et Lucas Femynich, Valentinus et Stephanus Lectorich et Thomas Ztepanich de Alsó-Lomnicza, item Nicolaus Bothysarich aliter Kuschych et Blasius Sabarich de Kis-Obres, item Georgius et Joannes Mixich, Joannes et Jacobus Ztanilovich, et Matthaens Vognrich de Alsó-Lukavecz, item Petrus Gyüngycs, Georgius et Blasius Wolariach, Nicolaus Franetich, et Martinus Videnich, Laurentius Czigetich, Ma-

thias Gyurgyicz, Math. Junossa, aliter Jagnich, Marc. Ztanchich, Steph. Zthantych, et Georg. Thropsetich de Felsß-Lukavecz, item Anto. et Steph. Pethercsevich, Gregor. et Mathaeus Devanych, Joan. et Gregorius atque Ant. Demjanovich de Lose, item Petrus et Mathaeus Kussevich, Benedictus Kerpich, Marcus Kellekovich, Georgius et Bartholomaeus Kerpez de Dubranec Szent-Katalin, item Philippus Homavych, Nicolaus Werchegh, Michael Bruchek, et Valentinus Jordan de Rodmanec, item Antonius Kvachich, Martinus Czeletkovich et Mathaeus Santorich de Vojnoscz, item Georgius Lenardich, Thomas et Stephanus Gerdenich, Paulus Petrinchich, et Mathaeus Kozich de Jerebich, item Martinus Czerovszky, Gallus Gerdenich et Georgius ideum de Czerovszky-Verh, item Thomas Petrovich et Martinus Pervonosecz de Ratkov-Vehr, item Sianislaus Falgas, Blazius Gizdavichich, Gregorius et Petrus Malovecz, Paulus Verbanchich, Gregorius Kelemynchich, Petrus Machek, Andreas Hozják, et Georgius Thrupez de Vokomerich, item Georgius et Fabianus Pethrichkovich, ac Georgius et Michael Zinolkovich de Bukovchak, item Stephanus et Antonius Hlavidyh, Martinus Radenich, Petrus Gyurak, alter Petrus Brebrich et Simon Czelich de Dragonoscz, item Martinus Ztojanich, aliter Gersetich ac Martinus et Michael Petermanich de Gusztelnica, tota videlicet Universitas nobilium Campi Zagrabiensis oneribus et quibuslibet gravaminibus universorum Fratrum consanguineorum, proximorum proliumque et affinium, ac quorumlibet generationis ipsorum hominum quos infrascriptum tangit seu tangere posset, negotium quomodo-libet in futurum in se ipsos per omnia assumptis et levatis, nostri personaliter venientes in praesentiam, sponte et libere oraculo vivae vocis ipsorum dixerunt et confessi sunt in hunc modum: qualiter ipsi paribus animorum suorum, motibus, sincerisque et cordialibus ac fraternis inducti motibus, pensatisque in arcano mentis suae praemedietatis, maxime illis pristinis turbationibus, vexationibus et molestationibus, quibus scilicet ipsi et progenitores ipsorum in illo Campo Zagrabiensi et planitie constituti, post justam et indebitam per Magnificum condam Joannem Thúz de Lak tunc Possessorem Castri Medvevára factam interceptionem fortalicii seu Castellii Lukavecz vocati, olim per majores, et progenitores, avosque et protavos ipsorum, ob metum Thurcarum pro confugio capitum et regularum suarum conservatione, in propria terra ipsorum, in confluenti scilicet torrentis Lukavecz vocati, in possessione videlicet inferioris Lukavecz nuncupatae et Comitatu Zagrabiensi, existent habita, constructi per eundem condam Joannem Thúz, violentum scilicet et injustum interceptorem dicti fortalicii seu Castellii eorum Lukavecz, tandem Illustris ac Magnificus condam Joannem Corvinum Ducem Oppaviae et Liptoviae, ac Regnum Dalmatiae Croatiae et Slavoniae Banum, postea per Marchionem Brandenburgensem, nec non Magnificos olim Joannem Torquatium Comitem Corbaviae, et deinde seniores quondam Nicolaum ac Joannem et modernum Nicolaum Comites de Zrinio, successores ejusdem condam Joannis Thúz, et similiter volentes possessores dicti Castellii Lukavecz, pressi, trucidatique et misere affecti fuissent, novissime etiam per quosdam Dnos Mgntes in praesenti calamitose ac periculoso et impacato tempore non minus molestarentur, et perturbarentur. Hinc itaque cupient, ipsi ut unis inter se tam animis et voluntatibus, quam rebus et viribus eorum in se ipsis magis consistent, negotiaque omnia ipsorum ac universa onera, lites, causas et differentias tam ratione bonorum ipsorum Possessionariorum, quam etiam Oppressionis eorum, aut saltem unius vel alterius ipsorum, cum apud Sacram Regiam Majestatem, Regem videlicet Ungariae Domnum scilicet ipsorum naturalem et clementissimum, tum etiam alios Dominos et Magnates, nec non Judices Ordinarios Regni hujus Slavoniae et etiam Regni Hungariae accolae ubilibet, ubi scilicet opportunitum et ne-

cesse fuerit ordine decentiori, modoque meliori supportare et dirigere valeant, atque possint, ipsisque violentiis ac oppressionibus ipsorum propulsis; paceque et requie optata, adepta; — majora et ampliora atque acceptabiliora servitia tam ipsi sacrae Regiae Maiestati, quam etiam sacrae Coronae dicti Regni Hungariae Majorum et progenitorum suorum vestigiis inhaerendo qui videlicet olim ob fidelia servitia eorum tempore Inclytissimi quondam Domini Belae Regis IV-i, per immanissimos Thartaros ad maritimas usque insulas pulsi culmen honoris Nobilitatis eorum sunt adepti, praestare et exhibere valeant, atque possint; his igitur et aliis rationalibus quoque de causis, animum ipsorum ad id moven: unanimem et concordem ordinationem et conclusionem perpetuo duraturam inter se ipsos fecissent, ordinassent in hunc modum; quod quia plures ex ipsis Nobilibus fratribus scilicet ipsorum generationalibus et condivisionalibus et quasi major pars eorum, post multiplicationem ipsorum bonis eorum divisio, colonisque eorum per eos ejectis, in loca ipsorum condescenderint et sese collocaverint moraturos, et hinc quoque nutu Divino ampliori propagatione facta alii in terras arabiles, alii siquidem in sylvas extirpatas condescendere moraturi, hacque multiplicatione seu propagatione in multitudinem supradictam excrecentes pauperie circumventi contra Magnates et potentes atque alios violentos oppressores eorum tum forenses, tum etiam internos per semet ipsos sese nedum defendere, sed vix prae inopia et pauperie evocatorias aliquas extrahere, vel illas exequi facere possent, cupientes itaque tanto malo opportunum remedium occurrere, compromiserunt sese mutuo vicissim et alternatim paribus eorum sumptibus et expensis, tum in bonis eorum haereditariis supradictis, in praedicto Campo et Cottu Zagrabiensi existentibus, et habitis, tum etiam in omnibus causis et litibus defendere. Et ut id commodius fieri valeat, sese mutuo et vicissim ac reciproce denuo in fratres adoptativos et Condivisionales, ac si ab uno alvo seu stipite progeniti essent et procreati, jure perennali recepissent et acceptassent, tali modo ut uno vel altero eorum Divino disponente iudicio, cujus solo nutu cuncta reguntur, ex humanis absque haeredum solatio sublato, Bona decedentis in propingviorem et proximiorum fratrem eorum supervenientem vel ejus haeredes condescendant, et deriventur jure perpetuo, et irrevocabiliter possidend. voluerunt etiam iidem nobiles, ut pro meliori eorum consistentia, singulo anno juxta ipsorum vetustam et ab antiquo consuetudinem, (salvo semper permanente honore Comitum eorum Comitatus Zagrabiensis) unum ex fratribus eorum, qui ipsis unanimiter aptior magis, quam idoneus visus fuerit, inter se ipsos pro praecessore, seu Comite Terrestri eorum, concordati et unanimi voluntate eligant, et praeficiant, qui videlicet tam coram Sacra Regia Matre Rege videlicet Ungariae, Domino scilicet ipsorum naturali et clementissimo quam etiam Dominis Banis nec non etiam aliis Dominis et Judicibus Ordinariis tam hujus Regni Slavoniae quam etiam Hungariae ac alia ubilibet, ubi necesse fuerit, universa negotia eorum, in expensis tantum communibus, supportare, peragereque et perficere debeat, insuper universas causas, lites, contentiones et differentias inter ipsos emergentes et subortas, ac etiam ratione quorumcunque honorum et jurium possessionariorum ipsos tangentes et concernentes ordine judiciario discutere, ad iudicare et definire, ac super adjudicatis, si quis eorum colonos habuerit, super colonos, alioquin si colonis caruerit, etiam in propriis Curii eorum nobilitaribus executionem et satisfactionem impendere libere et secure possit, et valeat. Ubi vero de Comitum ipsius iudicio aliqua Partium inter litigantes minus contenta fuerit, libere in praesentiam Domini Bani, sedem videlicet Judicariam Regni hujus Slavoniae, vel Comitum istius Cottu Zagrabiensis, causam suam pro maturiori et saniori discussione, absque ullo gravamine, provocare et appellare, vel

autem novo Judicio a Regia Matte aut eius Locumtenente impetrato, causam suam iterum resuscitare et prosequi poterint. Hoc tamen declarato, quod nullus eorum causam suam, quae inter ipsos emergeretur, alicubi prius, quam coram ipso Comite eorum Temestri movere possit, alioquin contemp-tor hujusmodi eorum ordinationis per Judicem, coram quo causam suam at-tentaverit moveri, in sex florenis birsagiatus et multctatus ad dictum Comi-tem suum redire cogatur. In causis vero aliis eorum omnibus contra alios nobiles vel eorundem contra ipsos moven. in sede Domini Bani Regni hujus vel Majoris Comitibus, eorum videlicet Cottus Zagrabiensis semper re-currunt pro habendo judicio; ubi vero aliquis eorum hominis sanguinem pro-fuderit, extunc in exemplum et terrorem aliorum idem Comes terrestris super talem ante omnia judicium duos florenos, sanguinis videlicet multctam, Kervavicza dictam statim et in continenti recipere possit, et valeat; in aliis vero casibus nonnisi sententiatos et juridico processu agravatos pu-nire possit, item quia in hoc Regno Slavoniae plurimi homines Dei et hominum timore postposito emerferunt, ut puta latrones, praedones, homici-dae et fures, ac raptores virginum, et honestarum matronarum violatores, quam etiam rerum et bonorum mobilium fidelium Sacrae Regiae Mattis tam diurno, quam etiam nocturno tempore soliti sunt dirripere, aliique certi ma-lefactores, atque etiam perpetran. inter ipsosque Nobiles certis Dominis Ma-gnatibus et aliis majoris conditionis et aestimationis Nobilibus servientes, sub confidentia eorundem Dominorum suorum similia perpetrari sunt ani-mati; ut autem huic tanto malo diligenter occurratur: Comes Terrestris ipsorum Nobilium, prout et ab olim semper fuit observatum, tales in terri-torio et bonis ipsorum Nobilium captivandi et incarcerandi et castigandi at-que plectendi habeat potestatis faenltatem; in casu siquidem ubi aliquis eorum manifestus debitor alteri inter eos fuerit, et debitum hujusmodi non negaverit, extunc solummodo sigillo Comitis amonitus quinto decimo die debitum tale liquidum solvere teneatur, alioquin in tali casu ad satis-factionem creditorum etiam per vadiationem compelli possit, cum solita du-pla. Hoc etiam specificice declarato, quod siqui ipsorum Nobilium ratione quorumcumque debitorum, verberationum, illationis damnorum, damni-ficationum, debitorum, invasionis domorum, Colonorum, vel Curiarum No-bilitarium generalitar vero qualiumcunque negotiorum inter ipsos nobiles emergentium, quempiam nobilem, fratrem scilicet suum contra se in praesentiam Comitis Terrestris eorundem Nobilium, ad primum terminum. illi ad comparandum praefixum, evocatus, et amonitus fuerit, et talis coram dicto Comite ipsorum Nobilium Terrestris, in sede videlicet eorundem contuma-cia et rebellione vel alia qualicumque inobedientia ductus, comparere neglex-erit, vel non curaverit, extunc contumax huiusmodi in birsagio seu multa duorum florenorum monetae currentis hungaricalis per Comitem con-victus et aggravatus habeatur, ipso facto; ubi vero in eodem primo termino judicario coram dicto comite ipsorum terrestri comparere curaverit, et alium terminum ad respondendum cont a Partem adversam sibi dari et assignari postu-laverit, extunc Comes ipsorum terminum decimum quintum diem et hoc quidem ratione pacis et concordiae inter parte; litigantes dare et as-signare debet et obligabitur. Hocque non praetermisso: quod siquis eorum, per potentes et violentos aliquos oppressores oppressus et damnificatus fuerit, et potens talis ac violentus, juridico processu, in expensis tamen communi-bus, obrutus, ad refusionem damnorum adactus fuerit, in tali casu damni-ficato fratri eorum, refusis suis damnis poena violentiae et birsagia obten-ta toti communitati fratrum cedent. Ubi vero in successu temporum, per ipsos nobiles inter eos, pari et unanimi voluntate aliqua contributio in pro-secutionem et defensionem suae, aut alicuius fratris ipsorum causae et alio-

rum negotiorum communium expeditionem imponeretur, et aliquis eorum protervia seu rebellione ductus, impositam contributionem illi vel illis fratribus, cui scilicet vel quibus eadem communitas sive universitas fratrum commiserit exigere, solvere nollet, aut non curaret, quovis modo extunc talem contributionem de rebus mobilibus inobedientis, etiam in Curia sua nobilitari habitis, liberam et securam accipiendi et puniendi habebunt potestatis facultatem. Isto etiam declarato, quod si filia aut soror vel neptis seu consanguinea, aut affinis ipsorum nobilium, absque voluntate et scitu eorum cuiuspiam ignobili aut rustico nupserit, extunc talis nullam portionem haereditatis seu quorumcunque honorum possessionariorum inter ipsos habere, et consequi poterit. Atque praemissa omnia et singula firmiter et inviolabiliter observanda praefati Nobiles, tota videlicet Universitas Nobilium suprascripti Campi Zagrabiensis, sese personalibus eorum astantiis sponte et liberè voluntate coram Nobis, harumstrarum, quibus sigillum nostrum authenticum, in fidem et testimonium perpetuum est appensum, vigore et testimonio median. Datum feria 5-a proxima post festum Beati Valentini Episcopi et Martiris, anno Domini 1560-o. Nos itaque hujusmodi humillima supplicatione praenominatorum Mathiae Diankovich et Marci Radenchich suis, caeterorumque, quorum supra nominibus et personis, Nostrae modo, quo supra porrecta, Matti, Regia benignitate exaudita et clementer admissa, praescriptas Litteras annotati Capitali Zagrabiensis Fassionales, non obrasas, non cancellatas, neque in sui aliqua parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibusque litteris nostris privilegialibus, de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas, et inscriptas, quoad omnes earumdem continentias, clausulas et articulos, eatenus, quatenus caedem rite et legitime existant, emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habent, approbavimus, roboravimus, ratificavimusque ac pro praefatis Universis Nobilibus dicti Campi Zagrab. ipsorumque posteris ac successoribus universis innovant, perpetuo valituras gratiose confirmavimus. Imo approbamus, roboramus, ratificamusque et confirmamus, salvis iuribus alienis. Harumstrarum secreto Sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, in pendenti communitarum vigore et testimonio litterarum. Datum per manus fidelis Nostri Nobis dilecti, Reverendissimi Georgii Draskovich, electi Archi Episcopi Colocensis, ac Episcopi Ecclesiae Jaurinensis, Locique eiusdem Comitatus perpetui, Consiliarii et Aulae Nostrae Summi Cancellarii, in Civitate Nostra Vienna Austriae 8-a die Mensis Martii, anno Domini 1582-o Regnorum nostrorum Romani 7-o Hungariae et aliorum decimo, Bohemiae vero anno similiter 7-o Venerabilibus in Christo Patribus, Dominis Praefato Georgio Draskovich Colocen. et Bachiens. Ecclesiarum Canonice Unitarum electo Archi-Episcopo — Stephano Roderio Agriensi, Joanne Monozlay Zagrabiens. Gregorio Bornemisza Varadiens. Nicolao Telegdino Quinque Ecclesiensi, Stephano Feyerkevy Veszprimiensis, eodem Georgio Draskovich Jauriensis, Stephano Matessy electo Csanadiensis, Balthasare Melegh electo Vachiensis, Zacharia Mossoczy Electo Nitriensis, Martino Pethe de Hethecs electo Sirmienensis, Petro Heresaezy electo Tyniensis ac fratre Michaele de Cetino electo Segniensis, nec non Administratore Modrussiensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter Gubernantibus, Strigoniensi Metropolitano, Transylvaniensi et Bosnensi Cathedralibus sedibus vacantibus; Item spectabilibus ac magnificis Comite Nicolao de Báthor Judice Curiae nostrae, Cristophoro Ungnad de Sonnegh Regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Bano, Comite Georgio de Zrinio Tavernicorum, Ladislao Bánily de Alsöldyva Agazonum, Balthasare de Battyán Dapiferorum, Ni-

colao Pálffy de Erdöd Cubiculariorum, Michaele de Réva Janitorum, et Michaelae Várday de Kiszárda Pincernarum Nostrorum Regalium Magistris, Eodem Nicolao Pálffy Comite Poseniensi, caeterisque quam plurimis regni nostri Comitatus tenentibus et honores. Rudolphus m. p. Georgius Draskovich m. p. electus Colocensis ac Episcopus Jaurinensis, Joannes Joo m. p. Locus Sigilli Regii in Zona pendentis, Lectum et cum authentica Copia comportatum per Josephum Gerdenich U. N. C. Turopolya Comitem Terrestrem m. p.

III.

Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, ac Hungariae, Bohaemiae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex Universis Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris, praesentium notitias habituris, salutem in omnium Salvatorem; Quoniam fluxibilis lapsus temporum acta ratione continentiarum sua solet liberalitate surripere, obhoc solers humanae naturae industria persuadet, ut gesta temporaria scriptis inserantur publicis, utque praesertim ea robur obtineant perpetuae firmitatis, quae suis temporibus excelsi principes statuere; proinde ad universorum praesentis utpote, et posteræ aetatis hominibus, notitiam harum tenore volumus pervenire: quod fideles nostri Stephanus filius Pethk Suppanus et alter Stephanus filius Marci nobiles Jobbagiones castrenses de Campo Zagrabiensi, suis ac aliorum universorum nobilibium Jobbagionum Castrensiurn de eodem nominibus et in personis, Celsitudinis nostrae venientes in conspectum exhibuerunt et praesentarunt nobis quasdam litteras privilegiales olim excelsi principis, Domini Belae Dei gratia Regis Hungariae — praedecessoris Nostri felicis recordationis, majoris sui duplici Sigillo in pendenti communitas, quasdam alias litteras condam Stephani Bani totius Slavoniae, super restitutione cujusdam Sylvae dictorum Nobilium Jobbagionum Castrensiurn, et reambulatione metarum, eiusdem per ipsum Stephanum Banum, alias de mandato dicti Domini Belae Regis factis, connectas et emanatas in se confirmative continentes tenoris subnotati, supplicantes praefati uterque Stephanus suis et aliorum, quorum supra, personis majestati nostrae humiliter et devote, ut ipsas Litteras privilegiales dicti condam Domini Belae Regis, ratas, gratas et acceptas habendo, nostrisque litteris privilegialibus, sub praesenti novo duplici authentico majori sigillo emanandis, verbotenus inseri faciendo, pro eiusdem nobilibus Jobbagionibus Castrensibus, eorumque posteris et successoribus universis innovandam, perpetue valituram confirmare dignaremur; quarum quidem litterarum ipsius Domini Belae Regis contentia sequitur in haec verba: BELA Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniaeque Rex, omnibus ad quos praesentes pervenerint, salutem in salutis auctore. Solet a principe confirmari, quod in conspectu geritur aliorum, inconcussum quippe permanet, quod regiae Serenitatis praesidio roboratur: ad universorum igitur notitiam harum serie volumus pervenire, quod accedens ad nostram praesentiam Stephanus Banus totius Slavoniae et Capitaneus Styriae a nobis petitit diligenter, ut restitutionem cujusdam sylvae jobbagionum Castri Zagrabiensi factam ipsis Jobbagionibus Castri, per eundem, juxta tenorem litterarum suarum, nostro dignaremur privilegio confirmare, quarum quidem litterarum tenor is est: NOS STEPHANUS BANUS totius Slavoniae significamus omnibus, praesentes litteras inspecturis: quod cum nos de mandato Domini nostri Belae illustris Regis Hungariae terras Castro pertinentes reambulari per Slavoniam fecissemus, et inter certam Sylvam, quam Jobbagiones Castri Zagrabiensis suam esse asser-

bant, tandem inquisita veritate per circumjacentes, scilicet per Capitulum Ecclesiae Zagrabienſis Cruciferos domus militiae Templi et hospitalarios, Abbatem et conventum de Toplika per filios Mahareus ac omnes alios vicinos, a quibus expeditiv ſciſcitari, ipſam Sylvam Jobbagionum Caſtri praedictorum eſſe invenimus et fuiſſe; unde et eiſdem dictam ſylvam nomine juris ipſorum reſtitui fecimus pacifice relinquendo, quodve Sylva ſicut nobis cometanti circumjacentes et iidem Jobbagiones Caſtri retulerunt ſub his metarum diſtinctionibus continetur: videlicet Kuche dividit eam de terra nobilium de Monoszlon, item de Kuche tranſit meta eius per medium Odrae ad arborem populeam, item juxta Odra ſuperius tranſiens cadit in fluvium Lekenik, inde autem per Lekenik tranſiens ſuperius exit et vadit ad viam Leſznek, inde per illam viam cadit in aquam Buna, per Bunam autem vadit ſuperius, et venit ad terram Mraczin vocatam, inde cadit in aquam Ordina, veniendo inferius cadit in fluvium Odra, per Odram autem venit inferius, et exit in aquam Ribnicza, inde autem vadit ſuperius et pervenit ad caput putei Zdenci vocati, inde venit ad Zoa ubi eſt Illex Vyche vocata, inde per Sava tranſiens venit ad priorem metam Kuche nominatam, ita tamen, quod illa Sylva pertinet ſolummodo ad Jobbagiones Caſtri ratione juris ipſorum, nobiles autem ibi aliquam portionem, nec illi quidquam habent portiones, qui ſunt de genere Servientium, ut autem hujus rei ſeries firma et ir retractabilis perſe veret, Litteras noſtras ad robur majoris fidei contulimus ſigilli noſtri munimine roboratas. Datum anno ab incarnatione 1255. Nos itaque petitionibus Stephani Bani ſuperius adnotati ſatisfacere volentes, reſtitionem ſilvae ſupradictae de verbo ad verbum insertam, praesentibus habemus commendatam, auctoritate duximus Regia confirmandam. In cujus rei testimonium praesentes concessimus Litteras duplicis sigilli noſtri munimine roboratas. Datum anno ab incarnatione Domini 1255, regni autem noſtri 25. Nos igitur humillimis devotisque praefatorum utriusque Stephani hujusmodi ſuplicationibus per eos ſuis, et aliorum quorum ſupra nominibus, celſitudini Noſtrae porrectis, Imperiali Regalique benignitate exauditis clementer, et admiſſis praescriptas Litteras memorati condam Domini Belae Regis, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua earum parte ſuſpectas, imo mere et ſincere veritatis integritate pollent. praesentibusque de verbo ad verbum insertas quoad omnes earum continencias, clauſulas, et articulos catenus, quatenus eadem rite et rationabiliter emanatae ſunt, et in quantum viribus earum veritas ſuffragatur, acceptamus, approbamus, et ratificamus, easque nihilominus, requirenſes fidelitatis, et fidelium ſervitorum meritis praefatorum Univerſorum Nobilium Jobbagionum Caſtrenſium per eos Maſtati noſtrae, juxta poſſibilitatis eorum exigentiam exhibitis et impensis, ſimul cum reſtitione Sylvae praenotatae ac reambulatione ſeu diſtinctione metarum, aliisque omnibus et ſingulis ſuperius in praesentibus Litterarum tenore limpidius contentis, et ſpecificatis, mera auctoritate et poſtatis plenitudine, ex certaſque ſcientia Noſtrae Maſtatis pro antelatis Univerſis Nobilibus Jobbagyonibus Caſtrenſibus, eorumque poſteris Univerſis innovanſes perpetuo, valitur, abſque alieni juris praesudicio, confirmamus, praesenti ſcripti noſtri patrocinio mediante. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes concessimus Litteras noſtras Privilegiales, pendentes authenticis Majoris novi duplicis Sigilli noſtri praedicti, quo ut Rex Hungariae utimur, munimine roboratas. Datum per manus Venerabilis Domini Matthiae de Gattalovecz Praepoſiti Quinque Eccleſienſis Aulae noſtrae Supremi Cancellarii fidelis noſtri dilecti, anno Domini 1436-0, quinto Idus Menſis Februarii, Regnorum noſtrorum Anno Hungariae etc. 49-0. Romanorum 26-0. Bohemiae 16-0. Imperii vero 3-0. Venerabilibus in Chriſto Patribus Dominis Georgio Strigoniensi, Antonio Raguzienſi Archi Episcopis Colocensi, Spalatensi ac Jadrenſi ſedibus vacantibus; — Petro

de Rozgon Nitriensi, Fratrem Joanne Korchola Variadensi, Georgio Lepes Transilvaniensi, Zagrabiensi sede vacante, Henrico Quinque Ecclesiensi, Simone de antedicta Rozgon Veszprimiensi, Clemente Jauriensi, Vacienti Sede vacante, Georgio Nitriensi, Chanadiensi sede vacante, Josepho Bosniensi, Jacobo Sirmiensi, Tiniensi sede vacante, Vito Corbaviensi, Joanne, de Dominis Segniensi Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Sibnicensi, Noviensi, Scandanensi, Tragaziensi, Maccarensi, et Pharensi Sedibus vacantibus. Item Magnificis Matthia, de Palócz praedicti Regni Nostri Hungariae Palatino, Ladislao de Chák Vajvoda nostro Transilvaniensi, Comite Stephano de Báthor Judice Curiae nostrae, Joanne et Stephano de Frangepán, Vegle, Segine et Modrus Comitibus, Regiorumque nostrorum Dalmatiae, Croatiae praedictorum, Matkone de Talovez totius Slavoniae Desev, et Ladislao de Gara Massoviensi Banis, honore Banatus Severiensis vacante, Joanne de iam fata Rozgon Tavernicorum, Emerico et Joanne filiis condam Nicolai Vajvodae de Marczaly Janitorum, Joanne et Stephano de Perény Dapiferorum, Paulo et Joanne Kampolt, de nova Pincernarum, Laurentio de Hedervár Agazonum Nostorum Magistris; ac Stephano et Georgio de praedicta Rozgon Comitibus nostris Posoniensibus, aliisque quam plurimis Regni nostri Comitatus tenentibus et honores. Locus Sigilli Regii in Zona sericea pendentis.

IV.

Nos Carolus Sextus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Rex Germaniae, Hispaniarum Castellae Arabonum Legionis, utriusque Siciliae, Hyerusalem, Hungariae, Dalmatiae, Bohemiae, Croatiae, Slavoniae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodemeriae; Cumaniae, Bulgariae, Navarrae, Granatae, Tolleti, Vallenciae, Galletiae, Majoricarum, Hispalis, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Muntiae, Giensis, Algarbi, Algecirae, Gibraltaris, Insularum Canariae, nec non Indiarum orientalium et occidentalium Insularum ac Terrae firmae maris Oceani etc. Archi Dux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Luxemburgi, Vitenbergae, et Fekae, Superioris et inferioris Silesiae, Athenarum et Neopatriae Princeps, Sveviae, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae, Moraviae, superioris et inferioris Lusatae, Comes Habsburgi, Flandriae Tirolis Barchinonae, Ferretics, Khiburchi, Gorritiae Roszilionis, et Caeritaniae, Landgravius Alsatiae, Marchio Oristani et Comes Goceani, Dominus Marchiae, Slavoniae, Portus Naonis Bischaje, Molini, Salinarum Tripolis, et Mediniae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod nobis benigno revolventibus animo, qualiter Principes in publico Regimine constituti non solum: populos sibi subjectos ad conservandum internum tranquillae permansionis eorundem statum in legum observantia, mutuaeque concordiae cultu continere, verum certis quoque privilegiorum indultis et specialibus praerogativis, imprimis vero authenticorum sigillorum (sub quorum munimine, diversae publicae juridicae et politicae expeditiones firmiores, ac fide digniores reddi possint) concessionibus ad perpetuam rei memoriam et rectarum actionum normam, ut plurimum facientibus, eosdem condecorare, et illustrare soleant; inde siquidem velut ex limpidio fonte tam bene ordinatae reipublicae vitii incapax recitudo, quam etiam quorumvis litteralium instrumentorum ex processibus causarum emergentium, indisputabilis veritas, perpetuumque robur regulariter procedere consueverunt, hinc nos quoque, qui divina concedente clementia in theatro orbis terrarum prae reliquis aliis Christianis Principibus primum locum obtinimus, fascesque et habenas tot regnorum et provinciarum moderamur, nihil unquam

antiquius, majusque in votis habuimus, quam ut populos nobis divinitus concreditos et subjectos, quibus utpote sola obsequii gloria relicta esset, Caesareo Regiae Clementiae nostrae publica declaratione foveremus, taliterque eosdem ad jugiter contestandam erga legitimos suos Reges et Dominos devotionem singulareque complacendi studium animose excitarem. Cum igitur ob id, tum vero ad demissam fidelis nostri egregii Sigismundi Skerlecz, qua communitatis nobilium Campi Turopolya in Regno nostro Croatiae Comitatuque Zagradiensi sitae, sic dicti Comitis Terrestris moderni Instantiam et supplicationem, nomine modo fatae Communitatis nobilium Campi Turopolyae, apud Majestatem nostram factam ex eo, quod eadem communitas, alias per Divos olim Hungariae Reges, ob praeclara gesta, et militaria servitia, diversis privilegiis dotata, ac in talibus vigore articuli 92-i anni 1723-ii Dietae Posoniensis per Majestatem quoque nostram benigne confirmata, ad publicas praeterea dicti nostri Regni Croatiae Congregationes, prout et generales Regni nostri Hungariae Diactas per speciales Regales vocari solita, nullo hactenus peculiari Sigillo provisiva exstiterit, verum in universis causis illis et actis quas et quae virtute privilegii per piae recordationis Praedecessorem nostrum Imperatorem et Regem Rudolphum anno 1560 emanati, ususque semper praehabiti judicat, et expedit privata dumtaxat Comitum Terrestrium (qui sic dicti singulis annis electi ipsi Communitati Praefecti fuerant, actuque praeficiuntur) sigilla hucusque adhibere consueverit; ex quorum sigillorum diversitate, et multiplicatione facile plura ipsis partibus et causantibus pericula et praedicia evenire possent, ad quae etiam praecavenda nos eidem communitati supplicanti, ex speciali Caesareo Regia gratia nostra, deque potestatis nostrae plenitudine, indulgendum, annuendum et concedendum esse duximus, quatenus eadem communitas nobilium Campi Turopolya speciale sigillum pro praemisso usu confectum habere, eoque in signatione expeditionum suarum instar aliarum huiusmodi Communitatum quemadmodum et cera rubra uti possit ac valeat. Cujus quidem sigilli arma seu insignia sequentia essent: Scutum videlicet erectum Ceruleum exhibens in principali loco et residentia dictae Communitatis Lukavec habita turrim argenteam firmatam tecto rubeo, cujus cuspidi affixum brachium armatum districta framaea. Turris autem sita est in prato viridi, clausis valvis, ac extenso ponte ligneo super fossam et quatuor fenestris orbicularibus instructa, e quarum duabus superioribus miniantia duo aenea tormenta bellica cernuntur, turrim ipsam stipant duo armati satellites amictu rubeo cingulo et ocreis aureis, paludamentis seu clamidibus rari sive grisei coloris, in regione autem cephalica seu capite scuti fulgent a dextris tres stellae, sex cornes aureae pyramidaliter positae, a sinistris vero luna crescens aurea. Scuto demum incumbit galea consveta tornearia coronata, cujus apex aquila nigra pariter coronata, duo vexilla expansa, quorum dextrum insigne Croatiae, sinistrum vero Slavoniae Regnorum refert, ungvibus prehensens, laciniae a dextris aureae et caeruleae, a sinistris autem argenteae et rubrae; circumferentiam vero scuti hac epigrapha ambiente; Sigillum Communitatis nobilium Campi Turopolya. Quemadmodum haec omnia in capite praesentium Litterarum nostrarum pictoris edocta manu et artificio, propriisque et genuinis suis coloribus clarius depicta, et ob oculos intuentium lucidius posita esse conspiciuntur. Annuentes et ex certa nostra scientia, animoque deliberalo concedentes, ut eadem communitas nobilium Campi Turopolya a modo in posterum futurisque et perpetuis semper temporibus, in omnibus illis processibus judiciariis, aliisque expeditionibus, quas hucusque sic dicti Comites Terrestris dictae communitatis nobilium propriis et privatis sigillis suis muniverunt, deinceps juxta usum supra memorati privilegii Rudolphini hactenus observatum ejusque genuinum intellectum ex praemisso benigno indulto et annuentia, specialique gratia nostra sigillum adhibere.

ceraque rubra apprimere possit et valeat. Ne autem intuitu quarumlibet dictae communitatis expeditionum, sub praedictorum Comitum Terrestrialium suorum sigillis hactenus emanatarum et expeditarum, confusiones quaspiam oriri contingat; id quoque eidem communitati nobilium Campi Turopolya, pro uberiori nostra erga eandem demonstrandam gratia, benigne resolvimus volumusque et decernimus, ut omnes illae expeditiones sub praefato sigillo usque ad tempus praesentis benigni privilegii nostri emanatae, cujuscunque tandem nominis ac speciei sint, pro authenticis, vigorosis et validis habeantur, ac ab omnibus cujuslibet status et conditionis hominibus pro talibus agnoscantur, imo indulgemus, annuimus, concedimus et conferrimus, nec non resolvimus, volumusque et decernimus, praesentium per vigorem. Harum nostrarum secreto majori sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, in pendenti communitarium vigore et testimonio litterarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sinceri delicti spectabilis ac magnifici Comitis Ludovici de Battyány perpetui in Némétújvár Cottus Castriferrei Supremi et perpetui Comitis, pincernarum nostrarum regalium per Hungariam Magistri, Camerarii, et Consilii nostri actualis intimi, nec non per antelatum Regnum nostrum Hungariae aulae nostrae Cancellarii, in Archi Ducali Civitate nostra Vienna Austriae die 7-a mensis Januarii anno Domini 1737-o. Regnorum nostrarum Romani 26-o Hispaniarum 34-o Hungariae vero, Bohemiae et reliquorum a. a. aeque 26-o. Reverendissimis Illustri ac Venerabilibus in Christo Patribus Dominis Fratre Emerico e Comitibus Eszterházy, Principe metropolitanae Strigoniensis, Gabriele e Comitibus Patacsich de Zajesda Colocensis et Bacsiensis Ecclesiarum canonice unitarum Archi Episcopis; Comite Gabriele Erdödy Agriensis, Petro Bakich Bosnensis, Adamo Acsády Vesprimiensi, Georgio Branyagh Zagrabienis, Gregorio Zorger Transilvaniensi, Joanne Antonio de Benzoni Segniensi, et Modrosiensi, seu Corbaviensi, Adalberto Barone a Falkenstein Chanadiensi, Adolpho Jaurinensi, Ladislao Szörény Sirmiensi, Comite Francisco Antonio Engl de Wagrain Belgradiensi, et Samandriensi Canonice Unitarum, Michaele Carolo e Comitibus de Althann Vacienis, Álvaro Sacrae Regiae E. Presbitero Cardinale Cienfuegos Administratore Quinque Ecclesiensis (Sede Nitriensi et Varadiensi vacante) Alexandro Márjássy Tyniensi, et Comite Paulo Forgách electo Rosonensis Ecclesiarum Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Serenissimo item Principe Domino Francisco Stephano Lotharingiae ac Bavariae Duce, aurei velleris Equite et regio nostro per Hungariam Locumtenente, nec non Spectabilibus ac Magnificis Comite Joanne Pálffy ab Erdőd, Judice Curiae nostrae regiae, Comite Josepho Eszterházy de Galantha, antelatorum regnorum nostrarum Dalmatiae Croatiae et Slavoniae Banus, Comite Sigismundo Csáky de Keresztszegh, perpetuo Terrae Scepusiensis, Tavernicorum, praedicto Ludovico Comite de Battyán, perpetuo in Némét-Ujvár Pincernarum, Comite Josepho Illésházy de eadem perpetuo in Trenchén Dapiferorum, Comite Francisco Eszterházy, de praedicta Galantha Agazonum, Comite Carolo Zichy de Vásonkeő Cubiculariorum, Comite Nicolao Pálffy a praefata Erdőd, Curiae nostrarum regalium per Hungariam magistris ac praelibato Comite Joanne Pálffy a repetita Erdőd Comite Poseniensi, ceterisque quam plurimis, toties fati regni nostri Hungariae, Comitatus tenentibus et honores. Carolus m. p. Comes Ludovicus de Battyány m. p. Petrus Végh m. p. L. S. Regii majoris in Zona Sericea quadruplicis coloris rubri utpote, cerulei, flavi, et albi pendentis.

V.

Nos Comes Josephus Eszterházy de Galantha, Perpetuus in Frakno, Regnorum Dalmatiae Croatiae et Slavoniae Banus, eorundemque Regnorum confiniorum Colapianorum et Vunnanorum Supremus Capitaneus, S. C. et R.

A. *Majestatis Domini Domini Caroli VI-i Dei gratia electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, et Germaniae, Hispaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archi Ducis Austriae, Ducis Burgundiae, Intimus Status Consiliarius, Camerarius, Generalis Campi Mareschalli Locumtenens, Colonellus, et I. Comitatus Comaromiensis Supremus Comes. Egregiis et nobilibus Comitibus, Assessoribus, Notario, Fisco, Judicibus et Judicibus, cunctis dein Communitatis Campi Turopolya Fratibus salutem cum favore! Posteaquam non absque magna admiratione intelleximus qualiter anno, modo praeterlapso, mense Decembri cum ingenti clamore et inaudito apud reliquas Gentes strepitu, ac contentionibus in congressu suo ob liberam votorum in electione Magistratuum seu Officialium Campi Turopolya praerogativam, seposito omni Majorum seu Seniorum, et Assessorum dicti Campi respectu mensas et scamna confrugerint, ac in electione duorum Capitaneorum ad coedes fere proruperint, ideo perversis idmodi actibus cum maximo totius gentis, ipsorumque Majorum, et digniorum scandalo et dedecore attentatis, Nos veluti Incliti hujus Regni, ipsiusque campi Turopolya Caput, cujus fidelitati ab Augustissimo ac Clementissimo Imperatore, et Rege nostro omnia, et singula in his Regnis concedita habentur, de tempore obviare, et temerariis hisce ausibus efficaces obices ponere, ac perniciosam hanc, a nemine sana ratione praedito confirmatam, aut colaudatam Praerogativam, in veri solidique Privilegii, a Divis olim Regibus nostris Communitati dicti Campi Turopolya clementer elargiti, formam et ordinem redigere cupientes, quandoquidem insignis isthaec praerogativa, et libertas clementer collata in vero, et genuino sensu, ac intellectu virtutem, firmitatemque habere debeat, cumque ex neglecto talismodi Privilegiorum observamine, falsaque eorundem interpretatione tristissimae per saepe sequellae, ipsaeque adeo caedes oriantur, neque Is, qui conservationem modestiae, constantiae et unitatis Bonorum, et fidelium subditorum suorum pro scopo regiminis sui habere assolet, ulla ratione admittere possit, ac valeat, ut communitas Campi Turopolya sese nefors in manifestum Privilegiorum, seu Jurium suorum tam clementer, ac paterne sibi concessorum amittendorum discrimen praecipitaret, praesertim si praedescriptis perversa consuetudine inveteratis contentionibus porro inhaerere vellet, quod cum neque nos praesupponere, neque dicta Communitas desiderare possit, ideo nos vi muneris et auctoritatis Nobis attributae infrascriptam pro futura Personarum, et Jurium suorum tuitione deservituram Regulationem, ordinemque ipsis posthac pro norma, et directione sua elargiri, et publicari facere volumus et quidem: Imprimis pro consveta Electionis die, aut electione Magistratuum eadem die ex manifestis Causis servare nequeunte, pro alio per Comitem praefigenda, et cunctis Judicibus mature insinuando Electionis Magistratuum Terminum, quibus Judicatus seorsive Congressum servabit, et in Electione Officialium seu Magistratuum Consilia conferret, sique in electione idmodi personarum liberis suffragiis instituenda convenire nequirent, Judex cujusvis Judicatus desumptus a singulis seorsive votis illos, pro quibus votorum pluralitas adfuerit, Officiales per Judicatum suum electos nominare poterit, creatosque taliter Officiales, scriptove comprehensos Judex in minoribus quidem Judicibus solus, in majoribus vero cum uno adhuc, per respectivum Judicatum pariformiter pro hoc actu specialiter delegato, Fratre solito loco, ac die per Comitem defigendo omni cum humilitate, facta praevie more solito seorsive Officii sui valedictione, seu resignatione, depromptisque per Assessores votis nomine Judicatus sui exhibere, et electorum per Judicatus Officialium nomine scriptotenus (ut supra dictum) Comitibus et Assessoribus cum omni reverentia substernere tenebuntur; hocque ipso modo et ratione Assessores quoque vota sua deproment, quae Notarius quot, et pro cujus in specie persona deprompta sint? sub Officii sui Juramento sincere in ordinem distribuet, sicque Persona illa, pro qua pluralitas votorum adfuerit, in talem Officiale denominetur et observetur.*

2-0 Ut servitio publico melius prospiciatur, Individua quae in Confinio Banali, vel aliquo Generalatu serviunt, (excepta Assessoris dignitate) nullum aliud Officium assumere poterunt, nisi praevis uno integro mense ante Restaurationem Comiti Terrestris et per eum Communitati et Judicibus demonstraverint, quod praehabitu suum Officium praescripto modo resignaverint, atque ideo similium Individuorum electio absque praemissa legitimatione invalida erit. — 3-0 Pro securitate Arcis, ubi electio Magistratuum fit, proque arcendis, et non admittendis ad eandem aliis praeter Officiales, Judices et cum his, supradenotato modo, deputatis, Comes Terrestris praeter consuetam vigiliam duplicatam, et casu exposcente majorem etiam constitnere, et servare tenebitur. — 4-0 Quia necessarium esset, ut subordinati suis Superioribus debitam venerationem et paritionem praestent, ideo volumus, et auctoritate nostra decernimus, ut omnes in Campo Turopolya degentes honorem, et in omnibus juridicis, ac reliquis negotiis debitam paritionem suo comiti Terrestris et caeteris Turopolitanis Officialibus exhibere, ab excessibus et tumultibus abstinere, ipsis imposita et commissa fideliter explere, et hac ratione non modo semet suorum Privilegiorum dignos reddere, verum etiam quasvis Inquisitiones, et cum his connexas sollicite vitare teneantur, quia sicut partium nostrarum erit transgressores dispositionum harum rescire, et eruere; ita eosdem pro exemplo aliorum severe castigare non intermittemus. — 5-0 Ex quo nos diversas confusiones, indecentias et abominabiles turpitudines inde evenire audiamus, quod tempore praestationis Rationum per Officiales his reddendis obnoxios, item occasione distributionis proventuum nonnisi Assessoribus ab olim secundum commune Conclusum competentium, aliqui ejusmodi proventus cum damno Assessorum pro se tumultuarie, et violenter omni decencia postposita occupare consveti sint, ideo ad praepediendos similes graves excessus indecentes omnes, et singulos auctoritate nostra Banali commonitos habere volo, et commonefacio, ne ullus in Campo Turopolya degens, ne ullus non vocatus ad locum praestationis Rationum aut distributionis proventuum praeter Judices compareat, neve ullo sub praetextu semet praevio negotio immiscere, minus vero adhuc supramemoratos proventus pro se occupare audeat, casum namque in contrarium gravem poenam incursumus. — 6-0 Cum praeter consuetam electionem Magistratus diversa alia negotia in Campo Turopolya pertractanda occurrant, quae Comitis Terrestris, Assessorum, et Communitatis Conventum exigunt, ne itaque consveto modo magno numero comparentes pertractationem et conclusionem similium negotiorum impediunt, decernimus, ut amodo in posterum ad ejusmodi Conventus, idest Congregationes per Comitem Terrestrem indicendas, ex minori Judicatu solus Judex, ex majori vero cum adhuc uno fratre compareat, conclusa nihilominus ejusdem Congregationis omnes et singuli observare teneantur, Comes praeterea Terrestris sit obligatus vigilias tam pro Congregationibus, quam et Restaurationibus Magistratuum procurare et servare. — 7-0 Tandem siquidem certum esset, quod praedecessores Turopolitanorum virtute militari nobilitatem consequuti sint, atque ideo ad premenda eorundem vestigia necessarium foret, ut quilibet in Campo Turopolya degens arma, et convenientem vestitum habeat, ut taliter pro omni casu necessitatis semet hosti opponere possit, in quem finem necessarium erit, ut Communitas Campi Turopolya omni anno per Comitem Terrestrem ejusdem Campi, aut cum indultu ejus per Capitaneum Turopolitanum in armis exerceatur. Quae omnia praemissa, prout cum intentione debitum ordinem in Campo Turopolya pro emolumento Incolarum ejusdem inducendi, notitiae singulorum damus, ita firmiter speramus, quod iidem Campi Turopolya Incolae pro nostri consolatione, qui suprascripto modo Jura et Privilegia eorundem conservare conabimur, praescriptas ordinationes nostras debite sint observaturi; ut autem praemissi ordines quibuslibet Judicibus et Possessionibus inotescant, ordinamus, ut Co-

mes Terrestris Campi Turopolya, suprascriptos ordines, per Notarium describendos, cuilibet Judicatu pro conservatione et directione consignare teneatur. Datum in Libera Regiaque Civitate Montis Graecensis Zagrabieni die 8-a mensis Junii anno Domini 1735. Comes Josephus Eszterházy m. p. L. S. Franciscus Balogh m. p. Quod praesens Copia cum suo vero Originali comportata, cum eodem concordet, eidemque uniformis sit, recognoscimus et testamur. Datum Felső Lomniczae die 20-a Novembris anno suprascripto 1735. Sigismundus Skerlecz praefatae Universitatis nobilium Campi Turopolya Comes Terrestris m. p. Gabriel Skerlecz praefatae Universitatis Nobilium Notarius, per quem lect. correct. et extradat. idem m. p. Lectum cum sua authentica Copia comportat. eidemque per omnia correspondere adinvent. per me Joannem Plepelič de Pleszo, praefatae Universitatis Nobilium Campi Turopolya Sedis Judiciae jur. Assessorem m. p. per me quoque Joannem Kooz aequae praefatae Universitatis N. C. Turopolya Sedis Judiciariae juratum Assessorem m. p.

VI.

Ex Actis, et Articulis II. DD. SS. et OO. Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae in ger. eorundem, ex edicto et sub praesidio Ludovici Erdödy de Monyorókerék, montis Claudii et Cottus Varasdinensis perpetui Comititis, S. C. R. M. A. I. Consiliarii, Camerarii, et Colonelli et qua Locumtenentis Banalis pro 5-a et sequentibus M. Augusti diebus, A. D. 1748. Zagrabiae celebrata Congregatione conclusis.

Articulus 21-tus De Universitate Nobilium Campi Turopolya regulanda. Bene memores II. DD. SS. et OO. statutorum illorum, quae Ex. et II. olim D. C. Josephus Eszterházy de Galantha, qua eorum regnorum horum Banus, pro meliori inducendo ordine, utilitate, et emolumento ejusdem Universitatis nobilium Campi Turopolya, paterne ac utiliter, et cum interventu commembrorum ejusdem Universitatis nobilium condiderat, hactenus vero per quorumpiam abusum observata in toto non fuissent, ut ergo dicta Universitas Nobilium in bonum et salutarem, quem fidelia quoque eorundem erga suam Matrem SSman praestita servitia exposcerent, reguletur, ordinem; statuitur: ut antelata Universitas Nobilium ad proxime futuram Generalem Regni Congregationem cum suis, si quas adhuc haberet, observationibus antelata statuta adferat, et repraesentet, quorum facta de novo revisione, et applacitatione disponetur, ut requisitus et salutaris ordo in eadem Universitate inducatur, stabilieturque; interim tamen negotia majora, cum interventu plenioris Assessorii, eatenus tempestive convocandi, tractanda habebit.

Ex Actis et Articulis Gen. Regni Congregationis A. D. 1749 die 5-a m. Martii Zagrabiae celebratae conclusis.

Articulus 28. De regulanda Universitate Nobilium Campi Turopolya. Exhibita pro conformitate Art. 24. penultimae Regni Congregationis, pro inducendo recto et debito in Universitate Nobilium Campi Turopolya gubernio, directione et ordine, elaborata puncta, in publico perlata, et modificatis modificandis (salvaque PP. Paulinorum Remetensium, prouti et Civitatis Zagrabienensis quoad punctum 11-um, respectu usus majoris sylvae „Veliki Lugh“ dictae, interposita contradictione) acceptata sunt, Publico Regni Protocolo inserenda, ac praefatae Universitati, pro futura ejusdem jurium cautela et directione, more solito, sub sigillo Regni extradanda decernuntur. Quorum punctorum, ex Croatico idiomate in latinum versorum, series est subsequens:

Ordo sive Methodus, juxta quam Restauratio, seu Electio Officialium Nobilis Communitatis Campi Turopolya, die 8. Luciae peragi, et alia ipsorum negotia pertractari debeant. 1-mo Cum Electio seu Restauratio die ipsa S.

Luciae omni anno de consveto servari solet; idcirco D. Comes Terrestris, vel pro casu mortis aut absensiae hujus, ipsius supplens, seu Substitutus, quadriduo ante diem S. Luciae cunctis judicibus et pagis publicare obligabitur, ut omnis pagus e gremio sui, si duos judices habet, ambos, si saltem unum, cum adhuc uno prudentiori, plena cum potestate, ad similem Restorationem et Congregationem exmittat; — Qui 2-do. dum designato tempore ad arcem Lukavec, consvetum utpote Electionis locum venerint, in locis sibi defixis cum omni modestia se collocabunt. — 3-o. Et quia consvetum esset, ut omnes Officiales Nob. Communitatis plenis votis eligerentur; ideo casu, *quo aliquis ex DD. Assessoribus vel morte vel per valedictionem deesset, talis praepriis communibus votis eligi, et ita Nobilis Magistratus publicus suppleri debebit.* — 4-to. *Dum ita Magistratus restauratus fuerit, imprimis ad electionem D. Comitum Terrestris eundem erit, pro quo officio tres ex DD. Assessoribus dignissimis candidabuntur, et ei, qui ex his electus fuerit, uti Supremo suo, omne obsequium, et debitum respectum singulus praestare debebit, qui omnem illam potestatem, tam in judiciis ferendis, quam aliorum negotiorum pertractatione habiturus est, quam Comites Terrestres nobilis hujus Communitatis ab antiquo habent, et consvetudine habuerunt.* — 5-to. cum autem saepe accidat, quod Comes Terrestris in negotiis Regis, aut Regni, aut vero aliis publicis extra gremium Communitatis nobili ex officio abesse debeat, — nobilis vero Communitas tam pro justitiae administratione, quam et aliis publicis negotiis semper uno egeat, qui haec negotia pertractet, et jus dicat, — idcirco tam *pro dicto Comitum Terrestris absentiae casu, quam et si ante tempus consvetum Restorationis, Comes Terrestris morte excederet, nobilis Communitas dicto die S. Luciae, adhuc unum ex DD. Assessoribus pro Officio Comitum Terrestris gerendo idoneum, qui integram hujus potestatem habiturus est, eligere debebit, hinc potestate sua nonnisi in casu supradictae absentiae vel mortis Comitum Terrestris uti poterit.* — 6-to. *Notarius aequo modo supradicto ex Assessoribus pro hoc officio qualificatis eligendus erit, qui Protocolum Scriptorum, ac aliarum Expeditionum diligentem curam habiturus est.* — 7-mo. In posterum autem, ut nobilis Communitas in Verhovje degens, tam pro interno ordine conservando, *quam ex jure dicundo, et majori propria commoditate, ab antiquo obtinentem unum Vice Comitem in Verhovje habitantem habeat; necesse est, ut talis ex duobus Assessoribus ibi degentibus qualificatior, et in quantum possibile, litteratus modo suprascripto, die solita, eligatur, qui ejates incolas audiet et justitiam administrabit, casu item interessentiae Comitum Terrestris vel ejus Substituti, vel ejus absentiae, etiam judicium ferendi habiturus est potestatem.* — 8-vo. Posteaquam pro meritis et virtute Praedecessores Nobilis hujus Communitatis jura et privilegia sua obtinuerint; pro memoria laudabilium suorum factorum, et ulteriori sua gloria consvetum *erat unum ex qualificatioribus pro Capitaneo, alium pro Vexillifero habere, ideo et in posterum Restorationis die, unus Capitaneus, et unus Vexillifer eligetur, qui tempore belli, et aliarum nobili suo statui conventionum expeditionum, pro publico bono, cum reliqua designata Communitate, in campum prodire, suosque in ordine servare obligabitur.* — 9-no. Siquidem Nobilis Communitas ob non habitum hucadusque proprium Perceptorem, qui proventus publicos percipere, eos conservare, ac horum multiplicationi intendere potuisset, non modica damna experiretur, *idcirco singulo anno, die saepe-fata S. Luciae, ex magis meritis, et pro hoc munere idoneis, unus Perceptor eligi debebit, qui non solum consvetos hucadusque proventus incassare, sed et in cointelligentia cum Fisco, horum augmentum promovere studebit, porro super conservatione luci per sylvanos invigilabit, casuque quo aut ex negligentia aut malitia talismodi sylvani damnum aliquod in luo, contingeret, hoc Dno Comiti Terrestris, aut hujus Substituto statim notificabit, et in*

quantum juxta judicium sylvanus convictus fuerit, similem convictionem pro-
ut et caeteras fiscales acquisitiones, et birsagia incassare obligabitur, et super
cunctis perceptionibus, quovis anno ante Restaurationem, sufficiens cum quie-
tantis, ratiocinium praestare tenebitur. — 10-mo. *Tempore Restaurationis*
modo supradicto ex qualificatoribus etiam unus Fiscus eligendus erit, qui,
ut supradictum est, Perceptorem in invigilatione super custodia sylvanorum
adjuvabit; intendet quoque, ut sylvanus, in quantum reus adinventus fuerit, de-
bita poena plectatur, quae per se incassata, ad manus Perceptoris resignan-
da erit, nec secus sollicitus erit de proventuum auctione, talesve eruere,
hujus erit obligationis; ut porro a terris pratis, palliseiciis, vineis, et fun-
dis accomodis proventus influant; denique ut usurarios et excessive interusura
exigentes, juxta dispositionem legum coerceantur; diligentiaeque et cura sua ita
acquisita omnia ad cassam Perceptoris per se resignentur, intendere hujus erit o-
bligacionis. 11-mo. Cum ex communibus lucis (si debita cura illorum haberetur)
maximi redundarent proventus; id circo non ita, ut hucadusque,
absque ullo ordine observato, sylvanorum constitutio fiebat; im-
posterum sylvani ex melioribus et diligentioribus pro
hoc officio aptis individuis candidatis elligentur,
qui sollicite curabunt: ne vel domestici, minus vero
extranei in sylvis arbores recentes desecare audeant;
(salva nihilominus domesticis pro propria necessitate lignatione absque
gravi damno, minorum item et utilium quercuum pro usu domestico de-
secatione) necesse tamen erit in campo a Comite Terrestri vel in hujus
absentia a Substituto, in montibus vero a Vice Comite, penes praevie
legitimatam lignorum necessitatem, recognitionem exigere, qua taliter fa-
cultate habita, per sylvanos arbores designabuntur, absque ulli compe-
te discrecione; et ideo si compertum fuerit: aliquem e sylvanis, vel
pro proprio usu ligna consecuisse absque facultate, supra designato mo-
do obtenta; talismodi sylvanus qua perjurii reus puniri debebit, et prae-
ter id damnum per se causatum vel per alios causari admissum, ex sub-
stantia sua refundetur, nec secus damna per incuriam et negligentiam
sylvanorum per quemcunque in luco causata, juxta judicium et conclu-
sum seniorum resarciri debebunt. — 12-o. Siquidem nobilis Comunitas pro
publicis congregacionibus servandis, jurium item conservacione, ac reli-
quis publicae securitatis necessitatibus, in antiquo loco Lukavecze suam
arcem haberet; idcirco quovis etiam anno, modo supra exposito, eli-
getur unus Castellanus et alter Vice Castellanus cum obligatione arcem,
et jura intus contenta diligenter custodiendi, captivis invigilandi, et re-
liquarum in arce repositarum vel pro arce ibidem praeparatarum rerum,
ne quoquo modo deperdantur, uti et ad feramenta et vincula, pro capti-
vis necessaria, omni cum solertia curam gerendi, sub poena juxta
transgressionem per seniores ferenda et irroganda. — 13-o. Necessi-
tas quoque exigit, ut occasione revisionum et judicii, et decisorum effe-
ctuacionis, illi, qui ad causam necessarii, in praesentiam Officialium vo-
cantur, etiam compareant, et ea, quae deciduntur, etiam in effectum
deducantur; hac ex ratione, pro usu antiquitus constituto, unus publi-
cus Castellanus in campo, alter in collibus est necessarius, qui su-
pradictos in causas et revisiones evocet, et decisorum effectuationem
procuret, et qualiter commissa per officiales effectuatam habeantur? referre
debeant. — 14-o. In Officialium vero supradictorum electione, quoniam
hucadusque maxime oriebantur confusiones, dum plerique pro officis
consequendis meriti, Communitatem in pagis ad se pertrahere conati, ei
prandia, conviviaque promittere et dare siveissent, talique modo licet
nihil meriti, per clamores et strepitus officia consequerentur; ideo ab-

hinc severe prohibetur in Comunitate et Judicatis vota pro sua parte conquirere, et si quis hoc attentaverit, talis ut seditiosus et constitutum turbator, non solum via hac obtento officio privabitur, sed et pro perpetuo nullius officii capax, per seniorum iudicium et fisci protestationem, declarabitur. — 15-o. Inter caetera ad meliorem ponendum ordinem compertum quoque est, inde, quod minores praetensiones et querelae coram Comite Terrestri agitatae ad chartam positae non fuerint; multas novas ex superatis ortas fuisse lites; mortuo enim uno Comite terrestri, eandem quaerimoniam per hunc jam decisam, novo electo Comiti proponere moris erat, qui rei superatae nullam habens notitiam vestigia meriti quomodo vel quando decisi reperire nequiverat, et hinc quotidianae officiales inter et populum durarent contentiones; — ad has igitur in posterum evitandas, *D. Comes terrestris pro campi, Vice Comes vero pro montis incolis Protocola ducere debent*, quibus omnes minores querelas ac iudicia accurate inserent, et partibus, paria iudiciorum exposcentibus, extradabunt, majoribus vero in meritis consveta processuum ac iudiciorum forma ultro obtinebit; pro casu absentiae Comitis Terrestris Protocolum Substituto resignandam erit. 16-o. Ad conservandum omnigenum ordinem porro statuitur: ut nobilis Comunitatis, ex elementia denati Regis, pro peculiari sua securitate, obtento sigillo publico, nemo praeter Comitem Terrestrem sigillet; nec fassiones perennales, suam vim et robur habiturae sunt, si loci hujus credibilis sigillo et subscriptionibus consvetsi munitae et expeditae non fuerint; et ideo fassiones perennales in Campo Turopolya coram nemine altero, quam Comite Terrestri, aut in casu mortis vel absentiae huius, coram ejusdem Substituto celebrari et insigniri poterunt; Signaturae Notario ad manus dabuntur, qui consveta expeditione adornata, Protocoloque inserta, hujusmodi expeditiones omni Quadragesimae tempore ad arcem Lucavecz adferre, ibidemque sigillo publico (quod in fornice cum privilegiis sub pluribus clavibus conservari debet) in praesentia D. Comitis terrestris, vel in hujus absentia Substituti, et compluribus, pro hoc actu convocandis, Assessoribus muniti, ex parte a dextra per Comitem Terrestrem aut hujus Substitutum, sinistra vero paulo inferius per Notarium subscribi debent; sigillatione taliter peracta, sigillum iterum ad fornecem clavibus munitam reponendum erit. — 18-o. Posteaquam Articuli supra recensiti pro manutenuendo bono ordine, quiete et unione essent stabiliti, statuitur ultro: ut quisquis his ordinationibus refractando tumultus aut confusiones facere attentaverit, — talis ut turbator boni publici, quietis et unionis, penes sufficientes ad id probas, et peractam ex parte Fisci inquisitionem, coram Comite Terrestri, et Assessoribus seu senioribus in causam et iudicium atrahendus, juxta gravius aut levius delictum, condigna poena afficiatur, quin si gravius delinqueret, capite quoque plecti, et aliorum pro salutari exemplo et unione conservanda, puniri debebit. — 18-o. Cum nominata Nobilis Comunitas, pro pertractatione perpetuarum et decisam jam Causarum revisione, et aliis aviticorum possessoriorum contradictionibus et praejudiciis iudicandis, sedem ita dictam, Comitis terrestris, dum et quando necesse est, servare soleat; idcirco in futurum quoque pro necessitate occurrente, omni tertio anno, et si peculiaris necessitas foret, etiam frequentius, sedem Comitis Comunitas servare obligabitur. — Lect. et extrad. per me Magistrum Najstich praefatorum Regnorum Proto — Notarium, L. S. Anno 1799. die 5. Octobris. Extradat. per Joannem Smendrovich Universitatis nobilium Campi Turopolya Assessorem, qua eatenus p. publicum activisatum m. p.

Hajdú kerület.

A törvényeinkben először Ulászló VII-dik végz. 60 s 61-ik cz. nevezett *Hajdúk* ugyan ezen törvények nyomán a „hajtó“ szótól származtatva, hajdan barom pásztorok (bubuleci) voltak, azon parasztokból keletkezettek, kiknek házát s földjét a török s német katonák elpusztították. — Utóbb a mohácsi vész után előbb egymás védelmére, később a török csapatok nyugtalanítása s préda szerzés végett összeállott több egyesek szinte „hajdúk“nak nevezettek; s innen több osztályra különíthetők; ugyan is az Ulászló végzeményében nevezettekön kívül voltak, kik bizonyos zsoldért a végváratok védték, s a török birta helységeket a törvényes kiráy iránti hűségben megtartani igyekeztek (1563: 23); — mások, kik, főleg dúlás végett, vagy önként állottak össze fegyveresen, vagy magánosok által fogadtattak fel, s „szabad hajdúk“nak nevezettek; — s miután a földnépétől nem egyszer nyájanként elhajtották az igás marhát: sőt midőn a lakosoknak már semmijök sem volt, még a ruházatot is levonták testökről, s kivéve azt, hogy őket rabságra nem hurczolták, a törökhöz hasonlólag pusztították hazánkat; ebbeli sarczolásaik kimerítette az ország rendei türelmét, s ellenök több ízben kemény törvényeket hozának, így az 1557: 23 s 1596: 23 a roszt hajdúkat kiirtani; a száguldozó s szegény népet sarczolókat pedig az 1575: 13, s 1608: 20 (k. u.) megfenyíttetni rendelték; továbbá az egyik megye hatósága alá sem tartozott *kóbor* (vagabundi) hajdúkat az 1604: 12, 1608: 20 (k. u.) 1609: 19, 1613: 22, 1618: 3, 1647: 41, szinte megbüntetni, s lefékeztetni, — az 1625: 13, 5. §. a parasztok — az 1596: 23 a fő s alispánok — az 1597: 23, 1609: 19, és 1647: 41, az ország kapitányai által elfogadni parancsolván, felfogadásukat „nota“ alatt az 1595: 31, 32, 1597: 24, 1613: 22, — utóbb azonban csak a károk megtérítésén kívül meghatározandó büntetés alatt az 1723: 12-dik t. cz. 4. s 12-dik §§-ai tiltják; sőt az ellenök felkelést is a főrendüekre nézve 600, a nemesekre 300 ft. terhe alatt az 1601: 27, 1602: 19, 1635: 45 elrendelék. — Már ez elősorolt többféle hajdúk közül

A végváratok körül 13 kapitány alatt katonáskodott s Bocskay István pártjához tartozott 9254 vitéz hajdúk valának a Zabolch vármegyében kebelezett *Hajdú kerület* megalapítói. Ugyan is ezeket szolgálataik jutalmául

Bocskay István, 1605-ki Karácsonhó 1-ről kelt adománylevele által, fejenként megnemesítette, s hogy el ne széledjenek és idegen hatóság alá kerüljenek: Kálló város, Nánás, Dorogh Varjas puszták, Hadház, Vámos-Pércs, Sima és Vid helységei, tokaji uradalomhoz tartozott rész jószág birtokkal, 1606-ki börtelő hó 2-ről kelt újabb adomány levele által pedig Zabolch vármegyében kebelezett Szoboszló helységgel, ezekbeli kir. joggal, mindkét nemet illetőleg, rendszeres katonai szolgálat feltétele mellett, megajándékozta, mindennemű adózás, bér, kamarai nyereség, tized, kilenczed, s bármiféle paraszt terhek viselése alól örökre felmentvén; melly elősorolt javak birtokában az illetők innepélyes beigtatás által is — csupán Simára nézve tétvén közbe birtokbeli ellenmondás, — megerősítettek. Utóbb azonban *Báthory Gábor* 1609-ki Szent-Mihály hó 13-ról kelt adománylevele által, a kállói várbeli cs. k. őrség s e várost bíró hajdúk között támadt viszályok eltávolítása végett, ezeknek Kálló helyett Böszörmény várost, csere s vegyes adományzási cím alatt, s a hajdúk részéről 100,000 ft. fizetés mellett, azon joggal, minővel Kállót birták, örökösen átadta, s ennek birtokába őket törvényesen beigtatta. *Bethlen Gábor* pedig 1626-diki börtelő hó 25-én kelt oklevele által ugyan ezen Böszörményt, mint az 1623-ban kötött bécsi szerződés mellett őt illető Ecsed vár vár tartozandóságát, II. Ferdinánd által is 1632-ki Szent-Andráshó 16-ról kelt k. levele által megerősített új adományozási cím alatt, átadta. S noha az 1609: 3. által Bocskay minden örökös adományozásai gemmisítettek, a 9-dik t. cz. a hajdúknak általa adott adományzási s nemesítési leveleket a nádornak bemutatni rendelte; s az 1613-ki országgyűlés alatt II. Mátyás, ez évi Szent-György hó 1-ről kiadott, s 1614-ben a helyszinényi beigtatással is megerősített, kegylevelében a hajdúk szabadságait azon hozzáadással erősíté meg: hogy szabadságaik védelme, mint a személyes ügyekbeni bíraskodás, a felső Magyarország s végvárok főkapitányai tisztéhez tartozik.

Az 1606-ban tartott s főleg azért nevezetes zsitvatoroki békekötés alkalmával: minthogy a magyar király s német császár független fe ségét s egyenlőségét mindaddig soha el nem ismerő török porta lealázó kevelységét letévén, s a bécsi udvar független felségét megismerte, s az egység első pontjául nyilván kitűzetett: miszerint a fejedelmek egymást császár névvel tiszteljék, s apa és fiú viszonyba lépjenek; — a törökök a béke egyéb pontjai közt azt is követelvén: hogy a hajdúk lakhelyei elpusztíttassanak, magok török járom alá adassanak; a Kassán egybegyűlt felső magyarországi rendek 1615-ki Mindszenthó 15-ről a nádort, mint király s ország közti közbenjárót megkérék: hogy a hajdúk elpusztításában semmikép meg ne egyezzzék; mire II-k Mátyás 1615-ki Mindszenthó 17-ről kelt biztosító levelében az

érintettek a „malevolis spartos rumores, tamquam vanos, floccii facere“ szavakkal alaptalanoknak nyilvánítá, s az 1618-ki 2-dik t. cikkben a hajdúk lakhelyei Magyarország felső részeiben, a zsitvatoroki béke 17-dik pontjában előszámlált helyekkel s vá-
 rakkal együtt épségben hagyandóknak, a 73-dik cikkben pedig az mondatik felőlök: hogy mint más nemések a vármegye hatósága s birósága alatt álljanak: utóbb II-dik Ferdinánd is 1622-ben törvények közé ígatott kir. hitlevelének 16-dik pontjában a hajdúk szabadságait általánosán, — 1632-ki Kisasszonyhó 10-n pedig a dorogi hajdukét megerősíté. Mint szinte III. Ferdinánd 1636-ban, I. Leopold 1656-ban a kir. hitlevél 16-dik pontjában, az utóbbi még 1666-ról kelt levelével, az előbb nevezett királyok, sőt Rákoczi Györgynek 1656-ki Szent-Mihály hó 2-ról kelt s III. Ferdinánd által azon évi Mindszent hó 31-ről jóváhagyott újabb adományleveleiket egész terjedelmükben megerősíté, s egy ugyan azon évi böjtmáshó 21-ről kelt védlevele által megtiltja Zabolch vármegyének, hogy a hajdúkon hatóságot gyakoroljon, s a tokaji harminczadosnak, hogy ugyanazokat semmi fizetésre ne kényszerítse. Mig utóbb ismét szabadalmaik ellenére katona tartás s más közterhek viselésére szorittatásukat panaszló folyamodásukra, I. Leopold 1687-ki Kisasszonyhó 4-ről kelt védlevele által, a hajdukát 1685-ig folyvást élvezett jogaik- s szabadságaikban újabb megerősíté. 1695-ki Mindszent hó 30-ról kelt k. levele által pedig a szepesi kamara által követelt kilenczed és tized alól örökösen kivette. Végre

III. Károly 1725-ki Szent-András hó 13-ról kiadott k. levelében az ebben egyről egyre elősorolt valamennyi fentebb érintett adomány- s kiváltság leveleket csak olly feltételekkel erősíté meg: ha ezentúl mint eddig a contributio terhében részt veendének. Erre az adott alkalmat: hogy a hajdúk I. Leopold alatt, mint más nemések, önként subsidiumokat adtak; ide járulván az is: hogy Zabolch vármegye 1666-tól kezdve, minden-
 denkép törvényhatósága alá akará huzni a hajdú kerületet, a mint is az 1715-ki 95. t. cz. oda is rendelte, mig végre az 1790-ki 25 és 29 t. cz. erejénél fogva, mint korábbi szabadságaikban megerősített külön törvényhatóság, a KK. s RR. táblájánál, ülés s szavazati jogot nyert.

A mi a hajdú városok jelen állapotát illeti; ezek összesen egy különálló, külön portával bíró saját tiszti karral felruházott törvényhatóságot képeznek; földjeiket mint valóságos nemesi jószágokat úgy birják, minden keresetről hitveseik megegyezése nélkül végrendelést tehetnek.

A fentebb megnevezett városból álló kerület 3 külön tömegben Zabolch vármegyétől vétetik körül, csupán Szoboszló és Vámos-Pércs városok szomszédosok egyszersmind Bihar vármegyével.

Területe: $17\frac{1}{20}$ □ m. mivélés alatti föld 195822 h. ebből szántóföld 93275, rét 29136, szőlő 8128, kert 1314, erdő 5220, legelő 58749 hold.

Népessége *Bárándy* szerint 60800. *Fényes* szerint 66521. Elágazik e népesség:

a) <i>vallásra Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .		b) <i>nyelvre Bárándy</i> — <i>Fényes</i> .	
r. cath.	600	577 törzs. magy.	60800
görög e.	9240	9623 görög	—
görög n. n.	40	89 zsidó	—
helv. v. t. t.	52800	55791	összesen:
ágost. v. t. t.	50	—	60800
zsidó	300	414	66521

Területében 3 prot. norm. 2 kath. 5 prot. alsó elemi iskola.

Nemessége, mely törvényhatóságra nézve sem különbözik a polgári osztálytól, 6128 l. Az 1828-dik évi orsz. összeírás szerint adó alatti földmennyisége 113331 hold. A nemzeti színházra kivetett orsz. öszveghez 2251 ft. 12 $\frac{1}{2}$ % krt. fizetett.

Azonkívül, hogy a nemesi felkelésben részt vesz, a rendes katonasághoz újonczokat is állít, az 1840-ki újonczállításkor 143 katonát állított.

Börtöneiben az utóbbi tíz év (1831—40) közben létezett, s rendes bíróság által elítélt 2681 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 1931, azontúl 750 itéltetvén, a tíz évi öszszes rabszámból 268, a féléven túli börtönre itéltettekéből 75 egyik egy évre.

31% nádori porta után hadiadó fejében	21687 ft. 23 $\frac{3}{16}$ kr.
hadfogadókra	378 — 8 $\frac{13}{16}$ —
tartománybiztossági hivatalnokoknak	89 — 1 —

évenként összesen fizet 22154 ft. 33 $\frac{3}{16}$ krt

Házi pénztára kiadásait a XLIII. szám alatti tábla mutatja.

Tartománybiztossági tekintetben a debreczeni kerülethez tartozik.

1687-től fogva 1815-ig, adott a kerület egyszer máskor 5556 katonát, s ezek közt 3957 lovast, 82319 posoni mérő gabonát, és 5260237 forintot 2 $\frac{1}{2}$ krt. Így az újabb időben csak némely adatokat hozván fel. 1742-ben az *insurectio* alkalmával rá esett 40 lovason kívül, adott 400 lóval s fegyverrel felkészített lovast Szathmár vármegye csak 396) s 145 gyalogot; 1745-ben ismét egészen felkészített 400 lovast; 1756-ban ugyan ennyit és illy móddal; 1778-ban felkészített 328 lovast; 1787-ben ugyan ennyit; 1793-ban 63 újonczon, s 40 remonda lovon kívül 200 felkészített lovast, s subsidiumban 24108 ft; 1795-ben 100 újonczot; 1796-ban 200 újonczot és 6000 mérő gabonát: 1797-ben 223 újonczot, 259 lovat, 118 ökröt, 36407 mérő gabonát; 1799-

ben 112 újonczot, 5500 mérő gabonát; 1800-ban az újonnan felállított palatinális huszár ezredhez 400 egészen ruhával, lóval felkészített lovast; 1804-ben 25 újonczot; 1805-ben 79 újonczot; 1808-ban 45 újonczot és 36796 forintot; 1809-ben 304 újonczot és 72 insurgens lovast; ugyan ekkor a Ludoviceumra adott 10000 forintot; 1813-ban subsidiumban 36796 ft. 48 kr; 1814-ben 216 újonczot; 1815-ben 101 újonczot; és subsidium fejében 42453 ft. 30 krt. (l. *Fényes* „Magyarország mostani állapotja“ V. k. 152. l.)

A kerület közgyűlése Bőszörményben tartatik; itt választanak az országgyűlési követek, adatnak utasítások, s vétetnek fel minden a kerületet illető közügyek.

Fő előljárójok a főkapitány, (1699-ben mindenik városnak külön volt kapitánya s külön élhetett pallos joggal) kit a városok küldöttei szabadon választhatnak. Ehez küldetnek a m. k. helytartó Tanács intézvényei, e főkormányszéktől függvén a kerület (gazdaságiakban a kassai kincstári igazgatóságtól) a publico politicumokban; a főkapitány viszi a levelezéseket a főkormány-*szék*-s törvényhatóságokkal; és a hadnagyok s táblabírákkal itéli el a fenytő perbe idézettek s biráskodik a városoktól ide felhozott polgári perekben, a feljebbvitel mindig a kir. Curiára történvén; egyébiránt mindenik városban van egy törvényszék, melly azon város lakosai ellen, vagy határaiban fekvő földek iránt indított perekben legelső bíró. A közgyűlés végzéseit a városok hadnagyai hajtják végre.

A kerület tisztí személyzete ekként van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: főkapitány 800 — alkaptány 300 — főjegyző 300 — aljegyző 250 — 4 táblabíró (150 fval) 600 — pénztárnok 300 — alpénztárnok 150 — számvevő 200 — főügyész 300 — alügyész 150 — levéltárnok 200 — biztos 100 — 6 aladószedő: u. m. bőszörményi 80, nánási 60, szoboszlói 60, doroghi 40, hadházi 40, vámos pércsi 30 — 4 irtok (85 fval) 340 — összesen: 4300 ft.

b) *Szegődöttek*: mérnök 240 — orvos 400 — sebész 240 — bába 60 — hátorbiztos 100 — várnagy 70 — 3 huszár (80 fval) 240 — 12 hajdú (50 fval) 600 — sütő 60 — kéményseprő 100 — összesen: 2130 ft.

A tisztikar évi fizetése	4300 ft.
Szegődöttek évi bére	2130 —

Együtt teszen: 6430 ft.

Jász-kún kerületek.

I. Géjza királyunknak (1077) halála után, országunk nagyjai Salamont, korábról tapasztalt könnyelmű változékonysága miatt mellőzve, az erényei s vitézségeiért közkedvességű Lászlót emelték a királyi székre. Ki is gyöngéd lelkiismereténél fogva a kormányt átvette bár, de megkoronáztatni nem akart, mielőtt Salamont a koronáról önkénytes lemondásra bírná. A hosszabbra nyúlt egyezkedéseket azonban László is megúnván, eltökélte a koronát Salamonnak visszaadni, ha különben őt békére nem bírhatja; de midőn ezt a Salamon változékonny lelkületétől féltő országrendek ellenzenék, Salamon látva a rendeknek magától idegenségét, a főpapok közbenjárására, elállott az ország követelésétől, s végre 1081-ben a béke ollylag köttetvén meg: hogy az ország egészen a László kormánya alatt maradjon, Salamon pedig a királyi czim mellett rangjához illő tartást nyerjen; László kormányának negyedik évében megkoronáztatott, de Salamon büjtogatásai s a király élete elleni cselek szövése miatt, László kénytelen lőn őt, még jobbulása jeleit adná, Visegrádon becsuktatni, honnét a papság közbenjárására 1083-ban, midőn István királyunk s Imre fia a szentek közé irattak; szabadságba tételvén, nyugtalan indulatától Németországba üzeték. De midőn itt Judith neje idegenkedését tapasztalná, a belzavarokba bonyolult Henrik császártól pedig segedelmet koronája visszanyerésére nem remélhetne, hosszú bolyongás után Moldvába *Kutesk* kún fejedelemhez szökött, s őt azon ígérettel, hogy ha országát visszacserezni segíti, Erdélyt neki adja, s leányát nőül veszi; László királyunk ellen fegyvert ragadni ingerlé; Kutesk 1086-ban országunkba ütött, s pusztítva (l. Bonfin. Rerr. Hung. Dec. II. Lib. IV. 253. Chron. Bud. 165.) Munkácsig haladt; de Unghvárnál Lászlótól igen megverettetvén, hada maradványival az országból, Salamont átkozva, kifutott. — E korban halt el Zwoinimir horvát fejedelem; — özvegye Ilona, László királyunk testvére, a királyválasztás körül pártzajongásokat csilapítani elégtelen, Lászlót hívta segedeleme. Ki is 1089-dikben hadát a Dráván átvzetvén, az ellentállott lázangókat legyőzte, s azután a belföldet egész a Kulpa folyamig elfoglalta. Már a tenger melléki városok

ostromára készült, midőn hírül vette, hogy a kúnok ismét országunkra ütöttek, s azt tüzzel vassal pusztítják. Miért Álmos herceget hadának részével Horvátországban hagyván, maga gyorsan a rabló kalandorokra vezette seregét. Ezek miután Erdélyt, Zabolch és Bihar megyéket pusztították, foglyokkal s gazdag martalékkal terhelten már visszaindulának, midőn a magyar hadtól a Temes folyam mellett utóléretnek. László gyorsaságtól remélve szerencsét, rövid pihenés után a királyi vérszinű zászlót maga megragadta, s a sokkal számosabb ellent, mielőtt harcra készülhetett volna, megrohanta s legyőzte. A kúnhad, miután Kapulcs vezér népe színével elesett, megadta magát. Mondják, hogy a kalandorok közül csak egy szabadult volna meg, társai veszedelmét honosinak hírül viendő. A foglyoknak csak szolgáltság s a kereszténység felvétele közt adatott választás, mire azok az utóbbihoz állván, a Tisza és Zagyva közt, a mai *Jászszámban* letelepítették. (I. Horváth Mihály „A magyarok története“ I. k. 72—78 lap). Ezekről származának a mai jászok, noha a biboros író szerint ős eleinknek hazánkba költöztükkor, a chazarok közt belháboru támadván, azoknak egy nemzetsége, melly a görög íróktól kabarnak nevezetik a többtől elszakadva, a *turcusokkal* (kiknek ősatyáinkat nevezé) polgári társaságba szegődött; s a névtelen jegyző is elbeszéli: hogy az eldödeinkkel beköltözött kúnkapitányok mi kiterjedésű földeket kaptanak légyen Arpádtól.

1122-dik évben, mások szerint 3 évvel később, néhány ezer kún család vándorlott be Tatár vezérükkel hazánkba, s a mai *Kis-Kúnságba* telepedett; II. István királyunk e kúnokkali társalgásban töltvén idejét, ezek nejeivel oly annyira búja életbe merült, hogy kicsapongásai szemlátomást felemésztvén testének erejét s egészségét, mindinkább súlyosodó nyavalyája őt utóbb folyton az ágyhoz köté. A kedvezések, mellyeket a honfiak mellőztével a kúnokra halmozott, s a kegyetlenség, mellyet a velők surlódásba jött honfiakon elkövetett, elégtelenséget s évkönyveinkben felrótt lázangó mozgalmakat okozának hazánkban, s felgyógyulásához minden legkisebb reményt is nélkülöző beteg ágyában azzal vigasztalá az általa oly igen kegyelt s a magyarok lékeresztje bosszuját panaszló kúnokat, hogy ha felgyógyuland, minden megölt kúnért tiz magyart áldozand fel. De iszonyú ígérését nem teljesítheté, mert e kedélyingerülés által nyavalyáját mindinkább súlyosítván, meghalt 1131-dik évben. (I. Horváth Mihály i. m. I. köt. 95—98 l.)

Az Európába nyomult mongoloktól megverettet s hazájából kiszorítottatott Kuthen kún királynak, maga s népének hazánkba befogadását kérő követsége örvendetes volt, a hatalmas főrendek elleni küzdelmében szilárd jelleménél egyéb támaszát alig bíró szerencsétlen IV-dik Bélánál, ki is a kúnokban az elégtelent

förendek ellen királyi székének s tekintélyének erős támaszt, a mogolok ellen pedig, ha, mitől félni méltán lehet, hazánkat is meglátogatnák, nevezetes segedelmet remélve, szívesen befogadta (1239-ben) a hontalan, mintegy 40,000 családnyi népet, azon feltétel alatt: hogy a keresztény vallásra térjen, s mint Róger tanúsítja: „lingvam facerent sibi notam“ a nemzet nyelvét megtanulja. — Azonban, mit Béla hazánk javára válandónak hitt, csakhamar veszedelmének lön siettetője. A Duna s Tisza közti téerekre telepített miveletlen nép, megszokott rablásait hazánkban is üzvén, maga ellen ingerlő a már polgáriabb erkölcsű őseinket. Királyunk e bajon segitendő, honnagyjaink s a kúnokkal tartott gyűlésben azt határozá: hogy a különben honosaink minden jogaiban osztozandó kúnok a vármegyékben magyar lakosok közt felosztassanak, s minél előbb megkereszteltessenek. Kuthennak maga királyunk lön keresztatyja. De e rendelkezés nagy ingerültséget okozott az e szétszóratásokban vesztöket látott kúnokban; más részről pedig honosaink gyűlölsége is, midőn a kúnokkali, még azután is számos, összeütkezéseikben a királyt inkább a jövevényeknek, mint magoknak kedvezni tapasztalnák; nőttön nőtt királyunk és a kúnok ellen. E közben a Kuthent hazájától megfosztó vész hazánkfelé is mindinkább közeledék. A mogolok Aziát seregeikkel elárasztván Európát tüzték ki vad kalandjaik színhelyéül s 1240-dik év vége felé már a szomszéd Kiew, Halics, Wladimir s más szláv népű tartományok is martalékjaik lönek. A király körülményei mindinkább sulyosodtak, nemességünk csak hanyagon vagy épen nem is készült a felkelésre, inkább hívő a kúnok gyanúsítására azt híresztelőknek: hogy a kúnok a tatárokkal frigyben állván csak országunk kikémlése végett előzték meg azokat, velők mihelyt bejönek, egyesülendők. S olly nagy lön e hiedelem szülte kúnok elleni ingerültség: hogy a király kénytelen volt honnagyjainak sürgetésére Kuthent s a Kúnok néhány főbjeit szoros őrizet alá tételni; míg utóbb a kisebb csapatokban száguldó tatárok közül elfogottak egyike épen azon kúnok közülinek találatott, kik hazájok feldulatása után a tatárokkal egyesültek, s most azoknak előhadásában szolgálának. Ez s annak hire: hogy Vácot is a kún előhad gyűjtötte fel, olly ingerültséget növesztett a kúnok ellen honosaink között: hogy némellyek a királynak nyilván mondák: menne most kegyelt kúnjaival a tatárok ellen; míg mások Kuthent, a király minden ellenkezése daczára, megtámadták, s egész családjával együtt felkoncozták. E szerencsétlen előzmények által lön előidézve a gyász emlékü tatár csata, mellynek sajátlagos esetlése feladatunkon kívüli lévén, IV-dik s a kúnokkali társalgásáról utóbb *Kún*nak is nevezett *László* korára térünk át; — ugyan is most nevezett királyunk néhány főrangú kúnoktól, kikkel anyja után rokonságban vala, elcsábíttatván, országunk gondjait

mellőzni, s egészen a kúnok társaságában kezdé idejét tölteni: kún öltözetek s erkölcsöket vön fel, s udvarából a hatalmaskodások miatt megünt hazánkbélieket elűzvé, a főtisztviségeket s kincstár kezelését kúnokra bizta, végre pedig még erényes hejét is megvetette s kaczer kún nőkkel a bújaság förtelmeibe merült; mely viselete mondhatlan zavart okozott országunk s az egyház ügyeiben, a kegyelt s régi vallásukhoz még mind konokul ragaszkodó kúnok a keresztény papokat elűzték, feleiket, kik a kereszténységet már felvették, régi vallásukra visszatérni kényszeríték, a papság s világiak jószágain is számtalan erőszakot tevének. III-dik Miklós pápa országunk ezen állapotáról értesítettvén, 1279-ben Fülöp formianói püspököt küldé országunkba e zavarok csillapítására, s a vallás veszélyeinek elhárítására. Királyunk eleinte a pápai követ minden kívánságában megegyezett; a kúnok s czek nejeiveli társalgást megszünteté, nejét visszavette, a kúnok megtérítését, s állandó lakokra szorítását, az elfoglalt egyházi javak kiadatását, mikre a tanácsba hívott kún nagyok is hajlandóknak nyilatkoztak, esküvel ígérte. A nem sokára tartott országgyűlésen, különösen a kúnok polgári s egyházi állapota szabályoztatott, közöttök a miéink között divatozott polgári szerkezet alapított meg; ugyan is csak a főbb pontokat említve: a kúnok is urak-nemesek-katonák- és népre osztattak, a nyert birtokot a nemzetségek magok oszták fel magok között; ők is mint nemes eldődeink nem a vár grófok, hanem a nádor hatósága alá vetettek; kissebb pereikben a nemzetségek által külön választott bíráik ítéletétől függtek, mint nemesek a vármegyék vagy szolgabiráktól; ha valamely gyilkos a király udvarába menekült, többé ítélet alá nem vétetheték, hanem csak száműzetett mindaddig, míg az ellentéltől bocsánatot nem nyert.

S hogy valóban a IV-dik László királyunk kiadta oklevélben említett nemesi s minden egyéb szabadságai a Jászkúnoknak szokásba is mentek s megerősítettek; bizonyítja I. Károly királyunknak oklevele, mely által 1323-dik évben az ottan megnevezett jázsági lakosokat *Kewerge* hatalma, birodalma s ítélete alól kivette, azokat a többi legyervekzni s hadakozni tartozott Jászokhoz hasonlókká tette, sőt hogy magoknak kapitányt is választthassanak, s azt egyedül csak bemutatni, bejelenteni tartozzanak királyainknak, megengedte; — és ezen „*Kapitányi*“ nevezetet tisztjeik maig is lentartják: — utóbb I. Lajos 1343 — *Zsigmond* 1423 — országunk rendei a Rákos mezején 1446 — V-dik László 1457 — I. Máttyás 1469, 1473, s 1478 — *Ulászló* 1490, 1491, 1492, 1503, 1505 s 1512 — *Zápolya János* 1527, 1539 — II-dik *Rudólf* 1583 — I-ső *Ferdinánd* 1563 — II-dik *Ferdinánd* 1622, 1625 s 1629 — III-dik *Ferdinánd* 1646 — *Nagy Leopold* 1668, 1673, 1682, 1696 s 1697 — úgy szinte *Mária Theresia* 1746, 1751, 1754 s 1761-dik években a kúno-

kat általánosan szabadoknak, minden külső bíróság ítélete, s akár magok— akár jószágaik letartóztatása alól, vagy vám, híd, rév, kamarai nyereség nevű teher, tized, harminczad s egyéb adózásoktól mentteknek, védlői joggal szabadon élhetteknek, a diaetális taxa fizetéstől is szabadosoknak vallották, és ispánjaik— kapitánjaik s egyéb tisztjeiknek magok közüli választására, nekik mindenkorra teljes hatalmat s szabadságot engedtek; — s Thurzó Staniszló, hajdani nádorunk is, 1622-dik évben költ oltalmazói levelében, a kúnoknak elsorolt régi szabadságait megismeré. — Mindezen szabadságok, mellyek a nemesi szabadsággal még az által is azonosítottak: hogy az egyes kúnok s jászok királyaink seregében személyesen köteleztettek katonáskodni; (l. Ulászló III-dik végzeményét); a középkorban mindinkább hatalmassá lett s kizárólag azzá lenni vágyakodott aristocraták általs utóbb bekövetkezett török iga alatt, annyira elgyengítettek, hogy egyes helységek elpusztulván vármegyéinkhez kapcsolattak, p. o. Halas Solt vármegyéhez. — Bekövetkezett az 1702-dik év, mellyben az összes Jászkúnkerület 500,000 frtért a német vitéz rendnek eladatott, utóbb 1730-dik évben e pénz összevetet a pesti aggkatonák háza letévén, ennek tulajdonává lön; s bár ez alatt a jászkúnok jobbágyi szolgálatoktól mentek voltak is, azonban egyre szomorú helyzetünknek több országgyűlésen kért orvoslása végre gr. Pálffy János nádorunk — kiben Hajdú-városaink szabadságaik szinte istápjokat tisztelik — hathatós közbenjárása következtében Mária Theresia királyunk alatt ollylag sükerült: hogy a fentemlített 500,000 ft. zálogos s 15000 ft. beruháztatás fejében követelt pénzsözveg letétele s ezer lovas katonának kiállításá mellett, régi jogaikba visszahelyeztettek az 1745-dik évben kiadott újabb szabadałmi levél által, mellynek következők főbb pontjai: u. m.

1) A nádoron, ennek kapitánján és a nép kebeléből választott bírákon kívül senki a jászok és kúnok ellen intézett perekben ne ítélhessen, kivéve az egyházi, határ villongási, s az 1635. 19ik t. cz. megnevezett pereket, avagy ha a per olly jószágok iránt foly, mellyeket némelylek a kerületeken kívül bírnak, vagy ha valaki a kerületeken kívül criminalis vétket követett el, s a büntett helyén elfogattatnék. 2) Vámot személyeik s portékáik után sehol sem fizetnek, de harminczadot tartoznak megadni. 3) Más lakótárs- vagy saját adósságaikért le nem tartóztathatók. 4) A katolikus községek védjoggal bírnak. 5) Mind a jogok gyakorlása mind a teher viselésben mindenik lakos egyenlő részt vesz, semmi kivételnek helye nem lévén. 6) A 3 kerülethez tartozó határok, puszták szabad használatra örökösen oda engedtetnek, de el nem idegeníthetők sat. Végre ugyan csak Mária Theresia a kerületek szabályozását s egyes lakosok viszonyait 1751-dik évi Oct. 5-ről kelt jellevelében 24-ik cikkben kiadatta, s ezek az or-

szágyúlésen is helybenhagyattak. Van ezenkívül törvényszékeiket tárgyzó s boldog emlékeztű József nádor által 1799-dik évi jan. 8-ról kelt levelében megerősített 13 statutumaik — úgy szinte általa jóváhagyott s az egyes községek gazdálkodását illető 11 cikkelyeik.

Szomszédja a Jászságnak kelet észak felé Heves — nyugodt délfelé Pest vármegye — határai közt 3 falu és 3 puszta Pest és Heves vármegyéhez tartozik. A *Kis-Künság* két nagyobb, két kisebb darabból áll, a nagyobb résznek keleti szomszéda Csongrád, délfelé: Csongrád és Bács, nyugodt és észak felé Pest vármegye, a másik nagyobb rész az elsőtől északra esik s Pest vármegyétől van körülvéve. Egy kis rész Nagy-Körös mellett Pest és Heves vármegyétől környékeztetik. A *Nagy-Künságnak* kelet dél felé Bihar és Szabolch, egybűtt Heves vmgye.

Területe: A Jászság $17\frac{1}{20}$ — Kis-Künság $47\frac{1}{20}$ — Nagy-Künság $20\frac{1}{20}$ — összesen: $85\frac{13}{20}$ □ mértföld, mivelés alatti földde 897832 h. ebből sztföld 341041, rét 108934, szőlő 42528, kert 6100, erdő 32831, legelő 366998 hold.

Van benne *Bárándy* szerint:

18 szabad polgár város	20320	ház s	144930	lélekkel
7 falu	6820	„	40270	„
magánlak	460	„	2800	„

összesen: 25 lakhely. 27600 ház s- 188000 lélek

minden □ mértföldre 2000 lélek esik; ellenben *Fényes* szerinti 195233 lélekből minden □ mértföldre 2150 lélek jut.

a) *vallásra: Bárándy — Fényes* b) *nyelvre Bárándy — Fényes.*

r. kathol.	105800	.	109489	tör. magy.	188000	.	194825
gör. n. e. ó h.	280	.	248	görög	—	.	248
ágostai v. t. t.	300	.	309	zsidó	—	.	151
helv. v. t. t.	85000	.	84946				
zsidó	110	.	160				

Összesen: 191490 . 195233 188000 195233

Területében 10 kath. 6 prot. normalis, 20 kath. 1 g. n. e. 12 prot. 2 zsidó alsó elemi iskola van.

Meg kell itt említenünk: miszerint a Jászkún kerületek lakói kétrendűek, azok t. i. kik a kerületeknek 1745-ik évben a pesti aggkatonák uradalma alól 500,000 ft. letételével s 1000 lovas katonának kiállításávali kiváltása alkalmával, ezen pénz összeg s egyéb melleslegcs költségek kifizetésében részt vettek, s akkor tehetségekhez képest magoknak s maradékaiknak számára készpénzen földeket szereztek „*redemptus*“oknak neveztetnek; a többiek pedig „*irredemptus*“ lakosoknak; — azonban

ez utobbiak ismét kétfélék; u. m. *a*) azok kik a megváltáskor bizonyos földeket felfogtak és az 1000 lovas kiállítását is segítették, de mivel a réájok jutott összeg lefizetésében késedelmeskedtek: az akkori nádor rendelése következtében a felfogott földeket, mivel azok váltás szerinti árát le nem fizették, elvesztették, mellyek aztán másoknak, az ár letétele mellett átadattak; — *b*) azok, kik a megváltás alkalmával, sem azután magoknak földet nem szereztek, vagy pedig csak zselléreképen jöttek lakni a kerületekbe; — *s* ezért *zselléreknek*, *inquilinusoknak*) hivatnak. — Ez osztályzati különböztetésnél fogva, minden birtok vevésénél, a *redemptusnak* az *irredemptus* feletti elsőbbsége van; — mint szinte az utóbbinak az *inquilinus* felett.

Hajdan — mint már fentebb előadva volt — minden Kun és Jász országos nemesnek tartatott. — Az 1785-iki országos összeírás szerint azonban országos nemes csak 2133 férfi találtatott, mostan az összes nemesség 7826 személyből állhat, kik egyébiránt a kerületekben semmiben sem különböznek a többi lakosoktól, hanem minden terhet egyiránt viselnek, személyes pereikben is Jász és Kun bíróság ítél, s ez a nevezetes különbség a Jász és Kun kerületek, s a sz. kir. városok között. — A nemzeti színházra adott a Jász Kun kerület 8933 ft. 23¹⁰/₁₆ kr.

125 porta után hadi adó fejében fizet	86061 ft.	4%.	kr.
<i>s hadfogadókra</i>	1500	—	33%.
<i>Tartománybiztossági hivatalnokoknak</i> . .	195	—	46%.

évenként összesen fizet 87667 ft. 23¹⁰/₁₆. —

E hadi pénztáron kívül még több pénztára is van; nevezetesen házi pénztára mind a 3 kerületnek összesen s úgy egyenkint mindeniknek külön. Amabból fizettetik a nádor évenkénti 3000 aranyat tevő tisztelet díjja, továbbá az egyesült kerületek tisztviselői, szolgálai s más közköltségek; emeből pedig huzzák fizetéseiket a kerületi tisztviselők, s ebből fedeztetnek a kerületi közköltségek. Ezeken kívül a 3 kerületnek ismét van egy felkelési és egy gazdasági pénztára; az elsőbe minden megváltott földbirtokos (*redemptus*) aránylag évenként 5000 ftot fizet, hogy szükség esetében a törvényes felkelés hamarabb és kevesebb terheltetéssel megtörténhessék; — a másodikba a *Redemptio* alkalmával közösen fentartott Paka és Mérges puszták jövedelmei folynak be, s ebből adatik a költség a tisztviselők napi-díjjaira, közönségek lovai tartására, előfogatok kiegyenlítéseire, a szegény adózó nép felségállítására szükség idején s a t. Mind a hadi, mind a házi pénztárakba mindenik Kun és Jász-

sági lakos aranylag egyformán fizet, s az országos nemes és közönséges Kún között semmi különbség.

Házi pénztárának kiadásait a XLIV-dik szám alatti tábla mutatja.

A Jászok és Kúnok már Mária Therezia alatt állítottak egy huszár ezredet, a mostani nádor 12-dik számú magyar huszár ezred 1800-ban állítottatott fel örök időkre, s a közsítézek Jászok és Kúnokból szedetvén — az ezred örökös tulajdonosa mindenkor a nádor, mint a Jász-Kún kerületek törvényes kapitánya és birája. — Az 1840-ki ujjonczi állításkor 719 katonát adott.

Politikai kormányzás tekintetéből eloszlik 3 kerületre, melyek ezek: I. Jászság, II. Kiskúnság, III. Nagykúnság.

Polgári szerkezetük tekintetében még IV. László idejében semmi különbség sem létezett, de későbbben mindenik kerület külön kapott szabadság vagy ezt megerősítő leveleket, leginkább I. Károly, I. Zsigmond, I. Ulászló, I. Mátyás, Zápolya, I. II. III. Ferdinánd, s I. Leopold Királyoktól, de hogy ezen szabadság levelek mindenik kerületre egyenlő tartalmuak voltak, megtetszik II. Ferdinándnak 1631. sept. 20-ról Kún (Tatár) Sz. Miklós részére kiadott okleveléből.

Mind a 3 kerület a nádori kapitány elnöksége alatt pallos joggal élhet, fenmaradván a feljebb vitel mind a büntető mind a polgári perekben az ország nádora vagy helytartójához, vagy ezek nem létében a főméltoságu Curiához.

Az egész közigazgatási gépely a Jászberénybe tartatni szokott kerületek közgyűlései által tétetik mozgásba. Elnöke a közgyűlésnek a nádori főkapitány, vagy ennek távollétében az alkapitány. Ezelőtt a főkapitány maga levelezett a kerületek nevében mind a nádorral, mind a helytartó tanácsossal, s törvényhatóságokkal; de az 1836. 22. t. czikk következtében a Jász-Kún kerületek a hazai kormányzésekkel, s a többi törvényhatóságokkal folytatandó levelezéseiket és közléseiket a kerületek neve aláírásával, és boldogult Mária Therézia királyné 1746-dik esztendőben kegyesen adott hiteles pecsétjök alatt gyakorolják; ugy viszont a hazai kormányzések és a többi törvényhatóságok intézvényeiket és levelezéseiket, közvetlen a kerületek czime alatt, magokhoz a kerületekhez utasítják. A közgyűlés végzései a kerületbeli s községi tisztviselőknek adatnak ki végrehajtás végett, minél fogva mind a kerületi tisztviselők, mind a községek pontos jegyzőkönyvet tartoznak vinni, az egész tisztikarra való felügyelet, a nádori főkapitányt illetvén. E közgyűlésen tartatnak a tisztújítások, választatnak országgyűlési követek, s adatnak utasítások. Ülései nyilvánosak ugyan, de szavazattal csak a 25 község küldöttei, s a köz és kerületi tisztviselők birnak.

A Jász-Kun kerületek belső ügyeinek kormányzása mind törvények mind privilegiumaik értelmében egészen a nádort mint főbírájukat és grófjukat illeti; fenmaradván a kir. helytartó tanácsnak és ország szervezetével összefüggő törvényes hatósága. Egyébiránt a Jászoknál és Kúnoknál minden helységben van egy törvényszék, melly azon helység lakosai ellen vagy abban a határban fekvő földek iránt indított perekben legelső bíró; a fellyebb vitel innen a kerületi kapitányi-, majd a hármás kerületi törvényszékre, végre a nádor eleibe történik. Fenyítő ügyekben az egyes kerületi kapitányi az első bíróság s innen a per nem a hármás kerületi, hanem a legfőbb nádori székre vitetik fel.

Mind a 3 kerület közönséges törvényhatósági széke s háza Jászberényben van; itt tartatnak a közgyűlések, törvényszékek s tisztujjitások. — Ezenkívül mindenik kerületnek van különös törvényhatósági háza, nevezetesen a Jászságnak Jászberényben, — a Kiskúnságnak Félegyházán, (hajdan Halason és Mizsén) a Nagykúnságnak: Kún Szentmártonban (hajdan Kolbász széken — most Kúnhegyeshez tartozó pusztán.)

A Jász-Kún tisztviselők 3 félek: vagy *közönségesek* t. i. az összes három kerület- vagy kerületiek, u. m. az egyes kerületeké — vagy *helybeliek* az egyes községeké. — A nádori fő- és alkapitányt törvényesen maga a nádor nevezi ki élet fogytiglan. A nádori táblabírák szokásból szinte a nádor által nevezetnek ki életfogytiglan. A többi köz- és kerületbeli tisztviselők minden 3-dik évben tisztujjitás alá esnek, olly formán, hogy minden egyes község minden tiszt helyre szavazatát a közgyűlésnek beadván, e szavazatok a nádor eleibe terjesztetnek, ki osztán a kijelelést megtévén a választás a közgyűlésbe megy végbe. — A községekben bíró, második bíró s a többi tisztviselők, egy a főkapitány által, ez alkalomra kinevezett tiszt elnöksége alatt, minden 3-dik évben a birtokos lakosok által választatnak. A tanácsnokok hivatalaikban halálukig megmaradnak. A köz és kerületi tisztviselők fizetéseiken felül birtokaiktól adót nem fizetnek.

A közönséges tisztikar következőleg van rendszeresítve:

a) *Tisztikar*: A nádori főkapitány 1200 — nádori alkapitán 800 — főjegyző 600 — első aljegyző 300 — második aljegyző 250 — főügyész 300 — első alügyész 250 — második alügyész 200 — hadi pénztárnok 500 — házi pénztárnok 350 — aladószedő 250 — számvevő 350 — levéltárnok 200 — irtokkiadó 130 — 3 irtok (egy 120 fval) 360 — összesen 6040 ft.

b) *Szegődöttek*: főorvos 150 — várnagy 40 — 5 pandur (egy 80 fval) 400 — 4 lovas hajdú (egy 60 fval) 240 — 2 pénztár őrhajdú (egy 60 fval) 120 — 2 kéményseprő (egy 14, és egy 12 fval) 26 — összesen: 976 ft.

A közönséges tisztikar évi illetősége 6040 ft.
S szegődöttek évi bére 976 ft.

Összesen: . . . 7016 ft.

A kerületi tisztii személyzet következő:

A Jászszági kerületben *a) tisztikar*: kerületi kapitány 400 — két nádori ülnök (350 ftval) 600 — 3 esküdt (egy 200 ftval) 600 — 3 biztos (egy 180 ftval) 540 — összesen 2240 ft.

b) Szegődöttek: orvos 300 — sebész 200 — bába 100 — mérnök 200 — várnagy 60 — erdő s selyem felügyelő 60 — bátor biztos 150 — 5 pandúr (egy 60 ftval) 300 — kerületi kapitány katonája 60 — tömlöcz ör 70 — 5 hajdú (egy 60 ftval) 300 — kéményseprő 4 — összesen: 1604 ft.

A Jász kerületi tisztikar évi illetősége 2240 ft.

S szegődöttek évi bére 1804 ft.

összesen: 4044 ft.

B) Nagy-Kunságban *a) tisztikar*: kerületi kapitány 400 — nádori ülnök 350 — esküdt 200 — 2 biztos (egy 180 ftval) 360 — összesen 1310 ft.

b) szegődöttek: orvos 300 — sebész 200 — mérnök 200 — várnagy 80 — bába 100 — erdő és selyem felügyelő 60 — út s hidakra felügyelő 60 — bátor biztos 120 — 6 pandúr (egy 60 ftval) 360 — kerületi kapitány katonája 60 — tömlöcz ör 70 — hat hajdú (egy 60 ftval) 360 — kéményseprő 40 — összesen 2010 ft.

A Nagy-Kunság tisztikara évi illetősége 1310 ft.

S szegődöttek évi bére 2010 —

összesen: 3320 ft.

C) Kis-Kunságban *a) tisztikar*: kerületi kapitán 400 — 2 nádori ülnök (egy 350 ftval) 700 — alügyész 200 — 2 esküdt (egy 200 ftval) 400 — két biztos (egy 180 ftval) 360 — összesen: 2060 ft.

b) szegődöttek: orvos 300 — sebész 200 — bába 100 — mérnök 200 — várnagy 80 — 2 út s hidakra felügyelő 80 — erdő s selyem felügyelő 60 — 2 bátor biztos (egy 120 ftval) 240 — 10 pandúr (egy 60 ftval) 600 — tömlöczör 70 — 2 hajdú (egy 60 ftval) 120 — kerületi kapitány katonája 60 — kéményseprő 12 — összesen: 2122 ft.

A Kis-Kunság tisztikara évi illetősége 2060 ft.

Szegődöttek évi bére 2122 —

összesen 4182 ft.

Együtt

a) A közönséges	} tisztikara s szegődöttek	7016 ft.	
b) a Jászszági		4044 ft.	
c) Nagy-Kunsági		évi illetősége	3320 —
d) Kis-Kunsági		4182 —	

összesen: 18562 ft.

Szepesi XVI város.

A **Szepesi** eredetileg száz városoknak története összefüggésben lévén két ország — lengyel ország és hazánk — történetével, — hogy a kutfőknek használt jeles tartalmú könyvnek „a szepességi XVI. városok pragmaticai történet s állomány vázlata Lócse 1842.“ szavaival éljünk: csak azt fogjuk kiemelni, mi ezen Szepesi XVI. város jogállapotára vonatkozik, mert jövőendő sorsa elintézésénél okvetlen szükséges, hogy a törvényhozás a historiai jogalapot, mely Magyarországnak magának a törvénynek is básiisa, kettős figyelemre méltassa.

A szepesi XVI. város polgárai a régi szászoknak kétségtelen ivadéki, miről nemcsak legjelesbb történetíróink Thuróczy, Pray, Katona, Pálma, Vagner) hanem maga az élő nyelv, a hiteles Diplomák s a régi örökösödési esetekben a legközelebbi időig divatozott municipalis szásztörvények *) bizonyóságot tesznek. — A Gejza és sz. István által országunkba behívott idegenek törvénykönyvünk szerint (sz. István I. k. 6. fej. Kálmán I. k. 35, 45, 80 fej., II. Endre 1222. 19.) *hontársak, jövevényeknek* szabadságait II-dik Endre arany bullájában, kereszthadaihani hív szolgálataikért, megerősítette, s ott 1208-ki törvényének bevezetése szerint; az országrendei közt magok az országgyűlésére szinte meghívott Kúnok előtt is megemlítettek; s hajdantól fogva önálló hatósági szerkezettel, s szászországból kihozott saját alkotmányú törvényekkel birván birajukat ön magok választották, s miként a régi oklevelekben a szászok földje Erdélyben „Provincia Terrae Cibiniensis“ ugy a szepesi kerület „Provincia Terrae Scepusiensis“ név alatt előfordúl. És valamint a szászok Erdélyben úgy a szepesi városok

*) Mintán a városok a lengyel koronától magyarországhoz visszakebelesítettek, magok a városok 1774-ben a szásztörvényről — kivéve az 1774 előtti örökösödési esetekre leendő alkalmazását — lemondtak, s jövőre a magyar törvényt elfogadták. Mennyiben tehát illy örökösödési esetek fenforogtak: annyiban a personalis szék is szász törvény szerint bíraskodott; s illy eseteknek megítélésére a szász törvénytudása most is szükséges.

végvidéke „Provincia 24 Regalium Civitatum“ minden vármegyei befolyástól, eleitől fogva fel vala mentve, s V. István 1271-ben kelt kiváltságában, mellyel a szászok az 1222. 19. t. cikkben erősített szabadságait bővebben felvilágosítja, a felmentésnek azon természetes okát is adja, hogy foglatosságai után nézvéen a nemesek törvényeiben nem jártasak, s úgy is saját törvényekkel, mellyek szerint szabadon megválasztott grófja által ügyeik elintéztettek, bírnának: „quia in jure nobilium—nequeunt conversari, agriculturis et laboribus intenti, proprio jure et lege speciali perfruuntur.“ Nem is ítéltetett a szászok ügyeiben sem al- sem főispán, sem az ország bíró, sem a nádor, azért meghagyá Róbert Károly *) a nádornak, országbi-

*) A Róbert Károly oklevelében elősorolt szepesi kir. városoknak (Civitates Regales) sarkalatos jogai ezekben pontosultak:

a) *Önálló törvényhatósági szervezetben, s kiváltságos mentlétköbben minden vármegyei befolyástól.* Polgári ügyeik városbírái, s meghitelt idősbjei által elintéztettek. A feljebbvitel a kerületi székhöz, mellyben a kerületi gróf a 24 város bíráival bíraskodott, történt, innét pedig a királyhoz. A vérhatalmat szinte a tartományiszék gyakorolta. Valamennyi ítélet szásztörvény szerint mondott; a magyarországi sem büntető sem polgári ügyekben sohasem alkalmaztatott, (A lengyel zálog időszak alatt egy nevezetes letéményi eset a kerületi törvényszék által a lengyel s magyar király eleibe azon kérelemmel vitetett: hogy miután a fenforgott eset szásztörvény szerint bíráltatott, az pedig e részben nem csak a magyar, hanem a lengyel törvénnyel is ellenkeznék, az úgy magyarországi nemest s iglói polgárt illetve, s azért ha a szász és magyar törvény közt kérdés támadna — a szepességi kerületnek ítélete legfelsőbb vizgálat alá vétessék. Mind a két király országos választmányt nevezett, s mind a két választmány azt ítélte, hogy a peres eset vizgálat alá nem vétethetik, mivel az ítélet a szásztörvény rendelkezésével megegyezik, s a városok más törvényt elfogadni nem kötelesek.

b) *Földeiknek szabad s korlátlan birtokában, s minden királyi s határbeli haszonvételeknek élvezetében.* Adományos földeknek annyira szabad birtokosai voltak, hogy róla mindenkor szabadon rendelkezettek, s azonkép mint az országos nemesek az I. rész 9-dik czime s, sz. István II. könyve 5-dik fejezete szerint rendelkeztek is. Ők magok a papi tized adományozói s ők a Lethonkövet is, mellyet tatárjáráskor bástyákkal erősítettek, minden jármányaival 1290-ben a Carthauziaknak oda ajándékozták, s ezen adományozásuk fejedelmileg is jóváhagyott.

c) *Királyi Census fejében V. István alatt 300, Róbert Károly alatt pedig, miután szám s vagyonban gyarapodtak, önszántokból — 1200 markát fizetvén, egyéb adótól, mindennemű vámtól, s egy átaljában minden tehertől, mint a nemesek az I. r. 9. cikkben, fel voltak mentve.* Háború idejében 50 lándzsással mint az országos nemesek táborozni köteleztettek. Róbert Károly alatt e táborozási kötelességök csupán saját tüzehelyök határaitra vala szorítva.

rónak, főispánoknak, hogy a szász jövevények ügyeiben bíraskodni, vagy őket magok eleibe idéztetni ne merészeljék, s e feloldozás a kerületen kívül minden bányász jövevényekre is, kik minyján a 24 város grófja eleibe tartoztak, ki vala terjesztve. Maga a fejedelmileg jóvá hagyott szász törvény mindjárt első cikkében a bírósági illetőséget meghatározta. Szerinte csak a királyi vagy várgróf, ki a királyi várban lakott (Comes Regius, Comes pro tempore auctoritate Regia constitutus) a kerületi, vagy tartományi gróf, kit Landgrafnak neveztek — (Comes Terrestris seu Provincialis) s a 24 város törvényesen meghitelt birái hozhattak ítéletet, s más bíró által a szepesi szász maga a fejedelem elébe sem idéztheték; végre nagy Lajos királyunk, atyja által a városok részére kiadatott oltalom levelet újabban megerősíté.

De Nagy Lajos időszaka lejárt, Erzsébet bosszuló kezek közt, múlt ki. Zavaros volt az ország állapota, midőn Zsigmond a királyi székhé ill. Podolia Gallicziával lengyel kézre került; Zsigmond nem haddal, hanem barátságos alkudozással akarván e tartományokat vissza szerezni, e végett 1411-ben Iglón szövetségi gyűlést tartott, s Ulászló Jagellóval 1412-ben Lublóra határozta összejövetelét. A Lublói szövetség titok maradt, s sikere nem lett, Zsigmond pedig Dalmatia felé, melly nápolyi László által a Velenceieknek el volt adva, fordította gondját. Ezt a tenger mellékkal az országnak vissza nyerni kívánván, asz epesi 24 várostól 13-at elszakítva, Lubló, Gnezda, s Podolin városokkal, s a lublói és podolini várakat a hozzá tartozó helységekkel, a lengyel királynak, ki a lublói szövetség alkalmával Zsigmondot Budára kísérvén a városok virágzó állapotát ismerte, a nádor, országbíró, főpapok s ország nagyok megegyezésével, 1412-ben Zágrábban a Lengyel Jagellonak 37,000 schok garasért (Schönwiesner becsüje szerint 155400 magy. aranyért) elzalogosította. Az elszakítás első éveiben, mig lengyel s magyarország közt a béke meg nem zavartatott, s a fenfor-gott kérdéseket lengyel s magyar követek 1422-ben Leibniczon, maga Zsigmond magyar s Ulászló lengyel király pedig 1423-

d) *Bányákat szabadon nyitottak*, az érczetek magok hasznára fordíthatván.

e) *Papjaikat*, kiket magok megajándékoztak tizeddel, szabadon választották, szóval patronatusi jogot gyakorlottak.

f) *Országgyűlésen képviseltettek*, jöllehet saját törvényekkel bírtak. (III. András 1298. Kovachich Suplem. I. köt. 91. lap. Zsigmond kissebb Decret. 3. §.)

g) *Minden okirataikat, levelezéseiket*, „Universitas Provinciae Scapusiensis“ vagy „Provincia 24 Regalium Civitatum“ név alatt irták alá, s saját pecsétökkel erősítették.

ban Késmarkon kiegyenlítették : a szepesi városok közösen intézték ügyeiket, s még közös grófok is volt. Azonban a béke olaj ága a két ország felett eltűnt, Zsigmondnak fogságából kibocsátott özvegye által megvesztegetett némely országnagyok Ulászló lengyel királyhoz szitván, a kétország közt támadt háború csapásai leginkább a lengyel kézbe került városokat érték. De majd a hon előbbeni nagysága, melyet a két ország egyesülése Nagy Lajos alatt szült, oly kedves képet varáslott jövődjé felett elő, hogy az ország rendei Erzsébet királynénak férjeül a lengyel királyt Ulászlót ajánlanák; csak hogy e házasság által nem csak a szepesi városok, s Podolia, Gallicziával az országhoz vissza kerülnének, de a török ellen egyesülve is láthassák a két ország hatalmát. Erzsébetnek fia születvén két párt támadt a hazában. Ulászló Kézmárkon pártja által fényesen fogadtatott, s nem sokára megkoronáztatása után — maga is híven, hogy a szepesi városok, mellyeknek visszaadását a koronázás előtti Diplomájában az országnak megígérte, a magyar koronától többé elválasztatni nem fognak — a városnak megírta: hogy jollehet a 13 város még akkor, midőn a király zálogképen bírta, magok választottak magoknak gróft; miután magyarországi királynak is elválasztott, azt kívánja: hogy — Káposzta-falva várost, melly már akkor Rozgonyi István zálogbirtokába került, kivéve, — a 23 város megint egy testbe egyesüljön, s azért megparancsolla nekik, hogy magok közül magoknak szokás szerint gróftot válasszanak, kerületi szék-városnak Kézmárkot, hol olly fényesen fogadtatott, jelelvén. — Utóbb felső magyarország a husziták kezébe jött, némely országnagyok a lengyel Kázmérhoz pártolván, az Ulászló koronázása előtti Diplomája ellenére mindig lengyel kézben maradt szepesi városok színhelyei lettek a békétlenkedésnek. Ófalván 1474. február 22-kén a két ország közt béke kötött, melyet Bártfán február 24-kén maga Mátyás király is aláírt. E békekötésbe, melyet 1497-ben a budai is követte, a XIII. Szepesi városok is benfoglaltattak, s felölök annyi mondatott: hogy inscriptiojuk érvényes. Kézmárk a többi el nem zálogosított városokkal a Zápolyák birtokába esett, s ámbár 1514-ben s 1525-ben az országgyűlés a királyi városoknak visszabocsátatását törvény által elhatározta, a törvénynek nem volt foganata, mert Zápolya János Lengyelországba jártakor Laszkynak adta, ki azonban csak Kézmárkot vehette át, a többi Ferdinánd hatalmába esett városok pedig Thurzó Eleknek adományoztattak, s szabaditékaiktól megfosztva, a Thurzók magva szakadtával a Csákyak birtokába estek. Kézmárk város előbeni szabadságait vissza nyervén, 1655-ben beczikkelyeztetett, a többi 9 város pedig Szepes vármegye törvényhatósága alatt maradt.

A lengyel nemzet hiv szövetségese maradt a magyarnak, s a szepességi városok, minthogy Lengyel- s Magyarország ama időben Európának a török ellen védbástyája volt, a lengyel fejr sas alatt is a magyar királyt szolgálták. Illy szolgálát bírta 1552-ben a felső magyarországi rendek gönczi gyűlését is arra, hogy a török ellen a lengyeleket segédhad kiállítására, a szepesi városokat pedig adósegedelemre felszólítani elhatározták, I. Ferdinánd a gönczi gyűlés ezen végzésére közbenjárást igérvén, válaszában azt helyeslette, hogy a rendek közvetlen a lengyeleknek sem nem irtak, sem küldöttséget nem neveztek, hanem a dolgot ő Felségére bízták. A szepességi városok megadóztatási kérdése tehát ez által egyenesen a diplomatia mezejére utasított, s egyedül oda tartozónak ismeretett. A két ország közti barátságos viszony Báthory István halálával háborús fordulatot vön, egy része az országnak Vása Zsigmond svéd korona örökösét 1587-ben aug. 19-én királyi székbe emelte, három nap mulva pedig az ellenfél Maximilián főherceget, Rudolf király testvérét proclamálta, s midőn a magyar sereg Lengyelországba indulna, Lubló várat elfoglalta, de Maximilián, ki Sziléziának vette útját, Byczynánál Zamojszkyval szerencsétlenül megütközvén, 1588-ban jan. 24-én fogságba esett. Utóbb a pápa közbenjárására a Bythomi s Bendzini, 1589-ben kötött, béke alkuban a trón miatti háború megszüntetvén, Maximilián trón követeléséről lemondott, s a béke kötésnek mellyre a lengyel rendek s Rudolf magyar király is megesküdt, egyik sarkallatos föltétele az volt: hogy a szepességi városok a lengyeleknek visszaadassanak.

Az elzálogosított városok a lengyel királyokban oltalmazóikat tisztelték, mint ez Zsigmond lengyel király okleveléből s több lengyel királyok s köztök Báthory István kiváltságából is kitetszik. Az ország belháboruk miatt a városokat vissza nem válthatta, s a váltóságévek hosszú sora a városi jogokat, és zálogfeltételeket is elhomályosította, úgy hogy a visszaváltást sürgető ország rendek s maga I. Ferdinánd király e tárgyban elegendőképen értesítve nem lévén, mindenek előtt az oklevelek átnézésé lön törvény által elhatározva (1563. 61.). 1552-dik évtől kezdve, 1765-ig kevés országgyűlés mult, mellyen az elzálogosított városokra nézve támasztott országos kívánat elő nem került. Több törvény rolok mint korona birtokról tesz említést. (1638: 39, 1655: 82.) Sőt már Hunyady János idejében mint korona városok említettek, s vissza váltásukra királyi jövedelem maradék rendeltetett (1446. 14. Kovachich vest. Com. 260 l.) A lengyel királyhoz többször követések is nevezettek, s a költségek fedezésére egy egy portára 25 denár vala kivetendő (1630. 26, 1638. 30.) Dlugos lengyel történet író beszéli, hogy 1436-ban a lengyel

s magyar rendek Kézsmárkon gyűltek volna össze, a városok visszavétele felől egyezkedendők, minek azonban eredménye nem volt, minthogy a magyarok fizetés nélkül kívánták vissza a városokat. Mátyás király megkínálta a lengyeleket pénzzel, de ők az elidősödésre hivatkozván el nem fogadták. Mátyás a kérdést a pápa ítéletére bizta, de tőle elutasított. III. Ferdinánd a 13. város grófját felszólította, hogy a városok mikénti felszabadításán az erre megbízott nádorral értekezzen. Ez érdekes párbeszédnek sikere nem lévén, a városok 1654-ben, állítólag gróf Csáky Istvánnak ígértettek, azonban már a következő 1655-dik évi 82-dik cikkely ellenkezőről értesít. Így Széchényi György kalocsai érsek azon nagyszerű ajánlata, hogy ő maga a hon javára vissza fogja váltani, sem ment teljesezésbe. Az 1708-diki belzavarok miatt félbeszakadt országgyűlésen Csebrozsky Fülöp kínálta meg a Rendeket a városok akkénti megváltásával: hogy 20 év múlva az országnak ingyen át fogná adni; de ezen ajánlás meg nem nyerte a Rendek egyezését, s az ajánlat tevő Csebrozskynak tagadólag válaszoltatott; végre miután az ország látta, hogy a városok visszakapcsolása bajos feladat, s Leopold király meghatalmazásának nincs eredménye, az 1751-ki országgyűlésen már nem annyira a visszakapcsolás, mellynek sikerülte felől kétségeskedve aggódott, mint inkább a határ kiegyenlítés, melly előbb szintén papiroson maradt; idézte elő gondoskodásait. (1751: 26.) A kinevezett Barkoczy féle biztosság 1756-dik évben járt el kiküldetésében, s egy város sem maradt el, mellynek határából egy részecske ki nem hasított volna. E biztossági eljárás sem a felségnek sem az országnak jóváhagyását meg nem nyerte.

Beállott a lengyel confoederatiók időszaka, s 1768-ban Varsón tartott országgyűlés s az orosz czárné, porosz, dán, angol, s svéd királyok által garantirozott békekötés, melly a szepesi városokat is érdekelte, sem szerezhethvén meg az országnak nyugalalmát, Mária Theresia, miután a confoederatiók a magyar határon elterjedtek, a szepesi városokba szállította hadseregét, s valamint 1771-ben jan. 26-kán a lengyel királynak, úgy az orosz s porosz udvaroknak adott nyilatkozványában beleegyezését a szepesi városok iránti jogaival igazolta. Hadai előnyomultak, 1772-ben mart. 4-kén, a hatalmak nyilatkozásaikat kicserélték, s aug. 5-kén Pétervárott történt az egyezés. Mária Theresia, beavatkozásának a magyar korona jogaival támogatott jogait, báró Reviczky Károly rendkívüli követe, s meghatalmazottja által a lengyel köztársaságnak átadta, s az egyezés iránti alkudozások 1773-ban aug. 3-án Varsón megkezdettek, s sept. 18-n bevégezettek. Azonban a városok, mielőt még a Lengyelország felett egyezkedő hatalmak a varsói kötést létrehozhatták volna, elfoglaltatván, mihelyt a magyar királyné manifestuma kihirde-

tett, a városok kiváltságai megvizsgálásáig Szepes vármegye ideigleni kormányzata alá bizattak. De a varsói kötetést megelőzőt egyezkedések még be sem végeztettek, s már magok a városok kiváltságos jogaik megvizsgálását kérték; s valamint a folyamodás, úgy a varsói kötésben biztosított status-quo tekintetből, a kir. ügyek igazgatója által, kiváltságos állásuk bebizonyítására, egy delegált törvényszék eleibe idéztettek, mely per a Szepes vármegyei törvényszék vizsgálatán átmenvén, szabadítékos, már IV. Károly koronázási diplomájában említett állásuk s kiváltságaiknak hitelessége iránt ítélet által a felsőbbhez útasítottak. Miután pedig ez megtörtént, s a per a legfelsőbb vizsgálaton átment, a 13 városok ideigleni kormányzata megszüntetvén, kiváltságos ön állású hatóságába, melyet Lengyelország uralkodása alatt is sértetlenül megőrzött, 1774-ben visszahelyeztetett; miről nem csak Szepes vármegye, hanem az országnak valamennyi törvényhatóságai tudósítottak, s az előfordulható esetekben a kívántató levelezésre — melyre nézve már úgy is váltásáidejük alatt III. Ferdinándtól oklevelet nyertek — utasítottak. — A városok belszerkezete egyenkint a szabad ktr. városokéhoz szabott, egyetemben pedig egy közös kerületi hatóság alá helyeztetek. Későbbben ezen törvény útján legfelsőbb helyen megállapított város kerületi hatóságuk, — melyben Lubló, Gnezda és Podolin városok is, miután szabadalmaik megismerhetésére ellenök is hasonló per indítottak, s előbbi kiváltságos jogaik megerősítettek volna, foglaltattak — Mária Theresia királyné által kiváltság által is megerősített, s mind a XVI városok egyenként elősoroltattak, épen úgy, mint Róbert Károly alatt az akkori 24 városok. Ezen állapotban megmaradtak mindaddig, míg II. József császár valamennyi várost s kerületet, s e szerint a XVI Szepesi várost is 1786-ban vármegyei hatóság alá vetette; de csak hamar József császár rendszere az egész országban visszavonattatván, az előbbi állásukban visszakiváncozott, s a megyei bánásmód ellen panaszkodó városok, a vármegyétől nem e lébb mint a kir. ügyigazgatónak, s a XVI városnak Szepes megyéveli viszony kérdéseit teljesen megfejtő véleményének beadása után, az 1790-dik évi országgyűlésen feloldoztattak, s kiváltságos önállásukba visszahelyeztettek.

Az 1790-dik évben tartott országgyűlés alatt a szepesi városok becikkelyeztetésükért folyamodtak, s azóta nem múlik országgyűlés, hogy ebbeli óhajtásukat ne ismételnék. Valamint Ferencz király, úgy Ferdinánd atyai kegyelme is a városokat kiváltságaik sértetlensége iránt megnyugtatta. Ismételve országos tanácskozás tárgya vott a városok által kért országgyűlési képviselet is, de iránta határozat nem keletkezett. Szepes vármegyének a városok ellenében támasztott kívánata, noha ettől 1809-ben elmozdítatott, a városoknak képviselője nem lévén, 1807-ben

pártoltatott, de ugyanazon évi dec. 12-kén kelt kir. leiratban a rendek azon választ nyerék, hogy mihelyt a meghallgatandó kormánysszékek munkálata fel fog terjesztetni, Ő Felseje akként rendelkezend, hogy a kiváltságos városi jogok sérelme nélkül a közjónak, s a városok jólétének meg legyen felelve. S midőn az országgyűlés által 1827-ben a fejedelemtől kir. válasz kéretett, a Rendeket tudósította, hogy a tárgybéli irományok a Dicasteriumok véleményével, az országos küldöttséghez utasítva vannak. Az országos küldöttség, munkálatában a városok mellett nyilatkozott, s azóta a városok kérdése az 1818-ki országgyűlésen is tárgyalatott, de eredmény nélkül. — S így jóllehet e városok visszaváltásáról annyi törvény, mennyit bármi egyéb tárgyra nem idézhetünk, s közel egy százada mulik, hogy a nemzet négy százados kívánata teljesült, s egy fillérébe sem került, de a visszakapcsolás még sem bevégezett tény; mert mintha maga az ország a városok jogszerű visszafoglalásán kételkednék, a számos törvény után a visszakapcsolás inarticulatióját, mint zárkövet a 360 éves történetnek, hiába keressük; s ez a törvénykönyvnek historia s diplomaticai nagy hézaga; s ennek érzetében a XVI város 1834-dik évben az országgyűlési KK. és RRhez benyújtott folyamodásában többek között oda nyilatkozott; hogy ha törvénybe czikkelyeztetését meg nem nyerhetvén, Szepes vármegyétől független törvényhatóságát el nem nyerheti, polgárai azonnal kiköltözendők.

1827-dik évben, a hajdan e kerülethez tartozott, de ennek kiváltságaiban ben nem foglaltatott Lubló s Podolini uradalmak hoz tartozó 13 helység, a most mondott évi 28-dik t. cz. szerint a vármegye hatósága alá került, a Podolini vár pedig, miután hitelesen bebizonyítottatott, hogy várostelki állomány, mint ilyen a város mellett maradt. — A most nevezett Lubló, Podolin, s Gnezda városok az utóbbi országos összeírás előtt állandó külön portákkal bírtak; ezen porták elkülönítésébe azonban az ország nem bocsátkozott; és midőn a XVI városi kerületre több porták vettek ki, azokat a 3 városért is a többi XIII fizette. Az érintett utóbbi országos összeírás az összesítési elveknek véget vetett; — a 3 város ezután az előbbi porta elkülönítését követelte, melyet a b. e. nádor meg nem engedett, s a kerület, hogy a szüntelen panaszoktól meneküljön, új földosztályokat készített, de a nevezett 3 város ezt is sérelmesnek találván, a nmgú m. k. Helytartó Tanácshoz folyamodott. Melly folyamodás következtében ugyancsak a Helytartó Tanács, a kerületi közgyűlésben 1841-dik évi october 11-dik napján felolvasott intézvényében a kerületi igazgatót oda utasította, hogy az adónak aránylagos kivétele tekintetéből e városokban, úgy a rétekre, mint a szántóföldekre nézve, a dülök minéműsége szerint osztályzatot, melly az adókivetési kulcsnak változhatlan alapjául szolgáland, tétessen; a ha-

tárokat, ez osztályzat után, mérésse fel, s a munkálandó földmérnök által a dülők osztályzatával készített földabroszt a kerületi földmérő által hitelesítse. A XIII város ez intézményre nézve, többek közt leginkább azon okból kívánt felírást, hogy adó végetti felmérések sehol a hazában nem történtek, s hogy át nem látják, miért legyen ez országban egyedül a XVI városra nézve különbség s kivétel, annyival inkább, mivel maga az országos küldöttség nyilván elismerte, hogy a XIII városra nézve készített összeírás egyike a tökéleteseknek, s hogy az új felméréssel, s föld osztályzattal a föld könyvek is másíthatnának; s miután a határok a visszakapcsolás után úgy is már két ízben mérettek fel, újlag szörnyű költséggel terheltetnének; de az elnök (kir. igazgató) kimondván, hogy a foganatosítás ő neki — ki tárgyban mint kir. biztos eljár — hagyatott meg; — s ez nem tárgyalatás, hanem nyilvánítás s hozzáalkalmaztatás végett vétetett fel: a XIII város az irományok kiadását kérte, hogy ezen az országban egyedüli kivételt alapító intézvény aldi feloldoztatását eszközölhesse.

A XVI város jelen hűtósági szerkezetének alapképlete *városi s kerületi*; a városi szerkezet tökéletes képmása a sz. kir. városok hatósági szerkezetének, és csupán abban van kivétel, hogy a büntető s váló perek nem a városi tanács ülésein, hanem a kerületi törvényszéken tárgyaltnak, s hogy a városok elleni perek nem úgy mint a sz. kir. városok ellen, megyei, hanem kerületi bíróság előtt folynak, s a XVI város minden vármegyei befolyástól, míg a vadászat tilalmazásokra s az élelmi czikkek ár szabására nézve is, nem csak egészen függetlenek, hanem kerületük kebelében a közigazgatás minden ágaiban épen úgy, mint a többi szabad kerületek, minden megyei befolyástól teljesen ment, s a vármegyékhez mindenben hasonló hatóságot gyakorolnak *) s csak 1812-dik évben engedtetett legfelsőbb heiyen

*) Ugyanis az 1806-ki Szent-Iván hó 3-ról kelt k. intézvény szavai ezek: „Erga Remonstrationem Praetae D. Vitrae sub 20-a martii a. c. isthuc factam, quaestione circa publicandas in Cottu Scepusii plagas in terrenis OO. Scepus. a venatione prohibitas altmae Decisioni R. adhinc substrata, sua Mattas SSma decernere dignata est: ut art. 24 1802. de venatione conditus revisionem plagae prohibitaie solis Cottibus, nulla facta Districtuum, separatas Jurisdictiones tenentium mentione, deferre videatur, illudque insuper in favorem determinationis Cottus militet, quod apud L. Regiasque Civitates excisio ejusmodi prohibendae plagae similiter a revisione Cottensi dependeat, demum haec prohibitio non tam Gremiales XVI OOrum incolas, et jurisdictionatos, quam circumvicinos nobiles Cottus utique jurisdictioni subjectos, feriat, his tamen non obstantibus, cum paritas a L. Regiisque Civitatibus ducta, ex eo: ad aequata non sit; quod istae in nonnullis per leges quoque Cottensi Jurisdictioni subsint, Districtus autem separatas Jurisdictiones repraesentantes, ac in specie XVI. OO. Scepus. per Privilegium Divae Mariae Theresiae ab omni poli-

Szepes vármegyének a vámok eránt ez előtt soha sem gyakorolt befolyás, ugyanis helytartósági intézmény következtében a sz. kir. városok hasonlatára a vámbíróság az alispánra, ki eb-beli bíróságát a kir. városok felett is gyakorolja, ruháztatott; — melly intézmény ellenében a városok — miután kiváltságaik Szepes vármegyének mindennemű kebelükbeli avatkozását kizárnák, a sz. királyi városokkal összehasonlítást, a kiváltságok értelmében csak külön az egyes városokra érthetőnek vélvén, továbbá: miután a szabad Jász-kún s Hajdú kerület a kebelükben létező vámok felett, hatóságot magok gyakorolnának; az érintett rendelés kegyelmes megszüntetése végett ismételve felirtak, — míg végre Gnezda s Podolin városok inkább magok törölték el régi jövedelmező vámjaikat, mintsem hogy Szepes vármegye e részbeni hatósága alá essenek. — A kerületi hatóságban központosulnak a városok, s közös ügyeik kerületi közgyűlésen, egyéb politikai ügyeik a kerületi igazgatóság minden hónapban a kir. igazgató elnöklete alatt rendszerint tartatni szokott politikai üléseiben, peres dolgaik pedig a kerületi törvényszék által, melly rendes táblabírákból s a városok küldötteiből áll, grófi elnökség alatt tárgyalatnak. E kerületi gyűlésekre mindenik város két követet, egyiket t. i. a belső tanács, másikat a külső tanács vagy a választó testület, küld.

A megválaszthatási képesség felől a választó testületek ítélnek; de a kiváltságoknál fogva a bírák s népszószólók a képviselésre különös előjogot követelnek, melly a gyakorlat által tetteleg mérsékeltek. A választó testületek képviseltetése ennélfogva saját atasítás adásától s ellenörködésétől függ; csak a városi választott, egyszersmind választó községek szorosán véve nem mondathatnak polgárok képvisel inek, mivel a városok egyenkint a sz. kir. városok módjára kormányoztatnak, s így valamint hatósági jelességeikben, úgy hiányaikban is osztoznak.

A fentebb előadott kerületi központosításban a XVI városnak a sz. bir. városok felett lényeges elsőbbsége van, — s ez a szepesi városok polgári társulatának ősi alapzata, melly nem

tico etiam cujusvis alterius Jurisdictionis influxu simpliciter immunitentur, denique omnes similes Districtus in suo Gremio politicam administrationem, ea activitate, quali Cottus intra ambitum suum, medio propriorum magistratualium procurant; ex ipsa hac Gubernationis indole, et spiritu legum potestatem hanc XVI 00. Scepusiensibus omnino denegari non posse, ut plagam a venatione prohibendam, per proprium suum revideri curent magistratum, neque eatenus Cottensis Jurisdictionis interventu opus esse. Penes intimationem itaque altmae hujus resolutionis R. Cottui Scepusiensi sub hodierno commisso, ut circa publicationem prohibitarum a venatione in Terrenis 00rum Scepus. Plagarum congrua disponat, id ipsum Praetiae quoque D. Vtrae pro notitiae statu hisce significatur.

csak a közigazgatás működtetésének összefüggést ad, hanem az igazság gyorsabb kiszolgáltatását is az által biztosítja, hogy a felületi bíróság szinte helybeli s városok képviselői által választatik.

A lengyel korszak alatt nem választott községekben, hanem az összeg polgárság által választattak meg a városi tanácsosok s a kerületi képviselők; most a városi s kerületi szervezet egészen Mária Theresia királynőnk kiváltságain alapszik.

A kerületi politikai ülésekben, valamint a közgyűlésekben is, az elnöklet a királyi igazgatót illeti.

A kerületi gyűlést a kerületi igazgatóság tűzi ki; s az 1841-dik évi oct. 11-én tartott kerületi közgyűlése alkalmával hozott határozatnál fogva, miután a városi követek nem egyedül személyeiket, hanem küldöiket képviselik: a nevezetesebb gyűlési tárgyak a városokkal, hogy ezek ne csak általános elveket, hanem czélszerű utasítást is adhassanak küldötteiknek, — eleve közlendők.

Az egyes polgárok, jogaik tekintetében, teljesen egyenlők s egymástól semmiben sem különböznek, s a kir. haszonvételek nem egyedül a polgárok öszvegét, hanem minden polgárt egyenkint is illetik; míg a sz. kir. városokban a királyi haszonvételek közös városi jog: a XVI városban egyszersmind egyes polgárok tulajdona.

Országgyűlési joggal nem bír ugyan a szepesi XVI városi kerület; de erre az 1827-dik évi országos, közpolitikai tárgyak rendezési tervével foglalkozott, választmány is alkalmasnak ítélte.

Polgári pereiket az egyes városok törvényszékeitől a kir. igazgatói — innen pedig a kir. személynöki székre viszik. — Ellenben a fenytő perek a kerületi széktől a királyi s hétszemélyes táblára mennek.

A XVI város nevében a királyi igazgató levelezik a többi hatóságokkal.

Politikai kormányzás tekintetében tehát a szepesi XVI város saját gróffal, és a vármegyétől mindenben független (a hús s más élelemszerek ára megszabásában is, miben a kir. városok az illető vármegyétől függnék) saját tisztikarral bíró szabadalmazott kerületet képez.

Területe mintegy 10 □ mértföldet tesz.

Van benne *Bárándy* szerint: 4528 ház s 32250 lélek; ellenben *Fényes* szerint 34219 lélek.

Elágazik a népesség

a) vallásra:	<i>Bárándy</i>	—	<i>Fényes</i>	b) nyelvre:	<i>Bárándy</i>	—	<i>Fényes</i>
romai kath.	17624	.	18096	tör. magy.	100	.	—
görög kath.	—	.	30	magyaros	400	.	—
agostai v. t. t.	17626	.	16091	német	34570	.	28192
				tól	—	.	5931

Összesen 32250 . 34219 32250 . 31219

Az 1840-dik évi újonczállításkor 128 katonát adott.
 A legutóbbi országos kivetés szerint
 26 nádori porta után hadi adó fejében . . . 17900 ft. $42\frac{1}{16}$ krt
 s hadfogadókra 312 — $7\frac{1}{16}$ —

évenként fizet 22065 ft. $32\frac{3}{16}$ krt
 ezenfelül földjeik szabad használatáért kir.
 census fejében évenként 18231 — —

tehát összesen : 30296' ft. $32\frac{3}{16}$ krt.
 Házi pénztára kiadásait a XLIII szám alatti táblán a B mutatja.

Székhelye : Igló.

Pecsete következő körirattal van ellátva : „SIGILLUM SEDECIM OPPIDORUM SCEPUSIENSIVM 1774.“

Tisztikara személyzete „királyi administratio“nak neveztetik, s ekként rendszeresített:

a) *Tisztikar* : Az igazgató 1200 ft. (szabadszáláson kívül a kamarai jövedelmekrei felügyelésért még 1200 frtot huz). A gróf 950 ft. (lakbér fejében 100 ft.) — 3 táblabíró (1×550, 2×500) 2050 — főjegyző 600 — aljegyző 400 — főügyész 300 — pénztárnok 400 — ellenőr s aladószedő 300 — levéltárnok 300 — 2 írnök (1×200 1×150 íval) 350 — összesen: 7550 ft.

b) *Szegődöttek* : mérnök s utigazgató 300 — orvos 400 ft. (4 sebész a városok jövedelméből fizettetik) hajdúkáplár 150 — 10 hajdú (50 íval) 500 — kéményseprő 12 — összesen: 1362 ft.

A megyei tisztikar évi fizetése 7550 ft.
 S szegődöttek évi bére 1362 —

Együtt teszen : 8912 ft.

Magyar tenger mellék. *)

Területe: 6 $\frac{1}{20}$ □ m. mívelés alatti földe 61981 h. ebből sztf. 11834, rét 1318, szőlő 7974, kert 3000, erdő 27313, legelő 13242 hold.

Szomszédol északra Zágráb vármegyével, keletre szinte ezzel s az ogulini végezed vidékével, nyugodtra illyrországgal s az adriai tengerrel, délre ugyan ezen tengerrel.

Eloszlik 3 törvényhatóságra: u. m. I. Fiume. II. Bukkari városokra. III. Vinodol, Hrelin, kincstári uradalmakból álló tengerparti kincstári kerületre; mind 3 törvényhatóság a közigazgatás minden ágaiban a fiumei kir. kormányzékttől, ez pedig némelly belső kereskedési, hajózási tárgyakban egyenesen a m. k. udv. kancelláriától, másokban a m. kir. Helytartó Tanácstól, s a gazdasági tárgyakban a kir. kincstártól függ. Feje ezen 3 ülnök, 3 titoknok, 1 fogalmazó, több fogalmazói gyakorlatok, s egyéb mellékes hivatal személyzetből szerkezett, kormányzéknek, a Magyarország gyűlésen a főrendek táblájánál ülés és szavazati joggal bíró főkormányzó, ki egyszersmind Fiume és Bukkari városoknak polgári kapitánya s katonai parancsnoka.

I. **Fiume** a már I. Lajos által 1356-ban magyar koronához sajátított, s Maximilián német császártól 1515-ben, I. Ferencztől 1817-ben, „*leghüségesebb*“ czímet nyert, s a magyar kir. városok sorába 1807-ben beczikkelyeztetett sz. kir. város, a rómaiak idejében *Oeneus* és *Tersatica* névvel is illetetett, s jóllehet elébb a török háborúk közben az austriai örökös tartományokhoz kapcsolattott, majd utóbb 1809-ben francia kézre került, míg végre 1822-ben végkép Magyarországhoz visszakapcsolattott; mindenkor saját municipalis jogai szerint igazgattott, mellyeknél fogva 50 patriciusból álló tanácsa a főkormányzó mint város fő, vagy a kormányzékki első ülnök mint alkaptánya elnöklete alatt, felsőbb helyen megvizsgáltatni szokott számadások vitele mellett, kezeli a közjövödelmeket; a körébe eső közigazgatási ügyekben hozott végzéseit az alárendelt városi tanács hajtja végre; polgári perekben második bíróság (első folyamadási bíróság a városi tanács) s innen bizonyos ese-

*) Jelen korunkban olly érdekessé lett történetrajzát külön foglalkozásunk feladatául tűzven ki; az itt előadottakat főleg Fényes „Magyarország leírása“ czímű tartalomdús munkájából kölcsönzénk.

tekben a kir. táblára történik a feljebbvitel. A polgári perek elítélésére az 50 patriciusokból 20-an kiválasztatnak, s tagjai lesznek a fő vagy alkaptány elnöklete alatt összeült törvényszéknek, melly, nemeseket s bünpereket illetőleg, első bíróság, innen a kir. táblára van a feljebbvitel.

A város tanácsa 3 igazgató, s a kapitányi tanácsban felveendő tárgyakat előadó, bíróból (judex rector) áll, kik közül az első a tanácsülésben elnökösködik, s a törvénykezési tárgyakat végzi; a másik kettő a városi közönség közigazgatási és gazdasági dolgaiban jár el. Hivataluk 3 évig tart, s a kapitányi első bíró és a városi közönség első bírása a magyar tengerpart főkormányzója, mint városi kapitány által nevezetnek ki; a városi közönség második bírása pedig a kapitányi tanácsból titkos szavazás útján választatik.

Népessége 8982 lélek. — $\frac{1}{4}$ □ m. területű, s Plasse, Cosala és Drenova helységekből álló, kerülete népességével együtt pedig 11498 l.

Börtöneiben az utóbbi tiz év (1841—40) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 60 rab közül per alatt felmentve, s félévi rabságon alól 37 — azontúl 23 itéltetvén, a tiz évi rabszámból 6, a félévi s azontúl raboskokókból 2 esik egy évre. 4 nádori porta után hadi adó fejében 2753 ft. 57 kr. hadfogadókra 48 — $1\frac{1}{16}$ —

fizet 28015 ft. $58\frac{3}{16}$ kr.

Házi pénztárának kiadásait a XLIII. sz. a. táblán a C mutatja.

A fumei kerület házi pénztárának bevétele körülbelöl 87000 pfrtra megy, alakul pedig leginkább a bor adóból 74144 ft. a színház s más városi épületek béreiből 9262, az úti vámpénzből 1210 ft. 20 kr. a boltok s bejegyzések taksáiból 2000 ft. — E bevételből fedeztetnek minden igazgatási és kezelési, úgy a nyilvános épületek fentartására, s a város 80000 pft. adóssága kamatai fejében kellő költségek.

II. Bukkari VI-dik Károly építette sz. kir. városnak, 1779-ben nyert szabadalmán talapzó, kormányzási rendszere a Fiumeival azonos. Népessége 2300 l. (a 14 helységből álló 4 □ m. kerületnek 14000 l.)

Börtöneiben az utóbbi tiz (1831—1840) közben létezett s rendes bíróság által elítélt 36 rab közül per alatt felmentve s félévi rabságon alól 24, azontúl 12 itéltetvén, a tiz évi rabszámból 4, a fél éven túl raboskodókból 1 esik egy évre.

2 nádori porta után hadiadó fejében 1378 ft. $41\frac{14}{16}$ kr. hadfogadókra 24 — —

fizet 1402 ft. $41\frac{14}{16}$ kr.

kerületével pedig összesen fizet évenként 2431 — 33 krt.

Hadi pénztára kiadásait a XLIII. sz. a. táblán a D mutatja.

III. A *vinodoli* és *hrelini* két járásra osztott 16 községből álló sajátlagos **tengerparti** kincstári *kerületnek* szerkezete, Zágráb megyétől 1787-beni elkülönöztetése óta, önálló megyei. Igazgatója a kir. kormánysszék, biztosa által. Népessége 23000 tisztán r. k. területe 5½ hold.

Börtöneiben az utóbbi tiz év 1831—40 közben létezett s rendes bíróság által elítélt 37 rab közül per alatt felmentve s fél évi rabságon alól 14, azontúl 23 itéltetvén, a tiz évi összes rabszámából 4, a féléven túl raboskodottakból 2 esik egy évre.

1½ nádori porta után hadiadó fejében	1292 ft. 31 ¹² / ₁₆ kr.
hadfogadókra	22 — 30 —

összesen fizet	1315 ft. 1 ¹² / ₁₆ —
--------------------------	--

Némellyek szerint talán dolgozatunk egészéhez tartozandott volna még a Bács vármegyében kebeleztet *tiszai koronai* és Torontál megyei *nagy kikindai kamarai* kiváltságos kerületek ismertetése; de minthogy ezek lakosai azonkívül: hogy rendes jobbágyi tesztületeket nem végeznek, hanem a királynak évenként bizonyos pénz összeget fizetnek, külön portával s országgyűlési joggal nem bírnak, és tisztikaraik a vármegye hatósága alá tartoznak; úgy ezen, az általunk előadott helyhatóságoktól, országos lét tekintetben, különböző szabad kerületeknek, mint szinte az ezeken kívül még többféle nem- és elnevezésű szabad polgári tesztületeknek, jelesen: a *kiváltságosak*, *contractualisták*, *decimalisták*, *soltészok*, *szabadosok és egyház nemesi székek* *) (praedialisták u. m. a *vajkai* Poson, *érsekléli* Komárom, Poson, Hont, Esztergom, Nógrád vármegyékben, mindnyájan az esztergami érsekhez tartozók;— továbbá *vecsei* Veszprém, Sopron vármegyében, a győri püspöké, *bácsai* Győr vármegyében a győri káptalané, — *füssi* Komárom vármegyében, a szentmártoni főapáté; — s végre a zágrábi püspöké *Torontál* vármegyében, kik ide Horvátországból szállítottak át; helybeli viszonyaikra vonatkozólag tárgyszerű terjedelmes ismertetését, nem különben ezek, valamint a jelen kötetben tárgyalt Hajdú-, Jász-Kún kerületek— s Szepesi XVI városok jogait, szabadalmait tartalmazó, kezeink között létező, számos okleveleknek közlését — jelen különben is eredeti tervünk szerint kizárólag csak a helyhatósági joggal bíró törvényhatóságok ismertetését feladatúl vett dolgozatunk körén kívülinek tudván: azt akkorra halasztjuk, ha erre az olvasó tisztelt közönség részvéte által felhivatva hazánk jogtörténete ecsettléséhez csekély erőnkkel újabban járulhatunk.

*) Az egyház nemes egyháznemesi földtől adót és tizedet nem ad, a vámos- és katonatartástól szabad, de nemesi felkeléskor ő is tartozik saját költségén fegyvert fogni. Egyébiránt országos nemesnek nem tartatik, azért saját székén kívül nemesi joggal nem élhet.

Függelék,

az egyes törvényhatóságok hadi adó tartozásainak 1847-diki szent György hó végével létezett állapotát tanúsító; — tartomány biztossági kerületenkint.

I. Budai.

Törvényhatóság neve	1846ki Mind- szenthó végé- vel tartozás		Félévi illetmény		1847-ki téli hadi adó szá- molatkor be- fizetett		1847-ki szent György végé- vel tartozás	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Arad vármegye	88073	2	34424	2%	17444	48%	105052	39 ³ / ₄ %
Békes „	9341	39 ¹ / ₂ %	28916	31%	19112	56 ¹ / ₂ %	19145	14%
Csanád „	7786	20 ² / ₄ %	13425	31 ¹ / ₂ %	7858	29%	13353	23%
Csongrád „	10162	18%	20998	54%	14850	35 ² / ₄ %	16310	36%
Esztergom „	21672	47 ¹ / ₂ %	19277	40 ² / ₄ %	9544	16 ¹ / ₂ %	31406	11 ² / ₄ %
Fehér „	83873	24 ¹ / ₂ %	31670	28 ¹ / ₂ %	32264	37 ² / ₄ %	82779	15%
Héves „	167612	12 ¹ / ₂ %	50948	9%	30168	52%	188391	29 ¹ / ₂ %
Nógrád „	93524	55 ¹ / ₂ %	34424	25 ² / ₄ %	14203	1 ² / ₄ %	113746	19 ¹ / ₂ %
Pest „	154907	57 ¹ / ₂ %	84210	45%	55713	2%	183405	42%
Jászkún kerület	40071	55 ² / ₄ %	43030	32%	23143	29 ² / ₄ %	59958	58%
Arad város	3000	—	34424	25 ² / ₄ %	17444	48%	105052	39 ³ / ₄ %
Buda „	—	—	13081	16 ³ / ₄ %	5971	58 ² / ₄ %	7109	18%
Esztergom „	800	—	2753	57%	2753	57%	800	—
Fehérvár „	18700	%	6626	42 ¹ / ₂ %	6626	42 ¹ / ₂ %	18700	—
Pest „	—	—	27539	32 ¹ / ₂ %	16704	—	10835	32 ¹ / ₂ %
Szeged „	16553	34 ³ / ₄ %	15835	14%	12598	52 ² / ₄ %	19789	56 ¹ / ₂ %
Összesen:	716080	9	430606	33%	272902	5 ¹ / ₂ %	873784	36 ² / ₄ %

II. Pisoni.

Győr vármegye	53559	1 ³ / ₄ %	17900	42%	14323	14 ¹ / ₂ %	57136	29 ³ / ₄ %
Komárom „	35672	3 ¹ / ₂ %	31670	28 ¹ / ₂ %	15960	23 ² / ₄ %	51382	8%
Moson „	97759	51%	41309	18 ² / ₄ %	14289	36 ¹ / ₂ %	124779	33 ³ / ₄ %
Nyitra „	256985	3 ² / ₄ %	77110	43	50712	3 ¹ / ₂ %	283383	43%
Poson „	94597	55 ² / ₄ %	68848	51%	16500	1	146946	46%
Trenchón „	190340	57 ¹ / ₂ %	44751	45 ¹ / ₂ %	32149	30	202943	12 ³ / ₄ %
Bazin város	—	—	2065	27 ³ / ₄ %	2065	27 ³ / ₄ %	—	—
Győr „	574	32	6196	23 ² / ₄ %	4768	30	2002	25 ² / ₄ %

Törvényhatóság neve	1846ki mind- szent hó végé- vel tartozás		Félévi illetmény		184%-ki téli hadi adó szá- molatkor be- fizetett		1847ki szent- György hó végé- vel tartozás	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Komárom „	—	—	2753	57%	1200	—	1553	57%
Modor „	5505	35 ² %	2065	27 ³ %	1441	21	6129	42 ² %
Nagy Szombat vár.	2815	8 ¹ %	4819	25%	4508	25%	3126	—
Poson város	12483	8 ¹ %	13769	46%	14102	17	12150	37 ² %
Szakolcza „	200	34 ¹ %	1721	13%	1740	38	181	9 ² %
Szentgyörgy vár.	—	—	1204	51 ¹ %	1204	51 ¹ %	—	—
Trenchén „	466	—	860	36 ² %	861	—	465	36 ² %
Összesen	 750959	44	 317048	58¹%	 175827	19¹	 892181	23%

III. Besztercebányai.

Árva vármegye	84011	58	18589	11 ¹ %	12168	12 ¹ %	90432	57
Bars „	61331	52	30293	29 ² %	8773	49 ² %	82851	32
Honth „	143545	1	24785	35%	4997	40%	163332	56
Liptó „	15526	9	11704	18 ¹ %	2760	10 ¹ %	24470	17
Thúrocz „	12745	1	8261	51 ² %	8638	10 ² %	12368	42
Zólyom „	11859	12	17900	42%	3575	21 ¹ %	26184	32 ² %
Bakabánya város	—	—	688	29 ¹ %	271	3 ¹ %	417	26
Besztercebánya v.	30947	—	2753	57%	1750	57%	31950	—
Breznobánya vár.	12568	—	1893	20 ² %	526	20 ² %	13935	—
Korpona „	3738	—	1032	43 ³ %	512	43 ³ %	4258	—
Körmöcbánya „	3200	—	2753	57%	1000	57%	4953	—
Libethánya „	300	—	688	29 ¹ %	328	29 ¹ %	660	—
Selmecz és	11095	40	4389	6 ² %	4125	56 ² %	11358	50
Bélabánya „								
Ujbánya „	500	—	688	29%	620	37%	567	52
Zólyom „	976	—	860	36 ² %	300	2%	1536	36
Összesen	 392343	53	 127284	19%	 50350	31¹%	 469277	40²%

IV. Kassai

Abauj vármegye	16800	—	22375	52 ² %	11875	32 ² %	27300	—
Borsod „	208940	—	28916	31%	18446	31%	219410	—
Gömör „	58600	—	31670	28 ¹ %	9130	28 ¹ %	81140	—
Sáros „	86320	—	25474	4 ¹ %	10654	4 ¹ %	101140	—
Szepes „	80720	—	23580	43 ³ %	23011	43 ³ %	81289	—
Torna „	22050	—	4130	55 ² %	2352	55 ² %	23828	—
Ungh „	18800	—	12048	32 ³ %	9264	31 ³ %	21584	—
Zemplén „	97730	—	35801	24%	26272	24%	107259	—
Szepesi XVI város	10328	—	8950	21%	6504	21%	12774	—

Törvényhatóság neve	1846ki Mind- szenthő végé- veli tartozás		Félévi illetmény		184%-ki téli hadi adó szá- molatok be- fizetett		1827-ki szent György hó vé- géveli tartozás	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Bártfa város	1000	—	1721	13%	921	13%	1800	—
Eperjes „	2200	—	2753	57%	2693	57%	2260	—
Kassa „	1788	—	6196	23 ² %	4144	23 ² %	3840	—
Késmárk „	150	—	1721	13%	1783	13%	88	—
Lőcse „	1800	—	2409	42 ¹ %	2109	42 ¹ %	2100	—
Szeben „	505	—	688	29 ¹ %	334	29 ¹ %	859	—
Összesen	607731	—	208439	54 ¹ %	129499	54 ¹ %	686671	—

V. Debreczeni.

Beregh vármegye	22579	51%	11015	49	5382	50%	28212	50
Bihar „	176583	4%	73668	16 ¹ %	41071	46	209179	34 ² %
Mármaros „	87036	9	20654	39 ¹ %	9769	47 ³ %	97921	1%
Szathmár „	69450	56 ¹ %	27195	17 ² %	23716	29%	72929	45%
Ugocha „	22601	18	4130	53 ² %	6258	52 ¹ %	20473	21 ¹ %
Zabolch „	70970	1 ¹ %	24097	5 ³ %	21345	23%	73721	44%
Hajdú kerület	15481	44 ¹ %	10843	41 ² %	3901	42	22425	44%
Debreczen város	19000	—	14114	2%	15171	12 ² %	17942	48
Felsőbánya város hadi adója a kir. kincstárból egyenlítettik.								
Nagybánya „	24	—	1463	2%	1000	—	487	2%
Szathmár ném. v.	9421	57 ² %	4303	3%	4269	48 ¹ %	9455	12 ² %
Összesen	493149	2%	191485	52 ¹ %	131887	52%	552747	3%

VI. Temesi.

Krassó vármegye	19357	3 ¹ %	38555	21%	28222	11%	29690	14%
Temes „	43629	50%	87438	21 ¹ %	12345	18	118722	35%
Torontál „	59282	22%	87438	21 ¹ %	55501	17	91219	8
Temes város	—	—	8261	51 ¹ %	8261	51 ¹ %	—	—
Összesen	122269	16 ¹ %	221693	18 ¹ %	104330	37 ¹ %	239631	57.

VII. Soproni.

Sopron vármegye	112563	18 ² %	66783	23 ¹ %	45026	32 ² %	134320	9 ¹ %
Vas „	65062	20 ¹ %	72976	47%	64124	45%	73917	22 ¹ %
Veszprém „	153581	47 ³ %	33735	56 ¹ %	20102	38%	167215	6%
Zala „	57801	3 ² %	58521	31 ¹ %	44556	15 ¹ %	71766	20
Kismárton város	450	—	1721	13%	1445	18 ² %	725	54 ¹ %
Kőszegh „	—	—	2237	35%	1737	35%	500	—
Ruszh „	1276	—	688	29 ¹ %	765	2 ² %	1199	26 ¹ %
Sopron „	1500	—	8261	51 ² %	8261	51 ² %	1500	—
Összesen:	392234	30 ² %	244929	47 ² %	186020	—	451144	18 ² %

VIII. Pécsi.

Törvényhatóság neve.	1846ki mind- szenthó végé- vel tartozás.		Félévi illet- mény.		184%-ki téli hadiadó szá- molatkor be- fizetett.		1847-ki szent Györgyhó vé- géveli tarto- zás.	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Bács Bodrogh vm.	272356	55 ¹ / ₂ %	69830	50 ¹ / ₂ %	46687	20%	325500	25 ¹ / ₂ %
Baranya „	5000	—	55079	5	11450	41	48628	24
Somogy „	9113	14 ³ / ₄ %	42342	2 ³ / ₄ %	13465	52	37989	22 ³ / ₄ %
Tolna „	137817	16%	44063	16	24050	36 ² / ₄ %	157829	55%
Pécs város	3340	24 ² / ₄ %	4130	53 ² / ₄ %	2358	—	5113	20 ² / ₄ %
Szabátka „	6191	53 ¹ / ₂ %	15835	14%	8609	37 ² / ₄ %	69187	29 ² / ₄ %
Újvidék „	—	—	7573	22 ¹ / ₂ %	7573	22 ¹ / ₂ %	—	—
Zombor „	21074	41 ² / ₄ %	10327	19 ² / ₄ %	8037	38 ¹ / ₂ %	23364	23%
Összesen:	510664	23 ¹ / ₂ %	279182	6%	122233	8 ³ / ₄ %	667613	20 ² / ₄ %

IX. Szeremi.

Posega vármegye	15512	25 ¹ / ₂ %	18933	26%	17858	22%	16587	29 ¹ / ₂ %
Verőcze „	10528	44 ¹ / ₂ %	27539	32 ¹ / ₂ %	22483	40%	15589	36 ² / ₄ %
Szerem „	78722	35%	27883	47%	13074	21	93532	1 ² / ₄ %
Eszek város	1000	—	3786	41%	3736	41%	1250	—
Posega „	1191	30 ² / ₄ %	688	29 ¹ / ₂ %	688	29 ¹ / ₂ %	1191	30 ² / ₄ %
Összesen	106955	15%	78831	56%	57641	33 ² / ₄ %	128145	37 ² / ₄ %

X. Zágrábi.

Kőrös vármegye	—	—	11503	30%	11503	30%	—	—
Varasd „	—	—	16156	37%	16156	37%	—	—
Zágráb „	—	—	34122	46%	20603	51	13518	55%
Fiume „	—	—	2065	28	2065	28	—	—
Bukkari „	—	—	1034	1%	1034	1%	—	—
Tengerpart	—	—	969	24%	969	24%	—	—
Károlyváros	—	—	2068	3%	2068	3%	—	—
Kaproncza „	—	—	1034	1%	1034	1%	—	—
Kőrös „	—	—	452	23%	452	23%	—	—
Varasd „	—	—	1292	32%	1292	32%	—	—
Zágráb „	3317	—	1551	2%	1878	2%	2990	—
Összesen:	3317	—	72249	54%	59057	58%	16508	55%

Vagy is összesen:

Tartomány biztossági kerületek nevei	1846-ki Mind-szent hó végé-velii tartozás		Félévi illetmény		184%-ki téli hadi adó szá-molatkor befi-zetett		1847-ki szent György hó vé-gévelii tartozás	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Budaij	716080	9 ¹ %	430606	33%	272902	5 ¹ %	873784	36 ² %
Posoni	750959	44 ¹ %	317048	58 ¹ %	175827	19 ¹ %	892181	23%
Beszterczei	392343	53	127184	19%	50350	31 ¹ %	469277	40 ² %
Kassai	607731	—	208439	54 ¹ %	129499	45 ¹ %	686671	—
Debreczeni	493149	2 ² %	191485	52 ¹ %	131887	52%	552747	3%
Temesi	122269	16 ² %	221693	18 ² %	104330	37 ³ %	239631	57 ¹ %
Soproni	392234	30 ² %	244929	47 ³ %	186020	—	451144	18 ² %
Pécsi	510664	23 ¹ %	279182	6%	122233	8 ³ %	667613	20 ² %
Szeremi	3317	15%	78831	56%	59641	33 ² %	128145	37 ² %
Zágrábi	106955	—	72249	54%	59057	58%	16508	55 ¹ %
Öszvegek öszvege	4095704	15²%	2171752	41²%	1289751	2¹%	4977705	54¹%

a 75000 pengő forint. hadfogadói segedelemnek ugyan akkor kerületenkinti lerovása.

Budai	—	—	7508	6 ² %	6039	46 ² %	1468	20%
Posoni	—	—	5528	6%	5528	6%	—	—
Besztercehányai	—	—	2219	19 ² %	2219	19 ² %	—	—
Kassai	—	—	3634	21 ² %	3634	21 ² %	—	—
Debreczeni	—	—	3392	47 ² %	2108	18 ⁶ %	1284	29 ² %
Temesi	—	—	3865	29%	3865	29%	—	—
Soproni	—	—	4270	36 ¹ %	4270	36 ¹ %	—	—
Pécsi	—	—	4867	51 ¹ %	1428	32	3439	19 ¹ %
Szeremi	—	—	1374	31	1374	31	—	—
Zágrábi	—	—	838	49	838	49	—	—
Öszvegek öszvege	—	—	37499	59³%	31307	50²%	6192	9%

És midőn ezekben bevégeznénk hazánk egyes municipium-
ainak statistikai leírását; őszinte bocsánatot kérve a dolgoza-
tunkban létező számos hiányok- s főleg — már a „Budapesti
Hiradó“ által is, két első kötetünkre vonatkozott bírálatában,
megrótt — rendszeretlenségért! mert *Fényes*int „egy statust
minden viszonyaiban lerajzolni, sok oldalú ismereteket feltételezván, igen nehéz feladat.“
Bocsánatot! hogy mind ezt jól tudva, sőt ezennel is férfiúhoz illő
őszinteséggel bevallott elégtelenségünket érezve: még is a térre,
mellyen a nálunknál avatottabbak s tehetségre — de nem akara-
tra — erősbek biztosabban haladhatának; elég merészek va-
lánk fellépni, *Corregio*int „ed io anche sono pittore“; — távol
a csak emberi gyarlóságunkra újabban emlékeztető önhittség
kábitó mámorától, nem eredetiség babérjáért — miként első
kötetünk előszavában mondánk — mint inkább a felhasznált kut-
főkben itt ott elszórtakból egy egésznek összeállításával fog-
lalkozó dolgozatunk érdekélen, tevénk mit teheténk, mert a
lelkes Fáy András szerint: „ki építeni nem ért is, vi-
het egy két követ a csarnokhoz.“

